МАКЕДОНСКА АКАДЕМИЈА НА НАУКИТЕ И УМЕТНОСТИТЕ

ПРИСТАПНИ ПРЕДАВАЊА, ПРИЛОЗИ И БИБЛИОГРАФИЈА

НА НОВИТЕ ЧЛЕНОВИ НА МАКЕДОНСКАТА АКАДЕМИЈА НА НАУКИТЕ И УМЕТНОСТИТЕ

XIII

СКОПЈЕ, 2000

ПРИСТАПНИ ПРЕДАВАЊА, ПРИЛОЗИ И БИБЛИОГРАФИЈА НА НОВИТЕ ЧЛЕНОВИ НА МАКЕДОНСКАТА АКАДЕМИЈА НА НАУКИТЕ И УМЕТНОСТИТЕ

XIII

MACEDONIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS

OPENING ADDRESSES, CONTRIBUTIONS AND BIBLIOGRAPHY

OF THE NEW MEMBERS OF THE MACEDONIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS

XIII

SKOPJE, 2000

МАКЕДОНСКА АКАДЕМИЈА НА НАУКИТЕ И УМЕТНОСТИТЕ

ПРИСТАПНИ ПРЕДАВАЊА, ПРИЛОЗИ И БИБЛИОГРАФИЈА

НА НОВИТЕ ЧЛЕНОВИ НА МАКЕДОНСКАТА АКАДЕМИЈА НА НАУКИТЕ И УМЕТНОСТИТЕ

XIII

СКОПЈЕ, 2000

Уредник: акад. Блаже Ристовски

СОДРЖИНА

TABLE OF CONTENTS

БЛАГА АЛЕКСОВА

Старохристијански црковни центри во Macedonia Secunda 13

Библиографија на проф. Блага Алексова 25

ИВАН ДЕЈАНОВ

Личното, општественото и општочовечкото во работата на лекарот . 35

Библиографија на д-р Иван Дејанов 53

МОМИР ПОЛЕНАКОВИЌ

Клиничко-морфолошка корелација на примарните гломерулонефрити во Република Македонија 81

Библиографија на проф. Момир Поленаковиќ 111

БОРО МИТРИЌЕСКИ

[10 репродукции] 159

Попис на делата на Боро Митриќески 169

ГАНЕ ТОДОРОВСКИ

Еманципаторски идеи и акциони пораки во македонската литература на XIX век 183

Библиографија на проф. Гане Тодоровски 193

ВЛАДА УРОШЕВИЌ

[Поезија] 219

Библиографија на проф. Влада Урошевиќ 233

ВЛОЃИМЈЕЖ ПЈАНКА

Семантичките категории и нивното изразување во македонскиот јазик (морфологија) 245

Библиографија на д-р Влоѓимјеж Пјанка 261

ВОИСЛАВ ВУЗЕВСКИ

Библиографија на проф. Воислав Вузевски 269

МЛАДЕН СРБИНОВИЌ

[4 репродукции] 291

Самостојни изложби 295

Дванаесеттото изборно собрание Македонската академија на науките и уметностите го одржа на 26 јуни 1997 година.

За редовни членови на Македонската академија на науките и уметностите беа избрани: проф. д-р Блага Алексова, д-р Иван Дејанов, проф. д-р Момир Поленаковиќ, академскиот скулптор Боро Митриќески, проф. д-р Гане Тодоровски и проф. д-р Влада Урошевиќ.

За членови надвор од работниот состав беа избрани: проф. д-р Влоѓимјеж Пјанка, проф. д-р Воислав Вузевски и академскиот сликар Младен Србиновиќ.

Проф. д-р Блага Алексова го одржа своето пристапно предавање на 27 мај 1998 година на тема „Старохристијанските црковни центри во Macedonia Secunda", а д-р Иван Дејанов пристапното предавање „Личното, општественото и општочовечкото во работата на лекарот" го одржа на 22 јуни 1998 година.

Проф. д-р Момир Поленаковиќ одржа пристапно предавање на 20 јануари 1988 година на тема „Клиничко-морфолошка корелација на примарните гломерулонефрити во Република Македонија".

По повод изборот на академскиот скулптор Боро Митриќески за член на МАНУ, од 20 ноември до 5 декември 1998 година во Ликовниот салон на Академијата беше поставена неговата пристапна изложба со 29 скулптури.

Проф. д-р Гане Тодоровски својата пристапна беседа „Еманципаторската улога на македонската литература во XIX век" ја одржа на 3 март 1999 година, а проф. д-р Влада Урошевиќ на 22 октомври 1998 година имаше пристапно предавање со неколку свои најнови песни.

Од надворешните членови на 26 мај 1999 година пристапно предавање одржа проф. д-р Влоѓимјеж Пјанка „Семантичките категории и нивното изразување во македонскиот јазик" и на 12 ноември 1997 година проф. д-р Воислав Вузевски „Електронската микроскопија во клиничката медицина". По повод изборот на академскиот сликар Младен Србиновиќ за член надвор од работниот состав на МАНУ, од 20 ноември до 5 декември 1997 година во Ликовниот салон на Академијата беше поставена неговата пристапна изложба со 50 дела.

Во оваа публикација се објавуваат одржаните пристапни предавања на новите членови на Македонската академија на науките и уметностите. Пристапното предавање на проф. д-р Воислав Вузевски не се објавува поради неговата ненадејна смрт.

БЛАГА АЛЕКСОВА

БЛАГА АЛЕКСОВА е родена во Тетово во 1922 година. Дипломирала на Филозофскиот факултет на групата Историја на уметноста на Универзитетот во Скопје. Докторската дисертација на тема „Демир Капија и словенските некрополи во Македонија“ ја одбранила на Универзитетот во Љубљана во 1958 година. Специјализирала старохристијанска уметност и археологија во Думбартон Оакс, Институт за византиски студии на Харвардскиот универзитет, Вашингтон, САД (1970, 1971 и 1974 година).

Д-р Блага Алексова работи во Градскиот музеј во Скопје, а потоа во Археолошкиот музеј на Македонија како научен советник и е долгогодишен директор и организатор на Музејот. Од 1975 година е вонреден и редовен професор на Филозофскиот факултет во Скопје. Основач е на Институтот за старословенска култура во Прилеп и негов соработник од основањето до денес.

Д-р Блага Алексова од почетокот на своето вработување па сè до денес се бави со научноистражувачка работа од областа на археологијата. Нејзината научна преокупација е преку остатоците на архитектурата и останатите материјални траги да укаже на раната христијанизација на Македонија и на земјите на Источен Илирик. Во доменот на нејзиниот интерес се бројни теми, за кои нејзините сознанија стануваат клучни за разгатнувањето и следењето на развојните патишта, влијанијата и модификациите под притисоците на локалната традиција, посебно на планот на духовната преобразба, достреливе во култното градежништво, во образованието и сл.

Под раководство на д-р Блага Алексова се изведени археолошки истражувања на повеќе локалитети во Македонија, од кои некои прераснуваат во меѓународни истражувачки проекти. Во Демир Капија е откриен старохристијански комплекс со цеметеријална базилика од IV–V век и словенска црква од IX–X век со голема некропола; на Брегалница го убицира античкиот и старохристијанскиот град Баргала, епископски центар и жариште за христијанизација на териториите источно од Вардар; крај Крупиште на Брегалница го открива Катедралниот храм на XV Тивериополски маченици од Струмица; во Стоби ја открива првата христијанска куќа oikos ekklesias врз која е изградена првата базилика во Стоби.

СТАРОХРИСТИЈАНСКИ ЦРКОВНИ ЦЕНТРИ ВО MACEDONIA SECUNDA

Источен Илирик во областите на Македонија бил населен со многу силни племенски етничко-политички организирани формации, кои претставувале посебни етнички групирани целини и првите државни јадра на чело со кралеви. Тие ковале пари по углед на своите јужни соседи. Со навлегувањето на Римјаните на нашиве територии од 168, а посебно од 146 година пред н.е. овие држави потпаднале под римска власт. Тогаш Македонија е поделена на четири области.[1] Организирањето на нашиве територии во различни провинции се чести во доцноантичкиот период. Големата префектура Illirycum со силна концентрација на воена моќ е организирана примарно од стратешки причини. За административната и воената поделба на Илирик наоѓаме податоци во Notitia Dignitatum – службени рангови, чиј ракопис е составен во 390 до 427–437 година. Македонија и Дакија во овој документ се одбележени како две диецези во префектурата на Илирик.[2]

Историските и епиграфските податоци и топографските истражувања одбележуваат две Македонии. Хиероклиевиот Синегдемос, кој е составен во раните години на Јустинијановото владеење, а кој се базира врз документи за организацијата на провинциите од времето на Теодосиј II (408–450) во Macedonia Prima, чии управител е во рангот на consular, одбележува 32 града, додека во Macedonia Secunda, на чие чело стои како управител hegemon, споменува 8 града. Во списоците од доцниот V и раниот VI век од н.е. се спо-

[1] Ф. Папазоглу, *Средновековна племена у предримско доба,* Сарајево, 1961; *Македонски градови у римско доба,* Скопје, 1957, 58–63; Г. Кацаров, *Пеониа-принос кон старата етнографија и историја на Македонија,* Софија, 1921; E. Petrova, *The Peonian tribes and the Peonian Kingdom in the second and first milenium B.C.,* Macedonia Acta Archaeologica (MAA) 12, 1991, 86–101; ibid., *Cult and Symbols among the Panonian tribes compared to the Illyrian and Thrasian ones,* MAA 14, 1992, 125–140.

[2] Териториите добиваат заедничко име Illyricum за време на владеењето на Константин. Во Notitia Dignitatum во секцијата за Источното Римско Царство, од првата половина на V век, а се однесува за организацијата на IV век, на Илирик му припаѓале старите диецези на Окцидент – Панонија, Мезија и Македонија. Теодосиевата поделба е на Западен Илирик со Панонија и на Источен со Дакија и Македонија.

менуваат: Stoloi-Stoboi-Stobi, Argos, Eustraion, Pelagonia, Bargala, Kelenidin, Armonia и Zapara.[3] На Tabula Peutingeriana по Брегалница ги наоѓаме градовите Astibo и Tranupara.[4]

Macedonia Secunda зафаќа територии по средното течение на Вардар што претставува поголем дел од земјите на Пајонија, потоа областите по реката Брегалница и земјите по средното течение на Црна Река во Пелагониската рамница.[5]

За Macedonia Secunda постои мислење дека ги поседувала истите територии како и Macedonia Salutaris, провинција која е организирана при раната поделба на Македонија, секако во доцниот IV век, а е спомената во Notitia Dignitatum која е составена во раниот V век. Според Th. Mommsen тоа би била 386-та година при поделбата на Македонија во две провинции.[6] Според J. Wiseman оваа поделба била причина императорот Теодосиј да ја посети новоформираната провинција. Тој издава два едикта во Стоби во 388-та година. Wiseman е на мислење дека Macedonia Secunda ја наследила Macedonia Salutaris во доцниот IV или раниот V век.[7]

Ф. Папазоглу врз основа на историските извори и натписите на откриените споменици дава највеќе податоци за поделбите на Македонија и за нејзините градови во римско време. Таа е на мислење дека двете Македонии биле обединети во раниот V век, можеби околу 402 година и поделени покасно во истиот век.[8] Нејзината хипотеза дека Macedonia Secunda престанала да егзистира во средината на VI век, Wiseman не ја прима во целост.[9]

Основањето на Justiniana Prima, како нова метропола и седиште на Архиепископијата, ја менува административната поделба на Илирик. Со новелата XI издадена во 535 година од императорот Јустинијан, провинцијата

---

[3] Во V–VI век, за време на Јустинијан, Илирик опфаќа 13 провинции. Македонија I во Илирик на чело со конзулар со 32 града и со главен град Тесалоника. Македонија II управувана од хегемон, со главен град во Стоби. Спомената во Хиероклиевиот Синегдемос (Hieroklis Synecdemus), од 527–528 година, сведочи за Јустинијановото административно уредување. А. Шукарова, *Јусѿинијана Прима,* Скопје, 1994, 66, 67, бел. 140, 141, 148, 149; Honigmann, ed. *Synèkdemos d'Hiéroclès,* Brusseles, 1939, 461; J. Wiseman, *The City in Macedonia Secunda,* Villes et peuplement dans l'Illiricum protobyzantine, Ecole Francaise de Rome, 1984, 290, бел. 1, 2.

[4] Tab. Peut. VII, 5: Stopis – XXX – Tranupara – XX – Astibo – L Pautalia, ed. Müller, p. 488. Милер го изменил редоследот на станиците, прво го става Астибо, а потоа Транупара, па Астибо го лоцира кај Штип.

[5] Ф. Папазоглу, *Градови,* 95, 119–211, 231–248.

[6] Th. Mommsen, *Verzeichniss der Römischen Provinzen aufgesets um 297,* Gesammelte Schriften, V, Berlin, 1908, p. 580. Според J. Wiseman, op. cit., 291, not. 4; за едиктите: *Codex Theodosianus,* 16.4.2, 16, 5, 15.

[7] J. Wiseman, *The City in Macedonia Secunda,* 291.

[8] Ф. Папазоглу, *Градови,* 291.

[9] J. Wiseman, *The City in Macedonia Secunda,* 291.

Macedonia Secunda потпаѓа под власт на Justiniana Prima, додека на листата од новелата CXXXI од 545 година таа не е одбележана.[10]

Јустинијана Прима од повеќе автори е убицирана крај Царичин Град на околу 30 км југозападно од Лесковец во јужна Србија. Голем дел од профаните и сакралните објекти во овој доцноантички град се откриени со долгогодишните археолошки ископувања и истражувања. Изнесено е мислење дека градот е изграден одеднаш во Јустинијаново доба. Новите истражување на Францускава школа во Рим укажаа дека голем дел од градбите од сакрален карактер се подигнати врз стари антички архитектонски споменици и приспособени за живеење. Овие податоци укажуваат дека во античкиот период на просторот на Царичин Град постоела градска населба со тврдина и урбанизиран простор. Изнесената хипотеза од страна на Ѓ. М. Зиси дека градот ја претставува Јустинијана Прима ја прифаќаат В. Кондиќ, В. Поповиќ, N. Duval и J. Wiseman.[11]

Врз основа на историските и литературните податоци и врз голем број на зачуван споменичен фонд од доцниот антички период во Скопје и неговата блиска околина, нашето мислење е дека Јустинијана Прима треба да се бара и да се убицира во Скопје. На ова упатуваат археолошките истражувања на југозападната кула од тврдината во Скопје изведени во 1999 година.[12] Во текот на повеќе од два милениума тврдината во Скопје била средиште на војна, политичка, културна и верска дејност, каде што сите нејзини господари и градители оставиле видни и драгоцени траги. Започнатото откривање на дел од југозападната главна порта на тврдината во Скопје е важно бидејќи го разрешува прашањето на нејзиниот главен влез кој од архитектонска гледна точка претставува битен дел од целината на градот.

Со археолошките истражувања во 1967 година во тврдината се прибрани голем број податоци и се откриени и истражени делови од најстариот дел на градот. Меѓутоа, заклучоците не одговараат на ситуацијата на теренот.[13]

[10] Б. Гранић, *Оснивање епископије у граду Јустинијана Прима,* Гласник СНД, 1924, 1–20; Ф. Папазоглу, *Градови,* 94; *Justiniana* Nov. XI; CXXXI, Cap. III; Ф. Папазоглу, *Градови,* 94.

[11] Ђ. Mano Zissi, *Justiniana Prima (Caričin Grad),* Reallexikon zur Byzantinische Kunst, Stuttgart, 1976, 688–718; ibid., *Царичин Град – Јустинијана Прима,* Лесковац, 1979; В. Кондић – В. Поповић, *Царичин Град,* Београд, 1977; J. Wiseman, *Justiniana Prima (Caričin Grad), Yugoslavia,* Princeton Encyclopedia of Classical Sities, Princeton, 1976, 428–429.

[12] B. Aleksova, *Loca Sanctorum Macedoniae,* Skopje, 1997, 252; ibid., *Early Christian and Slav religious centres in Macedonia,* Citta del Vaticano – Split, 1998, 7–28; ibid., *Античките градови големи старохристијански центри во Македонија,* Скопје, МАНУ, XXVIII, 1–2, 1997, 85–102, 99; ibid., *Епископијата на Брегалница,* Прилеп, 1989, 74.

[13] К. Петров, *Најстари делови на Скопското Кале,* Гласник Инст. за нац. историја, I, Скопје, 1958, 229–377; И. Микулчиќ, *Старо Скопје,* Скопје, 1982, 118–138; Б. Бабиќ – И. Микулчиќ, *Скопско Кале,* 30 години заштита на спомениците на културата во СР Македонија, Културно наследство, 1983, 55–60; В. Иљов, *Форти-*

Најстариот архитектонски состав на тврдината во Скопје е од доцноантички период. Јадрото на градот со тврдината го потврдуваат голем број еминентни споменици од кои некои откриени со изведување на заштитни конзерваторски потфати. Тогаш се констатирани голем број на профани и сакрални градби во стариот дел на Скопје[14] за кои наоѓаме известување од Прокопиј – историчарот на императорот Јустинијан I.[15] Планираните мултидисциплинарни истражувања и ископувања што треба да започнат веќе оваа 2000-та година ќе придонесат поблиску да се запознаеме со историјата, основањето, животот и пропаѓањето на градот Јустинијана Прима – денешно Скопје.

На просторите на провинцијата Macedonia Secunda се изведени повеќе археолошки истражувања и ископувања со кои со сигурност се идентификувани два града: Баргала на реката Брегалница и Стоби на утоката на Erigon во Axius, денешна Црна Река и Вардар. Резултатите од истражувањата на овие два града ни даваат можност да се запознаеме со урбанистичкото и урбаното уредување на доцноантичките градови и промените што стануваат со ширењето на христијанската религија. Тогаш се преуредуваат цели градски ареали во кои се изградени објекти со сакрален карактер и функција. Промените стануваат и надвор од бедемите на градовите каде што среде античките некрополи се градат бројни цеметеријални црковни објекти.

На територијата на Macedonia Secunda се идентификувани градовите Euristos и Antigonea од Tab. Peutingeriana.[16] Додека за градовите Astibo и Tranupara од Табулата се изнесени повеќе мислења за идентификација и убикација, засновани врз археолошки откривања по Брегалница.[17]

БАРГАЛА

Градот Баргала го наоѓаме спомнат во Синекгемосот на Хиероклиј на територијата на Macedonia Secunda во V и почетокот на VI век. Името на градот Баргала е тракиско. Градскиот живот на овие простори се развива во рано римско доба. Во IV–V век градот станува епископски центар и големо

фикациони елеменѿи на Горниоѿ ѓрад на Скоӣскаѿа ѿврдина, 30 години заштита..., Скопје, 1983, 123–147; Н. Катанић – М. Гојковић, *Грађа за ӣроучавање сѿарих камених мосѿова и аквадукаѿа у Србији, Македонији и Црној Гори,* Београд, 1961, 117–132; В. Иљов, *Камениоѿ мосѿ во Скоӣје,* 30 години заштита..., Скопје, 1983, 123–147; М. Гојковић, *Сѿари камени мосѿови,* Научна књига, Београд, 1989, 130.

[14] Според соопштувањето на Васил Иљов, архитект-конзерватор, при изведувањето на заштитните конзерваторски работи на повеќе објекти во стариот дел на градот Скопје се констатирани постари архитектонски објекти од доцноантичкиот период и се прибрани бројни наоди.

[15] Procopius, *De aedificiis,* IV, 4.

[16] Ив. Микулчиќ, *Тоӣоѓрафија на Еударисѿ,* МАА I, 1975, 173–197.

[17] Ф. Папазоглу, *Градови, Асѿибо,* 244–245; Б. Алексова, *Еӣискоӣијаѿа на Бреѓалница,* 74–75.

административно средиште во областите источно од Вардар. Името на градот е познато и од актите на Халкедонскиот собор, одржан во 451 година, на кој учествува епископот Дарданиус. Името на градот е посведочено и на еден натпис од 371 година, кога се наоѓал во провинцијата Дакија.

Во градот е откриена Епископската базилика подигната од епископот Хермија. Неговото име е врежано на еден капител од влезот во црквата. Истражениот комплекс го сочинува баптистериумот, консигнаториум епископската резиденција и живеалишта со големи тремови. Градот е опкружен со ѕидови и кули, со главен влез од западната страна. Ансамблот на Базиликата е од IV–V век, со подоцнежни обнови и ремоделирања. Extra muros се откриени 4 базиликални градби, од кои досега само една е истражена.

Баргала, од мала пајонска населба, израснала во организиран и напреден град во античко доба и моќен старохристијански епископски град во доцната антика, бранет со цел систем на тврдини по текот на Брегалница. Градот ги избегнал хунските наезди во 447 година и остроготските наезди во 479 година, меѓутоа настрадал од аваро-словенските напади, кога во пожар изгорел влезот во градот и Епископската базилика. Според наодот на 13 златни и 270 бакарни монети и еден масивен златен прстен, кои се ковани за време на владеењето на Јустинијан I (527–565), Јустин II (565–578), Тибериус II (578–852) и Маврикие (586–602), може да се претполага дека градот е нападнат и разорен околу 585 година.[18]

СТОБИ

Стариот град Стоби се наоѓа на утоката на Erigon во Axius, познати под името Црна Река и Вардар, околу 150 км северно од Тесалоника. Градот е откриен при крајот на XIX век од J. G. Hahn и Leon Heuzey. Наоѓајќи се на еден од магистралните патишта којшто ги поврзувал земјите на Средоземјето со Средна Европа, градот имал особено значајна позиција во античкиот период. Градот Стоби окупира три широки тераси што се спуштаат кон Црна Река. Опкружен е со два градски ѕида, со кули и порти и главен влез лоциран од западната страна. Некрополите на градот што биле употребувани во хеленистичкиот, римскиот, византискиот и словенскиот период, се откриени западно од градот на терасата што се протега од Цеметеријалната базилика до Паликура базиликата.

Стоби, релативно мала стратегиска пајонска, а подоцна македонска населба за време на хеленистичкиот период, израснал во пространи просперитетен муниципиум за време на раната Римска Империја и најпосле како главен град на провинцијата Macedonia Secunda или Salutaris и епископско седиште во доцната Империја. Стоби бил предоминантен град од почетокот на

[18] И. Венедиков, *Барѓала: Раскойки и йроучвания,* София, 1945, 84; Ф. Папазоглу, *Градови,* 245–246; B. Aleksova – C. Mango, *Bargala, A Prelinimary Report,* DO Papers 25, 1971, 349–353; Б. Алексова, *Ейискойијаша на Брегалница,* 41–69; ibid., *Early Christian and Slav religious centres in Macedonia,* Citta del Vaticano, t. III, Split, 1998, 9–28.

IV век, напуштен во VI век за време на Аваро-Словенските инвазии, многу брзо населен од околното население и делумно од словенските племиња.

Извесни архитектонски структури во градот и неговата околина се откриени за време на Првата светска војна. Со систематските ископувања вршени во периодот 1920–1940, откриен е дел од доцноантичкиот град со приватни и јавни градби и со монументалната градба на античкиот театар. Интензивните истражувања што се изведуваа во периодот 1970–1980 во рамките на југословенско-американскиот проект и истражувањата што ги изведувавме од 1980 до 1997 година изнесоа на видело мошне значајни резултати за урбаното и урбанистичкото уредување на градот, за иновациите и промените што ги носи легализацијата на христијанската религија во Империјата и престанокот на функционирањето на театарот и многуте антички храмови.

Во градот започнува интензивна изградба на христијански храмови. За нивно подигање се користат во прв ред доцноантичките приватни и јавни градби, како и урнатините на еврејската синагога на една моќна еврејска заедница. Во градот и неговата блиска околина се откриени 9 старохристијански црквени градби, сите од типот на просторни базилики, изградени во IV век и обновени и ремоделирани во текот на V–VI век. Пространите базилики се раскошно внатрешно уредени, со богата архитектонска пластика, мозаични подови и ѕидно сликарство. Под комплексот на епископските базилики е откриена првата oikos ekklesias-domus ecclesiae, со монументален влез од западната страна, која служела за богослужење во времето пред верскиот мир. Овој наод е датиран со монета на Gallerus Valerius Maximianus (293–311).

Градот Стоби претрпува три големи несреќи. Во 447 година го напаѓаат Хуните и го ограбуваат, во 479 година нападнат е од остроготскиот војсководец Теодорих, а во 518 година е разорен од катастрофален земјотрес. Cedrenus (стр. 709) нѐ известува за победата на Василие II на една воена посада во Стоби. Во горните слоеви на театарот се констатирани извесни активности во XI век, а источно од Северната базилика се откриени гробови од IX–XII век. Од Стоби се споменуваат голем број на епископи учесници на црквените собири, а имиња на епископи наоѓаме испишани и на мозаичните подови и на декоративната пластика.[19]

ЗАПАРА

Градот Запара се споменува во Хиероклиевиот Синегдемос во провинцијата Macedonia Secunda. Во списокот на V екуменски собор, одржан во Константинопол во 553 година, се споменува „Sebenianus eposcopus Zapparenae

[19] J. Wiseman, *Stobi, Vodič niz antičkiot grad,* T. Veles, 1973; ibid., *Stobi in Yugoslavian Macedonia,* Journal of Field Archaeology, 5, 1978, 391–429; ibid., *Archaeology and History at Stobi, Macedonia, Rome and the Provinces,* ed. Charles B. McClendon, Archaeological Institute of America, New Haven Society, 37–83; ibid., *The City in Macedonia Secunda,* 289–314.

civitatis" како одбива да учествува на соборот поради солидарност со архиепископот Бененат од Justiniana Prima. Со ова ја изразува поддршката на царската политика во Источен Илирик. Двајцата епископи на соборот ги застапува епископот Фока од Стоби.

Името на градот е тракиско. Постои можност градот да биде убициран недалеку од Крупиште на Брегалница, каде што постојат топоними Мал и Голем Сарar, што е блиско со Zppar-Zapara. Ова чека да биде потврдено со понатамошните археолошки откривања.[20]

ИМИЊА НА ЕПИСКОПИ ВО СТОБИ, БАРГАЛА И ЗАПАРА[21]

STOBI

BUDIUS или BUNIUS: Mansi II, 696. Учествувал на Соборот во Никеја одржан во 325 година.

NICOLAUS: Mansi VII, 162. Учествувал на Соборот во Халкедон одржан во 451 година.

PHOCAS: Mansi IX, 174, 191, 192. Секако погрешно Staliensis наместо Stobiensis. Учествувал на V екуменски собор, го заменил архиепископот Бененат од Прима Јустинијана.

IOANNES: M. Le Quien, Orines Christianus II, rep. Graz, 1958, 176. Учествувал на VI екуменски собор одржан во 680 година.

MARGARITUS или MARGARITES: Mansi XI, 993–994. Учествувал на Трулскиот собор одржан во 692 година.

PHILIPPUS: живеел при крајот на IV или почетокот на V век, познат од натпис на надвратникот во Епископската базилика. B. Saria, Neue Funde in der Bischofiskirche во Стоби, JÖAI 28, 1933, 132–133.

EVSTATIUS: живеел при крајот на IV век, познат од натпис на мозаичниот под во Старата епископска базилика. B. Aleksova, The Old Episkopal Basilica at Stobi, AJ, 22–23, 1983, 50–62.

ЕПИСКОПИ: Испишани графити на северниот периметрален ѕид во Старата епископска базилика во Стоби. Откриени во 1985 година.

ANIS EPS

SERAPESU Z

MITRETON EPISKOPS

EPISKOPS ANGEOS

HYRONIT EP

EP EVSTV

[20] Ф. Папазоглу, *Градови,* 247–248; Б. Алексова, *Епископијата на Брегалница,* 75, 76.

[21] B. Aleksova, *Loca Sanctorum Macedoniae,* 83.

LYKIS EP

EPS EVST, во баптисетериумот, конха под горниот слој живопис. Открила Б. Алексова, 1985 година.

BARGALA

DARDANIUS: Acata Conciliorum Oecumenicorum, ed. E. Schwartz, II, I, I, p. 64, no. 326. Учествувала на Соборот во Халкедон во 451 година.

HERMIA: живеел при крајот на IV век, познат од натпис на капител од влезниот трибелон во базиликата. B. Aleksova – C. Mango, Bargala: A Preliminary Report, DO Papers 25, Washington, 1971, 265–281.

ZAPPARA

SABINIANUS: Mansi IX, p. 199. Одбива да учествува на V екуменски собор во Константинопол, 553 година.

Слика 1 – Карта на Република Македонија

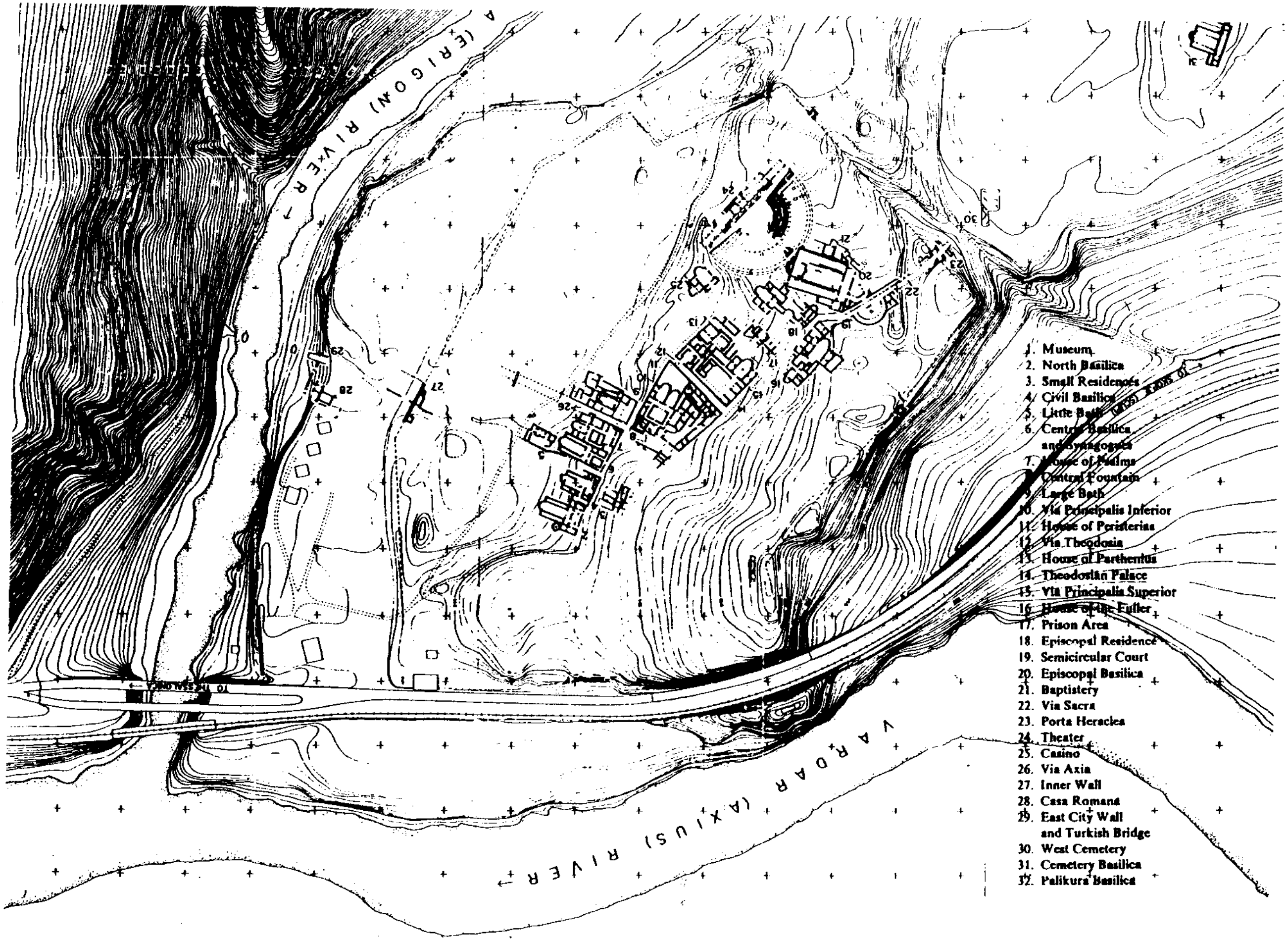

Слика 2 – План на градот Стоби

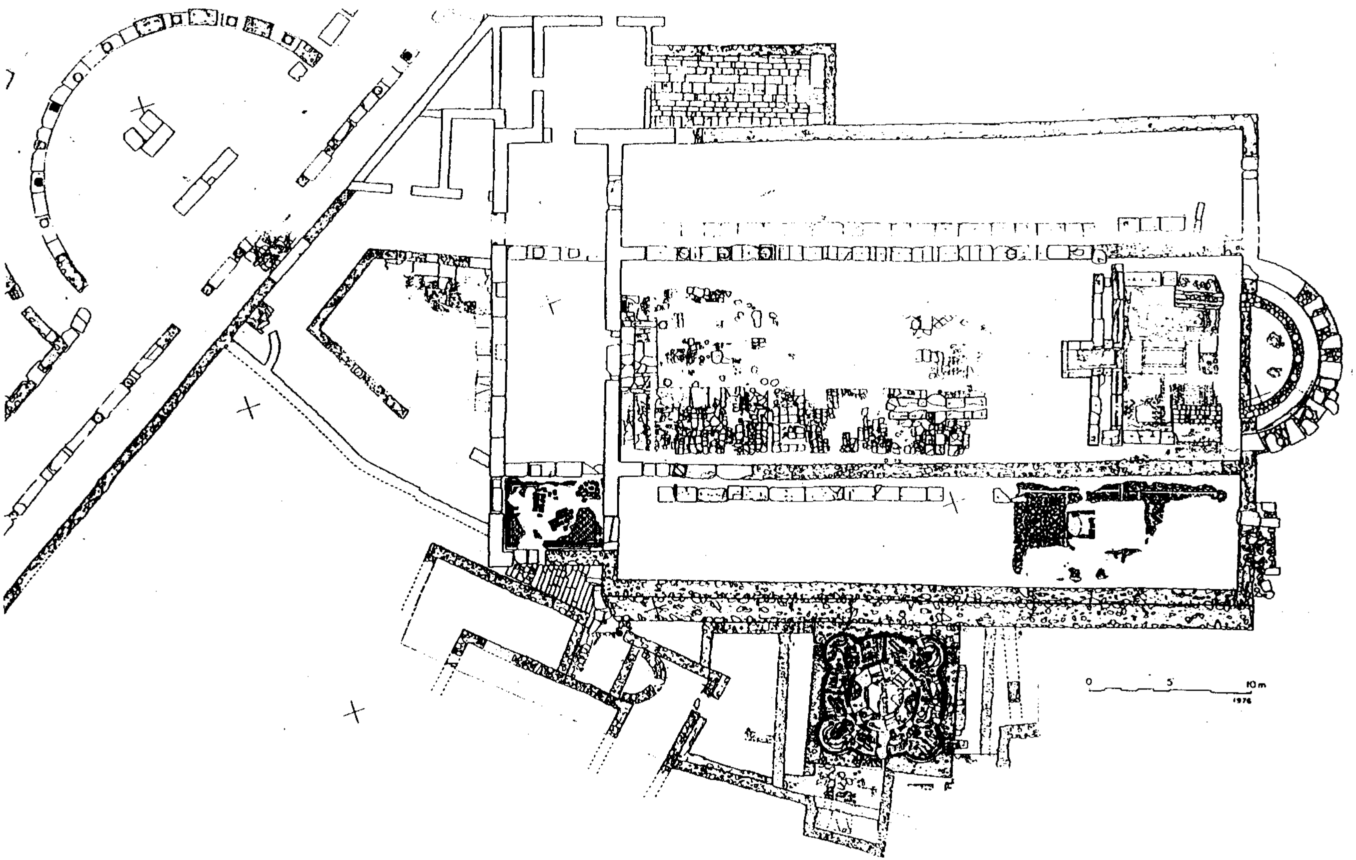

Слика 3 – План на Епископската базилика

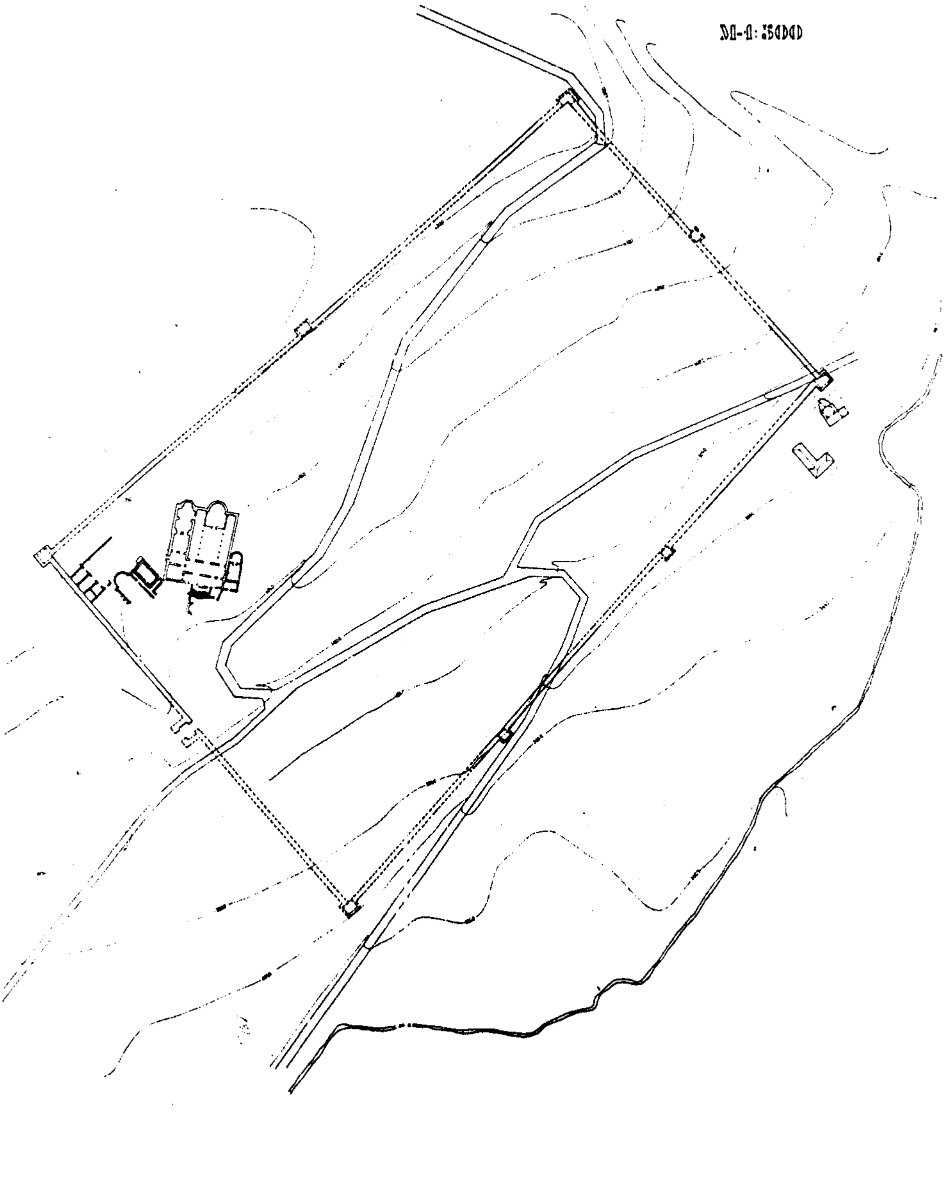

Слика 5 – План на градоӣ Барӣала

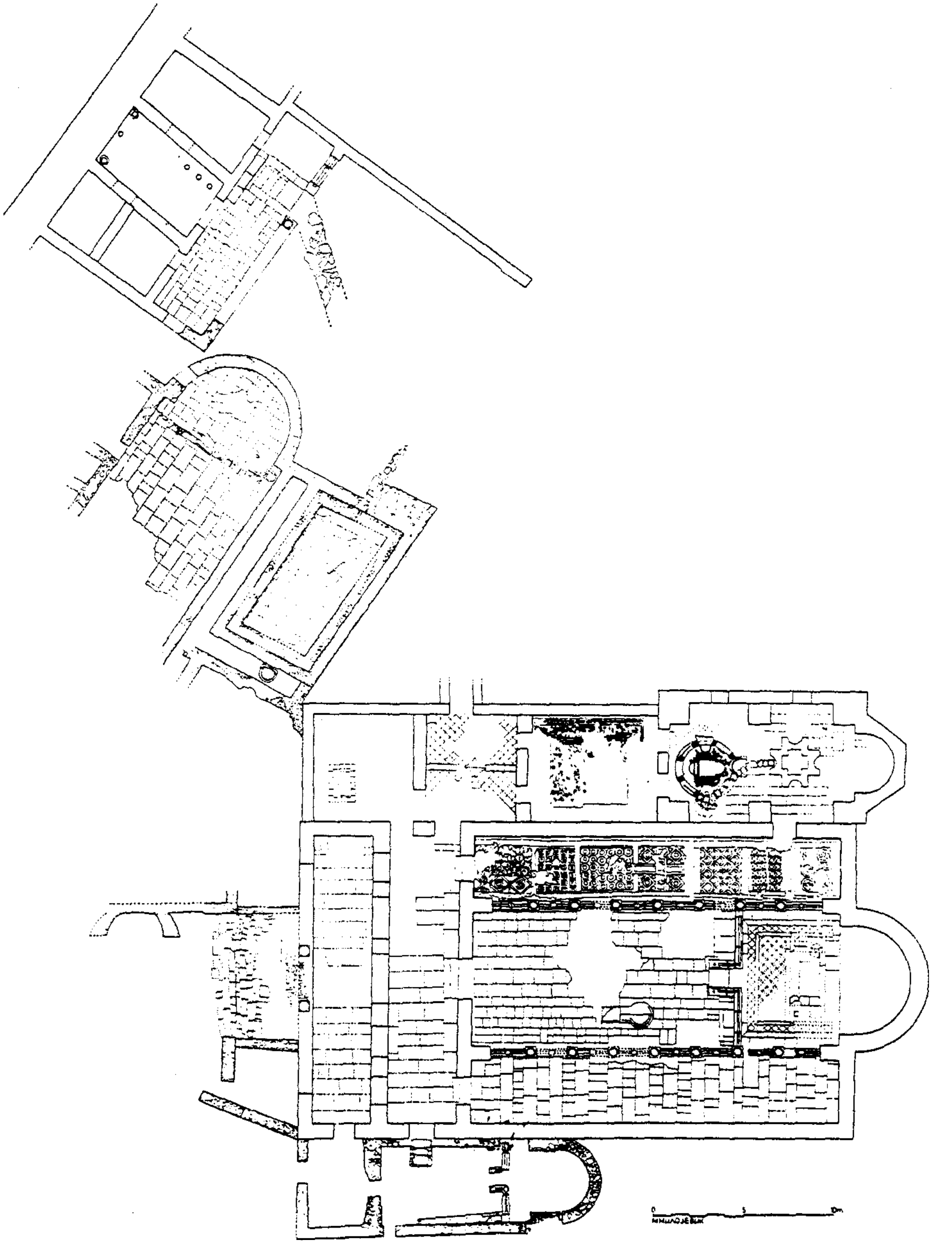

Слика 6 – Барīала, йлан на Еūискоūскаūа базилика со друīиūе īрадби

БИБЛИОГРАФИЈА
НА ПРОФ. БЛАГА АЛЕКСОВА

1. *Манастирот во Нерези*, Млад борец, 21. VII 1950.
2. *Археолошки истражувања во Демир Капија*, Нова Македонија, 16. X 195???
3. *Демир Капија*, Весник на Муз. конз. здружение, I, 1953.
4. *Skriveno blago u Demir Kapiji*, Vjesnik, Zagreb, 29 siečanj 1953.
5. *Наоди на средновековни пари во Македонија*, Разгледи 7, 1954.
6. *Два бреста, Тетово, античка населба*, Нова Македонија, 25. IV 1954.
7. *Археолошки истражувања во Тетовско*, Нова Македонија, 27. XII 1954.
8. *Археолошки музеј во Скопје*, Разгледи 9, 1954.
9. *Археолошки наоѓалишта по Тополка*, Гласник на Муз. конз. здружение I, 1954.
10. *Rad Arheološkog muzeja u Skoplju*, Muzeji 9, Zagreb, 1955.
11. *Равен, Гостиварско, античка населба*, Нова Македонија, 30. X 1955.
12. *Еден нов археолошки наод од Скопје*, Разгледи 24, Скопје, 1955.
13. *Наоди на средновековни монети (1921–54)*, Весник на Муз. конз. здружение, 1955.
14. *Еден нов наод од Скопје*, Зборник на Археолошкиот музеј, I, 1956.
15. *Gde je sahranjena Marija Paleplogova*, Anali, Dubrovnik, 1956.
16. *Словенска некропола во Демир Капија*, Нова Македонија, 1. VII 1956.
17. *Работа на словенска археологија во Македонија*, Разгледи 18, 1956.
18. *Богати пронајдоци*, Нова Македонија, 3. VIII 1956.
19. *Наоди од некрополата во Кратово*, Гласник на Институтот за национална историја, I, 1957.
20. *Округли наушници од Демир Капија*, Гласник на Институтот за национална историја, I, 1957.
21. *Словенски некрополи во Македонија*, Нова Македонија, 18. VIII 1957.
22. *Ранословенски накит кај нас*, Нова Македонија, 7. X 1957.
23. *Словенска некропола во Стоби*, Гласник на Институтот за национална историја, I, 1958.
24. *Значајни наоди во Кратово*, Просветена жена, октомври, 1958.
25. *Покривни керамиди од Св. Софија, Охрид*, Зборник на Археолошкиот музеј, II, 1958.

26. *Средновековна Македонија*, Нова Македонија, 2. VIII 1958.
27. *Накиūт кај Словениūте*, Просветена жена, февруари, 1959.
28. *Еден наод од Св. Николе*, Разгледи 6, 1959.
29. *Археолошки наоди од Лазароūоле*, Разгледи 1, 1959.
30. *Демир Каūија – накиūт*, Каталог за изложба, Скопје, 1959.
31. *Средновековни наоѓалишūа во Полозиūе*, Гласник на Институтот за национална историја, 1959.
32. *Oùest enterrée Marie Paléologue*, Archaeologia Jugoslavica 3, 1959.
33. *Анūичко Скуūи*, Нова Македонија, 17. V 1959.
34. *Демир Каūија, археолошки исūражувања*, Нова Македонија, 31. V 1959.
35. *Нов Дојран, археолошки исūражувања*, Нова Македонија, 7. VI 1959.
36. *Рекоīносцирање во Македонија*, Нова Македонија, 14. VI 1959.
37. *Наоди од Шūиūско*, Нова Македонија, 17. VIII 1959.
38. *Нови наоди кај Бардовци*, Нова Македонија, 9. VIII 1959.
39. *Археолошки резулūаūи*, Нова Македонија, 13. I 1960.
40. *Придонес за нашаūа исūориоīрафија*, Нова Македонија, 22. V 1960.
41. *Нови ūодаūоци за црквата Св. Наум*, Нова Македонија, 30. V 1960.
42. *Археолошки словенски īруūи во Јуīославија*, Нова Македонија, 1960.
43. *Осūаūоци од сūариоūт неолиūт*, Нова Македонија, 29. V 1960.
44. *Средновековна керамика од Св. Софија, Охрид*, Гласник на Институтот за национална историја, 1960.
45. *Искоūавања у Новом Дојрану*, Археолошки преглед, 2, 1960.
46. *Искоūувања во Сūоби, 1955*, Зборник на Археолошкиот музеј 3, 1961.
47. *Нов ūиū на наушници во Македонија*, Зборник на Археолошкиот музеј 3, 1961.
48. *Полозиūе – ризница на докуменūи*, Нова Македонија, 23. IV 1961.
49. *Археолошки исūражувања во Македонија*, Нова Македонија, 1. V 1962.
50. *Скоūскаūа ūврдина Кале, археолошки исūражувања*, Нова Македонија, 8. IV 1962.
51. *Археолошка карūа на Македонија*, Нова Македонија, 1962.
52. *Скуūи*, Нова Македонија, 28. IV 1963.
53. *Археолошки искоūувања*, Матица на иселеници, Иселенички календар, 1963.
54. *Оризари, Кочанско, археолошки исūражувања*, Зборник, Штип 3, 1964.
55. *Нови наоди од Шūиūско*, Зборник, Штип 3, 1964.
56. *Археолошки музеј*, Музеи во Скопје, 1964.
57. *Tragedia muzeum Archeologicnego w Skopje*, Z otchlani wiekov, Poznan, 1965.
58. *Монеūи низ векови*, Каталог, Скопје, 1965.
59. *Slovenski arheološki ostatoci*, Warszawa, 1965.
60. *Словенски археолошки наоди*, Матица на иселеници 5, 1966.
61. *Маūеријална кулūура на Словениūе во Македонија*, Словенска писменост, Охрид, 1966.

62. *Просек – Демир Капија*, Скопје–Белград, 1966.
63. *Нови наоди од Скупи*, Стремеж 4, Прилеп, 1966.
64. *Словенски наоди во Македонија*, Историја 1, 1966–67.
65. *Баргала – Брегалница во светлината на новите археолошки истражувања*, Гласник на Институтот за национална историја, 3, 1967.
66. *Откриен е Епископскиот центар во Баргала*, Нова Македонија, 26. VI 1967.
67. *Истражувањата во Баргала*, Вечер, 10. X 1968.
68. *Придонес од истражувањата во Баргала за осветлувањето на историјата на Јужните Словени*, Балканолошки центар, Сараево, 1969.
69. *Баргала*, Нова Македонија, 25. V 1969.
70. *Материјална култура на Словените во Македонија*, Иселенички календар, 1969.
71. *Придонес од истражувањата во Баргала*, МАНУ, 1970.
72. *Археолошки истражувања во Баргала*, Историја 2, 1970.
73. *Bargala: Preliminary report*, DO Papers 25, Washington, D.C., 1971.
74. *Medieval Churches in the Bregalnica Region*, DO Papers, Washington, D.C., 1971.
75. *Археолошки ископувања во Стоби на Симпозиум во Њујорк*, Вечер, 1971.
76. *Баргала – Брегалница*, Семинар за македонски јазик, 1971.
77. *Episkopisches Zentrum Bargala*, Actes du II Inter. Congrès, Athènes, 1972.
78. *Bargala – Bregalnica Bishopric*, Macedonian Review I, 1972.
79. *Св. Петнаесет маченици, Струмица, археолошки истражувања*, Ликовна уметност, 1973 (во соработка со други учесници).
80. *Ранохристијанската базилика во Баргала*, Зборник на Археолошкиот музеј, 1975.
81. *Курбиново, архитектонска пластика*, Охрид, 1976.
82. *The Presbyterium of Episcopal Basilica at Stobi*, Actes des XV Intern. Congres etudes Byzantines, Athènes, 1976.
83. *Bargala – Archaeological Excavations, 1966–1976,* Balcano-Slavica 6, 1976.
84. *Нови истражувања на баптистериумот во Баргала*, Прилеп, 1976.
85. *Крњево, ранохристијанска базилика*, Ликовна уметност, 1974–77.
86. *Баргала – нови археолошки ископувања, 1975–76,* МАА 3, 1977.
87. *Bargala – Archaeological Excavations, 1966–70,* Balcano-Slavica 6, 1977.
88. *Словенска некропола – Крњево*, Зборник на Филолошкиот факултет, 1978.
89. *Стоби – подни мозаици од Епископската базилика*, Материјали 18, 1978.
90. *Баргала – мозаици од Епископската базилика*, Материјали, 1978.
91. *Епископската базилика во Стоби*, Семинар за македонски јазик, 1980.
92. *Bargala – Archaeological Excavation and Research, 1966–1978*, American Journal of Archaeology 84, no. 2, 1980.
93. *Епископска базилика во Стоби, нови податоци*, Семинар за македонски јазик, 1980.
94. *Stobi – Episkopska bazilika u svetlosti novih istraživanja*, Zbornik Gunjača, Zagreb, 1980–81.

95. *The Presbyterium of Episcopal Basilica at Stobi and at Bargala*, Studie of Antiquities of Stobi 3, 1981.
96. *Apsidalniot, centralniot i južniot korab na Episopskata bazilika*, Studie of Antiquities of Stobi 3, 1981.
97. *Severna bazilika – slovenska nekropola*, Studie of Antiquities of Stobi, 1981.
98. *Stobi, Episkopska bazilika i Centralna bazilika so Sinagoga*, Balkano-Slavica, 1981.
99. *Episcopal Basilica at Stobi – Excavations and Researches 1970–81*, XVI Intern. Byzant. Kongres, Acten 8/4, Wien, 1982.
100. *Курбиново – Преспа, архитектонска пластика*, Лихнид 3, 1982–83.
101. *Орман – ранохристијанска базилика*, Зборник на Археолошкиот музеј, 9, 1982–83.
102. *Стоби – Паликура базилика*, Зборник на Филолошкиот факултет, 1983.
103. *Ранохристијански словенски период*, Историја, Штип, 1983.
104. *Стоби – Старата епископска базилика, нови откривања*, МАНУ, 1983.
105. *Крупиште – археолошки истражувања*, Зборник на Археолошкиот музеј, 9, 1983.
106. *Уметничко богатство на Македонија, ранохристијански период*, 1983.
107. *Уметничко богатство на Македонија, Стоби*, 1983.
108. *Југословенска енциклопедија за уметноста:* Ранохристијанска уметност; Архитектура; Сликарство; Мозаици; Живопис, 1983.
109. *Епископска базилика во Стоби – нови археолошки истражувања*, МАА 6, 1983.
110. *The Old Episcopal Basilica at Stobi*, Archaeologia Jugoslavica, 22–23, 1983.
111. *Баргала и средниот тек на реката Брегалница, археолошки истражувања*, Гласник на Институтот за национална историја, 3, 1983.
112. *Крстовидните цркви по Брегалница*, Историја, 1983.
113. *Брегалница словенски црковен центар на Балканот*, МАА 9, 1983–84.
114. *Крстовидната црква од Мородвиз*, Историја, 1984.
115. *Старата епископска базилика во Стоби*, Зборник на Филолошкиот факултет, 1985.
116. *Bregalnica and the Fortification System*, Balcano-Slavica, 1985.
117. *Базиликата во Паликура*, Зборник на Филолошкиот факултет, 1985.
118. *The Early Christian Bazilicas at Stobi*, 33 Corso di cultura sull arte ravennate e byzantina, Ravenna, 1986.
119. *Првите словенски цркви по Брегалница*, МАНУ, 1988.
120. *Брегалница – словенски и црковен центар*, МАА, 1988.
121. *Епископијата на Брегалница*, Прилеп, 1989 (монографија).
122. *Брегалница словенски црковен центар*, МАНУ, 1989.
123. *Северната базилика во Стоби*, Зборник на Филолошкиот факултет, 1989.
124. *The Old Episcopal Basilica at Stobi, 1985*, The 17th International Byzantine Congress, Washington, D.C., 1989.
125. *The Old Episcopal Basilica at Stobi, 1983–1989*, VI меѓународен конгрес на Југоисточна Европа, Софија, 1989, МАНУ, 1989.

126. *The Old Episcopal Basilica at Stobi,* ARMOS, Thessalonike, 1990.

127. *Археолошка карта на Македонија – старохристијанскиот период во Македонија за книга I,* 1990–1991.

128. *Археолошка карта на Македонија – 100 и повеќе обработени локалитети за книга II,* 1990–1991.

129. *Ранохристијанско Стоби,* Зборник посветен на акад. Милутин Гарашанин, Археолошки институт, Белград, 1991.

130. *Словенски накит,* Зборник посветен на д-р Драга Гарашанин, Народен музеј, Белград, 1991.

131. *Водич низ античкиот град Стоби,* Скопје, 1991.

132. *The Old Episcopal Basilica at Stobi,* истражувања 1990, Зборник посветен на д-р Милутин Гарашанин, Археолошки институт, Белград, 1991.

133. *Loca Sanctorum Bregalnicae,* XVIII International Congress of Byzantine Studies, Moscow, 1991.

134. *Loca Sanctorum of Ancient Stobi,* XII Intern. Kongress für Christliche Archäeologie, Bonn, 1991.

135. *Археолошка карта на Македонија – христијанизација на Македонија,* 1990–1995–1997.

136. *Археолошка карта на Македонија – Стоби, Баргала, Коњух, Демир Капија, Струмица, Тетово и др.,* кн. II, 1990–1997.

137. *Пагански остатоци во словенските гробови во Македонија,* 1986–97.

138. *The Old Episcopal Basilica at Stobi,* ARMOS, Thessalonike, 1991–2.

139. *Брегалница – словенски црковен и просветно-културен центар на Балканот,* Климент Охридски, МАНУ, Св. Климент организатор на првата словенска епископија во Македонија, 1995, 143–152.

140. *Антички театар и култот на мартирите,* МАНУ, 1995.

141. *Старохристијански баптистериуми во Македонија,* МАНУ, 1995.

142. *Loca Sanctorum Macedoniae,* Skopje, 1995–96 (монографија).

143. *Св. Наум и христијанизација на Македонија,* Материјали МАНУ, 1995–97.

144. *Early Christian and Slav Episcopal Seat in Macedonia,* Split, 1995–97.

145. *Domus ecclesiae at Stobi,* Tirane, 1995–97.

146. *The First Community Christian House in Macedonia,* Зборник посветен на В. Кондиќ, Белград, 1995–97.

147. *Macedonia Christiana,* 1996–97.

148. *Првиот Меѓуакадемски одбор за Археолошката карта на Македонија,* МАНУ, 1996–97.

149. *Participation in Encyclopedia of Early Christian Art and Archaeology,* N.Y. City, USA.

150. *The Old Episcopal Basilica at Stobi,* 1995, Split, 1996–97.

151. *Loca Sanctorum Macedoniae,* Skopje, 1997 (монографија на англиски).

ИВАН ДЕЈАНОВ

ИВАН ДЕЈАНОВ е роден на 6 јануари 1932 година во Ќустендил, Бугарија. Основно и средно образование завршил во Кочани. Дипломирал на Медицинскиот факултет во Скопје во 1958 година. Во Институтот за патолошка физиологија при Медицинскиот факултет во Скопје, ги добил основните познавања за процесот на коагулацијата и хемостазата и принципите на научна работа. Во 1965 година е прв специјалист по трансфузиологија во Република Македонија. Од 1968 до 1991 година престојувал во повеќе европски и американски центри – во лабораториите за хемостаза и тромбоза, биохемија на протеините и имунобиологија.

Ги проучува растројствата на хемостазата (вродени и придобиени), рационалната и оптималната употреба на крвта и крвните деривати, проблемите на сигурна крв, имунолошките растројства како проблем на детската и возрасната патологија, црнодробните метаболични и вирусни заболувања, раните хронични и акутни растројства кај интерните и хируршките болни и др. Прв го докажал и објавил постоењето на антитромбин III дефицит поради абнормална структура и функција на тој протеазен инхибитор. Во странската литература прв го објавил постоењето на деградациони продукти на протромбинот во циркулацијата (докажано со употребата на имунохемиски, електрофоретски и хроматографски методи). Прв соопштил и за постоењето на рецептори за протромбинска молекула на плазма мембраната на клетки. Исто така прв соопштил за синтеза на простациклин од страна на лимфоцитите и можностите за негова употреба во дијагностички и тераписки цели. Вовел и создал голем број производствени и дијагностички методи во областа на хемостазиологијата и молекуларната концентрација на супстанциите кои учествуваат во процесите на хемостазата и тромбозата – имунохемиски методи ЕЛИСА, имуноелектрофореза, вкрстена имуноелектрофореза, разни типови на електрофореза и хроматографија. Развил сопствен оригинален метод за квантитативно определување на активиран протеин С.

ЛИЧНОТО, ОПШТЕСТВЕНОТО И ОПШТОЧОВЕЧКОТО ВО РАБОТАТА НА ЛЕКАРОТ

Посветено на академик Исак Тацер

Хемостазата како примордијален процес

Во една наша публикација запишавме: „Жизнь начинается физиологическим и обрывается патологическим тромбозом" („Животот започнува со физиолошка и се прекинува со патолошка тромбоза" [1]). Со тоа сакаме да ја означиме и подвлечеме *примордијалната функција* на хемостазата во човековата физиологија и патологија: новороденото го започнува животот со тромбоза на умбиликалните крвни садови, а умирањето на човекот започнува со тромбоза на церебралните крвни садови.

Хемостазата израснува како примордијален процес сврзан со создавањето на животот при појавата на целуларната мембрана. Појавата на целуларната мембрана е првиот чекор во создавањето на животот, делбата на неживото од живото. Од таа првична функција на заштита на живата клетка од неживата средина, процесот на хемостазата ќе израсне во повеќеслоен систем на функции, кои ќе имаат примарна ролја во оркестрирањето на хомеостазата на многуклеточните животни и најсложените виши организми. Активностите на тромбинот, активен ензим со централно место во хемостазата, се најилустративен пример. Овој активен ензим се смета за диригент на оркестарот на клетки кои го подготвуваат одговорот на васкуларната повреда: хемостатска, инфламаторна, пролиферативна и репаративна. Во тој оркестар на клетки учествуваат: тромбоцити, моноцити, неутрофили, лимфоцити, ендотелни клетки, сите други мезенхимални клетки.

Важно е да се подвлече и една друга особеност на тромбинот: тој е архетип на протеаза што лежи во основата на молекуларната еволуција на протеолитичните ензими, преку кои со селективна протеолиза се воспоставува нajраспространетиот и најефикасен механизам на физиолошката регулација. Со каскаден систем на селективна протеолиза и внесена автокаталитична позитивна или негативна функционална спрега се операционализираат бројни физиолошки системи (коагулацијата на крвта, комплемент си-

стемот, фибринолитичниот систем, кининоген – кинин системот и многу други системи) или патолошки системи (инфламација, неогенеза и многу други). Моделот на селективна протеолиза е присутен интрацелуларно и екстрацелуларно (интрацелуларната активација на зимогените, биосинтезата и активацијата на хормоните, регулацијата на посложени биолошки феномени, како што се: формирањето на гамета, прснувањето на фоликул, фертилизацијата, целуларната миграција и туморската инвазивност, морфогенезата и метаморфозата, интрацелуларниот и екстрацелуларниот протеински метаболизам и многу други комплексни процеси и феномени).

Компонентите на хемостазата грубо може да се групираат во две множества: множество на хуморални и множество на целуларни компоненти. Целуларните компоненти на хемостазата филогенетски се постари.

Хемостатски биланс

Хемостатскиот биланс е еквилибриум одржуван од множество носители на функции. Основите на хемостатскиот биланс ги претставуваат односите на ендокриниот и нервниот систем, од една страна, и другите органски системи, од друга страна. Преобразувањето на сигналите во одговор се резултат на функциите од целуларните и хуморалните компоненти на хемостатскиот систем. Тоа е овозможено со интеграција на функциите на органските системи со функциите на целуларните и хуморалните компоненти на хемостатскиот систем.

Интеракциите меѓу целуларните и хуморалните медијатори и нивното учество во хемостатскиот биланс е извонредно комплексен мозаик на односи и функции регулирани локално и системно во органските системи или во микроорганизмот во целост. Врските меѓу системите се одвиваат преку активационите и инхибиторните патишта на процесите. За да се согледа панорамата на собитијата и за да не се изгубат хоризонтите на битното, неопходно е да се анализираат едновремено интеракциите на повеќе системи според нивниот приоритет и хронологијата на појавување. Ниту еден медијатор, ниту еден тип активна супстанца од целуларните и хуморалните компоненти на хемостатскиот биланс немаат индивидуално дејство in vivo. Нивното дејство е координирано во состав на хронологијата и динамиката на собитијата. In vivo се следи приоритетот и релевантноста, логиката и логистиката на хемостатскиот биланс. Програмата и статусот на хемостатскиот биланс, временски варијабилни и определувани од целуларните и хуморалните компоненти, постојано се манифестираат во друга форма, форма на позитивен хемостатски биланс (отсуство на системна реакција и болест) и форма на негативен хемостатски биланс (присуство на системна реакција и болест).

Во програмата и статусот на хемостатскиот биланс, одделните, индивидуални компоненти, фактори и медијатори се претставувани од зборовите на речениците и симболите со кои е напишана програмата и статусот на хемостатскиот биланс. Логистиката на поставувањето на зборовите во

речениците и симболите ја определуваат природата на повредата и патолошкиот процес. Само генетските дефекти на хемостазата имаат примарно еднонасочна реакција. Другите растројства на хемостазата имаат множество можни определби на насоките по кои се одвиваат патолошките процеси. Поради тоа, толкувањето на хемостатските растројства претставува тежок клинички предизвик.

Во приказот на хемостатскиот биланс се прикажани, глобално, извонредно комплексниот мозаик на функции, активности и интеракции, за да се илустрира несомнениот идентитет на хемостазата како најверојатен и најсоодветен примордијален образец на хомеостазата. Хемостазата е филогенетски најстарата, примордијална основа преку која се реализира координацијата на одговорот на клетката на повреда, предизвикана од промени во надворешната или во внатрешната средина на клетката.

Хемостазата и патологијата на човекот

Под хемостатски растројства најчесто се подразбираат хеморагиите и тромбозите. Множество на заболувања се поврзани со активирање на хемостазата. „Термин *тромботическая болезнь* не является синонимом термина *тромбоз*. Тромботическая болезнь – ключ, открывающий двери к тромбогенезу другим факторам риска возниковения тромбозов“ [2]. Тромботичната болест, според нашите сегашни неполни знаења, многукратно е поретка како генетски условена патолошка состојба, отколку како придобиена форма на тромботичната болест: атеросклероза, шеќерен дијабет, малигни неоплазми, тромбози при употреба на орални контрацептивни средства, постоперативни состојби, изгоретини, крвозагуби и шокови состојби, инфекции и сепси, болести на црниот дроб. Тромботичната болест клинички се манифестира како венска тромбоза или артеријални промени како последица на тромботични процеси. Артеријалните промени се појавуваат во состав на еволуцијата на одделни клинички ентитети, како што е на пример коронарната болест.

Дисеминираната интраваскуларна коагулација е претставена како интермедијарен механизам на болест при множество на клинички синдроми [3]: *интраваскуларна хемолиза* (инкомпатибилна трансфузија на крв, пароксизмална ноќна хемоглобинурија, маларија, фавизам, дрепаноцитоза, пароксизмална ладна хемоглобинурија, придобиени хемолитични анемии, тромбохемолитична тромбоцитопенична пурпура), *ткивни екстракти или клетки во циркулацијата* (карцином, хидатиформна мола, екстракорпорална циркулација), *бактеријален ендотоксин во циркулацијата* (трансфузија на бактеријално контаминирана крв, менингококцемија, инфантилна дијареја, септичен абортус, колера, пиодермија), *антиген – антитело комплекси* (јатроген ендотоксичен шок, локална и генерализирана Shwartzam-ова реакција, Arthus-ов феномен при човек), *хемиски и физички агенси* (протеолитични ензими – акутен хеморагичен панкреатит, интравенозен трипеин, змиски отрови; честички – емболизам од амниотична течност, лајшманиоза; акутен фатален

хиперпаратиреоидизам, електрична струја), *аноксија – аноксемија* (локална аноксија – Crush синдром, интусусцепција, епинефрин и норепинефрин, ерготизам; аноксемија – cardiac arrest), *ендотелна повреда* (вируси – варичела, вариола, вакцинија; рикециоза, тифус, гигантски хемангиом, топлотен удар), *фибринолитичен инхибитор* (спонтана болест, епсилон аминокапроична киселина), *тромбоцитемија* (polycythaemia rubra vera, thrombocythaemia haemorrhagica, миелогена леукемија), *непозната етиологија* (еклампсија, предвремено одлепување на плацентата, епидемична хеморагична треска).

Шокот е прикажан како непосредна последица од растројствата на хемостазата [4].

Тромбозата е стожерот на сите патолошки растројства во крвоносното корито (венско, капиларно, артеријално). Огромниот морбидитет и морталитет поврзан со тромбозата ѝ дава на тромбозата првенствено место во патологијата на човекот. Проблемот на тромбозата добива сè поголема актуелност и поради постојаниот битен пораст на тромбоемболичните компликации и поради сè побројните тромботични заболувања кај човекот во денешно време [5, 6].

Воспоставувањето на тромботично заболување е знак за сломот на антитромботичниот потенцијал на крвоносното корито. Сломот на механизмите со кои се одржува антитромботичниот потенцијал е резултат на повредата на физиолошкиот или анатомскиот интегритет на крвоносното корито.

Системното проучување на тромбозата како неразделен дел од народната патологија постојано расте. Уште во 1956 година, коагулационата лабораторија на *Paul Owren* прерасна во *University Institute for Thrombosis Research на Универзитетот во Осло.* По примерот од Осло, подоцна се формираа специјализирани центри за испитување на тромбозата во *САД (Specialized Centers for Thrombosis Research).* Во 1975 година *Здравствената служба на Шпанија,* официјално воведе во сите болници, одделни единици за тромбоза (*Thrombosis Units*), *со цел да се проучува тромбозата целосно (епидемиологија, дијагностика, етиопатогенеза, терапија)* [7]. Во *Републичкиот завод за трансфузиологија во Скопје* од 1960 година проблемите на хемостазата и тромбозата се проучувани во едно одделение, подоцна (во 1968 година) именувано како *Одделение за тромбоза и хемостаза.* Формирани се поголем број здруженија за проучување на хемостазата и тромбозата: *International Society on Thrombosis and Haemostasis, European Society on Thrombosis and Haemostasis, Liga Mediterranea frente a las Enfermedades Tromboembolicas* и други.

Голем број монографии, посветени на проблемите на хемостазата и тромбозата, се издадени и преиздадени, од кои наведуваме само некои [8–25].

Растројствата на хемостазата, особено тромботичните процеси, се благодарна област за превентивната медицина и една од ретките области во кои може да се приложуваат на клинички план, широко и безопасно, како методите на превенцијата така и оние на профилаксата.

Работата на Одделението за хемостаза и тромбоза

Одделението за хемостаза и тромбоза при Републичкиот завод за трансфузиологија има четири групи на задачи:

– анализа на болни со растројства на хемостазата (хеморагични и тромботични);

– производствени активности;

– научни задачи;

– образовни задачи.

Одделението извршува годишно околу 100.000 анализи за испитување на хемостазата.

Испитуваните болни се од клиниките на Медицинскиот факултет, годишно околу 6.000 лица, Здравствениот дом и Градската болница – околу 2.000 лица, од внатрешноста – околу 1.000 лица. Бројот на испитаните болни од внатрешноста е мал, бидејќи тие болни се испитуваат и лекуваат во создадената мрежа на одделенија за хемостаза и тромбоза во медицинските центри низ Републиката. Кадарот на тие одделенија е обучен во Одделението за хемостаза и тромбоза при Републичкиот завод за трансфузиологија; лабораториите на одделенијата се снабдуваат со неопходните реактиви од Одделението на Заводот. Одделението годишно произведува хуман 5.000 ml тромбин (со концентрација од најмалку 500 NIH единици/ml), 6.000 ml хуман тромбопластин, 10.000 тромботест китови, монодефицитни плазми за одреден коагулационен фактор, тест китови ЕЛИСА за коагулационите фактори и инхибитори, хуман и бовин фибриноген, тест китови за фибринолиза. Некои производи имаат и терапевтска употреба (тромбин, препарати за лекување на васкуларно условени улцери, силни инфламаторни процеси на варикозен или артеријално дефицитен терен).

Немал дел од апаратурата се произведува во соработка со производители од Скопје според проекти и помош од Одделението (водени бањи со прецизна регулација на температурата, магнетни и други мешалки, агрегометар/коагулометар, апаратура за електрофореза и хроматографија).

Во периодот 1960–1992 година докажани се наследни хемостатски растројства од хеморагичен тип кај вкупно 364 болни. Анализата на резултатите од Одделението покажува дека тоа работи со видно зголемена хемостатска будност и ефикасност: докажани се пропорционално (според бројот на населението во Македонија) многу поголем број на вродени дефицити на коагулационите фактори отколку што се евидентирани во светската литература, за фактор V – осумдесет пати повеќе (6 болни, во светот евидентирани 150 болни), комбиниран дефицит на фактор V и фактор VIII – сто триесет и осум пати повеќе (6 болни, во светот евидентирани 87 болни), за фактор VII – шеесет и седум пати повеќе (5 болни, во светот евидентирани 150 болни) [26].

Најчесто докажани придобиени растројства на хемостазата се тромбоцитопатијата и тромбофилијата, по нив следат К-витамин дефицит, дисе-

минираната интраваскуларна коагулација, тромбоцитопенијата, хепаталниот хемостатски дефицит, хиперфибринолизата.

Вршено е разграничување на хемостатските растројства кои се во состав на основното заболување и оние кои се предизвикани од употребата на одделни терапевтски постапки и одредени лекарства.

Личното во работата на лекарот

Хемостатските растројства се силен предизвик на лично моралното и општочовечко вечното во работата на лекарот.

Најголемата и најсилна индустрија во светот е здружената медицинска и фармацевтска индустрија. Оваа индустрија прогресивно ангажира сè поголем дел од националниот приход на секоја земја.

Лекарот е учител. Учен да стане учител на сите возрасти. Но многу мал број лекари остануваат учители за сите. Модерниот образовен систем ќе направи лекарот-учител да биде сè помалку присутен во секојдневната практика. Убедувањето дека доброто познавање само на одредена област од медицината е и сигурна гаранција за квалитетна помош на болните станува сè попризнато, притоа се губи од предвид неделивоста на основите врз кои почива медицинската наука и искуство. Со тоа се стигнува до состојбата лекарот сè повеќе да ги внесува во својата работа своите желби отколку своите можности за да му помогне на болниот човек. Така многу споредни проблеми ќе станат приоритетни и ќе бидат ангажирани огромни средства и кадар. За жал, тоа е цената што се плаќа на здружената медицинска и фармацевтска индустрија, на која ѝ е потребна елитистичката медицина за создавање на профит. Медицинските насушни проблеми кои не може да создаваат огромен профит, ќе останат заборавани, повеќе или помалку. За нив тешко или никако не се создаваат нови и слободни простори.

Една од непреодните стапици е создадената атмосфера лекарот, учителот да учествува во маратонот „publishing and/or perishing". Во маратонот се натпреваруваат неспоредбено побројните заблуди на човекот отколку неговите откритија на вистината. Медицината не создава, таа само открива [31]. И повторно резултатите ќе бидат погубни за лекарот и за неговите болни. Силата на капиталот ќе ги принудува лекарите да ги премолчуваат бездните на медицинскиот прогрес. Во нив спаѓаат артефицијалното срце, вакцинацијата против грипот, употребата на некои синтетички форми на естроген за спречување на абортусот и многу други [27]. Отсекогаш, за здравјето на човекот во даден период, материјалните средства и енергијата кои биле на располагање биле ограничени и помали отколку што се потребни, а предрасудите и заблудите се покажувале во секој период безгранично бројни.

Дилемата откажување од заблудите и избор на вистината се разрешува многу споро. Најчесто дилемата се решава во полза на заблудата. Денес човештвото се наоѓа, како никогаш досега, пред дилемата како да ги отстрани опасностите што му ги донесе прогресот: *милитаризам, опасност*

од термонуклеарно уништување, еколошко истребување на човековиот род, глад и болести, неконтролирана демографска експлозија, дехуманизација, геноцид, догматска митологизација, информациона индоктринација, научна схоластика и формализам, неконтролирана доверба и религиозна почит кон информационата експлозија со која сѐ повеќе се заглушува гласот на вистината.

Дали судбината на диносаурусите се заканува да стане и судбина на човештвото? Односот на тежината на мозокот во однос на телесната тежина на човекот е 2 : 75 или 1 : 37,5. Кај диносаурусите тој однос бил повеќе од 1 : 1.000. Денес човекот има милијарди пати поголема моќ за разрушување од онаа на неговата сопствена физичка сила. Со постигнатиот напредок, тој, ако не денес, може уште утре да ја (зло)употреби таквата големина на моќ што е во состојба да ја разнесе планетата земја. Една таква опасност од акумулативен тип е несомнено присутна. Нарушениот еколошки биланс сѐ уште останува без суштествена можност за регулација. Глобалниот еколошки биланс треба да биде во корелација со факторите на рационалноста и оптималноста кои едновремено придонесуваат за унапредување на природата и на здравјето на човекот. Дали ја имаме таа корелација? Човекот сѐ повеќе губи чекор со времето и потребите. Се ближи глобалниот хаос на приоритетите. Денес, на пример, во медицинската литература, радиото, телевизијата и печатот за СИДА-та се посветува 800 пати поголем информационен простор отколку за сообраќајните несреќи и 2.000 пати поголем од оној за алкохолизмот. И сообраќајните несреќи и алкохолизмот се полесни за решавање и решливи, отколку СИДА-та. Човековите животи кои можеле да се спасат доколку вниманието и средствата се насочеа кон решавање на алкохолизмот и сообраќајните несреќи, се загубени. Алкохолизмот може и да се спречува и да се лекува. СИДА-та може да се спречува, но не може да се лекува.

Од прогресот на медицината не е задоволен ни болниот ни лекарот. Лекарот поради тоа што ги нема никогаш сите потребни можности, некаде некои имаат поголеми можности болниот поради тоа што сѐ повеќе е оддалечен од лекарот; меѓу нив (лекарот и болниот), се испречуваат аналитичките инструменти и машини, дијагностичките постапки (кои може да траат со денови). Болниот станува сѐ помалку личност, тој е сѐ повеќе третиран како објект и број. Со болниот се разговара многу малку или воопшто. И не е парадоксално што болниот станува лекар. Тој доаѓа кај лекарот да му се препишат лекарствата што тој ги сака, или сам си ги купува од аптеките. Организацијата на здравствената служба сето тоа лесно го овозможува. Се раскинува светата и божествена врска на милосрдието лекар–болен. Се лекува болеста а не и страдањата на болниот. Секој болен, освен ако не е монозиготен близнак, е единствен по својот морфолошки и функционален полиморфизам. Само индивидуализацијата на секој болен на дијагностички и терапевтски план ќе може да придонесе да се намалат страдањата на болниот и тој да биде излекуван. За тоа лекарот има сѐ помалку време, волја и простор.

Никој не го одрекнува приоритетот на примарната здравствена заштита. Но за неа има секогаш помалку средства, а лекарот има сè помалку волја да остане во неа.

Со сегашната состојба на здравството во светот и кај нас, во прв ред, не е задоволен лекарот. Се заборава дека отсекогаш меѓу лекарите имало такви кои го почитувале здравјето и животот на болниот, како највисок етички императив во својата секојдневна работа и такви кои го ценеле во прв ред џебот на болниот. Отсекогаш во светот некои го почитувале законот и се покорувале на внатрешниот глас на својот морален интегритет и други на кои тој интегритет не им значел ништо.

Сказната за милосрдниот Самарјанин запишана веќе пред два милениуми зборува најубаво за тоа: „...Го праша Исуса: А кој е мојот ближен? Исус му одговори, велејќи му: Еден човек, слегувајќи од Ерусалим во Ерихон, налета на разбојници кои го соблекоа и го ранија, го оставија полумртов и си отидоа. А случајно по истиот пат слегуваше еден свештеник и кога го виде, го одмина. Исто така и еден левит, кога дојде таму и кога го виде, го одмина. А еден патник, Самарјанин, дојде до него, и кога го виде, се сожали. Му се приближи, му ги полеа раните со масло и вино и му ги преврза; потоа го качи на своето добиче, го однесе во гостилницата и се погрижи за него. Утредента извади два денари, му ги даде на гостилничарот и му рече: Погрижи се за него, а ако потрошиш повеќе, ќе ти платам на враќање.“ (Евангелие според Лука) [28]. Дали свештеникот не знаел кои се неговите морални обврски кон својот ближен? Или левитот кој секој ден во богослужението слуша за тоа? Милосрдниот Самарјанин немал ни такво образование, ни такво искуство, но имаше нешто што другите двајца го немаа, внатрешниот глас на својот морален интегритет и обврска кон својот ближен. Денес сите зборуваат за мито и корупција на лекарите, на радио и телевизија, дома и на улица, се пишува во печатот. Лично верувам дека поголем е бројот на лекарите кои го имаат достоинството на милосрдниот Самарјанин. Можеби е важно да потсетиме на фактот што евангелистот Лука бил лекар. Но тие се помалку признати. Нашата Мајка Тереза во својата беседа (1979) при добивањето на Нобеловата награда најдобро ќе го истакне тоа со зборовите: „...Најтешката болест денес не се лепрата или туберкулозата, тоа е чувството да не си сакан, да си оставен без помош и напуштен од сите“ [29]. На напуштените од сите, со својата исцелителна моќ, им служеа Исус Христос, светите лица, Мајка Тереза и лекарите со незгаснатиот огин на љубовта кон својот ближен.

Лекарот е изложен на огромен притисок од најмоќната индустрија, здружената медицинска и фармацевтска индустрија. Нему му се ограничуваат можностите да го лекува болниот. На милосрдните и способните лекари не им се даваат можности да ја унапредуваат медицинската практика. Тие многу тешко или никако не се во состојба да го сторат тоа во својата средина. Најголем број од доктрините се засновани на споредни приоритети, нема мерки со кои едновремено би се вреднувале квалитетот на терапевтските ефекти и моралното однесување на оние кои ги создаваат. Врската меѓу ле-

карот и болниот станува сè послаба. Над неа постојано притискаат силите на *индустријата и администрацијата, со тоа и на елитата на општеството. Таа света, божествена врска на милосрдието и љубовта лекар-болен, индустријата и администрацијата сè повеќе настојува да ја сведе само на пазарна вредност, профит. А личната и секојдневна работа на лекарот е огледало на моралното величие на општеството.* Тоа започнува уште со определбата да се пристапи кон професијата лекар. Етиката не може да се учи на факултет од лекциите. Дејството на лекциите е несигурно и краткотрајно. Лекарот терапевт и учител тоа го прикажува со примерот од својот сопствен живот. За тоа има бројни легендарни примери. Еден од нив е примерот со доктор Janusz Korczak (1878–1942).

Janusz Korczak е литературен псевдоним на полскиот лекар Henryk Goldszmit, инаку познат од полското радио како Mr. Rogers. Пред сто години (1898) се запиша на Медицинскиот факултет во Варшава и дипломира во 1904 година. Специјализира педијатрија и се усовршува во Берлин, Париз и Лондон. Работи како лекар со децата на сиромасите од варшавскиот кварт. Управува со едно сиропиталиште, изградува еврејски „Дом за сиромаси" во Варшава. Како лекар се грижи за ранетите во Руско-јапонската војна (1904–1906) и во Првата светска војна (1914–1918). Подига и раководи сиропиталиште за полски деца (1919) „Наш дом". Напишува поголем број романи и драми. Најголемо внимание посветува на воспитанието на децата, пишува педагошки книги, води емисија за деца на Полското радио и уредува неделен прилог за деца „Мал преглед" во полско-еврејскиот весник „Наш преглед". Станува најпрочуениот бранител на правата на децата во Полска. Централна фигура во Korczak-овите книги за деца е милосрдниот јунак King Matt, хероично дете-цар, кое се бори да направи реформи за доброто на својот народ. Тежиштето на целокупната негова работа беше сиропиталиштето „Наш дом", со кое раководеше. Кога се формира Варшавското гето (1940 година), сиропиталиштето беше преместено во пренаселените квартови на Варшава. „Стариот доктор", Janusz Korczak, правеше сè неговите сираци да имаат облека, храна и лекови. Безброј негови пријатели и познати попусто се обидуваа да го убедат да пребегне во ариевскиот дел на Варшава. Дојде и злокобниот шести август 1942 година. Нацистите се нафрлија врз детските институции во гетото. И тогаш Janusz Korczak ги построи своите сираци во четири колони. Застана на чело на колоните, држејќи за рака по едно дете од двете страни. Едно од децата го носеше знамето на King Matt, Давидовата ѕвезда на едната страна на знамето и бело поле на другата. Маршираа колоните на сираците меѓу илјадниците луѓе. Немаше плачење и пискотници како порано, кога луѓето беа принудувани да се качат во вагоните. Владееше потполен молк. Janusz Korczak остана со своите деца до крај. Заедно сите беа отруени со гас во логорот Треблинка. Сто деведесет и две сирачиња и десет возрасни.

За целиот свој животен век како лекар (1904–1942), 38 години, Janusz Korczak работеше за сиромашните, за заборавените и напуштени сирачиња, се бореше за правата на децата, за нивните права за подобар живот и љубов. Неговиот главен јунак King Matt беше олицетворение на милосрдието, не-

што што треба сите возрасни лица во општеството да прифатат од децата. Тој се залагаше за тоа во што веруваше. Можеби неговата верба најдобро ќе ја искаже еден друг полски лекар, Алберт Сејбин (Albert Sabin), пронаоѓач на вакцината против детската парализа. Тој не го патентира своето откритие. Одби секаква парична заработувачка. Продолжи да живее само со скромната плата на универзитетски професор. И објаснуваше: „...Не сакав во никој случај мојот прилог за подобар живот на човештвото да биде платен со пари. Секогаш се потсетував на зборовите на мојот учител, кој често повторуваше една поговорка од руска книга: Не барај награда, бидејќи за неа го имаш најголемиот надоместок – радоста на чесниот човек." Лекарот Albert Sabin не веруваше во трајноста на резултатите од насилството и моќта, парите и профитот. Веруваше во силата на љубовта и милосрдието и постојано повторуваше: „...Најмоќен човек е оној кој успева од својот непријател да направи свој брат" [30].

Би требало да се повторува: поведението на лекарот треба да е неговата доживотна потврда на верност кон врската на љубовта и милосрдието, а не кон декларациите. Никогаш декларациите не значеле сигурност. Само поведението може да го покаже степенот на сигурноста. За жал, сите ученици, со ретки исклучоци понекогаш, имаат оценка: поведение одлично. Во современиот образовен систем поведението, како продукт на воспитанието, е заборавена обврска, иако знаењето без воспитание може да предизвика монструозно поведение.

Таа оддаденост кон врската на љубовта и милосрдието ќе биде светото начело врз кое ќе тече животот на еден друг лекар, Алберт Швајцер (Albert Schweitzer) (1875–1965): лекар, научник, филозоф, теолог, органист, врвен мајстор за изградба на оргули, ненадминат биограф на Bach. Французин, роден во Алзас, во делот кој бил под Германија. Изгради своја болница во 1913 година, во Ламбарене, Република Габон. Доби Нобелова награда за мир во 1965 година. Тоа свето начело тој ќе го дефинира со исказот: „...*Јас никогаш никого не сум исфрлил од својата куќа, а мојата куќа беше болни*цата. Никој не е во состојба да види што е во срцето на другите луѓе, а можеби токму тој кого го одбивате – да е човекот на кого сте му најповеќе потребни и вие сте му единствената надеж".

Ниту Janusz Korczak, ниту Albert Sabin, ниту Albert Schweitzer не веруваа во безгрешната величественост и моќ на профитот и парите. Парите никогаш не беа нивниот приоритет. За нив болниот беше најсиромашниот човек на светот, кој не може своето загубено здравје да го купи со пари. Материјалните добра ги носи и троши времето, вредностите во кои веруваат милосрдните лекари се вечни. Тие се она непобедливо орудие во личното на лекарот и неговата работа, со кое тој се бори во својата средина, која постојано наложува други *краткотрајни и преодни вредности*. Вредностите во кои веруваат милосрдните лекари треба да се почитуваат од човекот ако тој сака да го преживее натрупаниот апсурден баласт на прогресот.

Прокламираната цел „здравје за сите" на Регионалната канцеларија за Европа на Светската здравствена организација (СЗО) во Копенхаген пре-

расна во моќно општествено здравствено движење во регионот. Досегашниот регионален директор за Европа на СЗО, Je Asvall, ќе го објасни тоа со промените предизвикани со новите идеи и ентузијазам: „...*Зошто е тоа така? Здравје за сите не беше наметнато со закони и регулации, ниту ги привлекуваше државите, институциите или групите со финансиски стимули. Тоа успеа единствено затоа што се покажа дека неговите идеи се чувствителни, практични и, пред сè, способни да го инспирираат народот да размисли повторно, да преземе нови иницијативи и да работи заедно на новите патишта*".

Како ќе ги разберете и прифатите од тоа становиште современите реформи во здравството во нашата земја, за кои претстои закон и бројни регулативни акти?

Секој лекар кој верува во врската на милосрдието и љубовта ја следи Молитвата на мајка Тереза: „Човекот е неразбирлив, нелогичен и себичен. НЕ Е ВАЖНО, САКАЈ ГО! Ако правиш добро, тоа ќе го припишат на твоите себични цели. НЕ Е ВАЖНО, ПРАВИ ДОБРО! Ако ги оствариш своите цели, ќе најдеш лажни пријатели и искрени непријатели. НЕ Е ВАЖНО, ОСТВАРУВАЈ ГИ СВОИТЕ ЦЕЛИ! Доброто што го правиш, утре ќе биде заборавено. НЕ Е ВАЖНО, БИДИ ИСКРЕН! Чесноста и искреноста ќе те направат ранлив. НЕ Е ВАЖНО, СОЗДАВАЈ! Ако им помагаш на луѓето, можеш лошо да поминеш. НЕ Е ВАЖНО, ПОМАГАЈ ИМ! На светот му го даваш најдоброто од себе, тој ќе ти возврати со удари. НЕ Е ВАЖНО, ДАВАЈ ГО НАЈДОБРОТО ОД СЕБЕ!" [32].

Општественото и општочовечкото во работата на лекарот

Jean Bernard ги распределува критиките на општествените димензии на работата на лекарот во пет категории: критика на револуционерот, на конзервативецот, на лекарот Balint, на фарисејот и на социологот [31]. Неопходна е ефикасна соработка, бидејќи лекарите сами не можат да ги извршат своите задачи. Нужно се наложува интимната соработка меѓу лекарите и населението за да би се осознале сите опасности на кои е изложен човекот од страна на индустријата, како и на индустријата на исхраната и лековите. Многу рано, пред да дадат благослов политичарите да се зборува за опасностите по здравјето и опстанокот на човекот, кои се предизвикани од работата на индустриите, лекарите обрнаа внимание на општеството за присутните опасности (оние кои предизвикуваат еколошка катастрофа, оние сврзани со производството на неквалитетна храна и лекови од страна на индустријата, последиците од моќните финансиски интереси на фармацевтската и медицинската индустрија).

Пред да се започне со медицинските студии, според Jean Bernard, идниот студент треба да полага два испита на зрелост, еден по математика и еден по филозофија.

На паметникот на славниот руски хирург Николај Иванович Пирогов (1810–1881) на сите четири страни стојат напишани негови мисли. На предната страна на паметникот стои неговата благодарност што е прогласен за почесен граѓанин на Москва. На задната страна е следната мисла: „Дури и да сакаме од сè срце да добиеме вистински специјалисти, не смееме да заборавиме дека и за тоа е неопходно општочовечко образование". На десната страна стои мислата: „Си го поставив правилото при мојот прв настап на катедрата да не кријам ништо од своите ученици, и ако не сега, тогаш покасно, да не се двоумам да ја откривам пред нив направената од мене грешка, било таа да е во дијагнозата или во лекувањето на болеста". На левата страна е последната негова мисла: „Не треба да се одвојува образовното од научното на универзитетот, но научното и без учебното сепак свети и грее, а учебното без научното – колку и да е примамлива неговата надворешност – само блеска".

Според Пирогов, сто години покасно, до истиот заклучок доаѓа и Jean Bernard – без општочовечко образование и научно искуство, без искрениот пристап кон учениците, невозможно е да се создадат вистински лекари и лекари специјалисти.

Во врска со мислата на Пирогов за односот на образовното и научното, делото на Alfred Nobel (1833–1896), пронаоѓач, основоположник на Нобеловата фондација, е најдобар пример. Замолен од Универзитетот во Упсала, во 1893 година, при доделувањето на титулата почесен доктор по филозофија, тој ја напишал следната кратка автобиографија: „Потпишаниот е роден на 21 октомври 1833 година; своите знаења ги добил со приватно образование и не поминал без ниту една висока школа; се занимавал особено со областа на применетата хемија, развивајќи експлозиви кои се познати под името динамит, праскава гума и бездимен барут („балистит" и „С 89"). Од 1884 година е член на Шведската кралска академија на науките, потоа член на Royal Institution во Лондон и Societe des Ingenieurs во Париз. Од 1880 година е витез на Орденот на северната ѕвезда. Има офицерски чин Легија на честа. Објавил само едно предавање на англиски јазик, кое е наградено со сребрен медал" [33]. Отворена е можноста за повеќе коментари во врска со образованието, членувањето во највисоките научни институции, награди, признанија и објавување на трудови и соопштенија. Наведените податоци во автобиографијата се јасни сами по себе и не им е потребен коментар.

Хипократ (460–380/370/377) отсуството на соодветен развиток на теоретските и клинички дисциплини, недоволното ниво на егзактните науки, почетоците само на физиката, астрономијата, математиката и геометријата, го пополнувал со своето длабоко филозофско размислување. И за тој свој метод на биолошко испитување ќе истакне: „Лекарот филозоф е еднаков на боговите. Нема никаква разлика меѓу филозофијата и медицината" [34].

Клаудиј Гален (роден околу 129 година п.н.е.), еден од најзнаменитите и најобразованите лекари на своето време, прво учел филозофија а воедно и медицина. И тој како и Хипократ сметал дека лекарот треба да ја познава филозофијата [35].

Филозофијата ќе го воздигне, истакне и насочи општочовечкото во образованието и работата на лекарот.

Образовните системи во Централна и Источна Европа и во некои држави на Запад, во постдипломското образование ќе внесат модели, кои во Централна и Источна Европа и денес сè уште се сметаат како гаранција за квалитет. Книгата Harrison's principles of Internal Medicine [36] е напишана од 280 соработници, меѓу кои само 20 (7,14%) се доктори на науки. Таа книга се смета за најквалитетен учебник по интерна медицина во САД. Во САД практиката врши ревизија на формалните концепции во образовните системи, во Централна и Источна Европа остануваат неревидирани старите концепции на образовните системи. Примерот со Алфред Нобел покажува како креативното со индивидуален тип на приватно образование може да го најде својот величествен пат. Резултатите од непродуктивниот образовен систем, несоодветната организација и невозможните реформи во здравството може да бидат катастрофални. Во својата статија, едиториал „Why Health Care Reform Was and Still is Impossible", Neil Kurtzman (1995) пишува [37]: *„Секоја година ние развиваме нови технологии, кои имаат маргинално влијание врз грижата за болниот, но кои многу ги зголемуваат трошоците. На пример, наместо да направиме физикален преглед и лумбална пункција, ние правиме физикален преглед и компјутеризирана томографија на главата. Понекогаш ние правиме и слика на магнетната резонанција на главата, покрај компјутеризираната томографија. Ако Вие правите доста од тие постапки, згрижувањето на болниот ќе* биде подобро, но многу малку и со огромни трошоци. *Медицината е преполна со примери за скапи маргинални технологии". И како последици од тие скапи маргинални технологии и лошо поставените стандарди во згрижувањето на болните, Neil Kurtzman ја оцртува мрачната визија: „Со сегашното темпо на поскапување, медицинските трошоци ќе опфатат 100% од вкупниот национален приход пред средината на следното столетие".*

За креаторите на новите технологии Jean Bernard го има следното мислење: „...Ете ги, мислите, жените и мажите, ценети, високо достојни и понекогаш за восхит. Но не, вашата мисла е илузија, голема грешка. Тие жени, тие мажи се педантни и организирани творци на медицинската моќ, членови на мафија која подолго време се спротивставува на човештвото и набргу ќе завладее" [31].

За првпат востановена во 1955 година, наградата „13 Ноември" е доделена на една медицинска организација во 1972 година. Не е доделувана во 1982 и 1983, 1991–1993. За кадарот вработен на институтите и клиниките на Медицинскиот факултет нема организирана здравствена служба, нема амбуланта и аптека, нема редовни систематски прегледи на персоналот. Пред повеќе од три години е актуализиран тој проблем, решение нема. За жал, здравствениот персонал, врвни лекари, умираат од нераспознаена болест или многу касно, во терминален стадиум, распознаена болест. Елитистичките приоритети на администрацијата и професионалните лекарски здруженија непрекинато го земаат тој скап данок на човечки животи.

Излагањето за неправдите кон човекот би требало да го завршиме со зборовите на францускиот филозоф, моралист и писател, Жилиен Бенда (1927): „...Еднаш Толстој раскажувал случка од времето кога бил офицер; на маршот видел некој од колегите како удира по војникот што излегол од стројот, и тогаш му рекол: Нели ви е срам така да постапувате со ваш близок? Се чини, не сте го прочитале Евангелието? На тоа тој му одговорил: А вие, се чини не сте ги прочитале правилата на службата? Ваквиот одговор е она што секогаш ќе ја привлече световната власт која сака да управува со духовната. Ми се чини многу мудар. Оние што ги водат луѓето кон напредок треба само праведливо и милосрдно да постапуваат. Сепак, мислам дека е значајно што постојат луѓе, дури иако изложени на потсмев, кои ги повикуваат своите блиски да побараат и други вери, а не да веруваат единствено во световната власт. Зашто, оние на коишто им е доделена таа ролја, а нив ги викам интелектуалци, не само што не ја прифаќаат повеќе, туку ја играат спротивната. Мнозинството од моралистите, чиј глас веќе педесет години се слуша низ Европа, одделно писателите во Франција, ги повикуваат луѓето да му се потсмеваат на Евангелието и да ги читаат војничките правила" [38].

Резултатите од читањето на војничките правила ги донесе свирепостите на Втората светска војна: гореше земјата и изгореа градовите Хирошима и Нагасаки, гореа библиотеките и книгите по плоштадите, гореа милиони невини луѓе во логорите на смртта, чадот на изгорените човечки тела го затемни небото, немаше сонце и ѕвезди, остана само вистината за војничките правила кои никогаш не му носат напредок на човештвото.

Науката останува и понатаму роб во рацете на хегемонизмот и милитаризмот. Наместо инструменти за спасување на човекот и природата, таа создава орудија за уништување на човекот и природата. За тоа се ангажирани финансиски средства кои повеќе стотици пати ги надминуваат оние наменети за помош на човекот и природата.

Приказите на воени снимки од Втората светска војна, од бојните полиња по целиот свет, ги предаваат ужасите на војната, умирањата на невините, како сведоци на смртта. Снимателите и лекарите-сведоци на страдањата на војниците, на нивните претсмртни маки и агонија, непрекинато го будат стравот од нечовечното.

Судбината на Одисеј е аналогна со судбината на лекарот. Како и Одисеј и лекарот навлегува во царството на мртвите, соочувајќи се во својата работа постојано со изборот меѓу животот и смртта, илузиите на убавото и удобното, скриеното и лажното, мачењето и спасението (слегувањето во подземниот свет во царството на мртвите, Сцила и Харибда, Кирка и Калипсо, умот и целта, Посејдон олицетворение на смртта – мачењето на Одисеј, најмил е сопствениот свет на секој индивидуум – лекарот и неговиот свет!).

Орфеј е втората аналогијата на судбината на лекарот. И лекарот како и Орфеј го посетува царството на смртта. И не случајно е избрана музиката како инструмент на спасението. Музиката е најпримордијално чувство за светот: прапочетокот на контактот со околниот свет. Тоа е ритамот на мајчината артеријална циркулација околу фетусот! Како и за срцето така

и за музиката важи правилото: primum movens ultimum moriens! Едното го претставува човековото органско и материјално суштествување, другото – емоционалното и духовно суштествување на човекот. Тоа, другото, е она вечното што му дава на човековото суштествување и живот, димензиите на трајната победа! Последното што исчезнува од сознанието на болните од Alzheimer-овата болест е распознавањето и чувството за музика.

Заклучок

Работата на лекарот непосредно е поврзана со целокупната човекова активност: таа го обединува моралното и материјалното на човековото суштествување. Опасностите кои се надвиснуваат над работата на лекарот се непосредно и опасности за првичните вредности на општочовечкото. Личното во работата на лекарот е огледало на односот кон моралните вредности во општеството.

Благодарност

Искрена благодарност им должам на професорот Јонче Неделкоски и Тодор Стојчевски и на покојниот професор Димитар Ивановски за долгите и полезни разговори за медицинската наука во целост и на своите колеги од Здравствената служба и од Трансфузиолошката служба во Македонија, Клиничкиот центар и Републичкиот завод за трансфузиологија, без чија несебична помош и соработка немаше да успеам во својата работа.

Литература

[1] Балуда В. П., Лакин К. М., Деянов И., Неделкоски Ј.: *Тромбофилия и тромбофилическая настороженост*, Клин. медицина, 1981, 5: 11.

[2] Балуда В. П., Балуда М. В., Деянов И., Тлепшуков И. К.: *Физиология системы гемостаза*, Москва, 1995, с. 204.

[3] McKay D. G.: *Disseminated intravascular coagulation*, Hoeber Medical Division, London, 1965.

[4] Hardaway R. T.: *Syndromes of disseminated intravascular coagulation*, Charles C. Thomas Publisher, Springfield, 1966.

[5] Петровский Б. В., Чазов Р. И. И., Андреев С. В., ред.: *Актуальные проблемы гемостазиологии*, Издательство „Наука", Москва, 1981.

[6] Балуда В. П., Деянов И. И.: *Тромбофилия и тромботическое заболевание*, Клин. медицина, 1987, 61 (9): 138.

[7] Monasterio J., Iriarte J. A., Sanchez-Moya M.: *Thrombosis Units*, Abstracts, Fourth Mediterranean Congress on Thromboembolism, Athens, 1976.

[8] Selye H.: *Thrombohemorrhagic Phenomena*, Charles C. Thomas Publisher, Springfield, 1966.

[9] Pitney W. R.: *Clinical aspects of thromboembolism*, Churchill Livingstone, London, 1972.

[10] Poller L., edit.: *Recent advances in thrombosis*, Churchill Livingstone, London, 1973.

[11] Dintenfass L.: *Blood microrheology-viscosity factors in blood flow, ischaemia and thrombosis*, Butterworths, London, 1971.

[12] Kakkar V. V. and Jouhar A. J.: *Thromboembolism: diagnosis and treatment*, Churchill Livingstone, London, 1972.

[13] Nicolaides A. N.: *Thromboembolism: aetiology, advances in prevention and management*, MTP, Lancaster, 1975.

[14] Hume M., Sevitt S. and Thomas D. P.: *Venous Thrombosis and Pulmonary Embolism*, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, 1970.

[15] Raby C.: *Coagulations intravasculares disseminees et localisees*, Mason et Cie, Paris, 1974.

[16] Балуда В. П., едит.: *Профилакшика шромбоемболических осложнений в гирургии и акушерсшве*, Изд. Томск. Университ., Томск, 1976.

[17] Кузник Б. И., Скипетров В. П.: *Форменые елеменши крови, сосудисшая сшенка, гемосшаз и шромбоз*, Медицина, Москва, 1974.

[18] Лавринович Т. Ц., Петухова Л. И., Слуцкиј Л. И.: *Профилакшика шромбоемболических осложнений в клинике шравмашологии и оршопедии*, Медицина, Ленинград, 1976.

[19] Грицюк А. И.: *Тромбози и емболии пре ревмашизме*, Изд. „Здровя", Киев, 1973.

[20] Скипетров В. П., Кузник Б. И.: *Акушерский шромбоемболический синдром*, Восточно-сибирское книжное издательство, Иркутск, 1973.

[21] Bloom A. L., Thomas D. P., edits.: *Haemostasis and Thrombosis*, 2nd edit., Churchill Livingstone, London, 1987.

[22] Colman R. W., Hirsh J., Marder V. J., Salkzman E. W.: *Hemostasis and Thrombosis*, J. B. Lippincott Company, Philadelphia, 1982.

[23] Балуда В. П., Деянов И. И., Балуда М. В., Киричук В. Ф., Язбурскити Г. Б.: *Профилакшика шромбозов*, Издательство Саратовского университета, Саратов, 1992.

[24] Biggs R., edit.: *Human Blood Coagulation, Haemostasis and Thrombosis*, 2nd edit., Blackwell Scientific Publications, Oxford, 1976.

[25] Greer I. A., Turpie A. G. G. and Forbes C. D., edits.: *Haemostasis and Thrombosis in Obstetrics and Gynaecology*, Chapman & Hall Medical, London, 1992.

[26] Giddings J. C.: *Molecular genetics and immunoanalysis in blood coagulation*, Ellis Horwood Ltd., Chichester, England, 1988.

[27] Dutton D. B.: *Worse than the disease: pitfalls of medical progress*, Cambridge University Press, New York, 1991.

[28] *Евангелие по Лука.* Новиот завет. Превод на Душко Константинов, Скопје, 1997.

[29] Smith J. M.: *Contempo '90*, JAMA, 1990, 263: 2619.

[30] Todorović Ž.: *Heroji mira*, Cine, Beograd, 1971, str. 117.

[31] Bernard J.: *L'esperance ou le novel etat de la medecine*, Editions Buchet/Chastel, Paris, 1978, p. 7, 215.

[32] Тренчевски С.: *Скопјанкаша Гонџа Бојаџиу – нобеловкаша МАЈКА ТЕРЕЗА*, „2-ри Август С", Штип, 1998, стр. 126.

[33] Диздар З.: *Нобелове награде за науку*, Лице и наличје, Глосаријум, Београд, 1991, стр. 18.

[34] Станојевић В.: *Историја медицине*, „Медицинска књига", Београд, 1953, стр. 101.

[35] Ђурић М.: *Историја хеленске књижевности*, „Завод за уџбенике и наставна средства", Београд, 1990, стр. 737–738.

[36] Braunwald E., et al., edits.: *Harrison's principles of Internal Medicine*, 11th edit., McGraw-Hill Book Company, New York, 1987.

[37] Kurtzman N. A.: *Why health care reform was and still is impossible,* Seminars in nephrology, 1955, 15: 175.

[38] Бенда Ж.: *Предавството на интелектуалците,* „Култура", Скопје, 1992, стр. 7.

БИБЛИОГРАФИЈА
НА Д-Р ИВАН ДЕЈАНОВ

1. Д. Арсов, Ј. Неделковски, И. Дејанов, И. Таџер, „Фамилијарна конгенитална хипоконвертинемија", *Срӣски архив* 87: 1089, 1956.
2. И. Дејанов, „Коагулациониот систем при црнодробните заболувања", *Мак. мед. ӣреї.* 12: 5, 1957.
3. И. Дејанов, „Одредување XII фактора помоћу кокошје плазме", *III сасѿанак физиолоїа Јуїославије*, Скопје, новембар, 1958.
4. Д. Миовски, Д. Јенштерле, И. Дејанов, И. Таџер, „Коагулационите фактори при кожните заболувања", *Год. зборн. на Мед. фак.* Скопје, 5: 15, 1958.
5. Ј. Неделковски, И. Дејанов, Н. Серафимов, И. Таџер, Д. Арсов, „Случај ангиохемофилије", *Срӣски архив* 86: 854, 1958.
6. В. Долгова, И. Дејанов, Д. Панов, „Случај на Christmas-ова болест во Куманово", *Мак. мед. ӣреї.* 14: 19, 1959.
7. И. Дејанов, И. Таџер, „Утицај хипотермије на протромбински комплекс", *Бил. ѿранс.* 7: 3, 1959.
8. А. Садикарио, И. Дејанов, И. Таџер, „Минорне форме хемофилије код деце", *Мед. їлас.* 13: 316, 1959.
9. А. Садикарио, И. Дејанов, И. Таџер, „Минорна хемофилија", *Јуїосл. ӣедијаѿрија* 2: 155, 1959.
10. Б. Каранфилски, И. Дејанов, Н. Серафимов, И. Таџер, „Der Einfluss von Rontgenbestrahlung auf die 'Fruhe' Phase der Blutgerinnung des Hundes", *Год. зборн. на Мед. фак.* Скопје 5: 101, 1959.
11. Ѓ. Шестаков, И. Дејанов, И. Таџер, „Утицај електрофоретских фракција отрова v. ammodytes на коагулацију крви in vitro", *Архив. хиї. рада* 10: 121, 1959.
12. И. Таџер, И. Дејанов, „Blood clotting during prolongued deep hypothermia", *Proceedings of the VIIth Congress of the European Society of Haematology*, London, II: 452, 1959.
13. И. Дејанов, А. Наумовски, „Одређивање X-ог фактора помоћу отрова vipera amotydes", 12: 3, 1962.
14. И. Дејанов, „Како треба да биде решено згрижувањето на болните со наследен хеморагичен синдром", *Мак. мед. ӣреї.* 17: 50, 1962.
15. И. Дејанов, Н. Стојчевска, Б. Вујасин, „Избори за припремање стандардних ABO тест серума", *Билѿен ѿрансф.* 12: 41, 1962.
16. И. Дејанов, „Антикоагулантна терапија", *Хемаѿолошки дани*, Загреб, 20–24. IV 1963.

17. А. Наумовски, И. Дејанов, „Утицај константне електричне струје на коагулацију крви in vitro", *Acta med. Jug.* 18: 46, 1964.

18. П. Тофовиќ, И. Дејанов, „Phlegmasia coerules dolens", *Acta Chir. Jug.* 11: 37, 1964.

19. И. Дејанов, П. Тофовиќ, К. Серафимов, „Венске тромбозе и малигне неоплазме", *Acta Chir. Jug.* 11: 60, 1964.

20. И. Дејанов, М. Станковски, Г. Георгиевски, „Tronbocytopenia congenita", *Jugosl. pedijat.* 5: 68, 1965.

21. И. Дејанов, А. Наумовски, Ј. Неделковски, К. Георгиев, „Хеморагичен синдром при мултипниот миелом", *Год. зборн. на Мед. фак.* Скопје, 12: 71, 1965.

22. A. Naumovski, I. Dejanov, „Effects of cathodal currents on blood clotting in vitro", *Biophysical mechanisms in vascular homeostasis and intravascular thrombosis*, Appleton-Century Publications, New York, 1965, pp. 172–175.

23. G. D. Penick, H. R. Robert, I. Dejanov, „Covert intravascular clotting", *Fed. Proc.* 24: 835, 1965.

24. G. D. Penick, H. R. Roberts, I. Dejanov, R. L. Reddick, „Predisposition to intravaskular coagulation", *Thromb. Diath. Haemorrh.*, Suppl. 21: 543, 1966.

25. N. R. Roberts, G. P. Gross, W. P. Webster, I. Dejanov, G. D. Penick, „Acquired inchibitors of plasma factor IX: a study of thier induction, properties and neutralization", *Amer. J. Med. Sci.* 67: 43, 1966.

26. G. D. Penick, H. R. Roberts, I. Dejanov, W. P. Webster, „Elevation of factor VIII in hypercoagulable states", *Thromb. Diath. Haemorrh.*, Suppl. 20: 39, 1966.

27. С. Апостолова, И. Дејанов, Љ. Сотировска, Л. Србиновски, Т. Стојчевски, Н. Стојчевска, Ј. Неделковски, „Долготрајна антикоагулантна терапија при срцево-болни", *Мак. мед. ӣреī.* 22: 300, 1967.

28. И. Дејанов, П. Тофовиќ, П. Рушков, Љ. Сотировска, Б. Трајковски, М. Мирчевски, „Искуство во лекувањето на венските тромбози на екстремитетите со долготрајна антикоагулантна терапија", *Мак. мед. ӣреī.* 22: 305, 1967.

29. G. I. C. Ingram, S. P. Knights, I. Dejanov, B. M. Barrow, „The rise in factor VIII concentration after infusion of adrenaline", *Br. J. Haemat.* 14: 326, 1968.

30. Ј. Неделковски, Т. Стојчевски, И. Дејанов, Б. Трајковски, Н. Стојчевска, П. Ранић, „Ниво имуноглобулина код леукоза одраслих", Зборник радова, *I конīрес хемаӣолоīа и ӣрансфузиолоīа Јуīославије*, Задар, 1969, стр. 255–261.

31. Н. Стојчевска, И. Дејанов, Ј. Неделковски, Љ. Сотировска, Б. Трајковски, П. Ранић, „Имуноглобулински тип антиеритроцитних антитела", Зборник радова, *I конīрес хемаӣолоīа и ӣрансфузиолоīа Јуīославије*, Задар, 1969, стр. 45–51.

32. Х. Дума, И. Дејанов, Ј. Неделковски, И. Бојаџиев, Б. Трајковски, Р. Џарлиева, М. Делиџакова, П. Ранић, „Имуноглобулински дефицит у раном дечјем узрасту", Зборник радова, *I конīрес хемаӣолоīа и ӣрансфузиолоīа Јуīославије*, Задар, 1969, стр. 61–64.

33. Т. Стојчевски, Ј. Неделковски, Н. Стојчевска, С. Апостолова, П. Ранић, И. Дејанов, „Стечене хемолитичке анемије", Зборник радова, *I конīрес хемаӣолоīа и ӣрансфузиолоīа Јуīославије*, Задар, 1969, стр. 83–87.

34. B. M. Barrow, G. I. Ingram, I. Dejanov, S. P. Knights, „The rise in factor VIII after administration of adrenaline", *Coagulation* 2: 203, 1969.

35. Љ. Сотировска, П. Ракиќ, В. Карамазов, В. Марковиќ, Б. Манчевска, И. Дејанов, Т. Стојчевски, „Влијание на транспортот врз конзервираната крв", Збор-

ник на трудови, *VIII конгрес на лекарите на СРМ*, Охрид, октомври, 1970, стр. 676–678.

36. О. Стојанова, Н. Неделкоска, И. Трајков, Б. Трајковски, Ј. Неделковски, И. Дејанов, „Ниво на имуноглобулините при морбили и пертусис", Зборник на трудови, *VIII конгрес на лекарите на СРМ*, Охрид, октомври, 1970, стр. 507–510.
37. Н. Неделкоска, Б. Груневска, Ј. Неделкоски, И. Дејанов, „Ниво на имуноглобулините при вирусниот хепатит кај возрасни и деца", Зборник на трудови, *VIII конгрес на лекарите на СРМ*, Охрид, октомври, 1970, стр. 345–348.
38. Ј. Неделкоски, Б. Трајковски, В. Карамазов, П. Ракиќ, В. Марковиќ, И. Дејанов, Д. Ивановски, „Австралија антиген и посттрансфузион хепатит", Зборник на трудови, *VIII конгрес на лекарите на СРМ*, Охрид, октомври, 1970, стр. 359–360.
39. Х. Дума, Е. Урумова, М. Делиџакова, И. Бојаџиев, И. Дејанов, Р. Џарлиева, Т. Николова, А. Гордова, „Pneumocystis carinii, pneumonia i hypoimunoglobulinemija", Зборник на трудови, *VIII конгрес на лекарите на СРМ*, Охрид, октомври, 1970, стр. 207–210.
40. Х. Дума, М. Делиџакова, И. Дејанов, Ј. Неделкоски, Р. Џарлиева, И. Бојаџиев, П. Ракиќ, Б. Тајковски, Т. Николова, „Монилијаза и хипоимуноглобулинемија при доенчиња", Зборник на трудови, *VIII конгрес на лекарите на СРМ*, Охрид, октомври, 1970, стр. 199–201.
41. Х. Дума, И. Дејанов, М. Делиџакова, Ј. Неделкоски, Р. Џарлиева, И. Бојаџиев, Т. Николова, Б. Трајковски, „Ентероколитите и хипоимуноглобулинемиите кај доенчето", Зборник на трудови, *VIII конгрес на лекарите на СРМ*, Охрид, октомври, 1970, стр. 195–198.
42. Х. Дума, М. Делиџакова, И. Бојаџиев, Р. Џарлиева, Б. Трајковски, И. Дејанов, А. Гордова, Т. Николова, „Лекување на хипоимуноглобулинемиите и дисимуноглобулинемиите во детската возраст", Зборник на трудови, *VIII конгрес на лекарите на СРМ*, Охрид, октомври, 1970, стр. 191–194.
43. Х. Дума, И. Бојаџиев, Р. Џарлиева, И. Дејанов, Т. Николова, А. Гордова, Б. Трајковски, „Хередитарни и физиолошки хипоимуноглобулинемии во доенечката возраст", Зборник на трудови, *VIII конгрес на лекарите на СРМ*, Охрид, октомври, 1970, стр. 132–136.
44. Н. Стојчевска, Б. Трајковски, И. Дејанов, П. Ракиќ, Ј. Неделкоски, В. Марковиќ, „Состојба на Rh-имунизацијата при нашето население (СР Македонија)", Зборник на трудови, *VIII конгрес на лекарите на СРМ*, Охрид, октомври, 1970, стр. 185–190.
45. Х. Дума, И. Дејанов, М. Делиџакова, И. Бојаџиев, Р. Џарлиева, Б. Трајковски, Т. Николова, А. Гордова, „Хипоимуноглобулинемиите и инфекциите на респираторниот тракт при недоносените", Зборник на трудови, *VIII конгрес на лекарите на СРМ*, Охрид, октомври, 1970, стр. 124–128.
46. Б. Лазарева, И. Дејанов, Л. Милошева, „Ниво на имуноглобулините при прогресивната пародонтопатија", Зборник на трудови, *II собир на стоматолозите на СРМ*, Куманово, јуни, 1970, стр. 241–244.
47. П. Тофовиќ, И. Дејанов, М. Мирчевски, Б. Трајковски, П. Рушков, Ј. Неделкоски, „Амбулантна антикоагулантна терапија дубоких тромбофлебита екстремитета", Зборник радова, *V интерсекцијски састанак хирурга Србије, БиХ, Црне Горе и Македоније*, Јајце, 1970, стр. 205–208.
48. И. Дејанов, Б. Трајковски, Љ. Сотировска, П. Раниќ, „Aus-antigen and antibody in 14,379 volunteer blood donors from SRM", *Lancet* 2: 164, 1971.

49. I. Dejanov, „Presence of prothrombin activation fragments in human plasma during disseminated intravaskular coagulation", Abstract volume, *IInd Congress, International Society on Thrombosis and Haemostasis*, Oslo, 1971, p. 144.

50. J. Неделкоски, Н. Неделкоска, Б. Груневска, И. Дејанов, Т. Стојчевски, „Аустралија антиген код вирусног хепатита", Зборник радова, *Симпозијум: Епидемиологија, клиника и профилакса дизентерије, салмонелоза и вирусног хепатита*, Скопје, октобар, 1972, стр. 299–306.

51. J. Неделкоски, Т. Стојчевски, И. Дејанов, „Урођенији изоловани дефицит фактора протромбинског комплекса", *Симпозиум о лечењу урођених поремећаја хемостазе*, Београд, октобар, 1972.

52. И. Дејанов, „Immunochemistry of human prothrombin and antithrombin", Abstracts volume, *Symposium: Fractionation and immunochemistry of plasma proteins*, Varna, 1972, p. 12.

53. И. Дејанов, И. Бојаџиев, „Standardization, application and results of immunochemical determination of immunoglobulins and some plasma proteins", Abstracts volume, *Symposium: Fractionation and immunochemistry of plasma proteins*, Varna, 1972, p. 21.

54. J. Неделковски, И. Дејанов, Љ. Сотировска, Д. Ивановски, П. Колевски, Л. Лазаревска, „Преваленција Ау-антигена у СРМ", *Год. зборн. на Мед. фак.* Скопје, 19: 37, 1973.

55. И. Дејанов, И. Бојаџиев, В. Старова, Х. Дума, М. Делиџакова, „Наследни дефицит на имуноглобулин А и М", *Год. зборн. на Мед. фак.* Скопје, 19: 65, 1973.

56. J. Јуруковски, А. Лазаров, Ј. Тофоски, И. Дејанов, „Секундарни коагулопатии во акушерската практика", *Год. зборн. на Мед. фак.* Скопје, 19: 83, 1973.

57. А. Садикарио, В. Донева, М. Здравева, И. Дејанов, „Имуноглобулини и реуматоиден артрит во детството", *Год. зборн. на Мед. фак.* Скопје, 19: 49, 1973.

58. И. Дејанов, Б. Трајковски, В. Стефановска, Н. Стојчевска, „Преваленција Ау-антигена код трудница и новорођених", *Год. зборн. на Мед. фак.* Скопје, 19: 489, 1973.

59. Д. Ивановски, И. Дејанов, Ј. Неделковски, В. Марковиќ, П. Колевски, „Ау-антиген у појединих крвним дериватима", *Год. зборн. на Мед. фак.* Скопје, 19: 497, 1973.

60. С. Стојановски, Н. Стојановски, И. Дејанов, С. Андреевски, „Преваленција Ау-антигена на болничком и ванболничком материјалу на територији општине Т. Велес", *Год. зборн. на Мед. фак.* Скопје, 19: 503, 1973.

61. И. Дејанов, Ј. Неделкоски, Б. Трајковски, А. Старова, „Методе за одређивање Ау-антигена и антитела", *Год. зборн. на Мед. фак.* Скопје, 19: 507, 1973.

62. И. Дејанов, А. Старова, „Изолација Ау-антигена и његово квантитативно одређивање имунохемијским методама", *Год. зборн. на Мед. фак.* Скопје, 19: 523, 1973.

63. И. Бојаџиев, И. Дејанов, Н. Стојановски, М. Делиџакова, Х. Дума, Ј. Неделкоски, „Сидропропорције клиничког и имунолошког стања болесника код имунолошких матурација", Изводи, *IV конгрес интерниста Југославије*, Охрид, 1973, стр. 97.

64. Т. Стојчевски, И. Дејанов, Ј. Неделкоски, Д. Ивановски, „Акутни хеморагични акциденти код хемофилије и њихов третман", Изводи, *IV конгрес интерниста Југославије*, Охрид, 1973, стр. 183.

65. Ј. Неделкоски, Т. Стојчевски, И. Дејанов, С. Костовска, П. Колевски, „Конзервативно лечење акутних тромбоемболичних оболења“, Изводи, *IV конгрес интерниста Југославије*, Охрид, 1973, стр. 215.

66. И. Бојаџиев, И. Дејанов, М. Делиџакова, В. Милев, Н. Симонче, „Матурација имуноглобулина код рахитичног одојчета“, *Медицински архив* 29: 312, 1973.

67. И. Дејанов, „Prothrombin in patients on anticoagulant therapy“, Abstracts volume, *IV International Congress on Thrombosis and Haemostasis*, Vienna, Austria, June, 1973, p. 229.

68. Ј. Неделкоски, И. Дејанов, „А (?Н) антиген и негово епидемиолошко значење“, Заедница за научни дејности, Скопје, 1973 (проект, 46 страни).

69. И. Дејанов, „Контрола вакциналног имунитета имунохемиским методама“, *Год. зборн. на Мед. фак.* Скопје, 19: 349, 1973.

70. Б. Лазаревска, Л. Милошевска, И. Дејанов, Т. Стојчевски, Ј. Неделковски, М. Јовановски, „Улогата на хуморалните и саливарните имуноглобулини во етиопатогенезата на прогресивната пародоктопатија“, *Год. зборн. на Мед. фак.* Скопје, 20: 87, 1974.

71. И. Дејанов, Ј. Неделкоски, Н. Неделкоска, Б. Груневска, Љ. Сотировска, А. Старова, К. Бошковска, „Subtopovi HBs Ag (Au-antigena) код добровољних давалаца крви и код болесника са заразним хепатитиса“, Зборник радова, *II конгрес хематолога и трансфузиолога Југославије*, Охрид, 1974.

72. И. Дејанов, И. Бојаџиев, Т. Николова, В. Милев, А. Старова, Ј. Неделкоски, Х. Дума, „Дисеминирана интраваскуларна коагулација код дојенчади“, Зборник радова, *II конгрес хематолога и трансфузиолога Југославије*, Охрид, 1974, стр. 61.

73. Ј. Неделкоски, И. Дејанов, „Резултати испитивања тромбоемболичких оболења“, Зборник радова, *II конгрес хематолога и трансфузиолога Југославије*, Охрид, 1974, стр. 93.

74. И. Дејанов, Ј. Неделкоски, Д. Ивановски, „Фибринолитички систем код болесника са венским тромбозама“, Зборник радова, *II конгрес хематолога и трансфузиолога Југославије*, Охрид, 1974, стр. 109.

75. Ј. Јуруковски, Ј. Неделкоски, И. Дејанов, А. Лазаров, „Тромбофилакса код болесника са гинеколошким операцијама“, Зборник радова, *II конгрес хематолога и трансфузиолога Југославије*, Охрид, 1974, стр. 147.

76. Љ. Сотировска, П. Колевски, И. Дејанов, М. Грубовиќ, Б. Томова, „Испитивање здравственог стања давалаца крви у СР Македонији“, Зборник радова, *II конгрес хематолога и трансфузиолога Југославије*, Охрид, 1974, стр. 461.

77. И. Бојаџиев, И. Дејанов, В. Милев, Ј. Неделкоски, Х. Дума, Д. Ивановски, „Примена крви и крвних деривата у лечењу имунодефицитних стања код дојанчади“, Зборник радова, *II конгрес хематолога и трансфузиолога Југославије*, Охрид, 1974, стр. 483.

78. Н. Стојанов, И. Дејанов, И. Бојаџиев, Ј. Неделковски, „Концентрација птротромбина у новорођенчади“, Зборник радова, *II конгрес хематолога и трансфузиолога Југославије*, Охрид, 1974, стр. 185.

79. Т. Николова, И. Дејанов, И. Бојаџиев, „К-витамин дефицит код одојчади“, Зборник радова, *II конгрес хематолога и трансфузиолога Југославије*, Охрид, 1974.

80. И. Бојаџиев, Ј. Неделкоски, И. Дејанов, „Поремећаји хемостазе и имуногенезе у дојеначком узрасту“, Зборник радова, *II конгрес хематолога и трансфузиолога Југославије*, Охрид, 1974, стр. 213.

81. Љ. Антовски, Љ. Шукаров, И. Дејанов, Ј. Неделкоски, „Хемостаза код абортуса при и после простагландина F2-alfa“, Зборник радова, *II конгрес хематолога и трансфузиолога Југославије*, Охрид, 1974, стр. 233.

82. Н. Симова, Б. Груневска, Н. Неделкоска, И. Дејанов, „Агрегација тромбоцита, тестови коагулације и распадни продукти фибриногена код тежих форми вирусног хепатита“, Зборник радова, *II конгрес хематолога и трансфузиолога Југославије*, Охрид, 1974, стр. 237.

83. П. Тофовиќ, П. Рушков, М. Мирчевски, Ј. Неделкоски, И. Дејанов, „Место антикоагулантне терапије у третману артеријалних оклузивних оболења“, Зборник радова, *II конгрес хематолога и трансфузиолога Југославије*, Охрид, 1974, стр. 257.

84. Т. Стојчевски, С. Костовска, И. Дејанов, „Карактеристика јатрогених диспротромбија“, Зборник радова, *II конгрес хематолога и трансфузиолога Југославије*, Охрид, 1974, стр. 277.

85. Л. Арсов, А. Плашевски, С. Апостолова, И. Дејанов, „Агрегација тромбоцита код болесника са шећерним дијабетом“, Зборник радова, *II конгрес хематолога и трансфузиолога Југославије*, Охрид, 1974, стр. 321.

86. Ј. Неделкоски, И. Дејанов, „Агрегација тромбоцита код болесника са венским тромбозама“, Зборник радова, *II конгрес хематолога и трансфузиолога Југославије*, Охрид, 1974, стр. 329.

87. И. Бојаџиев, Т. Николова, И. Дејанов, „Дисеминирана интраваскуларна коагулација во доеначката возраст“, Зборник на трудови, *IX конгрес на лекарите на СРМ*, Охрид, 1974.

88. Т. Николова, И. Бојаџиев, И. Дејанов, „Клинички аспекти и етипатогенеза на хеморагичната болест во доенечката возраст“, Зборник на трудови, *IX конгрес на лекарите на СРМ*, Охрид, 1974.

89. В. Милев, И. Дејанов, И. Бојаџиев, „Хемофилија во доенечката возраст“, Зборник на трудови, *IX конгрес на лекарите на СРМ*, Охрид, 1974.

90. Ј. Неделкоски, Т. Стојчевски, В. Стефановска, И. Дејанов, „Терапија на акутните тромбоемболии“, *Мак. мед. прег.* 29: 109, 1974.

91. Д. Јанакиевиќ, Н. Симонче, И. Бојаџиев, М. Сајковски, И. Дејанов, „Концентрација алфа$_1$-антитрипсина код дечјих пулмопатија“, *Год. зборн. на Мед. фак.* Скопје, 21: 85, 1975.

92. М. Сајковски, Н. Симонче, И. Бојаџиев, И. Дејанов, „Природа витамин К-дефицит у дојеначком узрасту“, *Год. зборн. на Мед. фак.* Скопје, 21: 299, 1975.

93. Л. Читкушева, Н. Симонче, Д. Јаникиевиќ, И. Дејанов, „Матурација хуморалног имунитета код деце: ниво имуноглобулина и присуство специфичних антидифтеричних, антитетаничних и антипертусисних антитела“, *Год. зборн. на Мед. фак.* Скопје, 21: 41, 1975.

94. И. Дејанов, „Перорална антикоагулантна терапија“, *Год. зборн. на Мед. фак.* Скопје, 21: 215, 1975.

95. Т. Бојаџиева, А. Старова, И. Бојаџиев, И. Дејанов, „Упоредна испитивања ехинантигена укрштеном електрофорезом комплемент фиксацијом“, *Год. зборн. на Мед. фак.* Скопје, 21: 117, 1975.

96. И. Филипче, А. Андреевски, С. Чапаревски, И. Дејанов, „Tonsillectomy and immunoglobulin concentrations", *Год. зборн. на Мед. фак.* Скопје, 21: 127, 1975.

97. М. Поленаковиќ, И. Дејанов, „Ниво распадних продуката фибриногена (ФДП) код болесника са акутним и хроничним оштећењем бубрежног паренхима", *IV конгрес медицинских биохемичара Југославије*, Сарајево, 1975.

98. И. Бојаџиев, Н. Симонче, Н. Стојановски, Л. Читкушева, И. Дејанов, „Матурација хуморалниг имунитета код деце", *Југослов. педијатрија* 18: 421, 1975.

99. Н. Стојановски, М. Сајковски, Д. Јанакиевиќ, И. Дејанов, „Концентрација алфа$_1$-антитрипсина", *Југослов. педијатрија* 18: 569, 1975.

100. Ј. Неделкоски, И. Бојаџиев, А. Старова, Н. Симонче, И. Дејанов, „The prothrombin activation in stored blood", Abstracts volume, *XIVth Congress of the International Society of Blood Transfuzion*, Helsinki, 1975, p. 24.

101. Н. Симонче, И. Бојаџиев, И. Весов, И. Дејанов, „Корелација матурације хуморалног имунитета код деце у сеоским и градским условима живота", Зборник радова, *III југословенски симпозиум на нивоу здравствене заштите дома здравља*, Халудово, 1975, стр. 82.

102. М. Сајковски, И. Весов, Н. Симонче, И. Бојаџиев, И. Дејанов, „Испитивање имуноглобулина у диспанзерским условима код дефинисања природе честих и тешких инфекција", Зборник радова, *III југословенски симпозиум на нивоу здравствене заштите дома здравља*, Халудово, 1975, стр. 99.

103. И. Весов, И. Бојаџиев, Н. Симонче, И. Дејанов, „Утицај исхране на имунолошки статус претшколске деце", Зборник радова, *III југословенски симпозиум на нивоу здравствене заштите дома здравља*, Халудово, 1975, стр. 119.

104. И. Дејанов, „Дејство компламина на хемостазу и његова употреба у профилакси и терапији артеријалних и венских тромбоемболичних компликација", Зборник радова, *Међународни научни скуп о церебралнох апоплексији*, Београд, 1976.

105. Ј. Неделкоски, Т. Стојчевски, Р. Стојановски, И. Дејанов, „Упоредни резултати лечења акутних венских тромбоза екстремитета стрептокиназом, хепарином и дикумаролом", Зборник радова, *Симпозијум о патолошким стањима венске циркулације екстремитета*, Љубљана, 1976.

106. И. Дејанов, Ј. Неделкоски, Т. Стојчевски, „Haemostatic changes in patients with thromboembolic diseases", Abstracts volume, *IVth Mediterranean Congress on Thromboembolism*, Athens, 1976, p. 105.

107. И. Дејанов, Ј. Неделкоски, „Квантитативно дозирање тромбоцитних агрегата код артеријских оклузивних оболења", Зборник радова, *III југословенска конференција о стеросклерози и артериски тромбози*, Љубљана, 1976.

108. И. Дејанов, Ј. Неделкоски, „Резултати испитивања система хемостазе код болесника са венским тромбозама", Зборник радова, *Симпозиј о патолошким стањима венске циркулације екстремитета*, Љубљана, 1976.

109. И. Дејанов, И. Бојаџиев, Н. Симонче, А. Старова, Ј. Неделкоски, „The prothrombin activation in stored blood", *Год. зборн. на Мед. фак.* Скопје, 22: 349, 1976.

110. И. Дејанов, Б. Трајковски, О. Дамевска, Н. Сиљановски, В. Миленков, Ј. Неделковски, „Поремећаји хемостазе код имунопролиферативних болести", Изводи, *VI хематолошки дани*, Порторож, 1976, стр. 75.

111. Г. Палачевски, А. Ќурчиева, И. Дејанов, „Присуство HBs антигена у серуму трудница и новорођенчади", Зборник радова, *XX јубиларна гинеколошко акушерска ревија СЛД*, Београд, 1976, стр. 35.

112. Ј. Неделкоски, Т. Стојчевски, И. Дејанов, Д. Ивановски, „Имуноглобулински типови плазмоцитома у нашем материјалу“, Изводи, *VI хемаĩолошки дани*, Порторож, 1976, стр. 71.

113. М. Сајковски, И. Бојаџиев, Н. Симонче, И. Дејанов, „Сузбивање заразних обољења и улога дечјег амбулантног лекара“, Зборник радова, *IV јуīословенски симūозиум на нивоу здравсшвене зашшиīе дома здравља*, Нови Сад, 1976.

114. Н. Симонче, И. Бојаџиев, М. Сајковски, И. Дејанов, „Место амбулантног лекара у дијагностици имунодефицитних стања“, Зборник радова, *IV јуīословенски симūозиум на нивоу здравсшвене зашшиīе дома здравља*, Нови Сад, 1976.

115. Н. Симонче, И. Бојаџиев, И. Дејанов, „Савремена схватања у третману хиперплазије тимуса код одојчади“, Зборник радова, *IV јуīословенски симūозиум на нивоу здравсшвене зашшиīе дома здравља*, Нови Сад, 1976.

116. Е. Гркова, П. Гелевски, И. Бојаџиев, И. Дејанов, „Наше двогодишњо искуство у парентералној превенцији рахита“, Зборник радова, *IV јуīословенски симūозиум на нивоу здравсшвене зашшиīе дома здравља*, Нови Сад, 1976.

117. И. Бојаџиев, М. Делиџакова, И. Дејанов, „Епидемиолошко и клиничко значење на алфа$_1$-антитрипсинот при детските пулмопатии“, Зборник, *III ūулмолошки денови на лекариīе од СРМ*, Охрид, 1976.

118. И. Бојаџиев, В. Милев, Н. Симонче, „Имунобилошката природа на етиопатогенезата на салмонелозните инфекции во доеначката возраст“, *II ūедијаīриски денови на лекариīе на СРМ*, Охрид, 1977.

119. Н. Симонче, И. Бојаџиев, В. Милев, И. Дејанов, „Имунобиолошкиот одбрамбен капацитет на дигестивниот тракт“, *II ūедијаīриски денови на лекариīе на СРМ*, Охрид, 1977.

120. И. Бојаџиев, В. Милев, Д. Јовановиќ, И. Дејанов, „Наше искуство у лечењу салмонелозних инфекција код одојчади“, Зборник радова, *V ūедијаīриски дани Војводине*, Нови Сад, 1977, стр. 325.

121. Ј. Неделкоски, Т. Стојчевски, С. Костовска, И. Дејанов, Н. Димовска, „Антитромботично деловање дипиридамола (Персантин-а) код артериских и венских тромбоза“, Труд работен за потребите на фирмата „Здравље“, Лесковац, 1977.

122. И. Бојаџиев, В. Милев, И. Дејанов, Н. Симонче, Д. Јовановиќ, М. Делиџакова, „Наша искуства у лечењу минорних форми салмонелозних инфекција одојчади“, Зборник радова, *V ūедијаīриски дани Војводине*, Нови Сад, 1977, стр. 395.

123. Р. Ивановска-Башевска, С. Костовска, И. Дејанов, В. Андонов, „Промени во хемостазата кај болни со повеќекратни трансфузии на крв“, Зборник на трудови, *III конīрес на анесшезиолозиīе на Јуīославија*, Блед, 1977, стр. 101.

124. Ј. Неделкоски, Т. Стојчевски, И. Дејанов, Д. Ивановски, „Имуноглобулински типови на плазмоцитом“, *Год. зборн. на Мед. фак.* Скопје, 23: 311, 1977.

125. Е. Гркова, И. Бојаџиев, Н. Симонче, И. Дејанов, „Наше двогодишно искуство у превенцији рахитиса у неколико скопских диспанзера“, *Год. зборн. на Мед. фак.* Скопје, 33: 982, 1977.

126. М. Сајковски, В. Битољану, И. Бојаџиев, И. Дејанов, Е. Гркова, Н. Симонче, „Корелација између начина исхране и соматског развоја деце у неколико скопских диспанзера“, *Год. зборн. на Мед. фак.* Скопје, 33: 975, 1977.

127. М. Сајковски, И. Дејанов, Н. Симонче, И. Дејанов, „Сузбивање заразних обољења и улога дечјег амбулантног лекара“, *Год. зборн. на Мед. фак.* Скопје, 33: 971, 1977.

128. П. Гелевски, Н. Симонче, Е. Гркова, И. Дејанов, „Учесталост запалења синусних шуплина код акутних рецидивирајућих бронхита у дојеначком узрасту", *Год. зборн. на Мед. фак.* Скопје, 33: 955, 1977.

129. М. Сајковски, И. Бојаџиев, М. Мирчевски, Н. Симонче, И. Дејанов, „Зона откривање конгениталног хидроцефалуса", Зборник радова, *V југословенски симпозиум о здравственој заштити на нивоу дома здравља*, Сарајево, 1977, стр. 370.

130. И. Бојаџиев, В. Илиев, И. Дејанов, Д. Јовановиќ, „Честе ферипривне анемије код одијчади као последица неправилне исхране", Зборник радова, *V југословенски симпозиум о здравственој заштити на нивоу дома здравља*, Сарајево, 1977, стр. 320

131. В. Милев, И. Дејанов, И. Бојаџиев, Н. Симонче, „Евиденција хуморалног имунитета код дистрофичних болесника", Зборник радова, *V педијатриски дани Војводине*, Нови Сад, 1977, стр. 231.

132. Н. Симонче, М. Мирчевски, И. Дејанов, „Улога педијатра у раној дијагнози краниостеноза", Зборник радова, *V југословенски симпозиум о здравственој заштити на нивоу дома здравља*, Сарајево, 1977, стр. 374.

133. М. Мирчевски, М. Сајковски, Н. Симонче, И. Дејанов, И. Бојаџиев, „Шта се све крије под психомоторном ретардацијом", Зборник радова, *V југословенски симпозиум о здравственој заштити на нивоу дома здравља*, Сарајево, 1977, стр. 540.

134. И. Бојаџиев, В. Милев, Д. Јовановиќ, И. Дејанов, „Наша искуства у примени мултивитаминског препарата педијатра у санирању стоматика код деце", Зборник радова, *V југословенски симпозиум о здравственој заштити на нивоу дома здравља*, Сарајево, 1977, стр. 614.

135. И. Бојаџиев, Н. Симонче, Д. Јовановиќ, И. Дејанов, „Наша искуства у примени тетрациклинског препарата вибрамицин-а у педијатријском пракси", Зборник радова, *V југословенски симпозиум о здравственој заштити на нивоу дома здравља*, Сарајево, 1977, стр. 618.

136. М. Мирчевски, И. Бојаџиев, Н. Симонче, И. Дејанов, „Најчешће компликације детета са хидроцефалусом", Зборник радова, *V педијатриски дани Војводине*, Нови Сад, 1977, стр. 395.

137. Н. Стојановски, И. Дејанов, И. Бојаџиев, „Алфа$_1$-антитрипсин chez enfantes", Abstracts, *XV International Congress of Pediatrics*, New Delhi, India, 1977, p. 231.

138. И. Бојаџиев, И. Дејанов, В. Милев, Н. Симонче, „Pediatric clinical immunology unit: a ten years experience", Abstracts, *Xth European Congress of Allergology and Clinical Immunology*, Prague, 1977, p. 362.

139. В. Милев, И. Дејанов, И. Бојаџиев, Љ. Сотировска, М. Грубовиќ, Д. Ивановски, „Употреба крви и крвних деривата у терапији имунодефицитних стања код деце", Зборник радова, *III конгрес хематолога и трансфузиолога Југославије*, Сарајево, 1978, стр. 788.

140. М. Колев, Л. Јамовски, И. Дејанов, „Агрегација хуманих тромбоцита циркулирајућим имунокомплексима", Зборник радова, *XVI стручни семинар Савеза здравствених радника САПВ*, Нови Сад, 1978, стр. 205.

141. Н. Симонче, И. Дејанов, И. Бојаџиев, „Процена целуларног имунитета одојчади употребом туберкулинском теста у неколико скопских општина", Зборник ра-

дова, *VI југословенски симпозијум на нивоу здравствене заштите дома здравља*, Блед, 1978, стр. 78.

142. Ј. Неделкоски, И. Дејанов, „The presence of immuno complexes in patients with venous thromboembolism", *V[th] International Congress on Thromboembolism*, Bologna, Italia, 1978.

143. Ј. Неделкоски, И. Дејанов, Т. Стојчески, Б. Младеновски, Н. Зисовски, И. Бојаџиев, „The Prothrombin activation and aggregation of normal platelets from patients with v. Willebrand and Glanzmann disease", Abstracts, *XVth International Congress of Society of Blood Transfuzion*, Paris, 1978, p. 342/2.

144. I. Dejanov, „Normal and pathologic haemostasis: alternative pathways of activation", *Third International Congress of Pathologic Physiology*, Varna, 1978, p. 23.

145. И. Дејанов, Р. Ивановска-Башевска, С. Костовска, Ј. Неделкоски, Л. Димовска Н., „Утицај многократних трансфузија крви на хемостатски биланс болесника", Зборник радова, *III конгрес хематолога и трансфузиолога Југославије*, Сарајево, 1978, стр. 756.

146. Љ. Сотировска, М. Грубовиќ, И. Дејанов, „Промена крвних компонента у току конзервације крви која је загађена одређеним бројем бактерија", Зборник радова, *III конгрес хематолога и трансфузиолога Југославије*, Сарајево, 1978, стр. 673.

147. М. Грубовиќ, Љ. Сотировска, И. Дејанов, „Крводарителството во ОНО", Зборник на трудови, *X конгрес на лекарите на СР Македонија*, Струга, 1978, стр. 341.

148. И. Дејанов, С. Костовска, Ј. Неделковски, „Масивни венски висцерални тромбози: наши искуства во клиниката, дијагнозата и терапијата", *X конгрес на лекарите на СРМ*, Струга, 1978.

149. С. Костовска, И. Дејанов, Т. Стојчевски, Ј. Неделковски, „Мигрантни тромбофлебити", *X конгрес на лекарите на СРМ*, Струга, 1978.

150. И. Дејанов, Ј. Неделковски, С. Костовска, Н. Топличанец, В. Стефановска, Љ. Сотировска, „Клинички и лабораториски аспекти на долготрајната антикоагулантна терапија", *X конгрес на лекарите на СРМ*, Струга, 1978.

151. В. Милев, И. Бојаџиев, И. И. Дејанов, Љ. Сотировска, М. Грубовиќ, „Употреба крви и крвних деривата у терапији имунодефицитних стања код деце", Зборник радова, *III конгрес хематолога и трансфузиолога Југославије*, Сарајево, 1978, стр. 788.

152. И. И. Дејанов, Т. Стојчевски, Ј. Неделковски, С. Костовска, Н. Топличанец, „Дисеминирана интраваскуларна коагулација код болесника са малигним хемопатијама", *III конгрес хематолога и трансфузиолога Југославије*, Сарајево, 1978.

153. М. Колев, Л. Јамовски, Н. Топличанец, И. Дејанов, „Определување на фактор VIII", Зборник на трудови, *II меѓурепублички стручен собир*, Струга, 1979, стр. 130.

154. Ц. Тодоровски, К. Димитров, И. Дејанов, „Определување на билирубинот и неговото значење во секојдневната лабораториска практика", Зборник на трудови, *II меѓурепублички стручен собир*, Струга, 1979, стр. 128.

155. И. Бојаџиев, И. Дејанов, Н. Зисовски, Б. Младеновски, „Функција лимфоцита у деце са стеченим имунодефицитним стањима", *II симпозиј из дечје хематологије*, Нови Сад, 1979.

156. Т. Николова, И. Бојаџиев, И. Дејанов, „Природа стечених коагулопатија код новорођенчади", *II симпозиј из дечје хематологије*, Нови Сад, 1979.

157. И. Дејанов, „Prothrombin receptors", Abstracts, *VIIth International Congress on Thrombosis and Haemostasis*, London, 1979, p. 450.

158. Ј. Неделкоски, И. Дејанов, С. Костовска, И. Топличанец, „Platelet number and function in patients with venous thrombosis", Proceedings, *First Danube-Symposium on thrombosis and haemostasis in Linz*, Linz, 1979, p. 78.

159. И. Дејанов, Ј. Неделкоски, „Промени во тромбоцитите кај болни со венски тромбози и пулмонарен емболизам", *Проект 05-78/1*, Заедница на научни дејности, Скопје, 1979 (завршен извештај, 95 стр.).

160. Тодоровски, Ц. Димитров, Н. Антова, И. Дејанов, И. Кедиовски, „Симултано определување на концентрацијата на билирубинот во венска и капиларна крв", *Год. зборн. на Мед. фак.* Скопје, 25: 213, 1979.

161. Љ. Сотировска, М. Грубовиќ, Д. Ивановски, И. Дејанов, И. Мојсов, „Сегашната состојба на трансфузиолошката дејност во СРМ", *Советување за актуелните проблеми на трансфузиолошката служба во ОНО во СРМ*, Скопје, 1979.

162. И. Бојаџиев, И. Дејанов, В. Милев, А. Старова, С. Пеова, „НВТ тест у дијагнози инфекција код одојчади", *XI конгрес педијатра Југославије,* Сарајево, 1979.

163. И. Бојаџиев, И. Дејанов, С. Пеова, В. Милев, „Број Б и Т лимфоцита код одојчади и деце", *XI конгрес педијатра Југославије*, Сарајево, 1979.

164. С. Пеова, В. Милев, И. Дејанов, И. Бојаџиев, М. Николовски, „Тромбоза на големите вени кај мало доенче", Зборник, *X интерсекциски состанок на патолозите на Југославија*, Охрид, 1980, стр. 76.

165. И. Дејанов, Б. Младеновски, Н. Зисовски, И. Бојаџиев, Ј. Неделкоски, „Alternative pathways of haemostasis activation in new borns and infants", Abstracts, *Joint Meeting of XVIth Congress of International Society of Blood Transfuzion*, Montreal, 1980, p. 134.

166. Н. Димовска, Ј. Неделкоски, М. Благоевска, С. Костовска, И. Дејанов, „Промена функције тромбоцита услед примене лекова", *VII хематолошки дани*, Сплит, 1980.

167. П. Пемов, С. Костовска, Ј. Неделкоски, И. Дејанов, Л. Јамовски, „Агрегација тромбоцита код болесника са артериским тромбозама", Зборник радова, *IV конференца о атеросклерози ин артеријски тромбози,* Љубљана, 1980.

168. И. Дејанов, С. Костовска, Ј. Неделкоски, Н. Димовска, „Концентрација антитромбина III код болесника са церебралном артеријском тромбозом", Зборник радова, *IV конференца о атеросклерози ин артеријски тромбози*, Љубљана, 1980, стр. 59.

169. С. Костовска, Н. Зисовски, Н. Димовска, Б. Младеновски, Ј. Неделковски, А. Садикарио, И. И. Дејанов, „Резултати испитивања хемофилије и вон Вилебрандове болести", *VII хематолошки дани*, Сплит, 1980.

170. И. Бојаџиев, С. Пеова, И. Дејанов, В. Милев, М. Делиџакова, „Вредностите на имуноглобулините кај доенчињата болни од вирусните бронхиопневмонии", *V пулмонолошки денови на лекарите на СРМ*, Охрид, 1981.

171. С. Пеова, И. Дејанов, В. Милев, И. Бојаџиев, „Белодробни промени кај доенчињата со изолирани Грам-негативни причинители на заболувањето и покачени имунокомплекси", *V пулмонолошки денови на лекарите на СРМ*, Охрид, 1981.

172. И. Бојаџиев, И. Дејанов, В. Милев, С. Пеова, М. Делиџакова, „Најчеста имунодефицитна стања дечје дозе“, *III југословенски симпозиј из дечје хематологије*, Вуковар, 1981.

173. Б. Младеновски, Н. Зисовски, И. Дејанов, А. Муратовска, А. Садикарио, „Хемофилија Б – клиничке евулутивне особености“, *III југословенски симпозиј из дечје хематологије*, Вуковар, 1981.

174. Љ. Сотировска, М. Грубовиќ, И. Дејанов, „Стандардизација рада службе трансфузије крви у нормалним условима и условима ОНО“, Зборник радова, *Симпозијум здравствених радника Југославије, служба за анестезију и реанимацију, интезивну терапију, трансфузију и имунохематологију и осталих граничних специјалности*, Струга, 1981, стр. 188.

175. М. Грубовиќ, Љ. Сотировска, Д. Ивановски, Л. Јовановска. И. Мојсов, И. Дејанов, „Организација давалаца крви у СРМ“, Зборник радова, *Симпозијум здравствених радника Југославије, служба за анестезију и реанимацију, интезивну терапију, трансфузију и имунохематологију и осталих граничних специјалности*, Струга, 1981, стр. 231.

176. И. Дејанов, Д. Јордановски, А. Старова, „Детекција ХБсАг у СРМ“, Зборник радова, *Симпозијум здравствених радника Југославије, служба за анестезију и реанимацију, интезивну терапију, трансфузију и имунохематологију и осталих граничних специјалности*, Струга, 1981, стр. 221.

177. И. Бојаџиев, И. Дејанов, В. Милев, С. Пеова, „Наше искуство у контроли деце са хуморалним имунодефицитом“, *XVII педијатриски дани Србије*, Београд, 1981.

178. И. Бојаџиев, И. Дејанов, В. Милев, С. Пеова, „Хронични ДИЦ као последица тешког имунодефицита одојчади“, *XVII педијатриски дани Србије*, Београд, 1981.

179. И. Бојаџиев, И. Дејанов, В. Милев, С. Пеова, „Имунолошки статус одојчади са мешаним цревним инфекција“, *XVII педијатриски дани Србије*, Београд, 1981.

180. В. Милев, П. Угриновски, И. Бојаџиев, С. Пеова, И. Дејанов, „Промена и корелација МИФ-а и кутаних тестова код оболеле одојчади“, *XVII педијатриски дани Србије*, Београд, 1981.

181. И. Бојаџиев, В. Милев, С. Пеова, И. Дејанов, „Значај имунокомплекса у патологији дечјег узраста“, *XVII педијатриски дани Србије*, Београд, 1981.

182. Б. Младеновски, Н. Зисовски, И. Дејанов, С. Костовска, Н. Димовска, „Природа хеморагичног синдрома дечјег доба“, *III југословенски симпозиј из дечје хематологије*, Вуковар, 1981.

183. И. Дејанов, Ј. Неделкоски, С. Костовска, Н. Димовска, „Значај биолошке активности антитромбина III код тромбофиличних стања“, *III симпозиј (научни) југословенска секције за хемостазу и тромбозу*, Сарајево, 1981.

184. В. П. Балуда, К. К. Лакин, И. Дејанов, Ј. Неделкоски, „Тромбофилия и тромбофилицеская насторозености“, *Клиническая медицина* 5: 11, 1981.

185. В. П. Балуда, К. К. Лакин, И. Дејанов, В. Пелиштук, Ј. Неделкоски, „Чувствительноcт здорових и больних людей к аспирину“, *Кардиологија* 8: 55, 1981.

186. И. Дејанов, С. Костовска, Н. Димовска, Ј. Неделковски, Љ. Сотировска, С. Илиевска, „Значај биолошке активности антитромбина III код тромбоемболичких стања“, *III научни симпозиј Југословенске секције за хемостазу и тромбозу*, Сарајево, 1981.

187. С. Пеова, С. Костовска, В. Милев, И. Дејанов, М. Делиџакова, И. Бојаџиев, М. Николовска, „Дубоки тромбофлебит магистралних вена код одојчади", *III научни симпозиј Југословенске секције за хемостазу и тромбозу*, Сарајево, 1981.

188. В. П. Балуда, К. М. Лакин, И. И. Дејанов, С. Костовска, Н. Димовска, „Аспирин: анти или протромбогени препарат?", *Кардиологија* 4: 132, 1982.

189. И. И. Дејанов, Љ. Сотировска, М. Грубовиќ, С. Костовска, Д. Ивановски, Н. Димовска, Н. Вељановски, „Концентрација имуних комплекса код добровољних даваоца крви, болесника и њихов значај", *Билтен хемат. трансф.* 10: 13, 1982.

190. Љ. Сотировска, М. Грубовиќ, И. И. Дејанов, Л. Јовановска, В. Симовски, Р. Дуковски, Н. Димовска, А. Старова, „Конзервација и њен значај у трансфузију крви и њених деривата", *Билтен хемат. трансф.* 10: 62, 1982.

191. С. Костовска, И. И. Дејанов, Н. Димовска, Љ. Сотировска, М. Грубовиќ, „Концентрација антитромбина III код здравих и болесних и њен клинички значај", *Билтен хемат. трансф.* 10: 202, 1982.

192. Б. Младеновски, С. Костовска, Н. Зисовски, И. Дејанов, Л. Јамовски, Л. Трајковска, Н. Димовска, „Концентрација антитромбина III код малигних хемопатија дечјег доба", *Билтен хемат. трансф.* 10: 207, 1982.

193. С. Костовска, В. П. Балуда, И. И. Дејанов, Ј. Неделковски, К. Бошкова, Љ. Сотировска, М. Грубовиќ, „ Antithrombin III deficiensy in patients with venous and artherial thrombosis", Abstracts Book, *XVIIth Congress of the International Society of Blood Transfuzion*, Budapest, 1982, p. 385.

194. Д. Ивановски, О. Дамевска, П. Колевски, И. Дејанов, Ј. Неделковски, „Albumin production by gelfiltration and ion exchange chromatography", J. M. Curling, edit.: *Separation of plasma proteins*, Budapest, 1982, p. 59 (Pharmacia Fine Chemicals AB Uppala, Sweden).

195. И. Дејанов, Д. Ивановски, Л. Јамовски, О. Дамевска, Ј. Неделковски, Н. Топличанец, „A large scale chromatografic procedure for the purification of human plasma immunoglobulin G for intravenous use", J. M. Curling, edit.: *Separation of plasma proteins*, Budapest, 1982, p. 41 (Pharmacia Fine Chemicals AB Uppala, Sweden).

196. В. Милев, И. И. Дејанов, С. Пеова, И. Бојаџиев, „Дисеминирана интраваскуларна коагулација – десетгодишње искуство у дијагностиковању и лечењу", *Билтен хемат. трансф.* 10: 206, 1982.

197. А. Поп Стефанов, И. И. Дејанов, Р. Хрисохо, „М пептиди како оксини", Апстракти, *VI конгрес медицинских биохемичара Југославије*, Сплит, 1983, стр. 53.

198. А. Митревски, И. И. Дејанов, „Изолација плазма-мембране хуманих лимфоцита", Апстракти, *III конгрес савезе биохемијских друштва Југославије*, 1983, стр. 3.

199. И. Бојаџиев, И. И. Дејанов, С. Пеова, В. Милев, С. Костовска, М. Гркова, „Корелација концентрације имуноглобулина Е и концентрација осталих имуноглобулина", Зборник радова, *XII конгрес педијатра Југославије*, Нови Сад, 1983, стр. 127.

200. В. Стојанов, И. Бојаџиев, И. Дејанов, Н. Димовска, В. Милев, С. Колунџиски, С. Пеова, „Концентрација алфа$_1$-антитрипсина и антитромбина III у две популације (Скопје–Т. Велес)", Зборник радова, *XII конгрес педијатра Југославије*, Нови Сад, 1983, стр. 136.

201. Т. Николова, Н. Стојанов, И. И. Дејанов, Н. Антова, С. Костовска, С. Пеова, Д. Милков, В. Милев, И. Бојаџиев, „Антитромботични потенцијал крви новорође-

них", Зборник радова, *XII конгрес педијатра Југославије*, Нови Сад, 1983, стр. 141.

202. С. Пеова, И. Дејанов, В. Милев, И. Бојаџиев, С. Костовска, Н. Димовска, „Значај клиничких и лабораториских података у праћењу дисеминоване интраваскуларне коагулације (Дик)", Зборник радова, *XII конгрес педијатра Југославије*, Нови Сад, 1983, стр. 172.

203. В. П. Балуда, С. С. Хничев, И. И. Дејанов, „Енкогеностазиология: Реально обозриние горизонти", *Zbornik vedeckych praci z oboru radiobiologie.*

204. А. Поп Стефанова, Р. Хрисохо, А. Старова, И. И. Дејанов, „Middle molecules in uraemia: results from gel filtration on Sephadex G-15 and G-25", Abstracts, *V[th] European Congress in Clinical Chemistry*, Budapest, 1983, p. 232.

205. В. П. Балуда, Т. Лукујанова, А. С. Адамчик, И. Дејанов, „Аспирин-анти или протромбогениј препарат", *Клин. медицина* 61 (9): 27, 1983.

206. Л. Србиновски, Е. Чуновски, И. И. Дејанов, В. Јанакиевски, Н. Димовска, В. Вељановски, С. Костовска, „Тромбофилија и контрола тромбофилије код болесника са исхемичним оболењем срца", *Билтен хемат. трансф.* 12: 27, 1984.

207. П. Дуљанов, С. Костовска, Н. Вељановски, Н. Никова, Р. Бошевска, Н. Димовска, И. И. Дејанов, „Појава тромбофиличних стања код хируршких болесника", *Билтен хемат. трансф.* 12: 30, 1984.

208. И. И. Дејанов, С. Костовска, Н. Димовска, А. Старова, И. Бојаџиев, Н. Неделковски, „Данашње могућности дијагностике тромбофиличних стања код доједенчади", *Билтен хемат. трансф.* 12: 30, 1984.

209. Ј. Неделковски, С. Костовска, Н. Димовска, И. И. Дејанов, С. Тодоровски, О. Каранфилски, „Наша искуства у лечењу дубоких венских тромбоза хепарином", *Билтен хемат. трансф.* 12: 104, 1984.

210. И. Бојаџиев, С. Пеова, В. Милев, Н. Димовска, С. Костовска, И. И. Дејанов, „Дијагноза и терапија дик-а у доеначком узрасту", *Билтен хемат. трансф.* 12: 116, 1984.

211. А. Плашевски, И. И. Дејанов, С. Садикарио, М. Богоев, Н. Димовска, „Употреба хемостатских испитивања у болесника са шећерним дијабетом", *Билтен хемат. трансф.* 12: 118, 1984.

212. Н. Димовска, И. И. Дејанов, С. Костовска, А. Старова, В. Милев, С. Пеова, И. Бојаџиев, Н. Стојанов, „Значај антитромбина III и C1-инактиватора у доеначкој патологији", *Билтен хемат. трансф.* 12: 123, 1984.

213. О. Дамевска, И. И. Дејанов, Д. Ивановски, С. Костовска, Н. Димовска, Н. Вељановски, Љ. Сотировска, „Одређивање прекаликреин активатора у крви и крвних продуката и код болесника који примају крв и крвне продукте", *Билтен хемат. трансф.* 12: 135, 1984.

214. С. Костовска, Д. Мирчевска, И. И. Дејанов, Н. Димовска, О. Дамевска, „Крипреципитат у хируршком третману болесника са контрактуром шаке и тешком формом хемофилија А", *Билтен хемат. трансф.* 12: 133, 1984.

215. Ј. Серафимова, С. Костовска, И. И. Дејанов, В. Павлова, Ј. Максимовиќ, „Лечење болесника са исхемичног болешћу срца и биланс тромбоксан-простациклинског система", *Билтен хемат. трансф.* 12: 32, 1984.

216. Н. Стојановски, И. И. Дејанов, И. Бојаџиев, С. Костовска, В. Милев, „Концентрација протеазних инхибитора код доенчади", *Билтен хемат. трансф.* 12: 123, 1984.

217. Љ. Сотировска, И. И. Дејанов, М. Грубовиќ, Н. Вељановски, „Концентрација имуних комплекса и фактора ране фазе коагулације крви код добровољних даваоца крви", *Билтен хемат. трансф.* 12: 26, 1984.

218. Б. Дикова, Р. Башевска-Ивановска, М. Вељановски, Д. Ивановски, Љ. Сотировска, М. Грубовиќ, И. И. Дејанов, „Употреба еритроцита код хируршких болесника", *Билтен хемат. трансф.* 12: 41, 1984.

219. Н. Поленаковиќ, Т. Месин, А. Старова, Ј. Јовановски, И. И. Дејанов, „Фактор VIII/вон Вилебранд комплекс код бубрежних болесника", *Билтен хемат. трансф.* 12: 115, 1984.

220. В. Младеновски, Н. Зисовски, О. Муратовска, П. Угрински, С. Гламочанин, И. Бојаџиев, И. И. Дејанов, „Хронична грануломатозна болест", *Билтен хемат. трансф.* 12: 48, 1984.

221. М. Поленаковиќ, Л. Грчевска, И. И. Дејанов, С. Џикова, „Тромбоза и феротски синдром", *Билтен хемат. трансф.* 12: 31, 1984.

222. О. Дамевска, Д. Ивановски, И. Дејанов, П. Колевски, „Preparation and use of human albumin produced by large scale chromatography", Abstracts, *XVIIIth Congress of the International Society of Blood Transfusion*, Munich, 1984, p. 158.

223. С. Костовска, С. Џекова-Стојкова, Н. Димовска, Ј. Неделковски, И. И. Дејанов, „Упоредна испитивања липида и функција тромбоцита код артериских тромбоза", Абстракти, *V конференца о атеросклерози ин артериски тромбози*, Љубљана, 1985, стр. 5.

224. И. И. Дејанов, В. П. Балуда, Н. Поленаковиќ, С. Костовска, Н. Димовска, А. Старова, „Могућност за доказивање присуства тромбофилијале", Абстракти, *V конференца о атеросклерози ин артериски тромбози*, Љубљана, 1985, стр. 9.

225. М. Поленаковиќ, И. И. Дејанов, А. Старова, И. Дејанов, Н. Димовска, С. Костовска, „Улога von Willebrand-овог фактора у тромбогенези", Абстракти, *V конференца о атеросклерози ин артериски тромбози*, Љубљана, 1985, стр. 10.

226. А. Старова, П. Дејанов, Р. Хаџиев, Н. Димовска, В. П. Балуда, С. Костовска, И. И. Дејанов, „Квантитативно одређивање von Willebrand-овог фактора", Абстракти, *V конференца о атеросклерози ин артериски тромбози*, Љубљана, 1985, стр. 11.

227. Д. Ивановски, П. Пемов, И. Димитров, И. И. Дејанов, „Нека епидемиолошка истраживања у СР Македонији у вези с атеросклерозом и артериском тромбозом", Абстракти, *V конференца о атеросклерози ин артериски тромбози*, Љубљана, 1985, стр. 8.

228. И. Бојаџиев, С. Пеова, В. Милев, И. И. Дејанов, „Касне последице васкулита у раном дечјем узрасту", Абстракти, *V конференца о атеросклерози ин артериски тромбози*, Љубљана, 1985, стр. 12.

229. Л. Србиновски, И. Дејанов, З. Сајков, Л. Камчевска, Н. Димовска, „Могућности доказивања тромбофиличних стања код исхемичне болести срца", *IX конгрес кардиолога Југославије*, Скопје, 1985.

230. И. И. Дејанов, Л. Србиновски, С. Костовска, В. Јанакиевски, „Хемостатичка контрола ефеката употребљивих лекова код исхемичне болести срца", *IX конгрес кардиолога Југославије*, Скопје, 1985.

231. В. Милев, И. И. Дејанов, С. Пејова, И. Бојаџиев, „Процена на имунитетот кај болни и здрави доенчиња: концентрација на Ig A во плунката и хуманото време", *Мак. мед. прег.*, supl. 1: 167, 1986.

232. И. Бојаџиев, И. И. Дејанов, В. Милев, С. Пеова, С. Костовска, А. Стојковски, „Имуноензимно одредување на Ig A и неговите сознанија за значењето во проценка на имунолошката состојба на доенчето и детето“, *Мак. мед. йрег.*, supl. 1: 161, 1986.

233. В. П. Балуда, Т. И. Лукојанова, И. И. Дејанов, „Определение чуствительности людей к антиагрегационому действию ацетилсалициловой кислоти“, *Лабораторное дело* 4: 221, 1986.

234. В. П. Балуда, И. Бојаџиев, И. И. Дејанов, Н. Димовска, С. Костовска, „Наследствена недостаточност С1-инхибитора у сестер близанцов-монозигот“, *Хематологија и трансфузиологија* 9: 47, 1986.

235. Л. Трајковска, К. Бошкова, И. И. Дејанов, „Определување на С1-инактиватор: биолошка активност и молекуларна концентрација“, *XIV октомвриски средби*, Охрид, 1986.

236. А. Стојанчев, И. И. Дејанов, Д. Поленаковиќ, О. Трнинић, „Урођена хипопроконвертинемија – приказ случаја“, *Билтен хемат. трансф.* 14: 165, 1986.

237. Б. Трајковски, Д. Ивановски, И. И. Дејанов, Р. Дуковски, Н. Вељановски, В. Стефановска, В. Миленковски, „Рх-алоимунизација: корелација клиничких и имунолошких налаза и могућности за њихову корелацију“, *Билтен хемат. трансф.* 14: 155, 1986.

238. Н. Камчев, Н. Стојановски, Д. Ивановски, Љ. Сотировска, Л. Лазаревска, И. И. Дејанов, В. Старова, Б. Трајковски, Н. Димовска, А. Старова, М. Грубовиќ, С. Костовска, „Присуство маркера ХБВ код добровољних даваоца крви у СРМ“, *Билтен хемат. трансф.* 14: 137, 1986.

239. И. И. Дејанов, В. Милев, Н. Стојановски, И. Бојаџиев, С. Костовска, „Хепаринотерапија у dојеначком узрасту“, *Билтен хемат. трансф.* 12: 104, 1986.

240. Н. Димовска, И. И. Дејанов, С. Костовска, А. Старова, „Имуноензимски методи во дијагностиката и маркерите на ХБВ“, *Мак. мед. йрег.*, supl. 1: 187, 1986.

241. С. Костовска, Н. Димовска, И. Дејанов, „Третман на хемофилијата и другите хеморагични синдроми“, *Мак. мед. йрег.*, supl. 1: 157, 1986.

242. И. И. Дејанов, А. Старова, Н. Зисовски, В. Младеновски, С. Костовска, О. Муратовска, Д. Ивановски, Н. Димовска, Н. Стојановски, Н. Камчев, Б. Лазаревска, „Присуство инхибитора код урогеног и стеченог дефицита VIII и IX фактора коагулације“, *Билтен хемат. трансф.* 14: 92, 1986.

243. М. Поленаковиќ, И. И. Дејанов, С. Костовска, А. Старова, Н. Димовска, П. Дејанов, „Упоредно одређивање биолошке активности и молекуларне концентрације вон Вилебранд-овог фактора код болесника са Вилебрандовом болешћу и хроничним оболењем бубрега“, *Билтен хемат. трансф.* 14: 100, 1986.

244. М. Поленаковиќ, И. И. Дејанов, Д. Ивановски, О. Дамевска, Н. Вељановски, П. Дејанов, „Антиагрегациски капацитет имуноглобулина Г и албумин здравих особа и болесника са хроничним бубрежним оболења“, *Билтен хемат. трансф.* 14: 105, 1986.

245. А. Старова, В. П. Балуда, А. Плашевски, М. Поленаковиќ, Г. Масин, Д. Ивановски, И. И. Дејанов, Н. Димовска, П. Дејанов, „Улога вон Билебрандовог фактора у тромбогенези“, *Билтен хемат. трансф.* 14: 106, 1986.

246. С. Костовска, И. И. Дејанов, Н. Стојановски, И. Бојаџиев, В. Старова, Д. Ивановски, А. Старова, Н. Димеска, Л. Лазаревска, „Улога протеиназних инхибито-

ра код тромбофиличних инхибитора код тромбофиличних стања", *Билтен хемат. трансф.* 14: 107, 1986.

247. Н. Димовска, В. Старова, И. И. Дејанов, В. П. Балуда, А. Плашевски, М. Поленаковиќ, Д. Масин, Н. Стојановски, Д. Ивановски, А. Старова, О. Дамевска, Л. Лазаревска, Б. Трајковски, Н. Вељановски, „Тромбофилија и тромбофилична стања, дијагностичке и терапијске могућности", *Билтен хемат. трансф.* 14: 108, 1986.

248. И. И. Дејанов, И. Бојаџиев, В. Милев, Н. Стојановски, С. Пеова, В. Старова, В. Камчев, Л. Лазаревска, Н. Димовска, С. Костовска, Д. Ивановски, Љ. Сотировска, А. Старова, „Имунобиолошке промене код болесника са тромбофиличним стањима", *Билтен хемат. трансф.* 14: 110, 1986.

249. Н. Пемов, И. И. Дејанов, Л. Лазаревска, Н. Камчев, С. Костовска, Н. Димовска, А. Старова, „Хемостатска примена код болесника са цереброваскуларним инзултом", *Билтен хемат. трансф.* 14: 120, 1986.

250. О. Дамевска-Тодоровска, Д. Ивановски, И. Дејанов, „Производња концентрата коагулационог фактора IX јоноизмењивачком хроматографијом", *Билтен хемат. трансф.* 14: 123, 1986.

251. Љ. Сотировска, Н. Стојановски, Н. Камчев, Д. Ивановски, М. Грубовиќ, Љ. Лазаревска, Н. Димовска, В. Старова, И. И. Дејанов, С. Костовска, „Здравствена заштита добровољних даваоца крви који су HBs Аг позитивни", *Билтен хемат. трансф.* 14: 136, 1986.

252. И. Бојаџиев, И. Дејанов, В. Милев, С. Пеова, С. Костовска, А. Сајковски, „Имуноензимно одредување на Иг Е и нови сознанија за неговото значење во проценката на имунолошката состојба на доенчето", *Мак. мед. прег.*, supl. 1: 161, 1986.

253. И. Бојаџиев, В. Милев, С. Пеова, И. Дејанов, „Наше искуство во следењето на децата со реакции на вакцината Ди Те Пер", *Мак. мед. прег.*, supl. 1: 18, 1986.

254. С. Пеова, И. Дејанов, И. Бојаџиев, В. Милев, „Иг Е и останатите имуноглобулински класи кај акутните пулмопатии", *Мак. мед. прег.*, supl. 4: 80, 1986.

255. В. Милев, С. Пеова, И. Дејанов, И. Бојаџиев, „Процена на имунитетот кај болни и здрави доенчиња преку одредување на s Ig A во плунка и млеко", *Мак. мед. прег.*, supl. 1: 167, 1986.

256. В. П. Балуда, И. Дејанов, М. И. Балаболкин, Т. И. Лукојанова, М. В. Балуда, Т. П. Морозова, И. К. Тлепшуков, Н. Димовска, А. Плашевски, С. Костовска, „Сосудисто-тромбоцитарное звено системы гемостаза больних сахарним диабетом", *Проблемы ендокринологии* 32: 32, 1986.

257. В. П. Балуда, И. И. Дејанов, „Тромбофилия и тромботическое заболевание", *Клин. медицина* 45 (11): 138, 1987.

258. Н. Димовска, Ј. Неделкоски, С. Костовска, И. Дејанов, Б. Петрушевска, Д. Ивановски, Ј. Атанасовски, А. Старова, Е. Тодоровска, Л. Сотировска, „Избор методе за контролу антикоагулантне терапије", Абстракт, *V југословенски симпозиум за хемостазу и тромбозу,* Нови Сад, 1987, стр. 38.

259. С. Костовска, И. Дејанов, Н. Димовска, П. Дејанов, О. Тренчева, Ј. Неделкоски, Б. Петрушевска, Ј. Атанасовски, Е. Тодоровска, „Фибринолитички систем код венских тромбоза", Абстракт, *V југословенски симпозиум за хемостазу и тромбозу*, Нови Сад, 1987, стр. 23.

260. И. Дејанов, С. Костовска, Н. Димовска, Ж. Даскаловски, Л. Сотировска, Е. Тодоровска, А. Старова, Б. Петрушевска, Ј. Атанасовски, „Антикоагулантна терапија: контрола и спроводење употребом компјутера", Абстракт, *V југословенски симпозиум за хемостазу и тромбозу*, Нови Сад, 1987, стр. 30.

261. И. Дејанов, Н. Димовска, С. Костовска, А. Старова, Д. Ивановски, Е. Тодоровска, Љ. Сотировска, „Упоредно одређивање биолошке активности и молекуларне концентрације хемостатски активних протеина", Абстракт, *V југословенски симпозиум за хемостазу и тромбозу*, Нови Сад, 1987, стр. 14.

262. И. Дејанов, Н. Димовска, А. Старова, Е. Тодоровска, С. Костовска, Л. Поцкова, Ј. Атанасовски, Д. Ивановски, „Стандардизација тромбопластина", Абстракт, *V југословенски симпозиум за хемостазу и тромбозу*, Нови Сад, 1987, стр. 9.

263. В. П. Балуда, И. И. Дејанов, „Тромбофилия или тромботическое заболевание", *Клин. медицина* 65 (11): 133, 1987.

264. И. Дејанов, В. П. Балуда, „Тромботическое заболевание", *Актуальние проблемы гемостаза в клинической практике*, Москва, 1987, стр. 99.

265. И. Дејанов, И. Бојаџиев, В. Милев, С. Пеова, „Serum IgE levels in healthy children and in various diseases", *VIIIth European Meeting of Immunology, Periodicum biologorum 89,* Supp. 1: 18, 1987.

266. И. Дејанов, С. Пеова, В. Милев, И. Бојаџиев, „Immunodeficiency and disseminated intravascular coagulation", *VIIIth European Meeting of Immunology, Periodicum biologorum 89,* Supp. 1: 27, 1987.

267. И. Дејанов, Н. Димовска, С. Нолчев, С. Талевски, А. Старова, И. Бојаџиев, П. Дејанов, Р. Каламарас, Е. Тодоровска, „Коришћење резултата испитивања фибринолитичког система у лечењу хеморагиских синдрома", Абстракт, *IX југословенски хемат. трансф. дани*, Нови Сад, 1988, стр. 5.5.

268. Н. Димовска, Е. Тодоровска, А. Старова, Р. Каламарас, И. Дејанов, Н. Вељановски, „Лупус антикоагулант: детекција и значај", Абстракт, *IX југословенски хемат. трансф. дани*, Нови Сад, 1988, стр. 5.8.

269. М. Поленаковиќ, П. Дејанов, Н. Димовска, И. Дејанов, Д. Ивановски, Љ. Сотировска, М. Грубовиќ, Л. Поцкова, „Употреба криопреципитата код болесника који немају урођени дефицит VIII фактора коагулације", Абстракт, *IX југословенски хемат. трансф. дани,* Нови Сад, 1988, стр. 5.9.

270. С. Пеова, И. Бојаџиев, В. Милев, И. Дејанов, „Малнутрицијата и нејзиното влијание врз имуниот систем во доенечката возраст", *Мак. мед. прег.,* supl. 1: 30, 1988.

271. В. Милев, С. Пеова, И. Бојаџиев, И. Дејанов, „Корелација на вредностите на имуноглобулините и на циркулирачките имунокомплекси во патологијата на доенчето", Зборник, *VIII конгрес алерголога и клиничких имунолога*, 1988, стр. 39.

272. В. П. Балуда, Е. И. Соколов, М. В. Балуда, И. Дејанов, В. А. Макаров, И. К. Тлепшуков, Н. Димовска, С. Костовска, „Лабараторная диягностика состояния антикоагулантной функции сосудистой стенки", *Лабараторное дело* 6: 32, 1988.

273. В. П. Балуда, И. Дејанов, Л. В. Любина, И. К. Тлепшуков, Р. Хаџиева, А. Старова, „Количественое определение биологической активности фактора Willebranда", *Лабараторное дело* 4: 32, 1988.

274. С. Пеова, М. Поленаковиќ, Г. Масин, Ј. Јовановски, И. Дејанов, П. Дејанов, Д. Ивановски, Љ. Сотировска, А. Старова, И. Бојаџиев, С. Костовска, „HBV ин-

фекција и бубрежна оболења“, Апстракт, *IV конгрес на нефролозите на Југославија*, Скопје, 1989, стр. 7.

275. Д. Кузмановска, С. Пеова, В. Грчевска, М. Поленаковиќ, П. Дејанов, И. Бојаџиев, И. Дејанов, В. Тасиќ, „Концентрација имуних комплекса код бубрежних болесника“, Апстракт, *IV конгрес на нефролозите на Југославија,* Скопје, 1989, стр. 13.

276. С. Костовска, М. Поленаковиќ, И. Дејанов, Г. Масин, П. Дејанов, Ј. Јовановски, С. Пеова, И. Бојаџиев, А. Ончевски, В. Амитов, А. Старова, „Значај хемостатских поремеќаја у настанку бубрежних оболења“, Апстракт, *IV конгрес на нефролозите на Југославија,* Скопје, 1989, стр. 14.

277. Ж. Даскаловски, И. Дејанов, М. Поленаковиќ, П. Дејанов, М. Андреевска, „Контрола хепаринотерапије у току хемодијализе и бубрежних оболења“, Апстракт, *IV конгрес на нефролозите на Југославија*, Скопје, 1989, стр. 20.

278. З. Џиков, С. Џикова, И. Дејанов, С. Станкова, Ј. Јуруковски, Р. Бошковски, П. Дејанов, Н. Димовска, „Ренална инсуфициенција и EPH гестозе“, Апстракт, *IV конгрес на нефролозите на Југославија*, Скопје, 1989, стр. 24.

279. И. Дејанов, Н. Димитров, А. Старова, П. Дејанов, М. Поленаковиќ, Н. Димовска, Е. Тодоровска, А. Ончевски, К. Чакаларовски, В. Миленков, Б. Трајковски, „Хемостаза акутне реналне инсуфициенције и хипопротеинемија“, Апстракт, *IV конгрес на нефролозите на Југославија*, Скопје, 1989, стр. 34.

280. Н. Димовска, И. Дејанов, Г. Масин, Н. Ивановски, Ј. Јовановски, М. Поленаковиќ, П. Дејанов, Е. Тодоровска, А. Старова, Д. Ивановски, „Употреба тромбина у збрињавању гастроинтестиналних крварења код бубрежних болесника“, Апстракт, *IV конгрес на нефролозите на Југославија*, Скопје, 1989, стр. 39.

281. А. Старова, И. Дејанов, С. Костовска, Н. Димовска, Ј. Јуруковски, „Лупус антикоагулант“, Апстракт, *IV конгрес на нефролозите на Југославија*, Скопје, 1989, стр. 17.

282. Љ. Сотировска, И. Дејанов, Д. Ивановски, С. Костовска, А. Старова, Е. Тодоровска, Н. Вељановски, Н. Димовска, „Контрола на здравствената состојба кај HBs Ag позитивните дарители на крв“, Научен собир, *Примарен црнодробен канцер*, изд. МАНУ, Скопје, 1989, стр. 100–104.

283. И. Дејанов, Н. Димовска, Д. Ивановски, А. Старова, Љ. Сотировска, М. Грубовиќ, Е. Тодоровска, Р. Каламарас, „Преваленција на HBS Аг кај доброволните дарители на крв во СРМ“, Научен собир, *Примарен црнодробен канцер*, изд. МАНУ, Скопје, 1989, стр. 105–110.

284. С. Пеова, Н. Антова, И. Бојаџиев, В. Милев, И. Дејанов, „Одређивање Ig у пупчанику – screenining за рану дијагнозу атопије“, Књига сажетака, *II конгрес имунолога Југославије*, Врњачка Бања, 1989, стр. 5.8 Rl.

285. И. Бојаџиев, И. Дејанов, А. Сајковски, С. Пеова, В. Милев, „Morbus Bruton“, Књига сажетака, *II конгрес имунолога Југославије*, Врњачка Бања, 1989, стр. 6.5 Rl.

286. С. Пеова, И. Дејанов, М. Поленаковиќ, Д. Ивановски, Н. Димовска, С. Костовска, И. Бојаџиев, П. Дејанов, Л. Трајковска, „Наследни и стечени дефицит C1-инактиватора“, Књига сажетака, *II конгрес имунолога Југославије*, Врњачка Бања, 1989, стр. 6.3. Rl.

287. М. Поленаковиќ, И. Дејанов, Л. Гроздев, Д. Кузмановска, Б. Тасиќ, С. Пеова, П. Дејанов, Д. Ивановски, „Урођени дефицит C4“, Књига сажетака, *II конгрес имунолога Југославије*, Врњачка Бања, 1989, стр. 6.4 Rl.

288. И. Бојаџиев, И. Дејанов, С. Пеова, В. Милев, В. Саболовиќ, „Селективни дефицит Иг А – приказ случаја“, Књига сажетака, *II конгрес имунолога Југославије*, Врњачка Бања, 1989, стр. 6.7 Rl.

289. И. Дејанов, В. Милев, Н. Тодоровска, Л. Трајковска, Д. Ивановски, Н. Димовска, С. Пеова, „Одређивање секреторног имуноглобулина А ЕЛИСА-ом“, Књига сажетака, *II конгрес имунолога Југославије*, Врњачка Бања, 1989, стр. 12.1 Rl.

290. С. Пеова, Н. Антова, И. Бојаџиев, В. Милев, И. Дејанов, „Cord blood Ig E levels for early diagnosis of atopy“, *Allergie et immunologie,* Suppl. 5: 21, 1989.

291. С. Пеова, Л. Николовски, И. Бојаџиев, В. Милев, М. Христова, И. Дејанов, „Platelet activation in asthmatic children“, *Allergie et immunologie,* Suppl. 5: 33, 1989.

292. П. Дејанов, М. Поленаковиќ, И. Дејанов, „The concentration of von Willebrand factor in patients with end stage renal failure“, Abstract book, *Danube symposium on Nephrology*, Lins, 1989, p. 8.

293. И. Дејанов, П. Дејанов, М. Поленаковиќ, „Heparin anticoagulant therapy control with coagulant activity of vipera lebetina venom“, Abstract book, *Danube symposium on Nephrology*, Lins, 1989, p. 21.

294. М. Поленаковиќ, И. Дејанов, Д. Кузмановска, Б. Тасиќ, П. Дејанов, Л. Трајковска, Л. Гроздев, „C4-deficiency and hereditary nephropathy“, Abstract book, *Danube symposium on Nephrology*, Lins, 1989, p. 23.

295. В. П. Балуда, И. Дејанов, „Тромботические заболевания, их класификация и лабораторная диагностика“, *Гематология и трансфузиология* 9: 3, 1989.

296. М. Б. Балуда, В. П. Балуда, И. В. Новикова, И. И. Дејанов, А. В. Тимофеева, В. М. Фомина, В. К. Филонов, В. П. Емцева, „Фактор Виллебранда, функциональная активност тромбоцитов и антиагрегационая активност стенки сасудов при исхемической болезни сердаца“, *Советская медицина* 65 (11): 7, 1990.

297. И. И. Дејанов, М. Андреевска, С. Костовска, Н. Димовска, Е. Тодоровска, А. Старова, „A Method of heparin therapy control with Vipera venom and diluted tissue thromboplastin preparations“, *Fibrinolysis* 4, suppl. 1: 27, 1990.

298. И. Дејанов, Љ. Сотировска, Н. Димовска, Д. Ивановски, „Преваленција на HBs Ag во СРМ“, *II југословенски научен собир за вирусни хепатити*, МАНУ, Скопје, 1990, стр. 29.

299. Љ. Сотировска, И. Дејанов, С. Костовска, Н. Димовска, Б. Трајковски, „Здравствената заштита на HBs Ag позитивните дарители на крв“, *II југословенски научен собир за вирусни хепатити*, МАНУ, Скопје, 1990, стр. 30.

300. Н. Димовска, И. Дејанов, А. Старова, Л. Сотировска, С. Костовска, „Вирусните хепатити – постојанен проблем во трансфузиолошката практика“, *II југословенски научен собир за вирусни хепатити*, МАНУ, Скопје, 1990, стр. 31.

301. Љ. Сотировска, И. Дејанов, Н. Димовска, Е. Тодоровска, О. Дамевска, „Здравствената контрола на дарителите – здравствената заштита на примателите на крв и крвни деривати“, *II југословенски научен собир за вирусни хепатити*, МАНУ, Скопје, 1990, стр. 32.

302. И. Дејанов, Љ. Сотировска, Е. Тодоровска, Н. Вељановски, Н. Димовска, „Влијанието на инфективните заболувања врз трансфузиолошката практика“, *II југословенски научен собир за вирусни хепатити*, МАНУ, Скопје, 1990, стр. 33.

303. З. Џиков, Р. Бошковски, Ј. Проевски, И. Дејанов, Н. Димовска, Е. Тодоровска, „HBs Ag при мајката и плодот – значењето на преваленцијата“, *II југословенски научен собир за вирусни хепатити*, МАНУ, Скопје, 1990, стр. 35.

304. П. Давчев, В. Бидиков, Г. Ставриќ, В. Серафимовски, Д. Трајановски, М. Нешковски, И. Дејанов, Д. Ивановски, Г. Зографски, „HBV инфекција и хепатоцелуларен карцином, со посебен осврт на состојбата во СР Македонија. Четиригодишна проспективна студија (1986–1989)", *II југословенски научен собир за вирусни хепатити*, МАНУ, Скопје, 1990, стр. 42.

305. Н. Камчев, М. Камчева, Н. Балова, И. Дејанов, Е. Тодоровска, Р. Бошковски, „Ендемичноста на HBV инфекцијата во СРМ", *II југословенски научен собир за вирусни хепатити*, МАНУ, Скопје, 1990, стр. 47.

306. Т. Николова, И. Дејанов, Н. Стојановски, „Antithrombotic potential of the blood in the newbora", Abstracts book, *First National Neonatology Congress*, Instambul, 1990, p. 19.

307. О. Муратовска, Н. Зисовски, И. Дејанов, С. Гламочанин, К. Мартинова, Ф. Дума, „Комбинирани конгенитални дефицит VIII и IX фактора коагулације", *VI конгрес хематолога и трансфузиолога Југославије*, Загреб, 1990.

308. В. П. Балуда, И. И. Дејанов, Л. В. Љубина, „Антикоагуланти, антиагреганти и фибринолитические средства в терапии рака", *Система гемостаза и злокачественнии рост*, Москва, 1991.

309. В. П. Балуда, М. В. Балуда, И. И. Дејанов, „Нарушение функции системы гемостаза и тромбоемболические осложнения при злокачественних новоообразованиях", *Система гемостаза и злокачественнии рост*, Москва, 1991.

310. И. И. Дејанов, М. В. Балуда, „Профилактика и лечение тромбоемболических осложнений при злокачественних новообразованиях", *Система гемостаза и злокачественнии рост*, Москва, 1991.

311. Е. И. Соколов, М. В. Балуда, В. П. Балуда, М. И. Балболкин, И. В. Новикова, И. И. Деянов, А. В. Тимофеева, „Фактор Виллебранда и антиагрегационая активност стенки сасудов у больних сахарним диабетом", *Терапевтический архив* 56 (4): 104, 1991.

312. В. П. Балуда, И. И. Дејанов, М. В. Балуда, „Etiology, pathogenesis and classification of the inborn and acquired forms of thrombotic diseases", Abstracts, *Constituent Congress of the International Society for Pathophysiology*, Moskow, 1991, p. 121.

313. Л. Лазаров, Л. Србиновски, И. Дејанов, С. Кедев, Б. Милетиќ, В. Јанакиевски, Л. Добрковиќ, Н. Ѓорѓов, Д. Лозановска, „Антикоагулантна терапија кај болните со акутен миокарден инфаркт", Зборник на апстракти, *XIII конгрес на лекарите на Македонија*, Охрид, 1991, стр. 22.

314. В. Серафимов, И. Димитров, Г. Дамјановски, Г. Куновски, М. Врачаковски, Т. Андреевска, И. Дејанов, Р. Чапаровски, Т. Крцковски, „Интраартеријална тромболиза со стрептокиназа", Зборник на апстракти, *XIII конгрес на лекарите на Македонија*, Охрид, 1991, стр. 23.

315. И. Дејанов, „Елементи на антитромботичната терапија: антикоагулантна, антиагрегантна и тромболитичка терапија", Зборник на апстракти, *XIII конгрес на лекарите на Македонија*, Охрид, 1991, стр. 22.

316. Л. Лазаров, Л. Србиновски, И. Дејанов, С. Кедев, Б. Милетиќ, В. Јанакиевски, Л. Добрковиќ, Н. Ѓорѓов, Д. Лозановска, „Фибринолитична терапија кај болни со акутен миокарден инфаркт", Зборник на апстракти, *XIII конгрес на лекарите на Македонија*, Охрид, 1991, стр. 22.

317. С. Јованова, Л. Србиновски, И. Дејанов, Л. Лазаров, Л. Георгиевски, Б. Петрова, С. Кедев, Ж. Христовски, „Улогата и значењето на антиагрегатната терапи-

ја кај коронарната артериска болест", Зборник на апстракти, *XIII конгрес на лекарите на Македонија,* Охрид, 1991, стр. 23.

318. И. Дејанов, Л. Србиновски, Б. Суперлиски, Л. Лазаров, Л. Трајковска, Н. Димовска, С. Костовска, А. Старова, „Фибринолитичната активност при венските и артериските тромбози", Зборник на апстракти, *XIII конгрес на лекарите на Македонија*, Охрид, 1991, стр. 24.

319. И. Дејанов, Л. Србиновски, Л. Лазаров, В. Јанакиевски, С. Јованова, „Орална антикоагулантна терапија: можност и контрола", Зборник на апстракти, *XIII конгрес на лекарите на Македонија,* Охрид, 1991, стр. 24.

320. И. Дејанов, Л. Србиновски, Л. Лазаров, В. Јанакиевски, Н. Димовска, С. Јованова, „Тромбофилијата и нејзината тераписка контрола кај болни со исхемична болест на срцето", Зборник на апстракти, *XIII конгрес на лекарите на Македонија*, Охрид, 1991, стр. 24.

321. И. Дејанов, Е. Тодоровска, М. Поповска, Л. Трајковска, Н. Димовска, А. Старова, П. Дејанов, „Антитромбин III дефицит: клиничко значење и лекување", Зборник на апстракти, *XIII конгрес на лекарите на Македонија*, Охрид, 1991, стр. 25.

322. И. Дејанов, „Хемостатските растројства при цереброваскуларните заболувања", Зборник на апстракти, *XIII конгрес на лекарите на Македонија*, Охрид, 1991, стр. 60.

323. В. Милев, И. Дејанов, С. Пеова, И. Бојаџиев, „Секреторни антитела (s Ig A) во хуманото млеко", Зборник на апстракти, *XIII конгрес на лекарите на Македонија*, Охрид, 1991, стр. 106.

324. Р. Хаџиева, И. Дејанов, В. Хаџиев, Ф. Вучков, „Савремена дијагностика на хепаталните ендотелијални лезии", Зборник на апстракти, *XIII конгрес на лекарите на Македонија*, Охрид, 1991, стр. 111.

325. И. Дејанов, Л. Лазаров, Л. Србиновски , М. Андреевска, С. Јованова, С. Кедев, П. Дејанов, Е. Тодоровска, Н. Ѓорѓов, „Хепаринотерапија: контрола и спроведување", Зборник на апстракти, *XIII конгрес на лекарите на Македонија,* Охрид, 1991, стр. 139.

326. В. Бидиков, Ѓ. Ставриќ, В. Серафимовски, Д. Трајановски, М. Нешковски, И. Дејанов, Д. Ивановски, Ѓ. Зографски, „Хепатитис Б вирус инфекција и примарен карцином на црниот дроб со посебен осврт на состојбата во Република Македонија" (Резултати од научноистражувачки проект), МАНУ, Скопје, 1992, стр. 1–75.

327. И. Дејанов, „Имунолошките методи во современата биохемиска практика", *I конгрес на медицинските биохемичари на Република Македонија*, 1993, стр. 23.

328. G. Masin, I. Dejanov, M. Polenaković, P. Dejanov, „HCV-antibodies in patients on haemodialysis in Republic of Macedonia", Abstract book, *XIIth International Congress of Nephrology*, Jerusalem, 1993, p. 315.

329. И. Дејанов, П. Давчев, И. Таџер, Е. Тодоровска, Н. Камчев, „HCV-инфекција: актуелност и природа", *Современи аспекти на вирусните хепатити со посебен осврт на хепатитот Ц*, МАНУ, Скопје, 1994.

330. Ѓ. Масин, М. Поленаковиќ, К. Чакаларовски, Н. Ивановски, И. Дејанов, „Антитела на хепатитис С вирусот (HCV) кај пациенти што се лекуваат со хронична интермитентна хемодијализа", *Современи аспекти на вирусните хепатити со посебен осврт на хепатитот Ц*, МАНУ, Скопје, 1994.

331. П. Давчев, И. Таџер, В. Бидиков, И. Дејанов, Љ. Иванов, В. Серафимовски, Д. Трајановски, М. Нешковски, М. Арсова, „Поствирусна бенигна хипербилирубинемија“, *Современи аспекти на вирусните хепатити со посебен осврт на хепатитот Ц*, МАНУ, Скопје, 1994.

332. Љ. Серафимовски, И. Дејанов, Л. Шендов, Н. Димовска, С. Костовска, Н. Камчев, Е. Тодоровска, „HCV-антитела кај ортопедски болни и посттрансфузионен хепатит“, *Современи аспекти на вирусните хепатити со посебен осврт на хепатитот Ц*, МАНУ, Скопје, 1994.

333. И. Дејанов, Љ. Сотировска, Б. Трајковски, П. Колевски, Н. Камчев, Е. Тодоровска, А. Старова, „HCV-антитела кај крводарителите во Република Македонија“, *Современи аспекти на вирусните хепатити со посебен осврт на хепатитот Ц*, МАНУ, Скопје, 1994.

334. М. Камчева, Н. Камчев, Е. Тодоровска, А. Старова, И. Дејанов, „Присуство на HbsAg и HCV-антитела кај вработените во некои работни единици експонирани на HBV- и HCV-инфекцијата во Медицинскиот центар – Штип“, *Современи аспекти на вирусните хепатити со посебен осврт на хепатитот Ц*, МАНУ, Скопје, 1994.

335. Е. Тодоровска, Љ. Сотировска, Н. Камчев, Н. Димовска, И. Дејанов, „Клиничка важност на имуноглобулинската класа на антителата на HCV“, *Современи аспекти на вирусните хепатити со посебен осврт на хепатитот Ц*, МАНУ, Скопје, 1994.

336. I. Dejanov, D. Đokić, A. Mitrevski, S. Panov, E. Todorovska, N. Dimovska, V. Stefanovska, Z. Arsovski, P. Gerasimova, „The possibilities to produce and use home made test kits for immunochemical quantitative assays of biochemical substances“, *Balcan Journal of Clinical Laboratory* 2'95'2, pp. 58–59.

337. V. Stefanovska, S. Panov, D. Đokić, Z. Arsovski, P. Gerasimova, I. Dejanov, „Micro-ELISA determination of specific IgE and IgG antibodies in allergic persons on Hymenoptera venoms“, Abstract book, *First Balkan Immunology Conference*, Belgrade, 1995, 47: 168.

338. Z. Arsovski, D. Đokić, M. Gavrilovski, T. Čaparovska, I. Dejanov, G. Breskovska, V. Stefanovska, „Home made test kits for determination of specific IgG and IgE antibodies in the diagnosis of insect venom allergy“, Abstract book, *First Balkan Immunology Conference*, Belgrade 1995, 47: 169.

339. P. Dejanov, A. Oncevski, S. Panov, I. I. Dejanov, M. Polenaković, „vWF antigen concentration and autoantibody in patients on hemodialysis“, Abstracts, *XIIIth International Congress of Nephrology*, Madrid (Spain), 1995, p. 492.

340. Z. Arsovski, D. Đokić, T. Stefanovski, T. Čaparovska, G. Breskovska, M. Gavrilski, B. Čaeva, I. Dejanov, „Possibilities to produce and use home made test kits determination of specific IgE“, *Allergy* 51: 132, 1996.

341. С. Панов, И. Дејанов, Е. Тодоровска, Н. Димовска, С. Костовска, „Докажување на автоантитела за факторот von Willebrand“, Апстракти, *I македонски имунолошки конгрес*, Охрид, 1996, стр. 78.

342. V. Stefanovska, I. Dejanov, S. Panov, „Micro-ELISA determination of total immunoglobulins with home made test kits“, Abstract book, *XVI International Congres of Clinical Chemistry*, London, 1996, p. 476–477.

343. В. Стефановска, С. Панов, З. Арсовски, И. Дејанов, „Микро-ЕЛИСА одредување на алерген специфични имуноглобулини“, *Мак. мед. преглед*. 50, suppl. 23: 19, 1996.

344. S. Kostovska, D. Lazova, M. Krstevska, S. Džekova-Stojkova, I. Dejanov, L. Lazarov, „Correlation between plasminogen activator inhibitor 1 and some lipids parameters", Abstract book, *XIth International Symposium on Atherosclerosis*, Paris, 1997, p. 27.

345. В. Даштевски, И. Дејанов, Ј. Шапкарев, „Пијавицата во етностоматологијата на Македонија", *Макед. сūомаūол. ūрегл.* 21: 64, 1997.

МОМИР ПОЛЕНАКОВИЌ

МОМИР ПОЛЕНАКОВИЌ е роден на 26 април 1939 година во Скопје. Медицински факултет завршил во Скопје во 1963 година. Специјализација по интерна медицина завршил во 1969 година. Во 1977 година ја одбранил докторската дисертација на тема „Клиничко имунолошка процена на патолошките настанувања во бубрежните гломерули“. За редовен професор е избран во 1988 година. Работи на Клиниката за нефрологија при Медицинскиот факултет во Скопје, а во 1990 година е избран за директор. Во текот на 1972 и 1973 година е на стручно усовршување во САД како стипендист на IREX. Како стипендист на Светската здравствена организација (WHO) престојувал на универзитетските нефролошки клиники во Шведска, Германија и Англија. Visiting Professor на Fulbright Program во САД 1991/1992 година.

Проф. д-р Поленаковиќ е активен во изучувањето на: гломерулонефритите, интерстиционефропатиите, уринарните инфекции, инвазивната и неинвазивната нефролошка дијагностика, паренхимните нефропатии, имуносупресивната терапија, плазмаферезата, невролошките нарушувања при хроничната бубрежна инсуфициенција и др.

За првпат во нашата земја проф. д-р Поленаковиќ воведува добивање на бубрежно ткиво по пат на перкутана бубрежна биопсија и овозможува иследување на свежо добиено бубрежно ткиво со имунохемиски методи. Ја дал класификацијата на гломерулонефритите во Република Македонија.

Од 1965 година проф. д-р Поленаковиќ учествува во лекување на акутната бубрежна инсуфициенција со хемодијализа, а од 1971 година во лекувањето на хроничната бубрежна инсуфициенција со интермитентна хемодијализа. Прв го вовел лекувањето со рекомбинантен еритропоетин на реналната анемија кај пациенти лечени со дијализа. Во 1977 година учествувал во изведувањето на првата бубрежна трансплантација на Медицинскиот факултет во Скопје.

КЛИНИЧКО-МОРФОЛОШКА КОРЕЛАЦИЈА НА ПРИМАРНИТЕ ГЛОМЕРУЛОНЕФРИТИ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Айсшракш

Иследени се 920 пациенти на возраст од 14 до 72 години кај кои постоеше сомнение за гломерулонефрит (ГН). Кај сите пациенти беше направена перкутана бубрежна биопсија (ПББ), а добиеното бубрежно ткиво беше иследено со светлосен и имунофлуоресцентен микроскоп, а во одреден број случаи и со електронски микроскоп.

Врз основа на клиничката слика и корелациите со имуноморфолошките и морфолошките наоди е извршена класификација на примарните и секундарните гломерулонефрити.

Одделени се 534 пациенти со примарни ГН, и тоа 365 мажи и 169 жени. Истите болни беа следени од 1 до 22 години. При клиничко-лабораториски преглед на ГН најдени се следниве симптоми и синдроми: протеинурија (100%), хематурија (90%), хипертензија (48%), намалена бубрежна функција (41%) и нефротски синдром (33%). Гломерулонефритисите се класифицирани како:

– Минимални промени	44 (8,2%)
– Мембранозен ГН	64 (12%)
– Фокалсклеротичен ГН	47 (8,8%)
– ИгА нефропатија	66 (12,4%)
– Дифузен ендокапиларен пролифераитевен ГН	60 (11,2%)
– Дифузен мезангијален ГН	37 (6,9%)
– Фокален пролиферативен ГН	115 (21,5%)
– Мембранопролиферативен ГН	47 (8,8%)
– Рапидно прогресивен ГН	32 (5,9%)
– Склерозантен ГН	22 (3%)

Најден е релативно повисок процент на мембранозен ГН во однос на другите ГН што може да е поврзано со специфичностите на антигеноста на средината (на пример зголемено постоење на хепатитис вирусите кај населението). ИгА нефропатијата е, исто така, високо застапена, додека фокалнопролиферативниот ГН бара дополнителна реевалуација и следење на пациентите со истиот.

За поставување на дијагноза на ГН покрај клиничко-биохемиско-имунолошките и макроморфолошките иследувања потребно е и микроморфолошко иследување на бубрежното ткиво добиено со ПББ.

Се нагласува неопходноста на иследување на секој пациент со протеинурија, хематурија и покачен крвен притисок во смисла на постоење на ГН. Популација на која треба особено да се внимава и иследува се ученици, студенти и регрути за АРМ.

Соработката помеѓу лекар од општа пракса, специјалист и нефролог е императив во раното откривање, дијагнозата и лекувањето на ГН.

Клучни зборови: примарни гломерулонефрити, бубрежна биопсија, протеинурија, хематурија, хипертензивен синдром, бубрежна инсуфициенција.

I. Вовед

"Glomerulonephritis is not only responsible for 300,000 deaths a year, but also *one of most fascinating, provocative and informative of human diseases.*"

"The history of our knowledge of glomerulonephritis could be taken *as a model for the progress of medical understanding.*"

"Glomerulonephritis as a *single entity has died* and *from its ashes have arisen a series of new distinct diseases.*"

Jean Hamburger, Necker Hospital, Paris, France, in: Foreword: *Glomerulonephritis; Morphology, Natural History and Treatment*, Melbourne, 1972.

Thomas Addis во 1948 година пишуваше за гломерулонефритисот (ГН) дека тој се презентира како единствена болест која не може да „се згреши" со било која друга [1]. Во релативно кус период, благодарение на брзиот развој на нефрологијата, таквото сфаќање за гломерулонефритисот стана несоодветно, така што наместо за „единствен ентитет" денес се инсистира врз една серија на бројни посебно профилирани болести.

За подоброто разбирање на ГН многу придонесоа: воведувањето и интензивната употреба на бубрежната биопсија, со што се овозможи свежо добиеното бубрежно ткиво да се иследи со помош на новите микроскопски техники; развојот на имунологијата и примената на нејзините методи во нефрологијата; создавањето и интензивното изучување на бубрежните болести на анималните експериментални модели и споредувањето на добиените наоди со наодите опсервирани кај човекот, како и сè потесните и почести клиничко-патолошки корелации и класификации со цел да се изгради единствен и современ пристап во иследувањето и лекувањето на ГН, а со тоа и на болните од бубрег во целост.

Клиничарот, и покрај големиот напредок направен во изучувањето на ГН, секогаш кога има пред себе болен од бубрег, се наоѓа пред непозната болест, со неодредена и често неочекувана еволуција и прогноза, пред проблем кој треба да го дијагностицира брзо за да може да му помогне на својот

пациент. Клиничарот што работи со заболен од ГН знае добро колку се точни зборовите на J. Hamburger, кој вели: „...наспрема некои прематурни искажувања ГН денеска често останува нерешен проблем“ [1].

Изучувањето на ГН, односно настанувањата на нивото на гломерулите, поставува низа прашања и бара одговори и решенија кои не се од интерес само за нефрологот, туку и за целата современа медицина. Hamburger вели: „Иследувањето на ГН претставува модел за многу сегашни медицински проблеми“ [1].

I.1. Бубрежна биопсија помош и услов за современо иследување на гломерулонефритисите

Примената на перкутанaта бубрежна биопсија (ПББ) кај човекот, практично, почнува со работите на Peréz Ara во 1950 година [2] и на Iversen и Brun во 1951 година [3]. Нешто пред тоа беа направени и првите хируршки биопсии [4]. Бубрежната биопсија брзо станува неопходна во оцената на бубрежните заболувања, особено на гломерулот, а со усовршувањето на техниката за нејзиното изведување таа е сѐ пораширена, посигурна и со помалку компликации кај пациентите. Покрај усовршувањето на положбата за изведување на биопсијата, се воведуваат и употребуваат нови типови игли покрај таа за првпат употребена од Iversen [5, 6, 7, 8, 9, 10, 11]; се прават и отворени бубрежни биопсии со помош на хируршки рез [11]. Со цел за подобра локализација на бубрегот се користат низа современи технички пронајдоци и помагала, како што се: ултразвукот [12], радиоизотопниот скенограм [13], ретроперитонеумот и интравенозната урографија, рентген дијаскопија на ТВ монитор со интравенозна урографија [7, 8], медикаменти што помагаат за визуелизација и подобра локализација на бубрегот [14].

ПББ е воведена, и спаѓа во рутинските методи на иследување на болните од бубрег, кои се хоспитализирани на Клиниката за нефрологија при Медицинскиот факултет во Скопје, од 1970 година [15, 16].

ПББ овозможи поставување на точна морфолошка дијагноза и евалуација на бубрежни заболувања во текот на животот на болниот. Таа овозможи да се иследат раните промени на гломерулот и да се следи еволуцијата на болеста. Благодарејќи на неа беше можно иследувањето на благите нефатални форми на нефритисите, нивното диференцирање, како и оцената на промените и ефектот на применетата терапија [17, 18, 19, 20]. Благодарејќи на бубрежната биопсија се доби свеж материјал, кој овозможи примена на нови микроскопски техники, како што се: имунофлуоресцентната и електронската микроскопија во иследувањето на бубрежното ткиво, а е создадена и можност за примена на методи од молекуларната биологија и генетика во нефрологијата.

И покрај новите микроскопски иследувања, светлосниот микроскоп, со воведување на нови диференцијални боења, останува и натаму значајно средство за изучување на биопсното ткиво кај болните од бубрег. Изучувајќи го биопсичниот материјал со светлосниот микроскоп се уочени раните

степени и еволуција на одредените болести, поблагите (бенигни) форми на бубрежните болести, како и модификацијата на хистолошката слика што настанува под влијанието на терапијата [21].

Електронската микроскопија многу придонесе за нашето разбирање на нормалниот бубрег, како и за изучувањето на различните патолошки состојби на бубрежните структури. Со нејзина помош е потврдена импресијата, добиена со изучувањето со светлосен микроскоп, за постоењето на депонирање во ѕидот на капиларот на гломерулот. Откриено е дека постои фузија на „foot process"-ите при „липоидната нефроза", откриено е постоење на посебен вид депозити во ѕидот на капиларот на гломерулот, т.н. „dense deposits" при болеста наречена „dense deposits disease". Изучувањето на експерименталните модели овозможи да се извлечат аналогии за состојбите што се наоѓаат кај луѓето.

Имунофлуоресцентната микроскопија даде најголем придонес во откривањето на патогените механизми кај гломеруларните заболувања [21, 22, 23, 24]. Откриени се, благодарејќи на неа, основните облици на депонирањата (исталожувањата) кај имунолошки условените ГН: зрнест облик на депонирање кај болеста предизвикана со имуните комплекси и линеарно депонирање кај болеста предизвикана со антитела кон антигените на базалната мембрана на капиларите од гломерулите. Со помош на оваа микроскопија беше можно точно да се идентифицираат различните протеини во бубрежното ткиво, со што се доби можност за изучување на различни патишта на активација на системот на комплементот, како и за оцена на посебни локализации на имуните збиднувања. Се овозможи дефинирање на новите ентитети, како, на пример, на болеста на Berger-IgA нефропатијата, а придонесе и во забележувањето и изучувањето на учеството на имуните механизми кај заболувањата на тубулите и интерстициумот.

Добиениот материјал по пат на бубрежна биопсија, современо иследен и корелиран со клиничките и биохемиските податоци, е основа во дијагностиката и класификацијата на ГН.

1.2. Имунолошки аспекти на гломерулонефритисите

Интензивните изучувања на бубрежните болести во последните дваесет години покажале дека ГН, кои се резултат на примарното оштетување на гломерулот, скоро секогаш во својата основа имаат имунолошко настанување. Gunn (1914) е прв кој укажал на намалувањето на нивото на серумскиот комплемент кај ваквите болни [25], што со подоцнежните наоди на депресијата на ниво на комплементот кај гломеруларните заболувања, сугерирале имунолошка основа на гломеруларното оштетување [26].

Обемните изучувања врз животните во последните 30 години дадоа основа за сугерирање и прифаќање на два основни имунопатогенетски механизми што доведуваат до гломеруларно оштетување и ГН [28, 29, 30] и за аналогно прифаќање на можно дејствување на истите и кај човекот [31, 32, 33].

Овие две главни форми на имунолошки условени гломеруларни заболувања се:

1) Гломерулонефритис предизвикан со имуните комплекси, одн. имункомплекс гломерулонефритис, и

2) Заболување, одн. гломерулонефритис, предизвикано со антителата кон антигените на базалната мембрана на капиларите на гломерулот.

Иако не постои комплетна аналогија на овие две болести кај животните со хуманиот нефритис, постојат доста опсервации за хуманиот нефритис што одат во прилог на мислењето дека повеќето, ако не и сите, форми на хуманиот нефрит можат да се разберат преку иследувањето на аналогните болести кај животните.

Заедничко кај двата механизма е постоење на специфично антитело.

Кај првиот механизам се формираат циркулирачки комплекси составени од антиген и антитело, при што антигенот може да биде ендоген или егзоген, но не е гломеруларен. Ваквите комплекси штом ќе се формираат во циркулацијата во вистински соднос на антигенот кон антителото (обично постои незначителен вишок на антигенот), се растворливи и циркулираат во крвотокот. Тие бидуваат запрени во гломерулите.

Кај вториот механизам постои директно дејствување на формираните антитела спрема антигените компоненти на базалната мембрана на капиларите на гломерулот.

Ниту самото антитело, ниту самиот комплекс на антигенот со антителото не предизвикуваат директно заболување, иако е докажано дека растворливите антиген-антитело комплекси се биолошки активни [33]. Се смета дека и при двата механизма доаѓа до оштетување на гломерулот преку активирање на комплексни механизми во кои учествуваат системот на комплементот и системот на коагулацијата, кои се во состав на инфламаторниот одговор – инфламација – кон агенсот. Инфламацијата е одговорна за оштетувањето на ткивата, а особено за започнувањето на процесот на коагулацијата, која може да доведе до исталожување на фибринот, негово организирање од фибробластите и создавање на лузни. Ваквото создавање на лузни и облитерацијата на гломерулот со хијалинизација доведува до оштетување на функционалната единица, т.н. „нефрон", што може да води и до евентуална бубрежна инсуфициенција [34].

Брзиот развој на имунологијата даде нови сознанија за разбирањето на имуните аспекти на ГН, но спомнатите форми се основа за надградбата, како и за нови класификации [35, 36, 37].

I.3. Класификации на гломерулонефритисите

Создавање на класификација на ГН е одговорна и тешка задача. Тешко е да се создаде идеална класификација што би ги задоволила сите барања во однос на етиопатогенезата, морфологијата и клиничката презентација на болеста, бидејќи нашето знаење, и покрај напредокот направен на

полето на морфологијата и на сознавањето на клиничките карактеристики, е сè уште многу скудно во однос на примарниот агенс и на околностите под кои започнува оштетувањето. Врз квалитетот на класификацијата дејствуваат и новите техники користени во обработката на добиеното ткиво од бубрег, иследувањето и оцената на медијаторите на имунолошки условеното оштетување кај ГН, како и начинот на изборот на пациентите врз кои се базира сугерираната класификација и интерпретирањето на добиените резултати со користење на јасни термини и описи. Важно е да се одреди нивото на кое класификацијата дејствува. Cameron [38, 39] сугерира поставување на дијагнози на четири нивоа, и тоа: на ниво на етиологија и патогенеза, на ниво на спроведување на оштетувањата, на морфолошко ниво и на ниво на клиничката презентација. Секој ден се збогатуваме со описи на клинички особини и карактеристики, со прецизни описи на морфолошки структури и оштетувања на ткивата, додека нашето знаење за патогенезата заостанува. Cameron вели: „Хистолошките класификации овде се интермедијарен степен во развојот на науката“ [38], додавајќи дека секоја морфолошка класификација е само опис на облиците на структурното оштетување, кое е резултат на различните патолошки процеси кои водат до различни клинички изрази. Во било која применета класификација ние избираме и поврзуваме одреден број карактеристики, особено оние кои се почести, и им даваме одредено значење. Имајќи го ова предвид, мораме да кажеме дека денеска најголем број наши класификации се дескриптивни и треба да ги сфатиме како привремени. За секоја класификација е битна клиничката презентација, како и можноста од неа да се добие не само оцена на моментната состојба на болеста, но и сугестија за текот на болеста и прогнозата.

Heptinstall [40], разгледувајќи го историскиот развој на класификациите на ГН, убаво ги уочува сите терминолошки нејаснотии условени од развојот на медицинската мисла во моментот на поставувањето на класификацијата, подвлекувајќи го вонредно значајниот придонес за нашето денешно разбирање и класифицирање на ГН на Volhard и Fahr. Нивната класификација и денеска, најшироко земено, е основа на современите класификации на ГН. Подолу ја презентираме табелата направена од Heptinstall за користење синоними за различните форми на ГН.

Самиот Heptinstall, во својот учебник „Pathology of the Kidney“, 1974 [40], се определува за следнава поделба: 1. акутен ГН; 2. брзо прогресивен ГН; 3. мембранозен, мембранопролиферативен и лобуларен ГН; 4. фокален ГН и 5. хроничен ГН.

Rene Habib [41, 42] се залага за примена на хистолошка класификација, главно базирана на светлосната микроскопија и дополнета со наоди од имунофлуоресцентната микроскопија, бидејќи нејзиното искуство покажува дека: „не може да се воспостави реална корелација помеѓу хистолошкиот облик и етиолошките околности или симптоматологијата, но дека постои добра корелација помеѓу типовите на гломеруларните лезии и исходот на пациентите“. Тоа ѝ дава за право да се залага за класификацијата на ГН врз морфолошка основа зашто на тој начин може подобро да се разберат ГН и подобро да се процени нивната прогноза. Таа нашла дека: „за секој хистолош-

Синоними користени за различните форми
на гломерулонефритисите

Volhard и Fahr	Ellis	Други
Акутен	Акутен тип 1	Акутен дифузен ГН Акутен постстрептококов ГН
Субакутен (екстракапиларен)	Брзо прогресивен тип 1	Со бурен тек (Löhlein) Субакутен Субакутен азотемичен
Субхроничен (интракапиларен)	Тип 2	Субакутен хидремичен Субакутен паренхиматозен Мембранозен ГН Мембрано пролиферативен ГН Лобуларен ГН
Хроничен или терминален стадиум	Хроничен тип 1	Хроничен нефритис Хронични степени на: Мембранозен ГН
	Долготраен тип 2	Мембранопролиферативен ГН Лобуларен ГН

ки облик постои специфичен тип на клинички тек и дека е тој верен без оглед на етиологијата и симптоматологијата. Фактот што најголемиот број од овие хистолошки облици остануваат повеќе или помалку непроменети во текот на болеста е уште една потврда дека класификацијата на ГН базирана на хистологијата е од голема важност". Cameron, нефролог-клиничар, свесен за временската променливост на секоја морфолошка класификација и на нејзината условеност од низа непознати факти, меѓу кои ја става и географската локализација на иследуваните пациенти, за обработката на своите случаи ја прифаќа следната класификација, која во основа е базирана на работите на Habib (1970), Churg, Habib и White (1970). Таа е следна [38]:

1. минимални промени;

2. мембранозна нефропатија;

3. фокална гломерулосклероза;

4. пролиферативен ГН.

Тој вели дека групите од 1–3 претставуваат хисто-патолошки ентитети. Групата 4 претставува проблем и е веројатно мешаница на изгледи, кои фактички се степени на истиот процес, и на други кои можеби се дискретни. Во моментот, тој за пролиферативните ГН ја предлага следната класификација:

а) акутен ексудативен;

б) мезангијален (лобуларно стебло);

в) епителијален (каде се повеќе од 80% со полумесечеви формации, брзо прогресивен ГН);

г) мезангиокапиларен (мембранопролиферативен, „лобуларен");

д) фокален;

ѓ) хроничен ендотелијален (ендокапиларен);

е) напреднати склерозирачки лезии, неможни за класифицирање.

Слични во основа се и класификациите базирани на морфологијата кои ги користат Merrill [34], Morel-Maroger и Richet [43] и Bohle [44]. Како што споменавме порано, покрај овој, главно, морфолошки приод, во класификациите е можен и имунолошки приод што се базира на основните имунолошки механизми на настанувањето на оштетувањето кај ГН, и тоа: со депонирање на имуни комплекси, во околу 70–80% од ГН, со антителата спрема антигените на базалната мембрана на ГН во околу 1–5% или помалку, во зависност од географската локализација на земјата, и по пат на депонирање на комплементот без акумулација на придружните имуноглобулини во гломерулите во околу 10% од ГН.

Во сите класификации се забележува напор за создавање на концепт на класификација што ќе овозможи сознавање на болеста во моментот на дијагностицирањето, за нејзиниот тип, како и за текот и прогнозата што може да се очекува. Во тој напор на обединување сè повеќе се загубува границата помеѓу поодделните специјалности што учествуваат во нефрологијата, а се сака преку заедничко прифатените класификации да се добие заеднички јазик во интерпретацијата на ГН.

Со откривање на нови антигени, нови вируси, во етиологијата на ГН и во акумулирањето на бубрежни биопсии настапува рекласификација и дефинирање на нови ентитети (колапсна гломерулопатија, ХИВ-ГН и др.).

Користејќи ги гореспоменатите класификации, а пред сè базирајќи се на класификацијата на J. Churg et al., *Renal Disease*, 1982, Igaku-Shoin Ltd., Tokyo, ги поделивме нашите болни на тие со:

– минимални промени (лезии) на гломерулите;

– мембранозен гломерулонефрит (мембранозна нефропатија);

– фокално склерозирачки ГН (фокална гломерулосклероза);

– пролиферативен ГН.

Во групата на пациенти со пролиферативен ГН имавме неколку подгрупи, и тоа:

– дифузен ексудативен (акутен) ГН;

– дифузен пролиферативен мезангијален ГН;

(Овие две групи можат да претставуваат временски одраз на еден процес зависно од моментот на направената бубрежна биопсија.)

– дифузен пролиферативен ендо и екстракапиларен ГН (со создавање на многу епителијални полумесечести формации);

– мембранопролиферативен ГН;

– фокално пролиферативен ГН со мезангијално депонирање на IgA;

– фокално пролиферативен ГН без мезангијално депонирање на IgA.

II. Цел на трудот

За првпат го изнесуваме искуството стекнато во иследувањето на примарните ГН во Р. Македонија од 1970 година до денес. Притоа ги корелираме клиничко-морфолошките наоди кај одделните ентитети, со цел за сознавање на застапеноста на поодделните ГН во нашата земја.

III. Пациенти и методи

Перкутана бубрежна биопсија е изведена кај 920 болни на возраст од 14 до 72 години [15, 16]. Истите се следени во период од 1 до 22 години.

ПББ се изведува во Р. Македонија само на Клиниката за нефрологија, така што иследениот материјал може да се смета како репрезент за целата наша Република.

Како примарни ГН одделени се 534 пациенти, и тоа 365 мажи и 169 жени.

Кај секој пациент е земена анамнеза и е извршен физикален преглед.

Кај секој пациент се извршени, по позната методологија, следниве биохемиски анализи: хематолошки статус, преглед на урина, протеинурија за 24 часа, иследување на белковините во крвта, иследување на мастите во крвта, иследување на коагулацијата, одредена е реналната функција (креатинин клиренс и гликемија). Одредувани се фракции од системот на комплементот Ц3 и Ц4, а одредени се и други имунолошки иследувања (имуни комплекси, антинуклеарен фактор, антитела кон цитоплазмата на неутрофилите [45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52]). Иследувањата се извршени на Медицинскиот факултет (Институт за клиничка биохемија, Клиника за нефрологија, Институт за патологија, Републички завод за трансфузиологија).

III.1. Иследување на реналното ткиво добиено по пат на перкутана бубрежна биопсија

Секој бубрежен цилиндар, што содржел во просек од 10 до 20 гломерули, е иследен со методи на светлосна микроскопија (боења по хематоксилин/еозин, ПАС (Periodic Acid Schiff) и боење со сребро по Jones).

Кај одреден број случаи е извршено електронмикроскопско иследување на добиеното бубрежно ткиво.

Иследувањата се изведени во Лабораторијата за патолошка хистологија и цитологија при Институтот за радиологија и онкологија, како и при Институтот за патологија на Медицинскиот факултет.

Извршено е иследување со директен имунофлуоресцентен метод. Во боењата применети се следните анти серуми: -анти ИгГ, ИгМ, ИгА, Ц3, Ц4, Ц1q, албумин и фибриноген. Во поодделни случаи се користени анти ИгД и ИгЕ како и капа и ламда ланци.

Во одредени случаи е применуван индиректен имунофлуоресцентен метод. Иследувањата се изведени во Лабораторијата за ренална имунопатологија на Клиниката за нефрологија [48, 49].

Сите случаи се прегледани и препаратите се анализирани од авторот на текстот во соработка со колегите од Клиниката и соодветните институции.

IV. Резултати

Резултатите се прикажани преку синтеза на дефинициите за секој одделен ентитет и основните клинички параметри прикажани по пат на графикони.

IV.1. Гломерулопатија со хистолошки минимални промени (мала гломеруларна ненормалност, лезија со минимална промена)

Дефиниција

Оваа категорија вклучува наоди на нормални гломерули на светлосна микроскопија, со појава на сплеснување, израмнување на прстестите продолжетоци на епителните клетки на електронска микроскопија. Можна е и појава на минорни гломеруларни абнормалности, како: зголемена целуларност во поедини периферни мезангијални зони со повеќе од 3 клетки на пресек; ширење на мезангиумот; појава на нарушувања на структурата на капиларниот ѕид.

Хистолошки промени

На *светлосна микроскопија* гломерулите се прикажуваат нормални или со минорни промени. Мезангиумот може да биде лесно проширен и да содржи зголемен број на клетки (до 30%). Тубулите можат да ги покажат карактеристиките на нефротски синдром: хијалини цилиндри, хијалини цитоплазматски капки и евентуално мали калцификати.

Имунофлуоресцентната микроскопија обично е комплетно негативна. Можат да се сретнат оскудни наоди на Ц3, Ц1q, како и поодделни имуноглобулини, фокално во мезангиумот и во капиларните ѕидови.

На *електронска микроскопија* постои сплеснување, губење на прстестите продолжетоци на епителните клетки и тие директно контактираат со базалната мембрана.

Со овој ентитет иследуваме 44 пациенти, и тоа 25 мажи и 19 жени.

Клиничката презентација на болните во моментот на ПББ е следната: кај сите пациенти постоеше нефротски синдром, кај 34% хипертензија, кај 34% транзиторна ренална инсуфициенција и кај 53% еритрурија.

Кај ниеден пациент не се разви терминална уремија во периодот на следењето [53, 54]. Клиничките податоци ги даваме на графикон 1.

Графикон 1

Гломерулопатија со хистолошки минимални промени
44 пациенти (м – 25, ж – 19); 8,2%

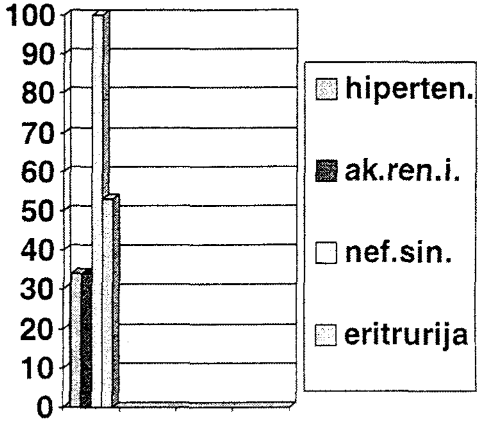

IV.2. Фокална сегментна гломерулосклероза (фокалсклеротичен гломерулонефрит)

Дефиниција

Оваа категорија вклучува појава на фокални или сегментни лезии на поедини гломерули, додека преостанатите гломерули, како и незафатените делови од гломерулите се нормални или со минорни промени. Овие фокални и сегментни промени се состојат од склероза (хијалиноза).

Хистолошки промени

На *светлосна микроскопија* постои сегментно гломеруларно подрачје на солидификација што се должи на мезангијална експанзија и колапс на капиларите. Јукстамедуларните гломерули се почесто зафатени во споредба со субкапсуларните. Со прогресија на болеста поголеми делови од гломерулот, како и поголем број на гломерулите се зафатени.

На *имунофлуоресцентна микроскопија* често нема депозити. Може да се сретнат локализирани депозити на имуноглобулини и фракции на комплемент во зафатените сегменти. Најчесто се среќаваат Ц3 и ИгМ, а можна е појава и на Ц1q и ИгГ.

На *електронска микроскопија* постојат дифузни промени слични на оние кај гломерулопатијата со минимални промени, додека сегментно постои мезангијална експанзија, колапс на капиларите и депозити лоцирани мезангијално, луминално и субендотелно.

Со овој ентитет иследивме 47 пациенти, 31 од машки и 16 од женски пол. Од *клиничките параметри* во моментот на биопсија хипертензија беше присутна кај 73%, бубрежна инсуфициенција кај 58%, нефротски синдром кај 83%, а перзистентна еритрурија или настапи на макрохематурија кај 94%. Во тек на следење на пациентите, терминална уремија се јави кај 59% од болните [55].

Графикон 2

Фокална сегментна гломерулосклероза
(фокалносклеротичен гломерулонефрит)
47 пациенти (м – 31, ж – 16); 8,8%

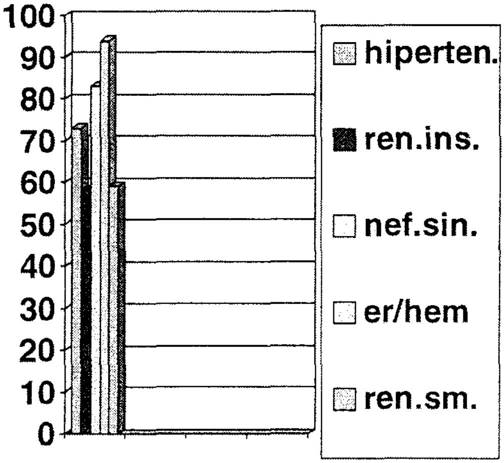

IV.3. Мембранозен гломерулонефрит (мембранозна нефропатија, епимембранозен гломерулонефрит, дифузен мембранозен гломерулонефрит)

Дефиниција

Сите или скоро сите гломерули се зафатени со дифузно здебелување на капиларните петелки поради присуство на субепителни депозити.

Хистолошки промени

На *светлосна микроскопија* се јавува здебелување на капиларниот гломеруларен ѕид кое во почеток може да биде дискретно. Промените се јавуваат на епителната страна на базалната мембрана и се нарекуваат „боцки" или „spikes", кои можат да конфлуираат со своите врвови и да дадат изглед на шини или ланец на самиот капиларен ѕид.

На *имунофлуоресцентна микроскопија* типичен е дифузен, грануларен депозит на ИгГ, често придружен со Ц3 долж капиларните мембрани. Можна е појава и на други имуноглобулини, како и на раните фракции на комплемент.

На *електронска микроскопија* постојат четири стадиуми: 1) присуство на мали, ретки, субепителни депозити долж капиларниот ѕид; 2) депозитите се бројни и формираат spikes; 3) тие се фузионираат и даваат здебелена гломеруларна базална мембрана, но некои депозити почнуваат да се губат, 4) повеќето од депозитите се изгубени, останата е ирегуларно здебелена lamina densa.

Со мембранозен ГН иследивме 64 пациенти, 39 од машки и 25 од женски пол. Во *моментот на биопсија* хипертензија беше присутна кај 34% од пациентите, почетна хронична бубрежна инсуфициенција кај 12%, нефротски синдром кај 97% и еритрурија кај 40%. Во текот на следење на пациентите забележавме дека кај 24% дојде до развој на бубрежна слабост и терминална уремија [56, 57, 58, 59].

Графикон 3

Мембранозен гломерулонефрит
64 пациенти (м – 39, ж – 25); 12,0%

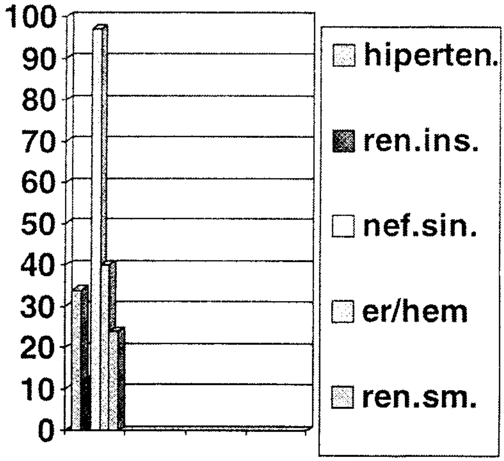

IV.4. Дифузен ендокапиларен пролиферативен гломерулонефрит (акутен гломерулонефрит)

Дефиниција

Сите, или скоро сите гломерули покажуваат униформно зголемување на целуларноста, зафаќајќи ги и капиларните лумени, кои се стеснети де-

лумно поради едем на ендотелните клетки, делумно поради мезангијалната експанзија.

Хистолошки промени

На *светлосна микроскопија* гломерулите се зголемени и целуларни, често исполнувајќи го целиот Bowman-ов простор. Капиларните лумени се намалени, понекогаш комплетно компримирани. Во раните стадиуми може да се види значителен број на полиморфонуклеари. Подоцна, предоминатни клетки се ткивните моноцити и нативните мезангијални клетки. Капиларни тромби и ретки „полумесеци" можат, исто така, да бидат видени.

На *имунофлуоресцентна микроскопија* најчест наод е грануларна депозиција на Ц3 долж капиларните ѕидови, придружен со ИгА, ИгГ и ИгМ. Можен е наод и на фибрин, како и депозити на комплемент и имуноглобулини и во мезангиумот.

На *електронска микроскопија* карактеристична е појава на зголемување на мезангиумот, кое се должи на зголемување на неговите клетки и матрикс. Полиморфонуклеари можат да се видат во мезангиумот или адхерентни за капиларниот ѕид. Депозити, т.н. hump-ови, се гледаат од епителната страна на капиларната базална мембрана. Тие се различни по големина и нехомогени. Мали депозити можат да се видат субендотелно и мезангијално.

Графикон 4

Дифузен ендокапиларен пролиферативен гломерулонефрит (акутен)
60 пациенти (м – 48, ж – 12); 11,2%

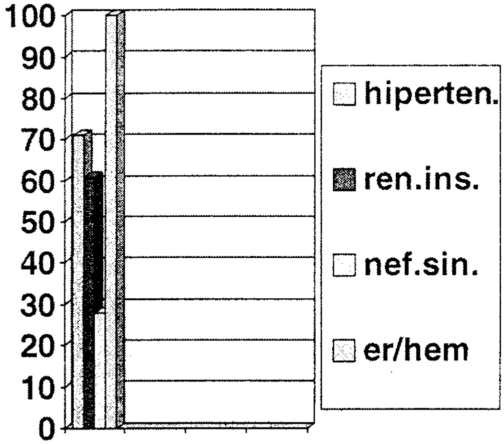

Со овој ентитет иследивме 60 пациенти, 48 од машки и 12 од женски пол. *Во моментот на дијагнозата* хипертензија беше присутна кај 71%, акутна ренална инсуфициенција кај 61% и нефротски синдром кај 28% од иследените пациенти. Кај сите пациенти постоеше еритрурија или макрохематурија. Прогнозата на пациентите беше добра. Реналната инсуфициенција се повлече кај сите болни [60].

IV.5. Дифузен мезангијален пролиферативен гломерулонефрит

Дефиниција

Се карактеризира со униформно зголемување на мезангијалните клетки, со најмалку 4 клетки на пресек во сите или во повеќе од 80% од гломерулите. Може да се зголеми и мезангијалниот матрикс, додека капиларните лумени се нормални.

Хистолошки промени

На *светлосна микроскопија* постои експанзија на мезангиумот со мало или никакво зафаќање на капиларните лумени. Експандираниот мезангиум содржи мононуклеарни клетки, доминантно од мезангијално потекло. Оваа пролиферација може да биде придружена со зголемување на мезангијалниот матрикс и во напреднати случаи со мезангијална склероза.

Графикон 5

Дифузен мезангијален гломерулонефрит
37 пациенти (м – 27, ж – 10); 6, 94%

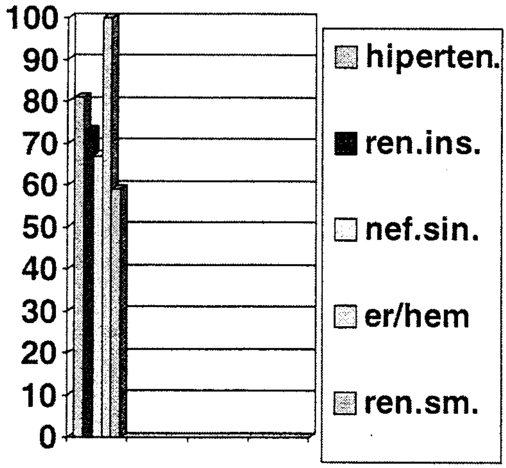

На *имунофлуоресценција* пациентите со нефротски синдром често имаат депозити на ИгМ со или без Ц3. Има сугестии дека изолирани депозити на ИгГ или само на Ц3 укажуваат на резолвирачка фаза на акутен ГН.

Со овој ентитет иследивме 37 пациенти, 27 од машки и 10 од женски пол. Во *моментот на дијагноза*, кај пациентите хипертензија беше присутна кај 81%, хронична бубрежна инсуфициенција кај 73%, нефротски синдром кај 67%, додека еритрурија или настапи на хематурија беа присутни кај сите пациенти. Во текот на следењето 59% од пациентите развија терминална хронична бубрежна инсуфициенција.

IV.6. Дифузен мезангиокапиларен гломерулонефрит (мембранопролиферативен гломерулонефрит типови 1 и 3)

Дефиниција

Сите или скоро сите гломерули покажуваат комбинација на здебелување на капиларниот ѕид со различно количество на мезангијална клеточна пролиферација и зголемување на мезангијалниот матрикс. Ова води до акцентуација на нормалната лобуларна структура на гломерулот.

Хистолошки промени

На *светлосна микроскопија* гломерулите изгледаат зголемени, мезангиумот е зголемен со зголемен број на клетки и со зголемено количество на мезангијален матрикс, формирајќи нодули во центрите на гломеруларните лобули (лобуларна форма). Клетките, главно, се со мезангијално потекло, но можат да се сретнат и полиморфонуклеари.

На *имунофлуоресценција* депозитите варираат во количина, дистрибуција и интензитет. Можат да бидат грануларни, кратко линеарни, или средно грануларни (неправилни), или пак комбинација од сите три облика. Главен депозит е Ц3, придружен повремено со рани фракции на комплемент и имуноглобулини.

На *електронска микроскопија* проширениот мезангиум се состои од клетки и матрикс, а често се присутни и депозити на густ материјал. Субендотелниот простор е проширен и исполнет со мезангијални клетки и матрикс – се јавува мезангијална интерпозиција. Изразени депозити ја инфилтрираат lamina densa, додека кај тип 3 таа е оштетена и испрекината.

VI.7. Мембранопролиферативен гломерулонефрит тип 2 (болест на „густи" депозити, dense deposit disease-glomerulonephritis)

Дефиниција

Скоро сите гломерули се карактеризираат со комбинација на здебелување на капиларниот ѕид и промени на мезангиумот. Капиларното здебелување главно се должи на депозити во самата lamina densa.

Хистолошки промени

На *светлосна микроскопија* гломерулите покажуваат две основни промени: зголемена мезангијална целуларност и склероза, како и промени во капиларниот ѕид. Капиларната базална мембрана се прикажува дебела и интензивно се бои со еозин и со ПАС. Тубуларните базални мембрани, исто така, можат да бидат здебелени. Полумесечестите формации, целуларни, фиброцелуларни или фиброзни, се присутни кај 1/3 од пациентите и можат да бидат бројни.

На *имунофлуоресцентна микроскопија* најчест наод е интензивен депозит на Ц3 во мезнагиумот и во капиларите, каде што се прикажува како двојна испрекината линија или гранули. Лесна депозиција може да се види и во Bowman-овата капсула.

На *електронска микроскопија* се гледаат многу електрон густи депозити во lamina densa на гломеруларната базална мембрана. Слични депозити од послаб интензитет можат да се видат и во други делови од гломерулот, перигломеруларно, како и во Bowman-овата капсула.

Нашата група на пациенти со *мембранопролиферативен* ГН се состои од 47 болни, машки 28, женски 19, со тоа што одделните типови не се раздвоени и сите пациенти се прикажуваат како целина. Во *моментот на биопсија*, хипертензија беше присутна кај 81%, бубрежна инсуфициенција кај 56%, нефротски синдром кај 98%, еритрурија или макрохематурија кај 79%, а во тек на следењето, 66% од болните развија терминална уремија.

Графикон 6

Мембранопролиферативен гломерулонефрит
47 пациенти (м – 28, ж – 19); 8,81%

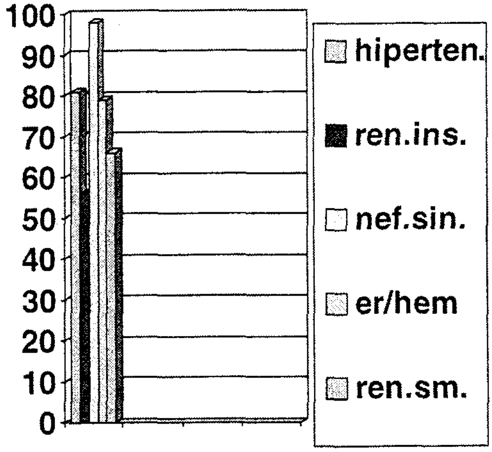

IV.8. *Рапиднопрогресивен гломерулонефрит (дифузен ГН со полумесеци, екстракапиларен ГН, „crescentic“ ГН)*

Дефиниција

Основна карактеристика е појавата на полумесечести формации во повеќето од гломерулите, кои можат да бидат целуларни, фиброцелуларни или фиброзни.

Хистолошки промени

Кај пациентите кои се биопсирани во рана фаза на заболувањето на *светлосна микроскопија* можат да се видат само оскудни гломеруларни промени, како: сегментни ареи на некроза и фиброза со појава на фибрин во Bowman-овиот простор и појава на формирање на полумесецот. Набрзо полумесеци се формираат во сите гломерули.

Графикон 7

Рапиднопрогресивен гломерулонефрит
31 пациент (м – 22, ж – 9); 5,8%

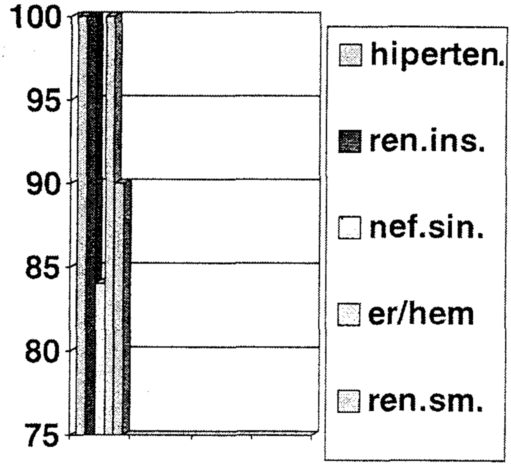

На *имунофлуоресцентна микроскопија* најчест е депозитот на фибрин во Bowman-овиот простор, во самите полумесеци, а често и во гломерулот. Имуноглобулинската депозиција варира зависно од етиолошката форма. Депозитот може да биде грануларен, ако се работи за имун комплекс заболување, кај анти-ГБМ (гломеруларна базална мембрана) обликот е линеарен и најчесто е присутен ИгГ долж ГБМ, со или без Ц3, а кај 50% од случаите нема депозити (кај обликот асоциран со присуство на антителата кон цитоплазмата на неутрофилните леукоцити).

На *електронска микроскопија* составот на полумесеците корелира со наодот на оптичка микроскопија. Два типа на клетки можат да бидат најдени: светли, кои содржат само мал број на органели, и темни, богати со ендоплазматски ретикулум, со рапава површина. Некои од клетките даваат карактеристики на моноцити и макрофаги. Капиларните ѕидови повремено покажуваат „прекини" особено во подрачјето на полумесеците. Во некои случаи мали електрон густи депозити можат да се најдат во субендотелните регии.

Со овој ентитет дијагностициравме 31 пациент, 22 машки и 9 од женски пол. *Клинички* кај сите пациенти беше присутна хипертензија, бубрежна инсуфициенција, еритрурија или макрохематурија, додека нефротски синдром беше присутен кај 84%. Во тек на следењето терминална уремија се разви кај 90% од пациентите [69].

IV.9. Фокален гломерулонефрит

Дефиниција

Промените се фокални, болеста е почесто дел од системска отколку од идиопатска гломерулска болест.

Графикон 8

Фокален пролиферативен гломерулонефрит
115 пациенти (м – 82, ж – 33); 21,5%

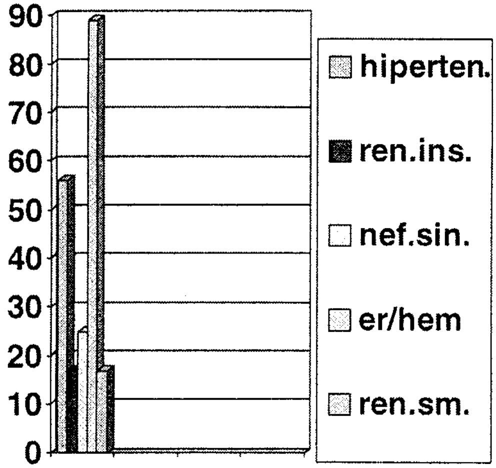

Хистолошки промени

На *светлосна микроскопија* се гледаат фокалносегментни пролиферации на мезангијалните клетки, придружени со лесно зголемување на ме-

зангијалниот матрикс. Може комплетно да се повлече, но може и да еволуира во сегментни лузни.

На *имунофлуоресцентна микроскопија* можат да се сретнат поедини имуноглобулини (ИгМ, ИгА), или евентуално само фракцијата Ц3 на комплементот. Овие депозити ги одредуваат субетитетите на овој вид ГН.

Со овој ентитет откривме 115 пациенти, 82 од машки и 33 од женски пол. Во *моментот на биопсија* хипертензијата беше присутна кај 56%, почетната хронична ренална инсуфициенција кај 17%, нефротски синдром кај 25%, а еритрурија или настапи на хематурија кај 89%. Во тек на следењето терминална уремија се разви кај 17% од пациентите.

IV.10. ИгА нефропатија (болеста на Berger)

Дефиниција

Се работи за хронично гломеруларно заболување кое се карактеризира со лесни пролиферативни и склеротични промени, по распоред дифузни или фокални, и со задолжително присуство на ИгА во мезангиумот, кој може, но не мора да биде придружен со други имунореактанти.

Графикон 9

ИгА нефропатија
66 пациенти (м – 46, ж – 20); 12,38%

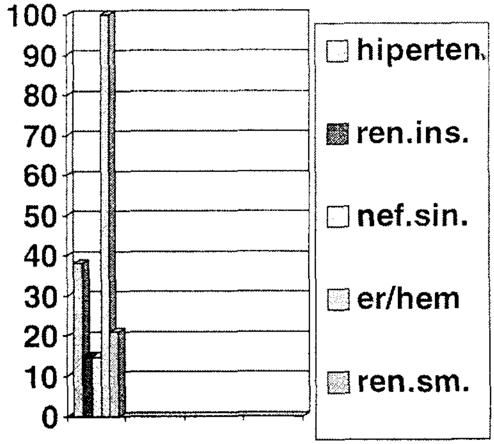

Хистолошки промени

На *светлосна микроскопија* постои различен степен на мезангијална пролиферација, од лесна до дифузна. Мезангиумот е проширен со зголемен

број на клетки, а постои и зголемување на мезангијалниот матрикс. Ако лезиите се фокални можат да покажат и склероза.

На *имунофлуоресцентна микроскопија* ИгА е постојано присутен. Кај одделни пациенти можат да се најдат и помали количества на други имуноглобулини. Ц3 е константен придружник на ИгА, додека другите компоненти на комплементот по правило се отсутни. Депозити на ИгА и Ц3 можат да бидат најдени и во други ткива, како: кожа, мускули, хориоидален плексус.

Со ова заболување откривме 66 пациенти, 46 од машки и 20 од женски пол. *Во моментот на дијагноза,* хипертензија беше присутна кај 38%, ренална инсуфициенција и нефротски синдром кај 15%, додека еритрурија или настапи на макрохематурија беа регистрирани кај сите. Терминална уремија во тек на следењето се разви кај 21% [61, 62, 63, 64, 65].

IV.11. Дифузен склерозантен гломерулонефрит

Дефиниција

Оваа лезија се карактеризира со распространета склероза на гломерулите, со знаци дека основното заболување било од гломеруларно потекло, но основната гломеруларна болест не може да се одреди.

Графикон 10

Склерозантен гломерулонефрит
22 пациенти (м – 16, ж – 6); 3%

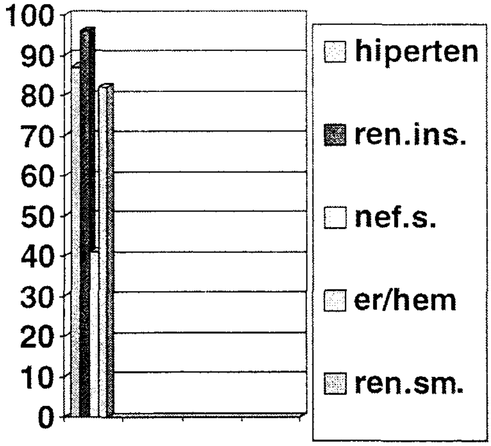

Хистолошки промени

На *светлосна микроскопија* се гледа обемна гломеруларна склероза (хијалиноза). Поедини зачувани делови од гломерулите можат да покажат знаци на претходното заболување (здебелени капилари, мезангијална пролиферација и склероза).

На *имунофлуоресценција* можат да се јават неправилни депозити на имуноглобулини и фракции на комплемент.

Со овој ентитет откривме 22 пациенти, 16 од машки и 6 од женски пол. *Клинички* хипертензија беше присутна кај 87%, бубрежна слабост кај 96%, нефротски синдром кај 41%, а еритрурија или хематурија кај 82%. Во тек на следењето пациентите кои беа со бубрежна слабост (96%) развија терминална фаза на уремија.

Преглед на иследените примарни ГН во Р. Македонија ги даваме во табела 1.

Табела 1

Примарни гломерулонефрити во Р. Македонија

Вид	Машки пол	Женски пол	Вкупно
Минимални промени	25	19	44 (8,2%)
Мембранозен ГН	39	25	64 (12%)
Фокалсклеротичен ГН	31	16	47 (8,8%)
ИгА нефропатија	46	20	66 (12,4%)
Дифузен ендокапиларен пролиферативен ГН	48	12	60 (11,2%)
Дифузен мезангијален ГН	27	10	37 (6,9%)
Фокален пролифераитвен ГН	82	33	115 (21,5%)
Мембранопролиферативен ГН	28	19	47 (8,8%)
Рапиднопрогресивен ГН	23	9	32 (5,9%)
Склерозантен ГН	16	6	22 (3%)
Вкупно	365	169	534

V. Дискусија и заклучок

Нашите истражувања покажаа дека прикажувањето на ГН е релативно стереотипно. Во моментот на изведување на ПББ кај нашите пациенти, со различна застапеност, најдена е протеинурија (100%), хематурија (90%), хипертензија (48%), намалена бубрежна функција (41%) и нефротски синдром (33%). Присуство на уринарните абнормалности, хипертензијата, како и различен степен на намалување на бубрежната функција може да постои од 1 до 2 недели, па сè до 15 и повеќе години пред изведувањето на ПББ.

Значи, болен со ГН може да боледува различно долг временски период до поставувањето на дијагнозата. Често болниот и не знае кога започнала болеста, а подмолниот тек на болеста може да доведе и до иреверзибилно оштетување на бубрежното ткиво, на гломерулите, а како последица на тоа може да се јават различни степени на намалување на бубрежната функција сè до развој на терминална бубрежна инсуфициенција – уремија.

Подмолниот почеток и безсимптомниот тек на болеста не го алармираат пациентот да се јави на лекар. Во случаи на постоење на нефротски синдром, макрохематурија или намалување на уринирањето, пациентот побргу или веднаш се јавува на лекар и е многу загрижен за своето здравје. Често, постоењето на протеинуријата и/или хематуријата, откриени при систематски преглед или друг вид преглед, се поврзуваат со други заболувања, на пример со калкулоза или туберкулоза на уринарниот тракт, или друга болест, а не се мисли на ГН.

Постоењето на хипертензијата ретко се доведува во врска со постоење на ГН иако е таа застапена во 48% од пациентите со ГН. Незабележлив почеток на ГН, подмолен тек на болеста, како и недоволно внимание од лекарот на наодите на белковини и крв во урината и на зголемен крвен притисок доведуваат да 41% од пациентите со ГН се јават со знаци за намалена бубрежна функција при поставување дијагноза на ГН со ПББ [50, 66, 67, 68, 69, 70, 71].

Многу е важно општиот лекар, особено специјалистот, да го иследат секој пациент со наоди на протеинурија, хематурија и хипертензија до дефинитивната дијагноза, мислејќи при иследувањето и на ГН.

Потребно е да се воспостави континуирана соработка во иследувањето на пациентот помеѓу општиот лекар, специјалистот и нефрологот. Соработката и интересот за пациентот ќе го зголемат знаењето за ГН и раното откривање и дијагностицирање на истиот.

Сметаме дека е важно во секој медицински центар во Р. Македонија да се отвори амбуланта за бубрежни болни, особено во медицинските центри каде постои центар за хемодијализа. Секоја најдена протеинурија, хематурија и/или хипертензија или сомнение, одн. наод за друга бубрежна болест кај деца или возрасни би се диференцирале во вакви амбуланти и во соработка со нефролозите од Клиниката за нефрологија на Медицинскиот факултет во Скопје би се поставиле дефинитивни дијагнози на бубрежните болести одн. на ГН со ПББ. Особено е важно при вршење на прегледи на школски деца, студенти и регрути за АРМ внимателно да се иследи урината и да се измери крвниот притисок. Кај возрасните лица треба да се одреди и нивото на шеќерот во крвта, гликемија, имајќи го предвид порастот на шеќерната болест и во нашата средина [72].

Со организиран пристап во раното откривање на бубрежните болести, особено на гломерулопатиите, би можеле да примениме современа терапија и да го забавиме развојот на терминалната уремија која е вонредно скапа и тешка за лекување [73, 74, 75].

Мембранозниот гломерулонефрит е со висок процент на застапеност (табела 1) што е можеби во врска со зачестеното присуство на хепатитис Б и Ц во нашата популација [76]. Во оваа насока се потребни поинтензивни иследувања за етиолошката поврзаност на хепатитис вирус инфекцијата и ГН.

ИгА нефропатијата веќе се прифаќа како ентитет и таа е на прво место меѓу ентитетите и во другите земји во светот. Фокалниот пролиферативен ГН бара понатамошно иследување и субкласификација, бидејќи може зад него да се крие некоја секундарна гломерулопатија. Тој не е уште прифатен како одделен ентитет во класификацијата на ГН.

Точното дијагностицирање и класифицирање на ГН, особено на примарните ГН, е постојан предизвик кој овозможува долгогодишно следење на болните, на природниот тек на болеста и овозможува нивно лекување [77, 78].

Истражувањата на секундарните гломерулонефрити во Р. Македонија ќе ги изнесеме на друго место.

Брзиот развој на нефрологијата доведе и до одредена прекласификација и расчленување на одделни ентитети. Остана уште многу да се доработува. Така, во последно време, се споменуваат фибриларен ГН [79, 80], имунотактоидна гломерулопатија [81, 82] и колапсна гломерулопатија [83].

Сите овие достигнувања во иследувањето на ГН ги потврдуваат зборовите на Хамбургер [1] дека ГН е една од најпровокативните и најфасцинантните заболувања на човекот.

Благодарност

Во текот на овој долгогодишен период на иследувања на ГН голема помош имав од моите колеги и другиот медицински персонал од Клиниката за нефрологија, посебно од проф. д-р Л. Грчевска и проф. д-р С. Џикова. Проф. д-р Б. Поленаковиќ од Институтот за клиничка биохемија, со своите колеги, секогаш ги прифаќаше и реализираше сугестиите за лабораториските иследувања во врска со иследувањата на ГН. Проф. Ѓ. Ставриќ од Лабораторијата за патолошка хистологија и цитологија при Институтот за радиологија и онкологија на Медицинскиот факултет, даде битен придонес во обработката на бубрежното ткиво добиено со ПББ, со светлосен микроскоп. Ним најтопло им се заблагодарувам. Се заблагодарувам на сите колеги од Р. Македонија кои ги упатија болните за иследување на Клиниката за нефрологија, Медицински факултет – Скопје. На маг. Б. Петрова ѝ блгодарам за јазичната лектура и техничката подготовка на трудот.

Кратенки

ak.ren.i. – акутна ренална инсуфициенција
er/hem – еритруриja/хематурија
ГБМ – гломеруларна базална мембрана
ГН – гломерулонефритис
nef.sin. – нефротски синдром
ПББ – перкутана бубрежна биопсија
ren.ins. – ренална инсуфициенција
ren.sm. – ренална смрт
hiperten. – хипертензија

Литература

[1] Hamburger J.: Foreword, in: *Glomerulonephritis*, ed. by Kincaid Smith P., Mathew T. H., Becker E. L., John Wiley and Sons, New York, 1973, p. V–VII.

[2] Peréz Ara A.: *La biopsia punctural del rinón no megálico. Consideraciones generales y aportación de un nuevo método,* Boln Liga Cancer, Habana, 25: 121, 1950.

[3] Iversen P., Brun C.: *Aspiration biopsy of kidney*, Am. J. Med. 11: 324, 1951.

[4] Castleman B., Smithwick R. H.: *The relation of vascular disease to the hypertensive state. Based on a study of renal biopsies from 100 hypertensive patients,* JAMA 121: 1256, 1943.

[5] Kark R. M., Muehrcke R. C.: *Biopsy of kidney in prone position*, Lancet 1: 1047, 1954.

[6] Kerr D. N. S.: *Renal biopsy with modified Menghini needle,* Lancet 2: 1370, 1960.

[7] Brun C., Raaschou F.: *Kidney biopsies,* Am. J. Med. 24: 676, 1958.

[8] Kark R. M., Buenger R. E.: *Television monitored fluoroscopy in percutaneous renal biopsy,* Lancet 1: 904, 1996.

[9] Lavastida M. T., Musil G., Hulet W. H.: *A disposable needle for percutaneous renal biopsy,* Clinical Pediatrics 7: 170, 1968.

[10] Lofgreen S., Snellman B.: *Instrument and technique of kidney biopsy,* Acta Med. Scand. 157: 93,1957.

[11] Hamburger J.: *La technique de biopsie rénale,* Press méd. 65: 1451, 1958.

[12] Berlyne G. M.: *Ultrasonics and renal biopsy: An aid to determination of kidney position,* Lancet 2: 750, 1961.

[13] Telfer N., Ackroyd A. E., Stock S. L.: *Radioisotope localisation for renal biopsy*, Lancet 1: 132, 1964.

[14] Lindquist B.: *Vasopressin as an aid in locating the kidney in roentgen television for renal biopsy,* Acta Med. Scand. 181: 97,1967.

[15] Поленаковиќ М., Хрисохо Д.: *Примена и клиничко искуство со перкутаната бубрежна биопсија,* Мак. мед. прег. 30: 33, 1975.

[16] Поленаковиќ М., Хрисохо Д., Димчевски Д.: *Изведување на перкутана бубрежна биопсија со „Tru Cut" игла за биопсија со помош на дијаскопија на ТВ монитор,* Год. зборн. на Мед. фак. Скопје, 21: 71, 1975.

[17] Muehrcke R. C., Pirani C. L.: "Renal biopsy: An adjunct in the study of kidney disease", in: *Renal Disease*, ed. by Black D. A. K., Blackwell, London, 1972, pp. 111–153.

[18] Pirani C. L., Salinas Madrigal L.: "Evaluation of percutaneous renal biopsy", in: *Pathology Annual*, ed. by Sommers S. C., Appleton Century Croft, New York, 1968, pp. 249–296.

[19] Spargo B. H., Seymour A. E.: "The value of electron microscopy in the study of glomerular disease", in: *Renal Disease*, ed. by Black D. A. K., Blackwell, London, 1972, pp. 155–187.

[20] Heptinstall R. H., Morel Maroger L.: *Introduction in symposium on renal pathology*, Kidney Int. 7: 201, 1975.

[21] McCluskey R. T., Vassalli P., Gallo G., Baldwin D. S.: *An immunofluorescent study of pathogenic mechanism in glomerular diseases*, N. Engl. J. Med. 274: 695, 1966.

[22] McCluskey R. T.: *The value of immunofluorescence in the study of human renal disease*, J. Exp. Med. 134: 242, 1971.

[23] McCluskey R. T.: "Immunologic mechanisms in renal disease", in: *Pathology of the Kidney*, Second edition, ed. by Heptinstall R. H., Little, Brown and Comp., Boston, 1974, pp. 273–317.

[24] Wilson C. B., Dixon F. J.: *Diagnosis of immunopathologic renal diasease,* Kidney Int. 5: 389, 1974.

[25] Wilson C. B., Dixon F. J.: "Immunological aspects of glomeruonephritis", in: *Renal Disease*, ed. by Black D. A. K., Blackwell, London, 1972, pp. 275–294.

[26] Lange K., Wassermann E., Slobody L. B.: *The significance of serum complement levels for the diagnosis and prognosis of acute and subacute glomerulonephritis and lupus erythematosus*, Ann. Int. Med. 56: 63, 1960.

[27] Unanue E. R., Dixon F. J.: *Experimental glomerulonephritis: immunological events and pathogenetic mechanisms*, Advances Immunol. 6: 1, 1967.

[28] Dixon F. J., Wilson C. B., Marquardt H.: "Experimental immunologic glomerulonephritis", in: *Advances in Nephrology*, Vol. 1, ed. by Hamburger J., Crosnier J., Maxwell M. H., Year Book Med. Publ., Chicago, 1971, pp. 1–10.

[29] McCluskey R. T., Klassen J.: *Immunologically mediated glomerular, tubular and interstitial renal disease*, N. Engl. J. Med. 288: 564, 1973.

[30] Michael A. F., Drummond K. N., Vernier R. L., Good R. A.: *Immunologic basis of renal disease*, Pediat. Clin. N. Amer. 11: 685, 1964.

[31] Dixon F. J.: *The pathogenesis of glomerulonephritis*, Am. J. Med. 44: 493, 1968.

[32] Germuth F. G. Jr., Rodriguez E.: *Immunopathology of the renal glomerulus. Immune complex deposit and antibasement membrane disease*, Little, Brow and Comp., Boston, 1973, p. 209.

[33] Fish A. J., Michael A. F., Good R. A.: "Pathogenesis of glomerulonephritis", in: *Diseases of the Kidney*, Second edition, ed. by Strauss M. B., Welt L. G., Little, Brown and Comp., Boston, 1971.

[34] Merrill J. P.: *Glomerulonephritis*, N. Engl. J. Med. 290: 257, 313, 374, 1974.

[35] "The Kidney", in: *Robbins Pathologic basis of disease*, Sixth edition, eds. Cotran R. S., Kumar V., Collins T., W. B. Saunders Company, 1999, pp. 930–997.

[36] Glotz D., Druet Ph.: "Immune mechanisms of glomerular damage", in: *Oxford Textbook of Clinical Nephrology*, Second edition, eds. Davison M. A. et al., Oxford Univ Press, 1998, pp. 375–401.

[37] Savill J., Rees J. A.: "Mechanisms of glomerular injury", in: *Oxford Textbook of Clinical Nephrology*, Second edition, eds. Davison M. A. et al., Oxford Univ. Press, 1998, pp. 403–439.

[38] Cameron J. S.: "The natural history of glomerulonephritis", in: *Renal Disease*, ed. by Black D. A. K., Blackwell, London, 1972, pp. 295–329.

[39] Cameron J. S.: "A clinician's view of the classification of glomerulonephritis", in: *Glomerulonephritis*, ed. by Kincaid-Smith P., Mathew T. H., Becker E. L., John Wiley and Sons, New York, 1973, pp. 63–79.

[40] Heptinstall R. H.: "Glomerulonephritis: Historical outline and classification", in: *Pathology of the Kidney*, Second edition, ed. by Heptinstall R. H., Little, Brown and Company, Boston, 1974, pp. 319–329.

[41] Habib R.: "Classification of glomerulonephritis based on morphology", in: *Glomerulonephritis*, ed. by Kincaid-Smith P., Mathew T. H., Becker E. L., John Wiley and Sons, New York, 1973, pp. 17–41.

[42] Habib R.: *Classification et corrélations anatomo-cliniques des néphropathies glomérulaires*, Schweiz. med. Wschr. 105: 1749, 1975.

[43] Morel-Maroger L., Leathem A., Richet G.: *Glomerular abnormalities in nonsystemic disease: relationship between light microscopy and immunofluorescence in 433 renal biopsy specimens*, Am. J. Med. 53: 170, 1972.

[44] Bohle A., Eichensehr N., Fischbach H., Neild G. H., Wehner H., Edel H. H., Losser H., Renner E., Reichel W., Schutterle G.: *The different forms of glomerulonephritis, morphological and clinical aspects, analysed in 2,500 patients*, Klin. Wschr. 54: 59, 1976.

[45] Поленаковиќ М.: *Ц3 и Ц4 во серумот при возрасни со акутен гломерулонефритис*, Год. зборн. на Мед. фак. Скопје, 22: 127–135, 1976.

[46] Поленаковиќ М., Попстефанова А., Хрисохо Р.: *Ц3 и Ц4 у дијагностици бубрежних оболења одраслих*, Год. зборн. на Мед. фак. Скопје, 23: 31–38, 1977.

[47] Поленаковиќ М., Гроздановски Р., Цикова С., Грчевска Л.: *Lupus Nephritis*, Год. зборн. на Мед. фак. Скопје, 23: 495–504, 1977.

[48] Поленаковиќ М.: *Имунохистохемијско испитивање гломерулских лезија*, Први научни састанак нефролога Југославије, 26–28 септембар 1977, Струга, Зборник радова, Галеника – Београд, Документа е/12: 279–298, 1977.

[49] Поленаковиќ М.: *Придонес на имунофлуоресцентното иследување во дијагностиката на гломерулонефропатиите*, Мак. мед. прег. 33: 225–232, 1979.

[50] Polenaković M.: *Mogućnosti ambulantnog dijagnostikovanja i praćenja toka glomerulonefrita*, Liječ. vjes. 104 (11–12): 494–498, 1982.

[51] Грчевска Л., Поленаковиќ М., Милованчева-Поповска М.: *Антитела кон цитоплазмата на неутрофилните леукоцити кај примарните гломерулонефрити, системските заболувања со ренална лезија и васкулитите*, Мак. мед. прег. 5–6: 137–140, 1992.

[52] Поленаковиќ М., Грчевска Л.: *Антитела кон цитоплазмата на неутрофилните леукоцити и нивната примена во нефрологијата*, Мак. мед. прег. 5–6: 166–171, 1992.

[53] Polenaković M., Grčevska L., Stavrić D., Polenaković B., Masin G.: *Minimal change nephrotic syndrome in adults*, Periodicum Biologorum 90 (4): 446–447,1988.

[54] Grčevska L., Polenaković M.: *Minor degree of reversible renal insufficiency: a frequent complication of adult minimal change nephrotic syndrome*, Nephrol. Dial. Transplant. 7: 406–411, 1992.

[55] Polenaković M., Stavrić D., Grčevska L., Zografski G., Polenaković B., Džikova S.: *Focal glomerulosclerosis – clinical characteristics and follow-up*, Periodicum Biologorum 90 (4): 448–449, 1988.

[56] Polenaković M.: *Membranozni glomerulonefritis*, Medicinska enciklopedija, 2. dopunski svezak, Jug. leksikografski zavod „M. Krleža", Zagreb, MCMLXXXVI: 416–418,1986.

[57] Поленаковиќ М., Грчевска Л., Ставриќ Ѓ., Цикова С.: *Мембранозни гломерулонефрит – клиничко имунолошка испитивања и праћење тока болести*, „Примарне и секундарне гломерулопатије", Зборник радова Мајског нефролошког семинара, Ниш, уредници: Страхињић С., Стефановић В., Павловић Н. М., Просвета, 114–119, 1986.

[58] Polenaković M., Grčevska L.: *Treatment of patient with membranous nephropathy (MN). New therapeutic strategies in nephrology*, Proceedings of the 3rd International Meeting on Current Therapy in Nephrology, Sorrento, Italy, May 27–30, 1990, editors: Andreucci V. E., Del Canton A., Kluwer Academic Publishers, 54–56, 1990.

[59] Polenaković M., Grčevska L.: *Prirodni tjek membranozne nefropatije*, Liječ. vjes. 118 (Supl. 2.): 4–6, 1996.

[60] Grčevska L., Polenaković M.: *Garland pattern post-streptococcal glomerulonephritis (PSGN). Clinical characteristics and follow-up*, Clin. Nephrol. 46: 413–414, 1996.

[61] Поленаковиќ М., Цикова С., Грчевска Л., Поленаковиќ Б.: *ИгА нефропатија – Клиничко имунолошка проучавања*, Први научни састанак нефролога Југославије, 26–28 септембар 1977, Струга, Зборник радова, Галеника – Београд, Документа е/12: 311–325, 1977.

[62] Polenaković M., *Nefropatija IgA*, Medicinska enciklopedija, 2. dopunski svezak, Jug leksikografski zavod „M. Krleža", Zagreb, MCMLXXXVI: 418–419, 1986.

[63] Polenaković M., Grčevska L., Polenaković H., Josifovska T.: *The importance of the clinicopathological presentations in the evaluation of the survival of patients with IgA nephropathy*, Acta. med. Croatica 48: 15–20, 1994.

[64] Поленаковиќ М., Грчевска Л.: *Мезангијални фибриногени депозити кај ИгА нефропатија*, Нефрологија '93, Мак. мед. прег., Supl. 14: 319–324, 1994.

[65] Поленаковиќ М., Грчевска Л.: *Клинички и хистопатолошки прогностички параметри кај ИгА нефропатијата*, Нефрологија '93, Мак. мед. прег., Supl. 14: 313–318, 1994.

[66] Поленаковиќ М., Грчевска Л., Цикова С., Ставриќ Ѓ.: *Гломерулонефрити кај возрасните во СР Македонија*, 12. Конгрес на лекарите на СР Македонија, 25–27 септември 1986, Мак. мед. прег. 40, Supl. 3: 35–36,1986.

[67] Грчевска Л., Поленаковиќ М., Цикова С., Ставриќ Ѓ., Зографски Ѓ.: *Следење на еволуцијата на хроничните гломерулонефрити*, 12. Конгрес на лекарите на СР Македонија, 25–27 септември 1986, Мак. мед. прег. 40, Supl. 3: 39–40, 1986.

[68] Поленаковиќ М.: *Амбулантно поликлинички карактеристики на гломерулонефритите кај возрасните*, Год. зборн. на Мед. фак. Скопје, 28 (1): 57–61, 1982.

[69] Поленаковиќ М., Грчевска Л.: *Појава и развој на хроничната бубрежна инсуфициенција кај гломерулонефритите*, Мак. мед. прег. 40, Supl. 1: 49–55, 1986.

[70] Пепељуговска-Пеева Е., Поленаковиќ М., Грчевска Л.: *Гломеруларна хематурија – дијагностичко значење и можни механизми на настанување*, Год. зборн. на Мед. фак. Скопје, 33 (1–2): 24–32, 1990.

[71] Грчевска Л., Поленаковиќ М., Пеева-Пепељуговска Е.: *Хипертензија код примарних гломерулонефрита*, Нефрологија '89, Зборник на трудови на 4. Конгрес на нефролозите на Југославија, 27–30 септември 1989, Скопје, уредници: Поленаковиќ М., Зафировска К., Масин Г., Чакалароски К., Грчевска Л., Мак. мед. прег., год. XLIII, Supl. 9: 189–193, 1989.

[72] Поленаковиќ М.: *Современи погледи на дијабетичната нефропатија*, 11. Симпозиум за diabetes mellitus за лекарите по општа медицина од СР Македонија, 25–26 мај 1984, Скопје, Зборник на трудови, 66–72, 1984.

[73] Поленаковиќ М., Грчевска Л., Цикова С., Ставриќ Г., Масин Г.: *Гломерулонефритиси во Македонија – развој на бубрежна инсуфициенција и преживување*, Научен симпозиум по повод 20 години хронична хемодијализа во Македонија „Нефрологија денес и утре“, уредници: Поленаковиќ М., Масин Г., Македонска академија на науките и уметностите, 16–17 мај 1991, Скопје, Мак. мед. прег., Supl. 12: 21–31, 1993.

[74] Поленаковиќ М., Масин Г.: *Болести на бубрезите во Република Македонија – некои согледувања и размислувања во 1993 година*, Нефрологија '93, Мак. мед. прег., Supl. 14: 15–22, 1994.

[75] Поленаковиќ М., Масин Г., Шиколе А., Чакалароски К., Жепчевска З.: *Застапеност на пациентите со терминална бубрежна инсуфициенција лекувани со дијализа во Република Македонија*, Нефрологија '93, Мак. мед. прег., Supl. 14: 33–36, 1994.

[76] Поленаковиќ М.: *Хепатитис Б инфекцијата и бубрежните заболувања*, 2. Југословенски научен собир за вирусните хепатити „Современи аспекти на вирусните хепатити“, Македонска академија на науките и уметностите, 4–5 ноември 1990, Скопје, уредник Давчев П., 163–169, 1991.

[77] Поленаковиќ М.: *Примарне гломерулонефропатије код пацијената испитиваних на Клиници за нефрологију Медицинског факултета, Скопље – корелација са резултатима других нефролошких центара у Југославији – мултицентрична студија*, Нефрологија '89, Зборник на трудови на 4. Конгрес на нефролозите на Југославија, 27–30 септември 1989, Скопје, уредници: Поленаковиќ М., Зафировска К., Масин Г., Чакалароски К., Грчевска Л., Мак. мед. прег., год XLIII, Supl. 9: 21–27, 1989.

[78] Polenaković M., Grčevska L.: *Survival rate of patients with glomerulonephritis,* Acta med. Croat. 46: 15–20, 1992.

[79] Alpers C. E.: *Fibrillary glomerulonephritis and immunotactoid glomerulopathy: Two entities, not one*, Am. J. Kidney Dis. 22: 448–451, 1993.

[80] Korbet S. M., Schwartz M. M., Lewis E. J.: *The fibrillary glomerulopathies*, Am. J. Kidney Dis. 23: 751–765, 1994.

[81] Schwartz M. M.: *Immunotactoid glomerulopathy: The case for Occam's razor,* Am. J. Kidney Dis. 22: 446–447, 1993.

[82] Markowitz G. S., Scheng J. T., Colvin R. B., Trebbin W. M., D'Agati V. D.: *Hepatitis C viral infection is associated with Fibrillary glomerulonephritis and Immunotactoid Glomerulopathy*, J. Am. Soc. Neprhol. 9: 2244–2252, 1998.

[83] Grčevska L., Polenaković M.: *Collapsing glomerulopathy: clinical characteristics and follow-up*, Am. J. Kidney. Dis. 33: 652–657, 1999.

БИБЛИОГРАФИЈА
НА ПРОФ. МОМИР ПОЛЕНАКОВИЌ

ПЕЧАТЕНИ ТРУДОВИ

Докторска дисертација

1. *Клиничко имунолошка процена на патолошките настанувања во бубрежните гломерули.* – Скопје : Универзитет „Кирил и Методиј“ – Медицински факултет – Клиника за нефрологија, 1976.

Книга

1. *Исхрана кај болни со бубрежна инсуфициенција и на дијализа (Nutrition in Patients with Renal Insufficiency and Dialysis Therapy).* – Скопје : ЕИН-СОФ и Македонско здружение за нефрологија, дијализа, трансплантација и вештачки органи, 1997. – 186 стр. : илустр.

Статии во списанија или зборници

1. Polenaković M., Mojsiev B.: *Fiksacija J^{131} kod neblokirane i blokirane tireoidne žlezde pacova (Fixation J^{131} sur les glandes thyroides bloquées et non bloquées des rats).* – Medicinski podmladak – Beograd, XIV, 1: 17–23, 1962/63.
2. Polenaković M., Mojsiev B.: *Endemska nefropatija u selu Vitino (Kosmet) (Néphropathie endémique au village de Vitino (Kosmet).* – Medicinski podmladak – Beograd, XIV, 4: 363–371, 1962/63.
3. Polenaković M., Mojsiev B.: *Keratoconjunctivitis tuberculo-allergica phlyctaenularis (Keratoconiunctivitis tuberculo-allergica phlyctaenularis).* – Mediciski podmladak – Beograd, XV, 4: 375–384, 1963/64.
4. Polenaković M.: *Kosta Marko Cepenkov – „Ekimo na siromasite“ – „Sirotinjski lekar“ iz Prilepa : Prilog istoriji narodne medicine u Makedoniji (Kosta Markov Cepenkov – „Guérisseur des pauvres“ : Contribution á l'histoire de la médecine en Macédoine).* – Zbornik radova sa XIV-og naučnog sastanka Naučnog društva za istoriju zdravstvene kulture Jugoslavije, Skopje–Ohrid, 5–7 jun 1965. – Beograd, 78–84.
5. Davčev P., Čaparoski Lj., Polenaković M.: *Hroničen intrahepatično holostatičen sindrom od primarno poteklo (Chronic Intrahepatic Cholostatic Syndrom with Primary Etiology).* – Godišen zbornik na Medicinskiot fakultet – Skopje, 1965, XII: 143–151.

6. Polenaković M.: *Još nekoliko narodnih lekara iz Makedonije u XIX veku (Some more Folk's Doctors in Macedonia in 19th Century).* – Zbornik radova sa XV naučnog sastanka Naučnog društva za istoriju zdravstvene kulture Jugoslavije, Beograd, 26–28 maj 1966, 326–333.
7. Nikodijević B., Glavaš E., Polenaković M.: *Cardiovascular Effects of Monoamine Oxidase Inhibitors.* – Pharmacological Review, 18, 1, I: 705, 1966.
8. Perčinkovski R., Polenaković M., Cekov G.: *Analitička studija protivalkoholnog vaspitanja omladine u SR Makedoniji (Etude analytique de l'education antialcoolique de la jeunesse dans la Republique Socialiste de Macedoine).* – Anali Bolnice „Dr M. Stojanović“ – Zagreb, VI, 2–3: 149–159, 1967.
9. Перчинковски Р., Поленаковиќ М., Цеков Г.: *Аналитичка студија на противалкохолното воспитување на младината во СР Македонија (Etude analytique de l'education antialcoolique de la jeunesse dans la Republique Socialiste de Macedoine).* – Проблеми на алкохолизмот во СР Македонија. – Скопје : Главен одбор на Црвениот крст на Македонија, 1967. – 5–17.
10. Неделкоски Ј., Поленаковиќ М., Јовановски М.: *Апластичните анемии во нашиот материјал (Aplastic Anaemia in our Material).* – Македонски медицински преглед – Скопје, XXII, 2: 13–24, 1967.
11. Арсов Д., Хрисохо Д., Поленаковиќ М.: *Пристап во дијагностиката на едностраниот реноваскуларен хипертензивен синдром (L'accès au diagnostic du syndrome hypertensif reinovasculaire unilatéral).* – Прилози МАНУ : Одделение за природо-математички науки – Скопје, 1969, I, 2: 23–33.
12. Хрисохо Д., Поленаковиќ М., Масин Г.: *Приказ на измените во структурата на заболувањата на уринарниот систем во текот на еден десетгодишен период (Review of the Urinary Tract Disease Changes in the Structure in the Period of 10 Years).* – Годишен зборник на Медицинскиот факултет – Скопје, 1969, XV: 501–506.
13. Масин Г., Хрисохо Д., Поленаковиќ М.: *Прилог кон дијагнозата на опструктивните уропатии* : (Со посебен осврт на случај на болеста на Ormond) *(Contribution to the Diagnosis of the Obstractive Uropathy).* – Годишен зборник на Медицинскиот факултет – Скопје, 1969, XV: 298–302.
14. Хрисохо Д., Масин Г., Поленаковиќ М.: *Прилог кон согледувањата за т.н. Phenacetin Nephritis (Contribution to the Diagnosis of the so Called Phenacetin Nephritis).* – Годишен зборник на Медицинскиот факултет – Скопје, 1969, XV: 531–536.
15. Масин Г., Хрисохо Д., Поленаковиќ М.: *Хронична бубрежна инсуфициенција и хематолошки нарушувања (Die Chronische Niereninsuffizienz und die Hämatologischen Veränderungen).* – Зборник на трудовите од VIII конгрес на лекарите од СР Македонија, Охрид, 2–4 октомври 1970. – Скопје : Конгресен одбор, 821–823.
16. Хрисохо Д., Масин Г., Поленаковиќ М.: *Клиничка процена на папиларната некроза (Clinical Estimation of Papilary Necrosis).* – Зборник на трудови на VIII конгрес на лекарите од СР Македонија, Охрид, 2–4 октомври 1970. – Скопје : Конгресен одбор, 824–825.
17. Хрисохо Д., Масин Г., Поленаковиќ М.: *Рано откривање на ретроперитонеалната фиброза (Early Discovery of Retroperitoneal Fibrosis).* – Зборник на трудови на VIII конгрес на лекарите од СР Македонија, Охрид, 2–4 октомври 1970. – Скопје : Конгресен одбор, 838–840.
18. Масин Г., Хрисохо Д., Поленаковиќ М.: *Уринарни инфекции – понови антибиотици и уроантисептици (Die Harninfektionen-Neue Antibiotica und Uroantiseptica).* –

Зборник на трудови на VIII конгрес на лекарите на СР Македонија, Охрид, 2–4 октомври 1970. – Скопје : Конгресен одбор, 850–852.

19. Арсов Д., Хрисохо Д., Гучева Б., Гучев С., Поленаковиќ М.: *Лекување на болни со акутна бубрежна инсуфициенција со посебен осврт на нашите искуства со хемодијализа (Treatment of Patients with Acute Renal Insufficiency with Special Refference to our Experience with Haemodialysis).* – Македонски медицински преглед – Скопје, XXVI: 3–14, 1971.

20. Хрисохо Д., Поленаковиќ М.: *Клиничка процена на бубрежната хипоплазија (Clinical Evaluation of Kidney's hypoplasia).* – Годишен зборник на Медицинскиот факултет – Скопје, 1971, XVII: 513–521.

21. Поленаковиќ М., Груневски М.: *Приказ на случај со белодробна артериовенозна аневризма (Case report – Arteriovenous Aneurysm of the Lung).* – II пулмолошки денови на лекарите при СР Македонија, Охрид, 23–24 април 1971. – Македонски медицински преглед – Скопје, XXVI, 5–6: 605–615, 1972.

22. Хрисохо Д., Поленаковиќ М., Гроздановски Р.: *Сознанија по анализата на структурата на хоспитализираните болни со бубрежни болести во текот на едногодишен период (Results After Analysis of the Structure of Patients in Hospital with Kidney Diseases in One Year Period).* – Годишен зборник на Медицинскиот факултет – Скопје, 1972, XVIII: 151–156.

23. Поленаковиќ М., Јовановски Ј.: *Ren Arcuatus – Клиничка проценка и осврт на наш материјал.* – Годишен зборник на Медицинскиот факултет – Скопје, 1972, XVIII: 323–333.

24. Polenaković M.: *O razvoju zdravstvene službe u SR Makedoniji posle Drugog svetskog rata (About the Development of the Health Service in the Republic of Macedonia after the Second World War).* – Zbornik radova simpozijuma povodom 30-godišnjice Prvog kongresa partizanskih lekara Jugoslavije, Bosanski Petrovac, 21–23 septembar 1972, 364–367.

25. Hrisoho D., Polenaković M., Bogdanova V.: *Klinička iskustva sa klirensom EDTA Cr-51 (Clinical Experience with EDTA Cr 51 and Creatinine Clearence).* – XII Jugoslovenski sastanak za nuklearnu medicinu, Ohrid, 27–29 septembar 1972. – Skopje : Medicinski fakultet, 1974, 242–246.

26. Поленаковиќ М., Јовановски Ј., Зафировска К., Груневска Б.: *По повод два случаи со акутна бубрежна инсуфициенција предизвикана од криминален абортус (Presentation of Two Cases with Acute Renal Failure Caused by a Septic Complication of Abortion).* – Зборник на трудови - IX конгрес на лекарите на Македонија, Охрид, 24–26.10.'74. – Скопје : Алкалоид, 803–809.

27. Поленаковиќ М.: *Уремична кома (Uraemic Coma).* – Зборник на трудови – IX конгрес на лекарите на Македонија, 24–26.10.'74, Охрид. – Скопје : Алкалоид, 417–421.

28. Јовановски Ј., Поленаковиќ М.: *Приказ на два случаја со акутна бубрежна инсуфициенција (Case Report – Two Cases of Acute Renal Failure).* – Зборник на трудови – IX конгрес на лекарите на Македонија, 24–26.10.'74, Охрид. – Скопје : Алкалоид, 753–757.

29. Поленаковиќ М., Хрисохо Д.: *Клиничко-морфолошки пристап во дијагностиката на бубрежните заболувања (Clinical Micromorphological Approach in the Diagnosis of Renal Diseases).* – Зборник на трудови – IX конгрес на лекарите на Македонија, 24–26.10.'74, Охрид. – Скопје : Алкалоид, 601–604.

30. Поленаковиќ М., Хрисохо Д. : *Примена и клиничко искуство со перкутана бубрежна биопсија (Application and Clinical Experience with Percutaneous Renal Biopsy).* – Македонски медицински преглед – Скопје, 30: 33–46, 1975.

31. Поленаковиќ М., Хрисохо Д., Димчевски Д.: *Изведување на перкутана бубрежна биопсија со „TRU-CUT" игла за биопсија со помош на дијаскопија на TV монитор (Application and Clinical Experience in Performing Percutaneous Renal Biopsy Using the "Tru-Cut" Renal Biopsy Needle and Television Monitored Fluoroscopy).* – Годишен зборник на Медицинскиот факултет – Скопје, 1975, XXI: 71–77.

32. Поленаковиќ М.: *C3 и C4 во серумот при возрасни со акутен гломерулонефритис (Serum Levels of C3 and C4 in Adults with Acute Glomerulonephritis).* – Годишен зборник на Медицинскиот факултет – Скопје, 1976, XXII: 127–135.

33. Поленаковиќ М., Цикова С., Хрисохо Д.: *Радијационен нефритис : Клинички приказ на два случаја (Radiation Nephritis : Clinical Report of Two Cases).* – Годишен зборник на Медицинскиот факултет – Скопје, 1976, XXII: 607–613.

34. Polenaković M.: *Imunosupresivna terapija bubrežnih oboljenja (Immunosuppresive Therapy of Renal Disease).* – Simpozijum – Terapija bubrežnih obolenja, Opatija, 27–30 septembar 1976 : Zbornik radova, Dokumenta d/8. – Beograd : Galenika, 73–80.

35. Polenaković M., Popstefanova A., Hrisoho R.: *C3 i C4 u dijagnostici bubrežnih obolenja odraslih (Serum Levels of C3 and C4 in Diagnosis of Renal Disease of Adults).* – Godišen zbornik na Medicinskiot fakultet – Skopje, 1977, XXIII: 31–38.

36. Polenaković M., Popstefanova A., Hrisoho R.: *C3 i C4 u serumu odraslih sa bubrežnim obolenjem (Serum Levels of C3 and C4 in Adults with Renal Disease).* – III simpozijum o endemskoj nefropatiji, Niš, 5–8 novembar 1975 : Zbornik radova – Dokumenta e/9. – Beograd : Galenika, 1977, 362–370.

37. Поленаковиќ М., Грoздановски Р., Цикова С., Грчевска Л.: *Лупус нефритис (Lupus Nephritis).* – Годишен зборник на Медицинскиот факултет – Скопје, 1977, XXIII: 495–504.

38. Љапчев Р., Поленаковиќ М., Наумовски Р., Даскаловски Ж.: *Примена на X рефлексот во дијагностиката на нефропатијата кај хроничната бубрежна инсуфициенција (The Usage of H-Reflex in the Diagnostic of Neuropathy in Chronic Renal Insufficiency).* – Годишен зборник на Медицинскиот факултет – Скопје, 1977, XXIII: 331–341.

39. Љапчев Р., Поленаковиќ М., Чепреганов М., Наумовски Р.: *Електроенцефалографски промени во текот на хроничната бубрежна инсуфициенција (EEG Changes During Chronic Renal Failure).* – Годишен зборник на Медицинскиот факултет – Скопје, 1977, XXIII: 417–426.

40. Гучева Б., Поленаковиќ М., Грличков М., Чакалароска Д., Марина Н., Пушевски А.: *Антинуклеарни антитела и серумскиот комплемент во ревматоидниот артритис (Les Anti-Corps Atinucleaires et le Complement Serique dans L'Arthrite Rhumatoïde).* – Годишен зборник на Медицинскиот факултет – Скопје, 1977, XXIII: 323–330.

41. Polenaković M.: *Imunohistohemijsko ispitivanje glomerulskih lezija (Immunohistochemical Investigation of Glomerular Lesions).* – Prvi naučni sastanak nefrologa Jugoslavije, Struga, 26–28. IX 1977 : Zbornik radova – Dokumenta e/12. – Beograd : Galenika, 279–298.

42. Polenaković M., Džikova S., Grčevska L., Polenaković B.: *IgA nefropatija – Kliničko-imunološka proučavanja (IgA Nephropathy – Clinical and Immunological Examinations).* – Prvi naučni sastanak nefrologa Jugoslavije, Struga, 26–28. IX 1977 : Zbornik radova – Dokumenta e/12. – Beograd : Galenika, 311–325.

43. Stavrić G., Polenaković M.: *Morfološki aspekti imunih glomerulopatija kod odraslih (Morphological Aspects of the Immune Glomerulopathies in Elderly Patients).* – Prvi naučni sas-

tanak nefrologa Jugoslavije, Struga, 26–28. IX 1977 : Zbornik radova : Dokumenta e/12. – Beograd : Galenika, 361–375.

44. Džikova S., Polenaković M., Grčevska L.: *Bakterije obložene antitelima kod urinarnih infekcija (Antibodies Coated Bacteries in Urinary Infection).* – Prvi naučni sastanak nefrologa Jugoslavije, Struga, 26–28. IX 1977 : Zbornik radova – Dokumenta e/12. – Beograd : Galenika, 459–460.

45. Polenaković M., Hrisoho D.: *A Critical Approach of Immunofluorescent Evaluation to the Nephrotic Syndrome.* – Zbornik radova VIII-og intersekcijskog sastanka Udruženja patologa Jugoslavije sa medjunarodnim ućešćem, Kranjska gora, 8–11 jun 1977. – Ljubljana : Sekcija za patologijo SZD, 29–30.

46. Stavrić G., Polenaković M.: *The Morphological Changes in Glomerulopathies – A Review of 50 Renal Needle Biopsies.* – Zbornik radova VIII-og intersekcijskog sastanka Udruženja patologa Jugoslavije sa medjunarodnim ućešćem, Kranjska gora, 8–11 jun 1977. – Ljubljana : Sekcija za patologijo SZD, 41–42.

47. Поленаковиќ М.: *Системот на комплементот кај болните со нефротски синдром (Complement System in Patients with Nephrotic Syndrome).* – X Конгрес на лекарите на СР Македонија, Струга, 1977 : Зборник на трудови II – Документа ф/10–2. – Скопје, 1978, 848–850.

48. Колевски П., Ивановски Д., Поленаковиќ М., Масин Г.: *Присуство на цитотоксични анти HLA антитела кај болни на дијализа (Appeariance of Cytotoxic Anti HLA Antibodies in Patients on Dialysis).* – X Конгрес на лекарите на СР Македонија, Струга, 1977 : Зборник на трудови II – Документа ф/10–2. – Скопје, 1978, 856–858.

49. Џикова С., Поленаковиќ М.: *Бактерии обложени со антитела во дијагностиката и евалуацијата на уринарната инфекција (Antibody Coated Bacteria in Diagnosis and Evaluation of Urinary Infection).* – X Конгрес на лекарите на СР Македонија, Струга, 1977 : Зборник на трудови II – Документа ф/10–2. – Скопје, 1978, 880–885.

50. Грчевска Л., Грозданoвски Р., Поленаковиќ М., Џикова С.: *Бубрежните заболувања и гравидитетот (Renal Diseases and Pregnancy).* – X Конгрес на лекарите на СР Македонија, Струга, 1977 : Зборник на трудови II – Документа ф/10–2. – Скопје, 1978, 1028–1030.

51. Gučeva B., Polenaković M., Čakalaroska D., Puševski A., Grličkov M.: *Ispitivanje kože imunofluorescentnom metodom u bolesnika s reumatoidnim artritisom (The Examination of Skin with Immunofluorescent Method at Patients with Rheumatoid Arthritis).* – Godišen zbornik na Medicinskiot fakultet – Skopje, 1978, XXIV: 293–298.

52. Polenaković M.: *Imunosupresivna terapija glomerulonefritisa (The Treatment of Glomerulonephritis with Immunosuppressive Drugs).* – VI Naučni sastanak alergologa i kliničkih imunologa Jugoslavije, Ohrid, 24–26 maj 1978 : Zbornik radova, suppl. 9. – Beograd : Udruženje alergologa i kliničkih imunologa Jugoslavije, 399–403.

53. Поленаковиќ М., Хрисохо Д.: *Балканска ендемска нефропатија – Имунофлуоресцентна микроскопска испитивања (Balkan Endemic Nephropathy – Immunofluorescent examination).* – II Симпозијум о ендемској нефропатији, Београд–Лазаревац, 24–25. VI 1977. – Београд : Српска академија наука и уметности, 1979, 137–150.

54. Поленаковиќ М.: *Придонес на имунофлуоресцентното иследување во дијагностиката на гломерулонефропатиите (Contribution of the Immunofluorescent*

Examination in the Diagnostic of Glomerulonephritis). – Македонски медицински преглед – Скопје, XXXIII, 3–4: 225–232, 1979.

55. Ljapčev R., Polenaković M., Ivanovski N.: *Neurografsko ispitivanje i „H" refleks kod bolesnika sa hroničnom bubrežnom insuficijencijom na dijalizi (Neurographic Examination and "H" Reflex in Patients on Chronic Renal Failure on Dialysis).* – 1. Kongres i 3. Skupština Jugoslavenske zajednice za dijalizu i transplantaciju, Opatija, 25–27. X 1978 : Zbornik radova. – Rijeka : Jugoslavenska zajednica za dijalizu i transplantaciju, 1980, 209–216.

56. Ljapčev R., Polenaković M., Ivanovski N., Grčevska L.: *Evaluacija mogućnosti EEG ispitivanja pacijenata sa hroničnom bubrežnom insuficijencijom na dijalizi (Evaluation of the Possibilities of EEG Examination in Patients with Chronic Renal Failure on Dialysis).* – 1. Kongres i 3. Skupština Jugoslavenske zajednice za dijalizu i transplantaciju, Opatija 25–27. X 1978 : Zbornik radova. – Rijeka : Jugoslavenska zajednica za dijalizu i transplantaciju, 1980, 217–223.

57. Grčevska L., Polenaković M.: *T i B limfociti kod hronične bubrežne insuficijencije (T and B Lymphocytes in Chronic Renal Failure).* – 1. Kongres i 3. Skupština Jugoslavenske zajednice za dijalizu i transplantaciju, Opatija 25–27. X 1978 : Zbornik radova. – Rijeka : Jugoslavenska zajednica za dijalizu i transplantaciju, 1980, 253–263.

58. Kolevski P., Ivanovski D., Polenaković M., Masin G.: *Citotoksična antitela kod bolesnika sa hroničnom bubrežnom insuficijencijom (Cytotoxic Antibodies in Patients with Chronic Renal Failure).* – 1. Kongres i 3. Skupština Jugoslavenske zajednice za dijalizu i transplantaciju, Opatija, 25–27. X 1978 : Zbornik radova. – Rijeka : Jugoslavenska zajednica za dijalizu i transplantaciju, 1980, 281–284.

59. Polenaković M.: *Imunomorfološka ocena glomerulonefritisa – prilog upoznavanju prognoze transplantiranog bubrega (Immunomorphological Evaluation of Glomerulonephritis in Estimation of Prognosis of Transplanted Kidney).* – 1. Kongres i 3. Skupština Jugoslavenske zajednice za dijalizu i transplantaciju, Opatija, 25–27. X 1978 : Zbornik radova. – Rijeka : Jugoslavenska zajednica za dijalizu i transplantaciju, 1980, 289–308.

60. Петковска Л., Киријас Н., Георгиевски М., Груневски М., Oнчевски А., Поленаковиќ М.: *Белодробни промени кај хроничнаша бубрежна инсуфициенција (Pulmonary Changes in Chronic Renal Failure).* – IV пулмолошки денови на лекарите од СР Македонија, Отешево, 24–26 мај 1979 : Зборник на трудови, супл. 18. – Скопје : Сојуз на лекарите од СР Македонија, 1980, 213–216.

61. Kotevska R., Grčeva B., Stavrić G., Polenaković M.: *Membranozna nefropatija u dece (Membranous Nephropathy in Children).* – XI Kongres pedijatara Jugoslavije, Sarajevo, 23–26 oktobar 1979 : Zbornik radova, 675–677.

62. Поленаковиќ М.: *Хийершензијаша како сугерирачки факшор за гломерулойашијаша (Hypertension as a Suggesting Factor for Glomerulopathy).* – Зборник на трудовите од VIII симпозиум по хипертензија за лекарите по општа медицина од СР Македонија, Скопје 9–11 ноември 1979. – Скопје : Сојуз на лекарите на СР Македонија, 1980, 123–126.

63. Поленаковиќ М.: *Nefropatija kao posledica lečenja solima zlata (Nephropathy as a Consequence of the Treatment with Gold Salt).* – X интерсекциски состанок на патолозите од Југославија, Охрид 5–7 јуни 1980 : Зборник на трудови. – Здружение на патолозите на Југославија, 70–71.

64. Котевска Р., Поленаковиќ М., Грчева Б., Ставриќ Ѓ.: *Некои имунолошки асйекши на мембранознаша нефройашија кај децаша (Some Immunological Aspects of Membranous Nephropathy in Children).* – VI Kongres alergologa i kliničkih imunologa Ju-

goslavije, Struga, 25–27 septembar 1980 : Zbornik radova, suppl. 20. – Skopje : Klinika za pulmoalergologiju Medicinskog fakulteta – Univerziteta „Kiril i Metodij", 555–559.

65. Polenaković M.: *Vrednost imunofluorescentnog ispitivanja u dijagnostici glomerulonefrita (The Value of Immunofluorescence in the Diagnosis of Glomerulonephritis).* – VI Kongres alergologa i kliničkih imunologa Jugoslavije, Struga 25–27 septembar 1980 : Zbornik radova, suppl. 20. – Skopje : Klinika za pulmoalergologiju Medicinskog fakulteta – Univerziteta „Kiril i Metodij", 561–565.

66. Polenaković M., Polenaković B.: *Krioglobulini kod bolesnika sa lupus nefritom (SLE) (Cryoglobulins in Lupus Nephritis – SLE).* – VI Kongres alergologa i kliničkih imunologa Jugoslavije, Struga, 25–27 septembar 1980 : Zbornik radova, suppl. 20. – Skopje : Klinika za pulmoalergologiju Medicinskog fakulteta – Univerziteta „Kiril i Metodij", 567–570.

67. Поленаковиќ М.: *Нефролошка етиоструктурна процена во тимскаата подел-ба на делувањето во СР Македонија (Nephrological Ethiostructural Evaluation in the Treatment of Patients in R. Macedonia).* – Симпозиум за организација на нефролошката дејност во СР Македонија и Симпозиум за уринарни инфекции, Маврово, 5–7 декември 1980 : Зборник на трудови. – Гостивар : Бигорски научно-културни собири, 1981, 29–33.

68. Поленаковиќ М.: *Етиоструктурна процена на уринарните инфекции (Ethiostructural Evaluation of Urinary Infections).* – Симпозиум за организација на нефролошката дејност во СР Македонија и Симпозиум за уринарни инфекции, Маврово, 5–7 декември 1980 : Зборник на трудови. – Гостивар : Бигорски научно-културни собири, 1981, 81–85.

69. Цикова С., Поленаковиќ М.: *Одредување местото на уринарната инфекција со примена на тестот за детекција на бактерии обвиени со антитела во седиментот на урината (Antibody – Croated Bacteria in Urinary Tract Infection).* – Симпозиум за организација на нефролошката дејност во СР Македонија и Симпозиум за уринарни инфекции, Маврово 5–7 декември 1980 : Зборник на трудови. – Гостивар : Бигорски научно-културни собири, 1981, 87–92.

70. Поленаковиќ М., Грчевска Л., Цикова С.: *Карактеристики на пиелонефритот кај хоспитализираните болни во периодот 1979–1980 г. на Клиниката за нефрологија при Медицинскиот факултет во Скопје (Clinical Features of Pyelonephritis in Hospitalised Patients for the Period 1979–1980 in the Department of Nephrology of Medical Faculty in Skopje).* – Симпозиум за организација на нефролошката дејност во СР Македонија и Симпозиум за уринарни инфекции, Маврово 5–7 декември 1980 : Зборник на трудови. – Гостивар : Бигорски научно-културни собири, 1981, 93–102.

71. Polenaković M., Karanfilski B.: *Ispitivanje celularne imunosti kod bolesnka sa balkanskom endemskom nefropatijom (BEN) (Study of Cell-Mediated Immunity in Balkan Endemic Nephropathy – BEN).* – I kongres nefrologa Jugoslavije, Beograd, 14–18 oktobar 1979 : Zbornik radova. – Beograd : Savez lekarskih društava Jugoslavije, 1981, 118–122.

72. Polenaković M.: *Značaj imunoloških ispitivanja u proceni etiopatogeneze glomerulopatija (The Value of Immunohistological Investigation in the Study of Pathogenesis of Glomerulopathies).* – I kongres nefrologa Jugoslavije, Beograd 14–18 oktobar 1979 : Zbornik radova. – Beograd : Savez lekarskih društava Jugoslavije, 1981, 195–216.

73. Polenaković M., Polenaković B.: *Krioglobulini kod primarnih glomerulonefrita : Imunohemijska ispitivanja (Cryoglobulins in Glomerulonephritis not Associated with Systemic Disease (Primary Glomerulonephritis).* – I kongres nefrologa Jugoslavije, Beograd, 14–18 oktobar 1979 : Zbornik radova. – Beograd : Savez lekarskih društava Jugoslavije, 1981, 342–345.

74. Polenaković M., Džikova S., Grčevska L.: *Imunofluorescentno ispitivanje kože u bolesnika sa idiopatskim i sekundarnim glomerulonefropatijama (Immunofluorescence Study of Skin Biopsy Specimens from Patients with Idiopathic and Secondary Glomerulonephropathy).* – I Kongres nefrologa Jugoslavije, Beograd, 14–18 oktobar 1979 : Zbornik radova. – Beograd : Savez lekarskih društava Jugoslavije, 1981, 355–359.

75. Миленковиќ З., Поленаковиќ М.: *Полицистична бубрежна болест – Приказ на пациенти (The Polycystic Kidney Disease – a Patient Review).* – Медицинска мисла : Годишен зборник на Медицинскиот факултет – Скопје, 1981, 27, супл. 1: 7–10.

76. Грчевска Л., Поленаковиќ М., Цикова С., Гроздановски Р.: *Конгенитални малформации на уринарниот систем кај пациентите хоспитализирани на Клиниката за нефрологија во периодот од 1977 до 1981 година (Congenital Malformations of Urinary Tract in Patients Treated at the Department of Nephrology, in the Period of 1977–1981).* – XI Конгрес на лекарите на СР Македонија, Струга, 23–25. IX 1982 : Зборник на трудови II. – Скопје : Сојуз на здруженијата на лекарите на СР Македонија, 864–866.

77. Поленаковиќ М.: *Иследување на болен со инфекција на уринарниот систем (Diagnosis of the Patient with Urinary Tract Infection).* – XI Конгрес на лекарите на СР Македонија, Струга, 23–25. IX 1982 : Зборник на трудови II. – Скопје : Сојуз на здруженијата на лекарите на СР Македонија, 866–870.

78. Polenaković M.: *Mogućnosti ambulantnog dijagnostikovanja i praćenja toka glomerulonefrita (The Diagnosis and Follow-Up of the Course of Glomerulonephritis in Outpatient Clinics).* – Lij. vjes. 104 (11–12): 494–498, 1982.

79. Grčevska L., Polenaković M., Dukovska R., Džikova S.: *Au Antigenemija u hospitalizovanih pacijenata na Klinici za nefrologiju u Skopju (Au Antigenemia in Hospitalised Patients at the Department of Nephrology, Skopje).* – Zbornik radova XXIV naučnog sastanka mikrobiologa, epidemiologa i infektologa Jugoslavije i VIII simpozijum Epidemiološki problemi u zaštitu i unapređenju čovekove sredine, Pula, 9–14.06.1982. – Skopje : Zavod za zdravstvena zaštita na zdravstven dom, 360–362.

80. Grčevska L., Polenaković M., Džikova S.: *Neki epidemiološki podatci o etiologiji hronične bubrežne insuficijencije na području SR Makedonije (Some Epidemiological Data for the Etiology of Chronic Renal Failure in R. Macedonia).* – Zbornik radova XXIV naučnog sastanka mikrobiologa, epidemiologa i infektologa Jugoslavije i VIII simpozijum Epidemiološki problemi u zaštiti i unapređenju čovekove sredine, Pula, 9–14.06.1982. – Skopje : Zavod za zdravstvena zaštita na zdravstven dom, 527–529.

81. Поленаковиќ М.: *Амбулантно поликлинички карактеристики на гломерулонефритите кај возрасните (Outpatient Clinic Characteristics of Glomerulonephritis (GN) in Adults).* – Годишен зборник на Медицинскиот факултет – Скопје, 1982, 28 (1): 57–61.

82. Грчевска Л., Поленаковиќ М., Цикова С.: *Hb s антигенемијата кај пациентите и вработените на Клиниката за нефрологија во Скопје (Hb s Antigenemy in Patients and Personnel of Department of Nephrology).* – Годишен зборник на Медицинскиот факултет – Скопје, 1982, 28 (1): 63–66.

83. Грчевска Л., Поленаковиќ М.: *Т и Б лимфоцити кај разните паренхимни бубрежни заболувања (T and B Lymphocytes in Different Forms of Renal Parenchymal Disease).* – Годишен зборник на Медицинскиот факултет – Скопје, 1982, 28 (2): 173–176.

84. Цикова С., Поленаковиќ М.: *Ултразвукот во дијагноза на бубрежните заболувања (Ultrasound in Diagnosis of Renal Disease).* – Годишен зборник на Медицинскиот факултет – Скопје, 1982, 28 (2): 177–179.

85. Поленаковиќ М., Чакалароски К., Гроздановски Р., Масин Г.: *Пипемидинска киселина во лекувањето на инфекциите на уринарниот систем (The Use of Pipemidic Acid in the Treatment of Infection in the Urinary System).* – Годишен зборник на Медицинскиот факултет – Скопје, 1982, 28 (2): 169–171.

86. Polenaković M., Polenaković B., Savić V., Strahinjić S., Stefanović V.: *Cryoglobulins in Patients with Balkan Endemic Nephropathy.* – Proceedings of the 5th Symposium on Endemic (Balkan) Nephropathy : Current Research in Endemic (Balkan) Nephropathy – Niš, 39–45, 1983.

87. Поленаковиќ М.: *Лекување на болен со инфекција на уринарниот систем (Treatment of Patient with Urinary Tract Infection).* – Македонски медицински преглед – Скопје, XXXVII, 1-2: 32–34, 1983.

88. Polenaković M., Grčevska L.: *Immunofluorescence Study of Skin Biopsy Specimens from Patients with Balkan Endemic Nephropathy.* – Proceedings of the 5th Symposium on Endemic (Balkan) Nephropathy : Current Research in Endemic (Balkan) Nephropathy – Niš, 47–48, 1983.

89. Levi-Jovović E., Milojević Lj., Milosavljević R., Strahinjić S., Stefanović V., Vukušić Z., Kostić S., Masin G., Polenaković M., Ševćeti B., Radosavljević M., Milošević D., Kutlesić A.: *Cytomegalovirus Complement-Fixing Antibodies in Patients on Maintenance Hemodialysis with Special Reference to Endemic (Balkan) Nephropathy Patients.* – Proceedings to the 5th Symposium on Endemic (Balkan) Nephropathy : Current Research in Endemic (Balkan) Nephropathy – Niš, 209–212, 1983.

90. Polenaković M., Grozdev Lj., Stavrić G., Roganović-Zafirova D.: *Elektromikroskopske opservacije ranih promena amiloidoze bubrega (Electromicroscopic Observation of Early Phase of Renal Amiloidosis).* – 4. Jugoslovanski simpozij o elektronski mikroskopiji, Kranjska Gora, 26–28 maj 1983 : Zbornik, 137–138.

91. Grozdev Lj., Stavrić G., Polenaković M., Roganović-Zafirova D.: *Dijagnostički značaj mikrovezikularnih i filamentoznih čestica kod membranoznog glomerulonefritisa (Diagnostic Importance of Microvesicula and Filamentosis Fragments in Membranous Glomerulonephritis).* – 4. Jugoslovanski simpozij o elektronski mikroskopiji, Kranjska Gora, 26–28 maj 1983 : Zbornik, 139–140.

92. Polenaković M., Grozdev Lj., Stavrić G., Roganović-Zafirova D.: *Mezangialni proliferativni glomerulonefritis u našem biopsiskom materijalu (Mesangio-Prolipherative Glomerulonephritis in Our Renal Biopsies Material).* – IV Kongres patologa Jugoslavije, Kruševo, 2–4 jun 1983 : Zbornik radova, 175–176.

93. Грчевска Л., Поленаковиќ М., Цикова С.: *Конгенитални малформации на бубрегот кај хоспитализираните болни на Клиниката за нефрологија (Congenital Malformations of the Kidney in Hospitalized Patients of the Department of Nephrology.* – Годишен зборник на Медицинскиот факултет – Скопје, 1984, 30 (1): 61–64.

94. Dukovska R., Žepčevska Z., Grčevska L., Polenaković M.: *Uporedna ispitivanja HBs Ag kod dijaliziranih i nedijaliziranih bolesnika, kao i kod personala Nefrološke klinike u Skoplju (HBs Ag in Dialysed and Non-Dialysed Patients as Well as in the Staff at the Nephrology Department).* – Simpozijum o dijalizi, Struga, 11–13 oktobar 1984 : Zbornik radova. – Skopje : Klinika za nefrologija, 117–121.

95. Поленаковиќ М.: *Современи погледи на дијабетичната нефропатија (Contemporary Views of the Diabetic Nephropathy).* – Зборник на трудови од XI симпозиум за Diabetes Mellitus за лекарите по општа медицина од СР Македонија, Скопје, 25–26. V 1984. – Скопје : Секција на лекарите по општа медицина, 1985, 66–72.

96. Polenaković M., Ganote Ch. E., Potter E. V., Jennings R. B.: *Unilateral Renal Vein Occlusion in Rats.* – Nephron, 40: 91–95, 1985.

97. Roganović-Zafirova D., Grozdev Lj., Polenaković M.: *Brucelozna nefropatija? (Brucellosis Nephropathy?).* – XII Intersekcijski sastanak patologa Jugoslavije, Niš, 6–8 juni 1985 : Zbornik radova, 125–126.

98. Džikova S., Polenaković M.: *Ultraschalldiagnostik bei akutem Nierenversagen.* – 7. Donausymposium für Nephrologie, Baden/Wien, 5.–8. September 1985. – München : Dustri-Verlag Dr. Karl Feistle, 302–304.

99. Поленаковић М.: *Имунолошка испитивања ендемске нефропатије (Immunologic Investigation of Endemic Nephropathy).* – III Симпозијум о ендемској нефропатији : Научни скупови Српске академије наука и уметности, књ. XXIII, Одељење медицинских наука, књ. 3. – Београд : САНУ, 1985, 131–142.

100. Polenaković M., Čakalaroski K., Grozdanovski R.: *Clinical Studies on Pipemidic Acid in the Treatment of Urinary Tract Infection Caused by Pseudomonas Aeruginosa.* – Godišen zbornik na Medicinskiot fakultet – Skopje, 1985, 31 (1): 25–26.

101. Грчева Б., Котевска Р., Кузмановска Д., Поленаковиќ М., Гроздев Љ., Ставриќ Ѓ.: *Хематурија како израз на фамилна нефропатија (Hematuria as Express of Familial Nephropathy).* – Годишен зборник на Медицинскиот факултет – Скопје, 1985, 31 (1): 57–62.

102. Grčevska L., Polenaković M.: *Lymphocyte Populations and Subpopulations of B Lymphocytes in Various Forms of Glomerulonephritis.* – Godišen zbornik na Medicinskiot fakultet – Skopje, 1985, 31 (2): 175–178.

103. Polenaković M., Grčevska L., Džikova S., Stojanovski R., Nedelkovski J., Stojčevski T.: *Minimal Change Nephrotic Syndrome in a Patient with Acute Lymphoblastic Leukaemia.* – Godišen zbornik na Medicinskiot fakultet – Skopje, 1985, 31 (2): 217–219.

104. Polenaković M., Džikova S., Simova H., Georgieva B.: *The Investigation of Congenital Malformations of the Kidney with Ultrasound and Radionuclides.* – Advances in Non-invasive Nephrology : Proceedings of the International Congress of Non-invasive Diagnosis of Kidney Disease held in Vienna, September 1983 / Ed.: Lubec G., Campese V. – London. Paris : John Libbey, 1985, 41–44.

105. Поленаковиќ М.: *Четириесет години од формирањето на Сојузот на здруженијата на лекарите на СР Македонија (Forty Years Since the Foundation of the Macedonian Medical Association).* – Македонски медицински преглед – Скопје, XXXIX, 3–4: 77–86, 1985.

106. Грчевска Л., Поленаковиќ М., Љапчев Р., Станоева Љ.: *Приказ на случај со акутна интермитентна порфирија (Presentation of a Case with Acute Intermittent Porphyria).* – Македонски медицински преглед – Скопје, XXXIX, 5–6: 151–15, 1985.

107. Љапчев Р., Поленаковиќ М., Ивановски Н.: *Неурофизиолошка процена проксималног дела периферних нерава код уремичне нефропатије (Neuro-Physiologic Evaluation of the Proximal Part of the Peripheric Nerves in Uraemic Nephropathy).* – Српски архив – Београд, 113, 5–6: 389–400, 1985.

108. Džikova S., Grčevska L., Polenaković M.: *Prilog ultrasonografije u oceni infekcija urinarnog sistema.* – Prevencija i lečenje infekcija urotrakta : Zbornik radova Majskog nefrološkog seminara, Niš, 1985 / ured. Strahinjić S., Stefanović V. – Niš : Medicinski fakultet – Univerzitet u Nišu, 241–244.

109. Цикова С., Поленаковиќ М.: *Ултразвукот во дијагностиката на бубрежните заболувања (Ultrasound in the Diagnosis of Renal Disease).* – Македонски медицински преглед – Скопје, XL, супл. 1: 21–24, 1986.

110. Поленаковиќ М., Грчевска Л.: *Појава и развој на хроничната бубрежна инсуфициенција кај гломерулонефритите (The Appearance and Development of Chronic Renal Failure in Patients with Different Forms of Glomerulonephritis).* – Македонски медицински преглед – Скопје, XL, супл. 1: 49–55, 1986.

111. Поленаковиќ М.: *Плазмаферезата во лекувањето на гломерулонефритите (Plasmapheresis in the Treatment of Glomerulonephritis).* – Македонски медицински преглед – Скопје, XL, супл. 1: 57–60, 1986.

112. Grčevska L., Polenaković M., Džikova S., Stavrić G., Zografski G.: *Akutna bubrežna insuficijencija kod akutnih glomerulonefrita (Acute Renal Failure in Acute Glomerulonephritis).* – Zbornik radova III Kongresa nefrologa Jugoslavije, Ljubljana, 4.–6.12.1985 : Nefrologija 1986 / ured. Drinovec J., Ponikvar R., 105–106.

113. Džikova S., Polenaković M., Grčevska L.: *Ehosonografija kod stanja sa akutnom bubrežnom insuficijencijom (Ultrasonography in Acute Renal Failure).* – Zbornik radova III Kongresa nefrologa Jugoslavije, Ljubljana, 4.–6.12.1985 : Nefrologija 1986 / ured. Drinovec J., Ponikvar R., 153–154.

114. Kuzmanovska D., Kotevska R., Polenaković M.: *Rapidoprogresivni glomerulonefritis poststreptokokne etiologije u dece (Poststreptococal Rapid Progressive Glomerulonephritis in Children).* – Zbornik radova III Kongresa nefrologa Jugoslavije, Ljubljana, 4.–6.12.1985 : Nefrologija 1986 / ured. Drinovec J., Ponikvar R., 161–163.

115. Polenaković M., Dejanov I., Dejanov P., Masin G.: *Hemostatski poremećaji kod bubrežnih bolesnika (Hematologic Disorders in Renal Patients).* – Zbornik radova III Kongresa nefrologa Jugoslavije, Ljubljana, 4.–6.12.1985 : Nefrologija 1986 / ured. Drinovec J., Ponikvar R., 212–216.

116. Поленаковиќ М., Грчевска Л., Цикова С., Ставриќ Ѓ.: *Гломерулонефрити кај возрасните во СР Македонија (Glomerulonephritis in Adults in R. Macedonia).* – XII Конгрес на лекарите на СР Македонија, Скопје, 25–27.09.1986 : Зборник на трудови. – Македонски медицински преглед – Скопје, XL, супл. 3: 35–36.

117. Грчевска Л., Поленаковиќ М., Цикова С., Ставриќ Ѓ., Зографски Г: *Следење на еволуцијата на хроничните гломерулонефрити (Follow-up of the Evaluation of Chronic Glomerulonephritis).* – XII Конгрес на лекарите на СР Македонија, Скопје, 25–27.09.1986 : Зборник на трудови. – Македонски медицински преглед – Скопје, XL, супл. 3: 39–40.

118. Грчевска Л., Поленаковиќ М.: *Проблемот на гравидитетот кај гломеруларните заболувања (Pregnancy in Glomerular Diseases).* – XII Конгрес на лекарите на СР Македонија, Скопје, 25–27.09.1986 : Зборник на трудови. – Македонски медицински преглед – Скопје, XL, супл. 3: 41–42.

119. Котевска Р., Кузмановска Д., Ставриќ Ѓ., Поленаковиќ М.: *Мембранозен гломерулонефритис во детската возраст (Membranous Glomerulonephrit in Childhood).* – XII Конгрес на лекарите на СР Македонија, Скопје, 25–27.09.1986 : Зборник на трудови. – Македонски медицински преглед – Скопје, XL, супл. 3: 43–44.

120. Колевски П., Грчевска Л., Благоевска М., Поленаковиќ М.: *Иследување на ХЛА системот кај гломерулонефрити (Estimation of HLA System in Glomerulonephritis).* – XII Конгрес на лекарите на СР Македонија, Скопје, 25–27.09.1986 :

Зборник на трудови. – Македонски медицински преглед – Скопје, XL, супл. 3: 45–46.

121. Поленаковиќ Б., Хрисохо Р., Поленаковиќ М.: *Криоглобулини кај бубрежните болни (Cryoglobulins in Renal Patients).* – XII Конгрес на лекарите на СР Македонија, Скопје, 25–27.09.1986 : Зборник на трудови. – Македонски медицински преглед – Скопје, XL, супл. 3: 49–50.

122. Зографски Г, Ставриќ Ѓ., Грчевска Л., Поленаковиќ М.: *Морфолошки испитувања кај акутните гломерулонефрити (Morphological Examinations in Acute Glomerulonephritis).* – XII Конгрес на лекарите на СР Македонија, Скопје, 25–27.09. 1986 : Зборник на трудови. – Македонски медицински преглед – Скопје, XL, супл. 3: 53–54.

123. Аврамовски Ј., Вељановски Х., Јанакиева-Димитрова П., Поленаковиќ М.: *Хронични гломерулонефрити (ГН) на Интерното одделение при медицинскиот центар „Др. Трифун Пановски" Битола во периодот од 1974–1985 година (Chronic Glomerulonephritis at the Medical Ward of the General Hospital "Dr. Trifun Panovski" Bitola in the Period of 1974–1985).* – XII Конгрес на лекарите на СР Македонија, Скопје, 25–27.09.1986 : Зборник на трудови. – Македонски медицински преглед – Скопје, XL, супл. 3: 57–58.

124. Груев Т., Поленаковиќ М., Богданова М., Поп Стефанова А., Грчевска Л.: *Ензимурија кај гломерулонефрити (Ensymuria in Glomerulonephritis).* – XII Конгрес на лекарите на СР Македонија, Скопје, 25–27.09.1986 : Зборник на трудови. – Македонски медицински преглед – Скопје, XL, супл. 3: 59–60.

125. Николов В., Поленаковиќ М., Чакалароски К., Ончевски А., Амитов В., Лозанче Љ.: *Дијабетична нефропатија и хронична ренална инсуфициенција (Diabetic Nephropathy and Chronic Renal Failure).* – XII Конгрес на лекарите на СР Македонија, Скопје, 25–27.09.1986 : Зборник на трудови. – Македонски медицински преглед – Скопје, XL, супл. 3: 61–62.

126. Цикова С., Поленаковиќ М., Грчевска Л.: *Зошто ехосонографија кај болни со заболувања на уринарниот систем (Why Echosonography in Patients with Urinary Tract Fisease).* – XII Конгрес на лекарите на СР Македонија, Скопје, 25–27.09. 1986 : Зборник на трудови. – Македонски медицински преглед – Скопје, XL, супл. 3: 153–154.

127. Симова Н., Цикова С., Грчевска Л., Георгиевска Б., Поленаковиќ М.: *Испитување на конгениталните малформации на бубрегот со ултразвук и радиоизотопски техники (Estimation of Renal Congenial Malformation with Ultrasound and Radio Nucleide).* – XII Конгрес на лекарите на СР Македонија, Скопје, 25–27.09. 1986 : Зборник на трудови. – Македонски медицински преглед – Скопје, XL, супл. 3: 159–160.

128. Богданова В., Долгова-Корубин В., Лопарска С., Поленаковиќ М., Цикова С.: *Компјутеризирана сцинтиграфија на бубрег како скрининг тест за реноваскуларна хипертонија (Renal Computerise Syntygraphy as a Screening Test for Renovascular Hypertension).* – XII Конгрес на лекарите на СР Македонија, Скопје, 25–27.09. 1986 : Зборник на трудови. – Македонски медицински преглед – Скопје, XL, супл. 3: 185–186.

129. Polenaković M.: *Membranozni glomerulonefritis (Membranous Glomerulonephritis).* – Medicinska enciklopedija. – Drugi dopunski svezak. – Zagreb : Jugoslavenski leksikografski zavod „Miroslav Krleža", MCMLXXXVI, 416–418.

130. Polenaković M.: *Nefropatija IgA (IgA Nephropathy).* – Medicinska enciklopedija. – Drugi dopunski svezak. – Zagreb : Jugoslovenski leksikografski zavod „Miroslav Krleža", MCMLXXXVI, 418–419.

131. Polenaković M.: *Imunohistološko ispitivanje bubrega u izučavanju etiopatogeneze i klasifikacije glomerulonefritisa (Immunohystological Examination in Styding the Ethiopathogenesis and Clasification of Glomerulonephritis).* – Dijagnoza i lečenje glomerulonefritisa : Zbornik radova Majskog nefrološkog seminara / ed. Strahinjić S., Stefanović V., Niš, 1986, 51–56.

132. Kolevski P., Polenaković M., Blagoevska M., Grčevska L.: *HLA i glomerulonefriti (HLA and Glomerulonephritis).* – Primarne i sekundarne glomerulopatije : Zbornik radova Majskog nefrološkog seminara / ur. Strahinjić S., Stefanović V., Niš, 1986, 34–36.

133. Polenaković, M., Grčevska L., Stavrić G., Zografski G., Grozdev Lj.: *IgA nefropatija – kliničko imunomorfološka ispitivanja i praćenje toka bolesti (IgA Nepropathy – Clinico Immunomorphological Examination and Follow-up the Disease).* – Primarne i sekundarne glomerulopatije : Zbornik radova Majskog nefrološkog seminara / ur. Strahinjić S., Stefanović V., Niš, 1986, 81–85.

134. Polenaković M., Grčevska L., Stavrić G., Džikova S.: *Membranozni glomerulonefrit, kliničko-imunomorfološka ispitivanja i praćenje toka bolesti (Membranous Glomerulonephritis, Clinical-Immunological Examination and Follow-up of the Disease).* – Primarne i sekundarne glomerulopatije : Zbornik radova Majskog nefrološkog seminara / ur. Strahinjić S., Stefanović V., Niš, 1986, 114–119.

135. Nikolov V., Polenaković M., Sadikario S., Grčevska L.: *Kliničke karakteristike bolesnika sa dijabetičnom nefropatijom hospitalizovanih tokom 4 godine na Klinici za nefrologiju Medicinskog fakulteta u Skoplju (Clinical Features of the Diabetic Nephropathy in Patients During 4 Years at the Department of Nephrology, Medical Faculty – Skopje).* – Primarne i sekundarne glomerulopatije : Zbornik radova Majskog nefrološkog seminara / ur. Strahinjić S., Stefanović V., Niš, 1986, 162–165.

136. Grčevska L., Polenaković M.: *Nastanak i evolucija hronične bubrežne insuficijencije kod glomerulonefrita (Appearance and Evolution of Chronic Renal Failure in Patients with Glomerulonephritis).* – Primarne i sekundarne glomerulopatije : Zbornik radova Majskog nefrološkog seminara / ur. Strahinjić S., Stefanović V., Niš, 1986, 211–214.

137. Polenaković M., Grčevska L., Polenaković B.: *Immunoglobulins, C3 and C4 Components of Complement in Sera and Renal Tissue in Patients with Glomerulonephritis.* – Periodicum Biologorum, 88 (1): 227–228, 1986.

138. Кузмановска Д., Котевска Р., Поленаковиќ М., Дејанов И., Миленковски В., Чакалароски К., Ончевски А., Ставриќ Ѓ.: *Рапидопрогресивен гломерулонефритис кај деца: приказ во пет случаи (Rapidly Progressive Glomerulonephritis in Children).* – Годишен зборник на Медицинскиот факултет – Скопје, 1986, 32 (1): 65–71.

139. Чакалароски К., Поленаковиќ М., Јовановски Ј., Ончевски А., Масин Г.: *Акутна бубрежна инсуфициенција како компликација на септички абортус и гестоза (Acute Renal Failure as a Complication of Septic Abortion and Gestosis).* – Македонски медицински преглед – Скопје, 1-2: 37–39, 1986.

140. Поленаковиќ М.: *Лекување на инфекциите на уринарниот систем (Treatment of Urinary Tract Infection).* – Зборник на трудови од XII Симпозиум Избрани поглавија од дерматологија – Современа и рационална терапија за лекарите по општа медицина од СР Македонија, Скопје, 14–15. XI 1986. – Скопје : Сојуз на здруженијата на лекарите на СРМ, 1987, 103–109.

141. Stefanović V., Savić V., Lečić N., Polenaković M.: *Antibodies to Double-Stranded Deoxyribonucleic Acid in End-Stage Kidney Disease Patients and in Kidney Graft Recipients.* – Acta med. iug., 41: 253–262,1987.

142. Polenaković M., Grčevska L.: *Hipertenzija kod različitih formi glomerulonefrita (Hypertension in Different Forms of Glomerulonephritis).* – Simpozij o hemodijalizi, Zagreb, Prosinac 1987. – Anali Opće bolnice „Dr. Josip Kajfeš", suppl. 5, vol. 6: 63–65.

143. Поленаковиќ М., Грчевска Л., Џикова С., Поленаковиќ Б., Ставриќ Ѓ: *Мезангиопролиферативен гломерулонефрит со доминантно наталожување на имуноглобулин А: ИгА нефропатија (Mesangio-proliferative Glomerulonephritis with Dominant Deposition of the Immunoglobulin A: IgA Nephropathy).* – Годишен зборник на Медицинскиот факултет - Скопје, 1987, 33 (1): 39–45.

144. Polenaković M., Grčevska L., Stavrić G., Polenaković B., Masin G.: *Minimal Change Nephrotic Syndrome in Adults.* – Proceedings of the Third Scientific Meeting of Yugoslav Nephrologists, Sarajevo, 8–9 October 1987. – Periodicum Biologorum – Zagreb, 90, 4: 446–447, 1988.

145. Polenaković M., Stavrić G., Grčevska L., Zografski G., Polenaković B., Džikova S.: *Focal Glomerulosclerosis – Clinical Characteristics and Follow-up.* – Proceedings of the Third Scientific Meeting of Yugoslav Nephrologists, Sarajevo, 8–9 October 1987. – Periodicum Biologorum, 90, 4: 448–449, 1988.

146. Поленаковиќ М., Ставриќ Ѓ., Зографски Г., Ивановски Н., Чакаларовски К., Грчевска Л.: *Значење на бубрежната биопсија во следењето на трансплантираните болни (The Importance of Renal Biopsy in the Follow-up of the Transplanted Patients).* – Зборник на трудови IV недела на новини и актуелности во медицината, Скопје, 2–4 јуни 1988 : Зборник на трудови / уред. Поленаковиќ М. – Македонски медицински преглед – Скопје, XLII, супл. 8: 15–20.

147. Ивановски Н., Чакалароски К., Поленаковиќ М., Масин Ѓ.: *Имуносупресивна терапија при бубрежна трансплантација (Immunospressive therapy in renal transplantation).* – Зборник на трудови IV недела на новини и актуелности во медицината, Скопје, 2–4 јуни 1988 : Зборник на трудови / уред. Поленаковиќ М. – Македонски медицински преглед – Скопје, XLII, супл. 8: 1–6.

148. Grčevska L., Polenaković M.: *Correlation Between the Lymphocyte Subpopulations and Other Immunologic Characteristics with the Progression of the Disease in Membranous Nephropathy (MN).* – Proceedings of the Third Scientific Meeting of Yugoslav Nephrologists, Sarajevo, 8–9 October 1987. – Peridoicum Biologorum, 90, 4: 458–459, 1988.

149. Masin Đ., Ivanovski N., Polenaković M.: *Postponing Dialysis: Pros and Cons.* – Proceedings of the Third Scientific Meeting of Yugoslav Nephrologists, Sarajevo, 8–9 October 1987. – Periodicum Biologorum, 90, 4: 532–533, 1988.

150. Polenaković M.: *Dijagnostika bubrežnih bolesti neinvazivnim metodama (Diagnosis of Renal Diseases by Non-Invasive Methods).* – Симпозиум Неинвазивна дијагностика во нефрологијата и ренална остеодистрофија, Охрид, 23–24 април 1987 : Зборник на трудови / уред. М. Поленаковиќ. – Македонски медицински преглед – Скопје, XLIII, супл. 5: 11–12, 1989.

151. Džikova S., Polenaković M., Grčevska L.: *Ultrazvuk u ispitivanju urinarnog sistema (Ultrasound in Diagnosis of Renal Diseases).* – Симпозиум Неинвазивна дијагностика во нефрологијата и ренална остеодистрофија, Охрид, 23–24 април 1987 : Зборник на трудови / уред. М. Поленаковиќ. – Македонски медицински преглед – Скопје, XLIII, супл. 5: 14–22, 1989.

152. Polenaković M., Džikova S., Čakalaroski K., Ončevski A., Jovanovski J., Masin G.: *Uloga ultrazvuka u dijagnozi bubrežne insuficijencije uslovljene opstrukcijom urovodnih puteva (Ultrasonography in Diagnosis of Renal Failure Due to Obstructive Nephropathy).* – Симпозиум Неинвазивна дијагностика во нефрологијата и ренална остеодистрофија, Охрид, 23–24 април 1987 : Зборник на трудови / уред. М. Поленаковиќ. – Македонски медицински преглед – Скопје, XLIII, супл. 5: 57–58, 1989.

153. Tasić V., Džikova S., Kuzmanovska D., Sajkovski A., Polenaković M., Nikolov V.: *Ehorenografija u obradi dece sa nefro-urološkim oboljenjima (Ultrasonography in Evaluation of Children with Nephro-Urologic Diseases).* – Симпозиум Неинвазивна дијагностика во нефрологијата и реналната остеодистрофија, Охрид, 23–24 април 1987 : Зборник на трудови / уред. М. Поленаковиќ. – Македонски медицински преглед – Скопје, XLIII, супл. 5: 71–72, 1989.

154. Polenaković M., Džikova S.: *Ultrasonografija u evaluaciji tumora bubrega (Ultrasonography in Evaluation of Solid Renal Mass).* – Симпозиум Неинвазивна дијагностика во нефрологијата и ренална остеодистрофија, Охрид, 23–24 април 1987 : Зборник на трудови / уред. М. Поленаковиќ. – Македонски медицински преглед – Скопје, XLIII, супл. 5: 85–86, 1989.

155. Džikova S., Polenaković M.: *Bubrežna kolika – početno ispitivanje ultrazvukom (Ultrasonography in Initial Evaluating in Renal Colic).* – Симпозиум Неинвазивна дијагностика во нефрологијата и ренална остеодистрофија, Охрид, 23–24 април 1987 : Зборник на трудови / уред. М. Поленаковиќ. – Македонски медицински преглед – Скопје, XLIII, супл. 5: 88–89, 1989.

156. Масин Ѓ., Каранфилски Б., Поленаковиќ М., Шиколе А., Стојчев Н.: *Процена на коскениот скен при реналната остеодистрофија (Assessment of the Skeletal Scintigram in Renal Osteodystrophy).* – Симпозиум Неинвазивна дијагностика во нефрологијата и ренална остеодистрофија, Охрид, 23–24 април 1987 : Зборник на трудови / уред. М. Поленаковиќ. – Македонски медицински преглед – Скопје, XLIII, супл. 5: 139–141, 1989.

157. Polenaković M.: *Primarne glomerulopatije kod pacijenata ispitivanih na Klinici za nefrologiju Medicinskog fakulteta Skopje – korelacija sa rezultatima drugih nefroloških centara u Jugoslaviji : multicentrična studija (Primary Glomerulonephritis in Patients Examined at the Department of Nephrology, Medical Faculty, Skopje – Correlation with the Results from the Other Nephrologic Centres of Yugoslavia : Multicentric Study).* – Нефрологија '89 : Зборник на трудови на IV. Конгрес на нефролозите на Југославија, Скопје, 27–30. IX 1989 / уред. Поленаковиќ М., Зафировска К., Масин Ѓ., Чакалароски К., Грчевска Л. – Македонски медицински преглед – Скопје, XLIII, супл. 9: 21–27.

158. Grčevska L., Polenaković M.,: *Kliničko-patološko-imunološka karakteristika i preživljavanje bolesnika sa Lupus nefritom (Clinical, Pathohistological and Immunological Characteristics and Survival in Patients with Lupus Nephritis).* – Нефрологија '89 : Зборник на трудови на IV Конгрес на нефролозите на Југославија, Скопје, 27–30. IX 1989 / уред. Поленаковиќ М., Зафировска К., Масин Ѓ., Чакалароски К., Грчевска Л. – Македонски медицински преглед – Скопје, XLIII, супл. 9: 141–144.

159. Grčevska L., Polenaković M., Peeva-Pepeljugovska E.: *Hipertenzija kod primarnih glomerulonefrita (Hypertension in Primary Glomerulonephritis).* – Нефрологија '89 : Зборник на трудови на IV. Конгрес на нефролозите на Југославија, Скопје, 27–30. IX 1989 / уред. Поленаковиќ М., Зафировска К., Масин Ѓ., Чакалароски К., Грчевска Л. – Македонски медицински преглед – Скопје, XLIII, супл. 9: 189–193.

160. Ivanovski N., Čakalarovski K., Ončevski A., Grozdanovski R., Masin G., Ristovska V., Polenaković M.: *Profilaktički imunosupresivni protokol kod bolesnika sa renalnom transplantacijom (Immunosupressive Protocol in Patients with Renal Transplant).* – Нефрологија '89 : Зборник на трудови на IV Конгрес на нефролозите на Југославија, Скопје, 27–30. IX 1989 / уред. Поленаковиќ М., Зафировска К., Масин Ѓ., Чакалароски К., Грчевска Л. – Македонски медицински преглед – Скопје, XLIII, супл. 9: 267–269.

161. Šikole A., Masin G., Polenaković M., Atanasov N., Stojkovski Lj., Stojčeva-Taneva O., Stojčev N., Ivanovski N., Gerasimovska-Tanevska V., Amitov V., Čakalarovski K.: *„First Use" reakcije u početku hemodijalize („First-use" Reactions at the Onset of Dialysis Session).* – Нефрологија '89 : Зборник на трудови на IV Конгрес на нефролозите на Југославија, Скопје, 27–30. IX 1989 / уред. Поленаковиќ М., Зафировска К., Масин Ѓ., Чакалароски К., Грчевска Л. – Македонски медицински преглед – Скопје, XLIII, супл. 9: 501–505.

162. Polenaković M., Masin G., Šikole A., Džikova S., Ivanovski N.: *Long-Term Follow-up of Patients with Hepatitis B on Maintenance Dialysis.* – Научен собир Примарен црнодробен канцер, Скопје, 10–11. XII 1987 / уред. Давчев П. – Скопје : Македонска академија на науките и уметностите, 1989, 133–140.

163. Polenaković M.: *Balkan Nephropathy.* – Tubulo-Interstitial Nephropathies : Proceedings of the 4th Bari Seminar in Nephrology, Bari, 25–28 April 1990 / Ed. Amerio A., Coratelli P., Massry S. G. – Boston : Kluwer Academic Publishers, 129–136.

164. Polenaković M., Grčevska L.: *Treatment of Patients with Membranous Nephropaty (MN).* – New Therapeutic Strategies in Nephrology : Proceedings of the 3rd International Meeting on Current Therapy in Nephrology, Sorrento, 27–30 May 1990 / Ed. Andreucci V. E., Dal Canton A. – Boston : Kluwer Academic Publishers, 54–56.

165. Grčevska L., Polenaković M., Ončevski A., Zografski G., Gligić A.: *Different Pathohistological Presentations of Acute Renal Involvement in Hantaan Virus Infection : Report of Two Cases.* – Clinical Nephrology, 34, 5: 197–201, 1990.

166. Polenaković M., Grčevska L., Džikova S.: *Značaj biopsije bubrega za ranu morfološku dijagnozu bubrežnih oboljenja – glomerulonefritisa i za adekvatno lečenje (The Importance of Renal Biopsy for Early Morhological Diagnosis for Renal Disease – Glomerulonephritis and Adequate Treatment).* – Prevencija bubrežnih bolesti / ured. Strahinjić S., Stefanović V. – Niš : Univerzitet, 1990, 84–94.

167. Polenaković M., Grčevska L.: *Terapija primarnih glomerulonefrita sa visokim dozama metilprednizolona („Pulse" terapija) ("Pulse" Therapy with High Doses of Methyl Prednisolone in Primary Glomerulonephritis).* – Prevencija bubrežnih bolesti / ured. Strahinjić S., Stefanović V. – Niš : Univerzitet, 1990, 95–99.

168. Polenaković M., Grčevska L.: *Primena plazmafereze u lečenju glomerulonefrita (Plasmapheresis in the Treatment of Glomerulonephritis).* – Prevencija bubrežnih bolesti / ured. Strahinjić S., Stefanović V. – Niš : Univerzitet, 1990, 110–118.

169. Пепељуговска-Пеева Е., Поленаковиќ М., Грчевска Л.: *Гломеруларна хематурија – дијагностичко значење и можни механизми на настанување (Glomerular Hematuria – Diagnostic Meaning and Mechanism of Creation).* – Годишен зборник на Медицинскиот факултет – Скопје, 1990, 36, 1–2: 24–32.

170. Grčevska L., Polenaković M.: *Glomerulska skleroza kao komplikacija trudnoće (Glomerular Sclerosis as a Complication of Pregnancy).* – Bubreg u trudnoći, II / ured. Strahinjić S., Đorđević V. – Niš : Univerzitet, 1990, 5–101.

171. Поленаковиќ М.: *Хепатитис Б инфекцијата и бубрежните заболувања (Infective Hepatitis B and Renal Disease).* – Современи аспекти на вирусните хепатити – II Југословенски научен собир за вирусни хепатити, Скопје, 4–5 ноември 1990 / уред. Давчев П. – Скопје : Македонска академија на науките и уметностите, 1991, 163–169.

172. Stefanović V., Polenaković M.: *Balkan Nephropathy : Kidney Disease Beyond the Balkans?.* – American Journal of Nephrology – Basel, 11: 1–11, 1991.

173. Ivanovski N., Čakalaroski K., Ončevski A., Masin G., Popov Ž., Polenaković M.: *Organ Donation with Living Related Donors with Cancer.* – Organ Replacement Therapy: Ethics, Justice and Commerce / Ed. Land W., Dossetor J. B. – Berlin; Heildelberg : Springer-Verlag, 74–76, 1991.

174. Masin G., Polenaković M., Ivanovski N., Atanasov N., Stojčeva O., Čakalarovski K.: *Hypersensitivity Reactions to Ethylene Oxide: Clinical Experience.* – Membranes in Dialysis, Prague, 4–5 March 1990. – Nephrology Dialysis Transplantation, 6, Suppl. 3: 50–52, 1991.

175. Čakalarovski K., Ivanovski N., Masin G., Polenaković M., Popov Ž., Kolevski P.: *Nonoliguric Reversible Acute Renal Failure in an Obese Living Donor.* – Transplantation Proceedings, 23, 5: 2618, 1991.

176. Ivanovski N., Čakalarovski K., Masin G., Polenaković M., Popov Ž., Kolevski P.: *Medical Risk and Benefit in Elderly Living Renal Donors – Our Experience.* – Transplantation Proceedings, 23, 5: 2626, 1991.

177. Stojčeva-Taneva O., Masin G., Polenaković M., Stojčev S., Stojkovski Lj.: *Autonomic Nervous System Dysfunction and Volume Nonresponsive Hypotension in Hemodialysis Patients.* – American Journal Nephrology – Basel, 11: 123–126, 1991.

178. Grčevska L., Polenaković M.: *Focal Glomerular Sclerosis (FGS) – Like Lesions are not Rare in Preeclampsia.* – Clinical Nephrology – München, 38, 4: 233–234, 1992.

179. Grčevska L., Polenaković M.: *Minor Degree of Reversible Renal Insufficiency: a Frequent Complication of Adult Minimal-Change Nephrotic Syndrome.* – Nephrology Dialysis Transplantation, 7: 406–411, 1992.

180. Polenaković M., Grčevska L.: *Survival Rate of Patients with Glomerulonephritis.* – Acta medica Croatica – Zagreb, 46, 1: 15–20, 1992.

181. Polenaković M., Stefanović V.: *Balkan Nephropathy.* – Oxford Textbook of Clinical Nephrology : Vol. 2 / Ed. Cameron S., Davison A. M., Grünfeld J-P., Kerr D., Ritz E. – Oxford; New York : Oxford University Press, 1992, 857–866.

182. Grčevska L., Polenaković M., Kolevski P., Stavrić G.: *IgA Nephropathy in Two HLA-Identical Brothers and Acute, Diffuse Proliferative Glomerulonephritis in the Third, HLA-Different Brother.* – Nephron, 61: 479–480, 1992.

183. Ivanovski N., Čakalarovski K., Masin G., Popov Ž., Kolevski P., Polenaković M.: *Spontaneous Intestinal Perforation in Renal Transplant Patients.* – Transplantation Proceedings, 24, 5: 1761, 1992.

184. Грчевска Л., Поленаковиќ М., Милованчева-Поповска М.: *Антителата кон цитоплазмата на неутрофилните леукоцити кај примарните гломерулонефрити, системските заболувања со ренална лезија и васкулитите (Anti-Neutrophil Cytoplasmic Antibodies in Primary Forms of Glomerulonephritis, Systemic Diseases with Renal Lesion and Vasculitides).* – Македонски медицински преглед – Скопје, XLVI, 5–6: 137–140, 1992.

185. Поленаковиќ М., Грчевска Л.: *Антителата кон цитоплазмата на неутрофилните леукоцити и нивната примена во нефрологијата (Antineutrofil Cyto-*

plasmic Antibodies and Their Use in Nephrology). – Македонски медицински преглед – Скопје, XLVI, 5–6: 166–171, 1992.

186. Масин Ѓ., Поленаковиќ М.: *20 години хемодијализа во Република Македонија (20 Years of Chronic Dialysis in the Republic of Macedonia).* – Научен симпозиум по повод 20 години хронична хемодијализа во Македонија „Нефрологија денес и утре", Скопје, 16–17.05.1991 / уред. Поленаковиќ М., Масин Ѓ. – Македонски медицински преглед – Скопје, супл. 12: 11–20, 1993.

187. Поленаковиќ М., Грчевска Л., Џикова С., Ставриќ Ѓ., Масин Ѓ.: *Гломерулонефритиси во Македонија – развој на бубрежна инсуфициенција и преживување (Glomerulonephritis in Macedonia – Development of Renal Failure and Survival).* – Научен симпозиум по повод 20 години хронична хемодијализа во Македонија „Нефрологија денес и утре", Скопје, 16–17.05.1991 / уред. Поленаковиќ М., Масин Ѓ. – Македонски медицински преглед – Скопје, супл. 12: 21–31, 1993.

188. Ивановски Н., Чакаларовски К., Масин Ѓ., Поленаковиќ М.: *Влијание на дијализната прескрипција (KT/B) и диеталниот протеински внес (ДПВ) врз уремичниот дијализен морбидитет (Effect of the Dialysis Prescription (KT/V) and Dietary Protein Intake (DPI) on Uremic Dialysis Morbidity).* – Научен симпозиум по повод 20 години хропнична хемодијализа во Македонија „Нефрологија денес и утре", Скопје, 16–17.05.1991 / уред. Поленаковиќ М., Масин Ѓ. – Македонски медицински преглед – Скопје, супл. 12: 61–64, 1993.

189. Поленаковиќ М., Шиколе А., Масин Ѓ., Поленаковиќ Б., Стојчева О., Стојковски Љ., Спасовски Г., Саболиќ С., Тофовиќ С. : *Клиничка примена на хуманиот рекомбинантен еритропоетин (rhuEPO) ЕПО во лекувањето на анемијата при терминално бубрежно оштетување – едногодишно искуство со примена на Recormon (Clinical Use of Human Recombinant Erythropoietin (rhuEPO) for Treatment of the Anemia of End-Stage Renal Disease – One Year Experience with Recormon).* – Научен симпозиум по повод 20 години хронична хемодијализа во Македонија „Нефрологија денес и утре", Скопје, 16–17.05.1991 / уред. Поленаковиќ М., Масин Ѓ. – Македонски медицински преглед – Скопје, супл. 12: 65–74, 1993.

190. Grčevska L., Polenaković M., Džikova S.: *Development of the Chronic Phase in Patients with Acute Interstitionephritis.* – Current Therapy in Nephrology 1992 / Ed. Andreucci V. E., Dal Canton A. – Milano : Wichtig Editore, 1993, 119–120.

191. Polenaković M., Grčevska L., Džikova S.: *Steroids and Chlorambucil in Membranous Nephropathy – Good Prognosis, but Frequent Complications.* – Current Therapy in Nephrology 1992 / Ed. Andreucci V. E., Dal Canton A. – Milano : Wichtig Editore, 1993, 191–193.

192. Ristovska V., Ivanovski N., Grozdanovski R., Naumovski J., Čakalarovski K., Masin G., Polenaković M.: *Echography of the Inferior Vena Cava for Estimation of Total Body Water in Dialysis Patients.* – Current Therapy in Nephrology 1992 / Ed. Andreucci V. E., Dal Canton A. – Milano : Wichtig Editore,1993, 459–461.

193. Grčevska L., Polenaković M.: *Renal Amyloidosis in Patients with Chronic Pulmonary Diseases.* – Cardionephrology : Proceedings of 4. Congress on Cardionephrology, Assisi, Italy, 25–26–27 March 1993, Witching Editore, 224–226.

194. Grčevska L., Polenaković M., Breškovska G.: *Focal Segmental Glomerular-Sclerosis-Like Lesions Associated with Eosinophilic Pneumonia and Trimethoprim and Penicillin Treatment.* – Nephron, 64: 325–326, 1993.

195. Grčevska L., Polenaković M.: *Renal Vasculitis Associated with Ascaridiasis with Good Prognosis.* – Nephron, 64: 327–328, 1993.

196. Grčevska L., Polenaković M., Zogravski G., Džikova S.: *Renal Amyloidosis in a Patient with Epidermal Inclusion Cysts.* – Nephron, 65: 322–323, 1993.

197. Grčevska L., Polenaković M.: *Tubular and Interstitial Lesions and Mononuclear Cell Infiltration in Primary Forms of Glomerulonephritis.* – Renal Failure, 15, 4: 485–493, 1993.

198. Grčevska L., Polenaković M., Ferluga D., Vizjak A., Stavrić G.: *Membranous Nephropathy with Severe Tubulointerstitial and Vascular Changes in a Patient with Psoriatic Arthritis Treated with Non-Steroidal Anti-Inflammatory Drugs.* – Clinical Nephrology, 39, 5: 250–253, 1993.

199. Grčevska L., Polenaković M.: *Primary Amyloidosis – Involving Principally Intrarenal Blood Vessels.* – Nephrology Dialysis Transplantion, 8: 296–300, 1993.

200. Šikole A., Efremov D. G., Dimovski A., Efremov G. D., Polenaković M.: *Hemoglobin F Levels in End-Stage Renal Disease Patients after Correction of Anemia with Erythropoietin.* – Nephron, 65: 482–484, 1993.

201. Грчевска Л., Поленаковиќ М., Милованчева-Поповска М., Чапароска Т.: *Пулмо-ренален синдром асоциран со антитела кон неутрофилната цитоплазма (ANCA) (Pulmo-Renal Syndrome Associated with Antibody to Neutrofil Cytoplasm /ANCA/).* – Прв македонски пулмо-алерголошки конгрес со меѓународно учество, Охрид, 6–10 септември 1993 : Зборник на трудови. – Скопје : Медицински факултет, 399.

202. Грчевска Л., Поленаковиќ М., Брешковска Г., Чапаровска Т.: *Фокална сегментна гломеруларна склероза кај еозинофилна пнеумонија по терапија со триметоприм и пеницилин (Focal Segmental Glomerulosclerosis in Eosynofil Pneumonia after the Therapy with Trimetoprim and Penicillin).* – Прв македонски пулмо-алерголошки конгрес со меѓународно учество, Охрид, 6–10 септември 1993 : Зборник на трудови. – Скопје : Медицински факултет, 487.

203. Šikole A., Polenaković M., Spirovska L., Polenaković B., Masin G.: *Analysis of Heart Morphology and Function Following Erythropoietin Treatment of Anemic Dialysis Patients.* – Artificial Organs, 17 (12): 977–984, 1993.

204. Поленаковиќ М., Грчевска Л., Пеева-Пепељуговска Е.: *Хипертензијата кај примарните гломерулонефрити: корелација со текот на болеста (Hypertension in Primary Glomerulonephritis: Correlation with the Outcome of the Disease).* – Годишен зборник на Медицинскиот факултет – Скопје, 1993, 39 (1–2): 8–16.

205. Поленаковиќ М., Масин Ѓ.: *Болестите на бубрезите во Република Македонија – некои согледувања и размислувања во 1993 година (Kidney Disease in Republic of Macedonia – Some Point of View in 1993).* – Нефрологија '93. – Македонски медицински преглед – Скопје, 47, супл. 14: 15–22, 1994.

206. Polenaković M., Grčevska L., Polenaković H., Josifovska T.: *The Importance of the Clinico-Pathological Presentations in the Evaluation of the Survival of Patients with IgA Nephropaty.* – Acta medica Croatica – Zagreb, 48, 1: 15–20, 1994.

207. Polenaković M., Grčevska L.: *Development of Renal Failure in IgA Nephropaty: The Importance of Interstitial Infiltration and Deposition of Fibrinogen.* – Renal failure, 16 (4), 511–523, 1994.

208. Frank A. C., Butkowski R. J., Nakamura S., Polenaković M., Kanwar Y. S.: *Tubular Basement Membrane Changes During Induction and Regression of Drug-Induced Polycystic Kidney Disease.* – Kidney International, 46, 1368–1374, 1994.

209. Гроздановски Р., Поленаковиќ М., Чакалароски К., Ивановски Н., Стојковски Љ.: *Анализа на структурата на бубрежните заболувања во петгодишен пе-*

риод (Structural Analysis of Kidney Diseases in a Period of Five (5) Years). – Нефрологија '93. – Македонски медицински преглед – Скопје, 47, супл. 14: 29–32, 1994.

210. Поленаковиќ М., Масин Ѓ., Шиколе А., Чакалароски К., Жепчевска З.: *Застапеност на пациентите со терминална бубрежна инсуфициенција лекувани со дијализа во Република Македонија (The Number and Distribution of the Patients with End-Stage Renal Disease on Renal Replacement Therapy in Republic of Macedonia).* – Нефрологија '93. – Македонски медицински преглед – Скопје, 47, супл. 14: 33–35, 1994.

211. Čakalaroski K., Ivanovski N., Tozija L., Gelev S., Spasovski G., Masin G., Polenaković M.: *Акутна бубрежна инсуфициенција како компликација на септичен абортус и гестоза – 23 годишно клиничко искуство (Acute Renal Failure As a Complication of Septic Abortion and Gestosis – 23 Years Clinical Experience).* – Нефрологија '93. – Македонски медицински преглед – Скопје, 47, супл. 14: 101–110, 1994.

212. Герасимовска-Таневска В., Ончевски А., Грчевска Л., Поленаковиќ М.: *HANTAAN вирусната инфекција со ренално засегање во материјалот на Клиниката за нефрологија (HANTAAN Virus Infection with Renal Involvement in Material from Department of Nephrology, Skopje).* – Нефрологија '93. – Македонски медицински преглед – Скопје, 47, супл. 14: 111–114, 1994.

213. Герасимовска-Таневска В., Ончевски А., Поленаковиќ М.: *Case Report – ретка клиничка слика на HANTAAN вирусна инфекција (Case Report – HANTAAN Virus Infection).* – Нефрологија '93. – Македонски медицински преглед – Скопје, 47, супл. 14: 123–126, 1994.

214. Grčevska L., Polenaković M., Polenaković H., Josifovska T., Stojkovski Lj.: *Акутни вирусни интерстиционефрити и појава на акутна бубрежна инсуфициенција (Acute Intestitionephritides of Viral Origin and Occurrence of Acute Renal Failure).* – Нефрологија '93. – Македонски медицински преглед – Скопје, 47, супл. 14: 127–130, 1994.

215. Ivanovski N., Masin G., Čakalarosi K., Ristovska V., Stojčeva-Taneva O., Polenaković M.: *Акутна бубрежна инсуфициенција кај трансплантирани пациенти со стеноза на реналната артерија, провоцирана со еналаприл (Enalapril Provoked Acute Reversible Renal Failure in Patients with Transplant Arterial Stenosis).* – Нефрологија '93. – Македонски медицински преглед – Скопје, 47, супл. 14: 135–137, 1994.

216. Стојковски Љ., Цикова С., Пепељуговска Е. П., Грчевска Л., Поповска М. М., Јосифовска Т., Гелев С., Спасовски Г., Гудевска М., Поленаковиќ М.: *Современи дијагностички методи во анализата на уринарниот седимент (Modern Diagnostic Approach in Urine Sediment Analysis).* – Нефрологија '93. – Македонски медицински преглед – Скопје, 47, супл. 14: 139–142, 1994.

217. Polenaković M., Grčevska L.: *Мезангијални фибриногенски депозити кај ИгА нефропатија (Mesangial Fibrinogen Deposition in IgA Nephropathy).* – Нефрологија '93. – Македонски медицински преглед – Скопје, 47, супл. 14: 319–324, 1994.

218. Spasovski M. S., Quinn T. C., Čadikovski P., Polenaković M. H., Masin G.: *Стратегии за лекување на вагинални и уринарни инфекции кај жени (Management Strategies in Women for Vaginal and Urinary Infections).* – Нефрологија '93. – Македонски медицински преглед – Скопје, 47, супл. 14: 155–158, 1994.

219. Масин Ѓ., Поленаковиќ М., Зафировска К., Чакалароски К., Цикова С., Ивановски Н., Грчевска Л., Гроздановски Р., Ончевски А.: *Доктрина за изведување нефролошка дејност во Република Македонија (Doctrine in Nephrological Health*

Care in the Republic of Macedonia). – Нефрологија '93. – Македонски медицински преглед – Скопје, 47, супл. 14: 397–406, 1994.

220. Masin G., Polenaković M., Dejanov P., Masin-Paneva J.: *Клиничка вредност на HCV антителата при пациенти на хемодијализа (Clinical Value of HCV Antibodies in Patients on Hemodialysis).* – Нефрологија '93. – Македонски медицински преглед – Скопје, 47, супл. 14: 179–182, 1994.

221. Čakalaroski K., Ivanovski N., Grozdanovski R., Ristovska V., Spasovski G., Masin G., Polenaković M.: *Малнутриција кај пациенти на дијализа – социјална условеност (Malnutrition in Dialysis Patients – a Social Impact).* – Нефрологија '93. – Македонски медицински преглед – Скопје, 47, супл. 14: 201–202, 1994.

222. Ristovska V., Ivanovski N., Masin G., Naumovski J., Polenaković M.: *Ехографија на Vena Cava Inferior во процена на „сува телесна тежина" – искуства со пациенти на дијализа во напредната возраст (Echography of the Inferior Vena Cava for Estimation of the "Dry Body Weight" – Experience with the Elderly Dialysis Patients).* – Нефрологија '93. – Македонски медицински преглед – Скопје, 47, супл. 14: 221–224, 1994.

223. Гелев С., Поленаковиќ М., Стојчева О., Чакалароски К., Масин Ѓ., Антова З.: *Ревматоидниот артрит (РА) како причина за хронична бубрежна слабост (ХБС) (Rheumatoid Artritis as a Reason for Chronic Renal Failure).* – Нефрологија '93. – Македонски медицински преглед – Скопје, 47, супл. 14: 263–266, 1994.

224. Čakalaroski K., Tozija L., Masin-Paneva J., Ristovska V., Spasovski G., Polenaković M.: *Калциум карбонат – идеален лек во превенцијата на уремичната хиперфосфатемија? (Intestinal Binding of Inorganic Phosphorous).* – Нефрологија '93. – Македонски медицински преглед – Скопје, 47, супл. 14: 275–278, 1994.

225. Polenaković M., Šikole A., Tozija L., Spasovski G., Masin G., Kovačevski S., Mat R., Haese P. C. D., De Broe M. E.: *Проценка на силициум и алуминиумските нивоа кај дијализните пациенти во Македонија: Мултицентрична студија (Silicon and Aluminium Levels in Dialysis Patients in Macedonia: A Multicentre Study).* – Нефрологија '93. – Македонски медицински преглед – Скопје, 47, супл. 14: 279–282, 1994.

226. Čakalaroski K., Ivanovski N., Popov Ž., Masin G., Ristovska V., Spasovski G., Polenaković M., Kolevski P.: *Статус Epilepticus – провоциран со Cyclosporin A – приказ на случај (Cyclosporin Provoked Status Epilepticus – Case Report).* – Нефрологија '93. – Македонски медицински преглед – Скопје, 47, супл. 14: 301–302, 1994.

227. Поленаковиќ М., Грчевска Л.: *Клинички и хистопатолошки прогностички параметри кај ИгА нефропатијата (Clinical and Histopathological Prognostic Parameters in IgA Nephropathy).* – Нефрологија '93. – Македонски медицински преглед – Скопје, 47, супл. 14: 313–318, 1994.

228. Цикова С., Поленаковиќ М., Ристовска В., Грчевска Л.: *Полицистична бубрежна болест (ПЦБ) кај возрасни – актуелен проблем во современата нефрологија (Autosmal Dominant Polycystic Kidney Disease – Actual Problem in Nephrology).* – Нефрологија '93. – Македонски медицински преглед – Скопје, 47, супл. 14: 325–331, 1994.

229. Поленаковиќ М., Цикова С., Ристовска В., Тозија Л., Грчевска Л.: *Полицистична бубрежна болест кај возрасни во двегодишниот материјал на Клиниката за нефрологија, Скопје, иследувани по протокол Денвер – УСА (Polycystic Kidney Disease in Adults in Two Years Material at the Department of Nephrology, Medical Faculty Skopje, Study by the Protocol of Denver – USA).* – Нефрологија '93. – Македонски медицински преглед – Скопје, 47, супл. 14: 333–338, 1994.

230. Поленаковиќ М., Тозија Л., Цикова С., Шиколе А., Масин Г.: *Дијагностички критериуми за анелгезична нефропатија кај пациенти со терминална бубрежна инсуфициенција – наше искуство (Diagnostic Criteria of Analgesic Nephropathy in Patients with End Stage Renal Failure – Our Experience).* – Нефрологија '93. – Македонски медицински преглед – Скопје, 47, супл. 14: 339–342, 1994.

231. Grčevska L., Polenaković M., Polenaković H., Josifovska T., Milovančeva-Popovska M.: *Интерстициелна инфилтрација кај реналната амилоидоза (Interstitial Infiltration in Renal Amyloidosis).* – Нефрологија '93. – Македонски медицински преглед – Скопје, 47, супл. 14: 345–348, 1994.

232. Grčevska L., Polenaković M., Džikova S., Polenaković H., Josifovska T., Stojkovski Lj.: *Гломеруларни и интерстициелни промени кај реналната венска тромбоза (Glomerular and Interstitial Changes in Renal Vein Thrombosis).* – Нефрологија '93. – Македонски медицински преглед – Скопје, 47, супл. 14: –352, 1994.

233. Стојковски Љ., Поленаковиќ М., Грчевска Л., Цикова С., Спасовски Г., Стошиќ С.: *Детекција и интерпретација на еозинофилуријата (Eosinophiluria As a Predictor of Interstitial Nephritis).* – Нефрологија '93. – Македонски медицински преглед – Скопје, 47, супл. 14: 357–360, 1994.

234. Поленаковиќ М., Масин Ѓ., Шиколе А., Спасовски Г., Стојчева-Танева О., Стојковски Љ., Поленаковиќ Р.: *Несакани дејства при субкутаната терапија со рекомбинантен хуман еритропоетин кај пациенти на хемодијализа (Adverse Events of Subcutaneous Recombinant Human Erythropoietin Therapy in Hemodialysis Patients).* – Нефрологија '93. – Македонски медицински преглед – Скопје, 47, супл. 14: 361–366, 1994.

235. Spasovski G., Polenaković M., Masin G., Šikole A., Polenaković B., Stojčeva O., Stojkovski Lj., Sabolić S.: *Железни депоа кај уремични пациенти на дијализа лекувани со рекомбинантен хуман еритропоетин (Iron Stores in Uremic Dialysis Patients Treated with Recombinant Human Erythropoietin).* – Нефрологија '93. – Македонски медицински преглед – Скопје, 47, супл. 14: 377–382, 1994.

236. Stojčeva O., Stojkovski Lj., Spasovski G., Polenaković M., Masin G.: *Автономна дисфункција и рекомбинантен хуман еритропоетин (Autonomic Dysfunction and Recombinant Human Erythropoietin).* – Нефрологија '93. – Македонски медицински преглед – Скопје, 47, супл. 14: 383–386, 1994.

237. Šikole A., Polenaković M., Efremov D. G., Dimovski A., Masin G.: *Еритроцитарен хемоглобински однос кај уремични болни лекувани со хемодијализа и еритропоетин (Erythrocyte Hemoglobin Content in Uremic Hemodialysis Patients Treated with Erythropoietin).* – Нефрологија '93. – Македонски медицински преглед – Скопје, 47, супл. 14: 387–390, 1994.

238. Поленаковиќ М., Шиколе А., Стојчева-Танева О., Поленаковиќ Б., Масин Ѓ.: *Лекување на реналната анемија со рекомбинантен хуман еритропоетин (Treatment of Renal Anemia with Recombinant Human Erythropoietin).* – Годишен зборник на Медицинскиот факултет – Скопје, 1994, 40 (1): 3–16.

239. Кипровски К., Стојчева-Танева О., Стефановски Б., Наумовски Р., Поленаковиќ М.: *Моторни евоцирани потенцијали (МЕП) кај пациенти на хронична дијализа (Motor Evoked Potentials (MEP) in Patients on Chronic Hemodialysis).* – Годишен зборник на Медицинскиот факултет – Скопје, 1994, 40 (1): 35–42.

240. Polenaković M.: *Renal Anemia upon Erythropoietin Therapy.* – Škola dijalize '94, Leskovac, 1–3 jun 1994 : Zbornik radova / ured. Đukanović Lj., 122–135.

241. Polenaković M., Grčevska L.: *Development of Bronchial Adenocarcinoma 11 Years after the Onset of Membranous Nephropathy Associated with Chlorambucil Therapy.* – Nephron, 69: 335–336, 1995.

242. Polenaković M.: *Уремична енцефалопатија (Uraemic Encephalopathy).* – Зборник на трудови од првиот конгрес на невролозите на Република Македонија, Охрид, 24–28 мај 1995. – Македонски медицински преглед – Скопје, 49, супл. 18: 24.

243. Naumovski R., Cvetkovska E., Polenaković M., Šikole A., Pashu M., Nikolovski B.: *Квантитативна ЕЕГ анализа кај хронично дијализирани болни за време и после третман со еритропоетин (Quantitative EEG Analysis in Patients on Chronic Dialysis During the Treatment by Erytropoietin).* – Зборник на трудови од првиот конгрес на невролозите на Република Македонија, Охрид, 24–28 мај 1995. – Македонски медицински преглед – Скопје, 49, супл. 18: 51.

244. Ивановски Н., Чакалароски К., Масин Ѓ., Попов Ж., Бадиев Б., Колевски П., Благоевска М., Зафировска К., Угриновски Ј., Андонов В., Ончевски А., Поленаковиќ М.: *Трансплантација на бубрези во Македонија (Transplantation of Kidneys in Macedonia).* – Македонски медицински преглед – Скопје, 49, 1–2, 33–37, 1995.

245. Grčevska L., Polenaković M.: *Fibrinoid Necrosis of the Liver in a Patient with ANCA – Associated Crescentic Glomerulonephritis (GN) During Pregnancy.* – Clinical Nephrology, 43, 4, 278–279,1995.

246. Grčevska L., Polenaković M.: *Crescentic Glomerulonephritis as Renal Cause of Acute Renal Failure.* – Renal Failure, 17 (5): 595–604, 1995.

247. D'Haese P. C., Shaheen F. A., Huraib S. O., Djukanović L., Polenaković M., Spasovski G., Šikole A., Shurgers M. L., Daneels R. F., Lamberts L. V., Van Landeghem G. F., De Broe M. E.: *Increased Silicon Levels in Dialysis Patients Due to High Silicon Content in the Drinking Water, Inadequate Water Treatment Procedures, and Concentrate Contamination: a Multicentre Study.* – Nephrology Dialysis Transplantation, 10: 1838–1844, 1995.

248. Polenaković M., Grčevska L., Gerasimovska-Tanevska V., Ončevski A., Džikova S., Čakalaroski K., Masin G.: *Hantaan Virus Infection with Acute Renal Failure.* – Artificial Organs, 19, 8: 808–813, 1995.

249. Polenaković M., Grčevska L.: *Psychological Reactions in Patients with Chronic Glomerular Diseases.* – Psihonefrologie (Psychonephrology) – Timisoara, 127–135, 1995.

250. Ristovska V., Masin G., Lazarov L., Hristovski Z., Ivanovski N., Polenaković M.: *Thoracic Bioelectric Impedance in Estimation of the Cardiac Perfomances During Dialysis.* – Cardionephrology, 273–275,1995.

251. Ristovska V., Ivanovski N., Masin G., Naumovski J., Čakalaroski K., Polenaković M.: *Chronic Overhydration Increases the Mortality Rate in Elderly Dialysis Patients.* – Cardionephrology, 347–348, 1995.

252. Polenaković M., Grčevska L.: *Prirodni tijek membranozne nefropatije (Natural Course of Membranous Nephropathy).* – Prvi hrvatski kongres za nefrologiju, dijalizu i transplantaciju, Zagreb, 12–15 listopada 1994. – Liječnički vjesnik, 118, supl. 2: 4–6,1996.

253. Grčevska L., Polenaković M.: *Progresivni oblici kroničnih glomerulonefritisa u starijoj populaciji (Progressive Forms of Chronic Glomerulonephritis in Elderly Population).* – Prvi hrvatski kongres za nefrologiju, dijalizu i transplantaciju, Zagreb, 12–15 listopada 1994. – Liječnički vjesnik, 118, supl. 2: 37–39, 1996.

254. Polenaković M., Šikole A., Spasovski G., Polenaković B., Masin G.: *Iron Kinetics During Erythropoietin Therapy in Chronic Hemodialysis Patients (Kinetika željeza za vrijeme eri-*

tropoetinske terapije u bolesnika na hemodijalizi). – Prvi hrvatski kongres za nefrologiju, dijalizu i transplantaciju, Zagreb, 12–15 listopada 1994. – Liječnički vjesnik, 118, supl. 2, 153–155, 1996.

255. Čakalaroski K., Ivanovski N., Tozija L., Gelev S., Spasovski G., Masin G., Polenaković M.: *Acute Renal Failure-Septic Abortion and Gestosis (Akutno zatajivanje bubrega kao komplikacija septičnog abortusa i gestoze – 23-godišnje iskustvo).* – Prvi hrvatski kongres za nefrologiju, dijalizu i transplantaciju, Zagreb, 12–15 listopada 1994. – Liječnički vjesnik, 118, supl. 2, 89–92, 1996.

256. Grčevska L., Polenaković M.: *Primary and Secondary Glomerular Diseases in Elderly.* – Gerontonephrology – Timisoara, 275–279, 1996.

257. Polenaković M., Šikole A.: *The Influence of Erytropoietin Treatment on Red Cell Survival.* – Школа дијализе : Новине у нефрологији / ед. Ђукановић Љ. – Гласник Катедре за нефрологију – Медицински факултет Универзитета у Београду, 1, 2: 45–52, 1996.

258. Grčevska L., Polenaković M.: *Second Attack of Acute Tubulointerstitionephritis Induced by Cefataxim and Pregnancy.*– Nephron, 72: 354–355, 1996.

259. Поленаковић М.: *Мембранозни гломерулонефритис (Membranous Nephropathy).* – Актуелности из нефрологије – Српски архив, 124, супл. 1, 18–25, 1996.

260. Поленаковић М., Грчевска Л.: *Поремећаји функције бубрега код болесника с гломерулопатијом и минималним променама (Disturbances of Renal Function in Patients with Minimal Change Nephrotic Syndrome).* – Актуелности из нефрологије – Српски архив, 124, супл. 1, 55–57, 1996.

261. Stojčeva-Taneva O., Polenaković M.: *Autonomic Neuropathy in Hemodialysis Patients Treated with Recombinant Human Erytropoietin.* – International Journal of Artificial Organs, 19, 10: 574–577,1996.

262. Polenaković M., Šikole A.: *Is Erytropoietin a Survival Factor for Red Blood Cells?.* – Journal of the American Society of Nephrology, 7, 8: 1178–1182,1996.

263. Polenaković M., Grčevska L.: *Ubiquity of Hantaan Virus Infection with Renal Syndrome.* – Nephrology Dialysis Transplantation, 11: 748–753,1996.

264. Grčevska L., Polenaković M.: *Garland Pattern Post-streptococcal Glomerulonephritis (PSGN), Clinical Characteristics and Follow-up.* – Clinical Nephrology, 46, 6, 413–414, 1996.

265. Поленаковиќ М.: *Соработката и традицијата продолжуваат (Cooperation and Tradition are Continuing).* – ЛЕК-ови македонско-словенечки денови : Терапија на кардиоваскуларни болести, Охрид, 27–29.10.1995. – Македонски медицински преглед – Скопје, 50, супл. 22: 5, 1996.

266. Чакалароски К., Масин Ѓ., Ивановски Н., Гроздановски Р., Ристовска В., Тозија Л., Гелев С., Поленаковиќ М.: *Кардиоваскуларни компликации кај болни со хронична бубрежна инсуфициенција (Cardiovascular Complications in Patients with Chronic Renal Failure).* – ЛЕК-ови македонско-словенечки денови : Терапија на кардиоваскуларни болести, Охрид, 27–29.10.1995. – Македонски медицински преглед – Скопје, 50, супл. 22: 81–90, 1996.

267. Стојчева-Танева О., Гроздановски Р., Поленаковиќ М.: *Ренопрективно дејство на ACE инхибиторите врз дијабетичната нефропатија (Renoprective Influence of ACE Inhibitors vs. Diabetic Nefropathy).* – ЛЕК-ови македонско-словенечки денови : Терапија на кардиоваскуларни болести, Охрид, 27–29.10.1995. – Македонски медицински преглед – Скопје, 50, супл. 22: 97–101, 1996.

268. Поленаковиќ М., Грчевска Л.: *Мембранскаша ӣлазмафереза (ӣлазмафилшрација) во лекувањешо на раӣидно ӣроѓресивниош ѓломерулонефриш и луӣус нефришош (Membrane Plasmapheresis (Plasmafiltration) in the Treatment of Rapidly Progressive Glomerulonephritis and Lupus Nephritis).* – Годишен зборник на Медицинскиот факултет - Скопје, 1996, 42 (1–2): 32–38.

269. Пасху М., Наумовски Р., Поленаковиќ М., Стефановски Б., Николов В.: *П3 и ӣодобрување на иншелекшуалношо функционирање кај ӣациеншише на хемодијализа шреширани со рекомбинаншен хуман ериšройоешин (rHuEPO) (P3 and Improvement of Intellectual Function in Hemodialysis Patients Treated with Erythropoietin (rHuEPO)).* – Годишен зборник на Медицинскиот факултет – Скопје, 1996, 42, (1–2): 56–63.

270. Поповски З. Т., Димовски А. Ј., Симјановска Л., Чаловска В., Груневска В., Стефановска В., Шиколе А., Поленаковиќ М., Зисовски Н., Ефремов Г. Д.: *Молекуларна дешекција и карактеризација на Hepatitis C вирусош во Македонија (Molecular Detection and Characterization of Hepatitis C Virus in the Republic of Macedonia).* – Македонски медицински преглед – Скопје, 50, 3–4: 85–90; 1996.

271. Дејанов П., Омчевски А., Поленаковиќ М.: *Комӣликации ӣоврзани со ӣункширање на маѓисшрални венски крвни садови (Complications Associated with Puntcure of Magistral Vein Blood Vessels).* – Македонски медицински преглед – Скопје, 50, 38–41, 1996.

272. Милованчева-Поповска М., Грчевска Л., Поленаковиќ М.: *Серумски имуноѓлобулини и комӣлеменш С3 и С4 кај ANCA ӣозишивни ӣациенши (Serum Immunoglobulins and Complement C3 and C4 in ANCA Positive Patients).* – Годишен зборник на Медицинскиот факултет – Скопје, 1996, 42 (1–2): 69–80.

273. Трајковски В., Ристовска В., Чакалароски К., Тозија Л., Ивановски Н., Поленаковиќ М., Нешковски Ј.: *Усӣешно ӣривремено сшимулирање на срцеваша акција кај болен со ексцесивна хиӣеркалемија (Successfull Temporary External Stimulation of Heart Action on Patients with Excessive Hyperkalemia).* – Македонски медицински преглед – Скопје, 50: 166–168, 1996.

274. Polenaković M.: *Natural History and Treatment of Membranous Nephropathy.* – I. Sloven. Congress of Nephrology, Portorož, October 23–27, 1996, 19 p.

275. Polenaković M., Šikole A., Džikova S., Polenaković B., Gelev S.: *Acquired Renal Cystic Disease and Tumor Markers in Chronic Hemodialysis Patients.* – The International Journal of Artificial Organs, 20, 2: 96–100, 1997.

276. Šikole A., Chabukovski V., Polenaković M., Masin G., Spirovski M.: *"DIAIS" – Dialysis – Informations – System für eine Region oder ein Land.* – Computereinsatz in der Nephrologie / Hrs. Deuber J. H., Schulz W. – München : Dustri-Verlag Dr. Karl Feistle, 1997, 27–34.

277. Šikole A., Stojanović A., Polenaković M., Petruševska G., Sadikario S., Saso R., Jovanovski M.: *How Erytropoietin Affects Bone Marrow of Uremic Patients.* – American Journal of Nephrology, 17: 128–136,1997.

278. Polenaković M., Grčevska L.: *Plasmapheresis (PP) in Treatment of Lupus Nephritis (LN) and Crescentic Glomerulonephritis (CG).* – Proceedings of the First International Conference for Apheresis, Kyoto, 7–10 April 1996 : Therapeutic Plasmapheresis (XVI). – Japanese Journal of Apheresis – Kyoto, 16, 1: 236, 1997.

279. Grčevska L., Polenaković M., Petruševska G.: *Adult Familial Nephrotic Syndrome – Balkan Variant of Congenital Nephrotic Syndrome.* – Renal Failure, 19 (6), 811–817, 1997.

ИЗВАДОЦИ (ABSTRACTS) отпечатени во книги на апстракти (Book of Abstracts) од соодветни конгреси, симпозиуми и научни собири

1. Хрисохо Д., Масин Ѓ., Поленаковиќ М.: *Критериуми за рано откривање на ретроперитонеалната фиброза.* – VIII конгрес на лекарите од СР Македонија, Охрид 2–4 октомври, 1970 : Abstracta, br. 252.
2. Polenaković M., Hrisoho D.: *Imunomorfologija kod bubrežnih bolesti.* – XIV internistički dani, Subotica, 26–29 juna 1974 : Izvodi, br. 33.
3. Polenaković M., Dejanov I. I.: *Nivo raspadnih produkata fibrinogena (F.D.P.) kod bolesnika sa akutnim i hroničnim oštećenjem bubrežnog parenhima.* – IV Kongres medicinskih biohemičara Jugoslavije sa internacionalnim učešćem, Sarajevo, 2–5 juna 1975 : Zbornik kratkih sadržaja referata, br. 45.
4. Polenaković M., Pop-Stefanova A., Hrisoho R.: *C3 i C4 u dijagnostici bubrežnih oboljenja odraslih.* – IV Kongres medicinskih biohemičara Jugoslavije sa internacionalnim učešćem, Sarajevo, 2–5 juna 1975 : Zbornik kratkih sadržaja referata, br. 155.
5. Polenaković M., Hrisoho D.: *Immunopathologycal Aspect of Balkan Endemic Nephropathy (BEN).* – Abstracts : VIIth International Congress of Nephrology, Montreal, 18–23 June 1978. – Immunology, G-6.
6. Ljapčev R., Polenaković M., Ivanovski N.: *Neurografsko ispitivanje i „H" refleks kod bolesnika sa hroničnom bubrežnom insuficijencijom (HBI) na dijalizi.* – 1. Kongres Jugoslavenske zajednice za dijalizu i transplantaciju, Opatija, 25–27. X 1978 : Knjiga sažetaka, str. 58.
7. Ljapčev R., Polenaković M., Ivanovski N., Grčevska L.: *Evaluacija mogućnosti elektroencefalografskog (EEG) ispitivanja pacijenata sa hroničnom bubrežnom insuficijencijom (HBI) na dijalizi.* – 1. Kongres Jugoslavenske zajednice za dijalizu i transplantaciju, Opatija, 25–27. X 1978 : Knjiga sažetaka, str. 59.
8. Grčevska L., Polenaković M.: *T i B limfociti kod bolesnika sa hroničnom bubrežnom insuficijencijom (HBI).* – 1. Kongres Jugoslavenske zajednice za dijalizu i transplantaciju, Opatija, 25–27. X 1978 : Knjiga sažetaka, str. 68.
9. Kolevski P., Ivanovski D., Polenaković M., Masin G.: *Citotoksična antitela kod bolesnika sa hroničnom bubrežnom insuficijencijom.* – 1. Kongres Jugoslavenske zajednice za dijalizu i transplantaciju, Opatija, 25–27. X 1978 : Knjiga sažetaka, str. 72.
10. Polenaković M.: *Imunomorfološka ocena glomerulonefrita – prilog upoznavanju transplantiranog bubrega.* – 1. Kongres Jugoslavenske zajednice za dijalizu i transplantaciju, Opatija, 25–27. X 1978 : Knjiga sažetaka, str. 75.
11. Polenaković M., Karanfilski B.: *Ispitivanje celularne imunosti kod bolesnika sa balkanskom endemskom nefropatijom (BEN) pomoću testa inhibicije migracije leukocita.* – I Kongres nefrologa Jugoslavije, Beograd, 14–18 oktobar 1979 : Rezimei, br. 24, str. 21.
12. Polenaković M.: *Značaj imunohistoloških ispitivanja u proceni etiopatogeneze glomerulopatija.* – I Kongres nefrologa Jugoslavije, Beograd, 14–18 oktobar 1979 : Rezimei, br. 46, str. 37.
13. Polenaković M., Stavrić G., Hrisoho D.: *Membranozna nefropatija – kliničko-morfološka korelacija.* – I Kongres nefrologa Jugoslavije, Beograd, 14–18 oktobar 1979 : Rezimei, br. 55, str. 44.
14. Kotevska R., Grčeva B., Stavrić G., Polenaković M.: *Naša iskustva u analizi pato-morfoloških promena glomerulonefropatija.* – I Kongres nefrologa Jugoslavije, Beograd, 14–18 oktobar 1979 : Rezimei, br. 61, str. 47.

15. Kotevska R., Grčeva B., Stavrić G., Polenaković M.: *Renalna biopsija u otkrivanju membranoznog glomerulonefritisa u dece.* – I Kongres nefrologa Jugoslavije, Beograd, 14–18 oktobar 1979 : Rezimei, br. 62, str. 48.

16. Polenaković B., Polenaković M.: *Krioglobulini i glomerulopatije.* – I Kongres nefrologa Jugoslavije, Beograd, 14–18 oktobar 1979 : Rezimei, br. 70, str. 52.

17. Novak J., Tevčev D., Hrisoho D., Polenaković M.: *Mogućnost prosuđivanja afunkcije i insuficijencije bubrega pomoću kompjuterizirane tomografije.* – I Kongres nefrologa Jugoslavije, Beograd, 14–18 oktobar 1979 : Rezimei, br. 166, str. 112.

18. Grčevska L., Polenaković M., Džikova S.: *Imunohistološko ispitivanje kože kod glomerulonefropatija.* – I Kongres nefrologa Jugoslavije, Beograd, 14–18 oktobar 1979 : Rezimei, br. 77, str. 56.

19. Polenaković M.: *Mogućnosti ambulantnog dijagnostikovanja i praćenja toka glomerulonefrita.* – Drugi naučni sastanak nefrologa Jugoslavije, Dubrovnik, 7–10 listopada 1981 : Knjiga sažetaka, br. 4, str. 4.

20. Džikova S., Polenaković M., Grčevska L., Grozdanovski R.: *Ambulantno praćenje i terapija bolesnika sa lupus nefritisom.* – Drugi naučni sastanak nefrologa Jugoslavije, Dubrovnik, 7–10 listopada 1981 : Knjiga sažetaka, br. 27, str. 21.

21. Grčevska L., Polenaković M., Džikova S., Grozdanovski R.: *Polikliničko praćenje bolesnika sa IgA nefropatijom.* – Drugi naučni sastanak nefrologa Jugoslavije, Dubrovnik, 7–10 listopada 1981 : Knjiga sažetaka, br. 56, str. 43.

22. Polenaković M., Polenaković B.: *Cryoglobulins (CG) in Idiopathic Glomerulonephritis (GN) and SLE.* – Thessaloniki – Aghia Sophia Hospital, 15 January 1981.

23. Polenaković M., Polenaković B.: *Cryoglobulins (CG) in Idiopathic Glomerulonephritis (GN) and SLE.* – 8th International Congress of Nephrology, Athens, 7–12 June 1981 : Abstracts, cn-100, p. 267.

24. Sindjić M., Čalić-Perišić N., Vuzevski V., Krasojević-Kostić I., Velimirović D., Basta G., Polenaković M., Dodić S., Čemerikić D., Danilović V., Naumović T.: *The Balkan Nephropathy as Possible Ethiologic, Epidemiologic and Morphologic Analog of Chronic Lead Nephropathy.* – 8th International Congress of Nephrology, Athens, 7–12 June 1981 : Abstracts, cn-065, p. 93.

25. Polenaković M., Karanfilski B.: *Studies of Cell-Mediated Immunity in Balkan Endemic Nephropathy (BEN) by Migration Inhibition Test (MIF).* – XI International Congress of Allergology and Clinical Immunology, London 17–22 Oktober 1982 : Poster Presentations, 794P, PB 44.

26. Grčevska L., Polenaković M., Džikova S.: *Kongenitalne malformacije bubrega kod hospitalizovanih pacijenata na Klinici za nefrologiju u Skopju u toku proteklih šest godina.* – Drugi kongres nefrologa Jugoslavije, Zagreb, 26–29 oktobra 1983 : Knjiga sažetaka, br. 9, str. 12.

27. Polenaković M., Džikova S., Velkova N., Georgievska B., Grčevska L.: *Komparativno ispitivanje bubrežnih anomalija ultrazvukom i radioizotopskim metodama.* – Drugi kongres nefrologa Jugoslavije, Zagreb, 26–29 oktobra 1983 : Knjiga sažetaka, br. 63, str. 48.

28. Džikova S., Džikov Z., Polenaković M., Kalamaras E.: *Incidenca kongenitalnih anomalija bubrega detektiranih ultrazvukom.* – Drugi kongres nefrologa Jugoslavije, Zagreb, 26–29 oktobra 1983 : Knjiga sažetaka, br. 68, str. 51.

29. Polenaković M., Stavrić G., Grčevska L., Grozdev Lj., Džikova S.: *Amiloidoza bubrega : Kliničko morfološka ispitivanja.* – Drugi kongres nefrologa Jugoslavije, Zagreb, 26–29 oktobra 1983 : Knjiga sažetaka, br. 2, str. 56.

30. Grčevska L., Polenaković M.: *T i B limfociti; I subpopulacije B limfocita kod glomerularnih lezija u sklopu sistemskih bolesti.* – Drugi kongres nefrologa Jugoslavije, Zagreb, 26–29 oktobra 1983 : Knjiga sažetaka, br. 24, str. 23.

31. Polenaković B., Hrisoho R., Polenaković M., Gučeva B.: *Krioglobulini kod autoimunih oboljenja: sistemni lupus eritematodes (SLE) i reumatoidni artritis (RA).* – Drugi kongres nefrologa Jugoslavije, Zagreb, 26–29 oktobra 1983 : Knjiga sažetaka, br. 45, str. 86.

32. Grčevska L., Polenaković M.: *Lymphocyte Populations in Patiens with Various Forms of Glomerulonephritis.* – XII Congress of the European Academy of Allergology and Clinical Immunology, Rome, 25–30 September 1983 : Abstracts, p. 56.

33. Masin G., Polenaković M.: *Some Characteristics of Urolithiasis in South of Yugoslavia (Macedonia).* – XXth Congress of the European Dialysis and Transplant Association, London, 19–22 June 1983 : Abstracts, p. 81.

34. Polenaković M., Milenkov V., Grčevska L., Džikova S., Trajkovski B.: *Plazmafereza u lečenju glomerulonefrita* : preliminarno saopštenje. – VIII Hematološko transfuziološki dani, Skopje, 1984 : Rezimea : Bilten za hematologiju i transfuziologiju, br. 284, str. 128.

35. Polenaković M., Masin G., Starova A., Jovanovski J., Dejanov I.: *Faktor VIII/Von Willebrand kompleks kod bubrežnih bolesnika.* – VIII Hematološko transfuziološki dani, Skopje, 1984 : Rezimea : Bilten za hematologiju i transfuziologiju, br. 258, str. 115.

36. Polenaković M., Grčevska L., Dejanov I., Džikova S.: *Tromboze i nefrotski sindrom.* – VIII Hematološko transfuziološki dani, Skopje, 1984 : Rezimea : Bilten za hematologiju i transfuziologiju, br. 51a, str. 31.

37. Polenaković M., Džikova S., Grčevska L., Simova N.: *Ultrasound (US) and Radionuclides (RN) in the Diagnosis of Cysts and Tumours of the Kidney.* – XXIth Congress of the EDTA – European Renal Association, Firenze, 23–26 September 1984, p. 41.

38. Polenaković M., Ljapčev R., Ivanovski N., Masin G.: *Neurophysiologic Assessment (NA) of the Proximal Part of the Periphery Nerves in Uraemic Neuropathy (UN).* – XXIth Congress of the EDTA – European Renal Association, Firenze, 23–26 September 1984, p. 41.

39. Polenaković M., Grčevska L., Džikova S., Stavrić G., Stojanovski R., Nedelkovski J., Stojčevski T.: *Minimal Change Nephropathy (Nil disease) in a Patient with Acute Lymphoblastic Leucaemia (ALL).* – 6th Danube Symposium on Nephrology, Opatija, 13.–16. Mai 1984 : Abstracts, p. 44.

40. Grčevska L., Polenaković M., Petrov S.: *Plasma Renin Activity in Patients with Various Forms of Glomerulonephritis.* – 6th Danube Symposium on Nephrology, Opatija, 13.–16. Mai 1984 : Abstracts, p. 5.

41. Gruev T., Hrisoho R., Bogdanova M., Arsova V., Polenaković M.: *Activity of Some Lyzozomal and Cytoplasmatic Enzymes in Differential Diagnosis of Glomerulonephropathies.* – 6th Danube Symposium on Nephrology, Opatija, 13.–16. Mai 1984 : Abstracts, p. 58.

42. Džikova S., Masin G., Polenaković M.: *Ultrasound in the Diagnosis of Chronic Renal Failure in Adults.* – 6th Danube Symposium on Nephrology, Opatija, 13.–16. Mai 1984 : Abstracts, p. 83.

43. Polenaković M., Džikova S.: *Ultrasonic Study of Renal Tumours and Congenital Malformations.* – 5th Congress of the European Federation of Societies for Ultrasound in Medicine and Biology, Strasbourg, 7–11 May 1984 : Abstracts, 311(P), p. 52.

44. Džikova S., Džikov Z., Polenaković M., Kalamaras E.: *Incidence of Congenital Kidney Anomalies Detected by Ultrasound.* – 5th Congress of the European Federation of Societies for Ultrasound in Medicine and Biology, Strasbourg, 7–11 May 1984 : Abstracts, 329(P), p. 55.

45. Polenaković M., Džikova S., Masin G.: *Ultrasound in the Diagnosis of Cysts and Tumours of the Kidney.* – IXth International Congress of Nephrology, New Jersey, 11–16 June 1984 : Abstract, no. 125.

46. Stefanović V., Savić V., Lačić N., Polenaković M.: *Anti-DNA Antibodies in End-Stage Kidney Disease Patients.* – XXIInd Congress of the EDTA – European Renal Association, Brussels, 25–29 June 1985 : Abstracts, p. 356.

47. Polenaković M., Grčevska L., Polenaković B.: *Imunoglobulini (IG) i delovi sistema komplementa (K) u serumu i tkivu bolesnika sa glomerulonefritima (GN).* – I Kongres imunologa Jugoslavije, Opatija, 21–25 listopada 1985 : Knjiga sažetaka, br. 212, R7, str. 150.

48. Džikova S., Polenaković M.: *Ultrasonography in Patients with Acute Renal Insufficiency.* – 7th Danube Symposion on Nephrology, Baden/Wien, 5.–8. September 1985 : Abstracts, no. 56.

49. Polenaković M., Grčevska L.: *Acute Renal Failure in Patients with Acute Glomerulonephritis.* – 7th Danube Symposion on Nephrology, Baden/Wien, 5.–8. September 1985 : Abstracts, no. 60.

50. Polenaković M., Masin G., Nikolovski V.: *Clinical Study of Diabetic Nephropathy on Four Years Period.* – 7th Danube Symposion on Nephrology, Baden/Wien, 5.–8. September 1985 : Abstracts, no. 67.

51. Polenaković M., Grčevska L., Kolevski P.: *Clinico-Immunological Aspects of IgA Nephropathy.* – XIII Congress of the European Academy of Allergology and Clinical Immunology, Budapest, 4–10 May 1986, Wo-VIII/10.

52. Grčevska L., Polenaković M., Džikova S.: *Congenital Malformations of the Kidney in Patients Admitted at the Department of Nephrology, Skopje.* – XIX Balkanska medicinska nedelja, Beograd, 31. VIII – 4. IX 1986, no. 153.

53. Arsova S. Lj., Polenaković M.: *Ultrasound in the Investigation of Congenital Malformation of Urinary Sistem.* – XIX Balkanska medicinska nedelja, Beograd, 31. VIII – 4. IX 1986, no. 155.

54. Polenaković M., Milenković Z., Grčevska L., Džikova S., Amitov V.: *Adult Polycystic Renal Disease in Patients Treated in the Department of Nephrology in a Period 1976–1980.* – XIX Balkanska medicinska nedelja, Beograd, 31. VIII – 4. IX 1986, no. 157.

55. Dolgova-Korubin V., Bogdanova V., Loparska S., Džikova S., Polenaković M.: *99mTc-DTPA renogram posle kaptoprila kao skrining test za renovaskularnu hipertenziju.* – IV Jugoslovenski kongres nuklearne medicine, Beograd, 24–27. IX 1986 : Zbornik rezimea, no. 111.

56. Polenaković M., Dejanov I., Ivanovski N., Damevska O., Veljanovski N., Dejanov P.: *Antiagregaciski kapacitet imunoglobulina G i albumina zdravih osoba i bolesnika s hroničnim bubrežnim oboljenjem.* – Bilten za hematologiju i transfuziologiju, 14, 1, 1986, br. 4.9, str. 105.

57. Starova A., Baluda V. P., Plaševski A., Polenaković M., Masin G., Ivanovski D., Dejanov I., Dimovska N., Dejanov P.: *Uloga von Willebrandovog faktora u trombogenezi.* – Bilten za hematologiju i transfuziologiju, 14, 1, 1986, br. 4.13, str. 106.

58. Polenaković M., Grčevska L., Džikova S., Masin G.: *Chronic Renal Failure (CRF) in Patients with Adult Polycystic Renal Disease (APRD) and with Other Congenital Renal Malformations (CRM).* – Xth International Congress of Nephrology, London, 26–31 July 1987 : Abstracts, p. 44.

59. Grčevska L., Polenaković M.: *Pregnancy and Glomerulonephritis.* – Xth International Congress of Nephrology, London, 26–31 July 1987 : Abstracts, p. 64.

60. Grčevska L., Polenaković M., Stavrić G.: *Membranous Nephropathy, the Most Frequent Primary Nephropathy in Adults in Macedonia.* – Xth International Congress of Nephrology, London, 26–31 July 1987 : Abstracts, p. 86.

61. Polenaković B., Polenaković M.: *Cryoglobulins in Different Renal Disease.* – Xth International Congress of Nephrology, London, 26–31 July 1987 : Abstracts, p. 399.

62. Thomas M., Isenberg D., Williams D. G., Akinsola W., Polenaković M.: *Anti-DNA Antibody Idiotypes (ID) and Post-Infectious Glomerulonephritis (GN).* – Xth International Congress of Nephrology, London, 26–31 July 1987 : Abstracts, p. 408.

63. Polenaković M., Grčevska L.: *Plasmapheresis with Membrane Filters in Patients with Nephritis.* – VIth World Congress of the International Society for Artificial Organs and XIVth Congress of European Society for Artificial Organs, Munich, 6–9 September 1987 : Abstract.

64. Grčevska L., Polenaković M.: *Lymphocyte Subpopulations in Glomerulonephritis.* – Eighth European Immunology Meeting, Zagreb, 30 august – 5 september 1987, no. 18–03, p. 30.

65. Polenaković B., Polenaković M.: *Cryoglobulins in Patients with Hepatitis B, Rheumatoid Arthritis, SLE and Glomerulonephritis.* – Eighth European Immunology Meeting, Zagreb, 30 august – 5 september 1987, no. 18–13, p. 33.

66. Polenaković M., Grčevska L.: *Some Immunological Investigations in Membranous Nephropathy.* – Eighth European Immunology Meeting, Zagreb, 30 august – 5 september 1987, no. 18–14, p. 33.

67. Polenaković M., Grčevska L., Stavrić G.: *Glomerulonephritis in Adults in Macedonia.* – XXIVth Congress of the EDTA – European Renal Association, Berlin, 25–29 October 1987 : Abstracts, p. 40.

68. Grčevska L., Polenaković M.: *Korelacija limfocitnih subpopulacija i drugih imunoloških karakteristika sa evolutivnošću bolesti kod membranozne nefropatije.* – III Naučni sastanak nefrologa Jugoslavije, Sarajevo, 8–9 oktobar 1987 : Knjiga sažetaka, br. 018.

69. Masin G., Ivanovski N., Polenaković M.: *Započnuvanje so hronična intermitentna dijaliza.* – III Naučni sastanak nefrologa Jugoslavije, Sarajevo, 8–9 oktobar 1987 : Knjiga sažetaka, br. 052.

70. Polenaković M., Grčevska L., Stavrić G., Polenaković B., Masin G.: *Nefrotski sindrom sa minimalnim lezijama u odraslih.* – III Naučni sastanak nefrologa Jugoslavije, Sarajevo, 8–9 oktobar 1987 : Knjiga sažetaka, br. 062.

71. Polenaković M., Stavrić G., Grčevska L., Zografski G., Polenaković B., Džikova S., Masin G.: *Fokalna glomeruloskleroza – kliničke karakteristike i tok bolesti.* – III Naučni sastanak nefrologa Jugoslavije, Sarajevo, 8–9 oktobar 1987 : Knjiga sažetaka, br. 063.

72. Peova S., Dejanov I., Polenaković M., Ivanovski D., Dimovska N., Kostovska S., Bojadžiev I., Dejanov P., Trajkovska L.: *Nasledni i stečeni deficit Cl-inaktivatora.* – 2. Kongres imunologa Jugoslavije, Vrnjačka banja, 29 maj – 2 juni 1989 : Knjiga sažetaka, 6.3 R1.

73. Polenaković M., Dejanov I., Grozdev L., Kuzmanovska D., Tasić B., Peova S., Dejanov P., Ivanovski D.: *Urođeni deficit C4.* – 2. Kongres imunologa Jugoslavije, Vrnjačka banja, 29 maj – 2 juni 1989 : Knjiga sažetaka, 6.4 R1.

74. Grčevska L., Polenaković M.: *Korelacija patohistološkog nalaza sa imunološkim poremećajima i tokom bolesti kod lupus nefrita (LN).* – 2. Kongres imunologa Jugoslavije, Vrnjačka banja, 29 maj – 2 juni 1989 : Knjiga sažetaka, 10.29 R2.

75. Polenaković M., Grčevska L.: *IgA Nephropathy and Development of Chronic Renal Failure (CRF).* – XIth International Congress of Nephrology, Tokyo, 15–20 July 1990 : Abstracts, p. 107A.

76. Grčevska L., Polenaković M., Stavrić G.: *Are There Subentities Within Membranous Nephropathy.* – XIth International Congress of Nephrology, Tokyo, 15–20 July 1990 : Abstracts, p. 116A.

77. Grčevska L., Polenaković M.: *Hereditary Nephritis in Macedonia, Yugoslavia.* – XIth International Congress of Nephrology, Tokyo, 15–20 July 1990 : Abstracts, p. 152A.

78. Grčevska L., Polenaković M., Džikova S.: *Clinical, Immunological and Pathological Examinations in Lupus Nephritis and Follow-up.* – XIth International Congress of Nephrology, Tokyo, 15–20 July 1990 : Abstracts, p. 342A.

79. Polenaković M., Grčevska L., Džikova S.: *Pojava na bronhijalen adenokarcinom kaj pacient so membranozna nefropatija – prikaz na slučaj.* – X Pulmo-alergološki naučno-stručen sostanok, Ohrid, 16–20. IX 1991 : Zbornik na apstrakti, str. 96.

80. Grčevska L., Polenaković M., Džikova S.: *Renalnata amiloidoza kako komplikacija na hroničnite belodrobni zaboluvanja.* – X Pulmo-alergološki naučno-stručen sostanok, Ohrid, 16–20. IX 1991 : Zbornik na apstrakti, str. 201.

81. Grčevska L., Polenaković M.: *Pure Mesangial Proliferation-Different Outcome of the Disease in Both Primary and Secondary Forms of Glomerulonephritis.* – The 3rd Roma Nephrology Conference, Fiuggi, 27–28 September 1991 : Abstracts, p. 123.

82. Grčevska L., Polenaković M.: *Tubular and Interstitial Lesions and Monuclear Cell Infiltration in Primary Forms of Glomerulonephritis (GN).* – Fifth European Meeting on Renal Diseases, Milano, 2–4 April 1992 : Abstracts, p. 93.

83. Grčevska L., Polenaković M., Stojkovski Lj., Milovančeva M.: *Anti-Neutrophil Cytoplasmic Antibodies in the Diagnosis of Idiopathic Crescentic Glomerulonephritis (GN) and Systemic Vasculitis.* – 8th International Congress of Immunology, Budapest, 23–28 August 1992 : Abstracts, no. 8.

84. Polenaković M., Grčevska L., Džikova S.: *Steroids and Chlorambucil in Membranous Nephropathy – Good Prognosis, but Frequent Complications.* – 4th International Sorrento Meeting on Current Therapy in Nephrology, Sorento, 31 May – 3 June 1992.

85. Grčevska L., Polenaković M., Stojkovski Lj.: *Development of the Chronic Phase in Patients with Acute Interstitionephritis.* – 4th International Sorrento Meeting on Current Therapy in Nephrology, Sorento, 31 May – 3 June 1992.

86. Grčevska L., Polenaković M.: *Primary Amyloidosis – Dominant Involving of Intrarenal Blood Vessels.* – XXIXth Congress European Renal Association – European Dialysis and Transplant Association, Paris, June 28 – July 1, 1992.

87. Grčevska L., Polenaković M., Džikova S., Polenaković H., Josifovska T., Stojkovski Lj.: *Tubulointerstitial Changes in Renal Vein Thrombosis (RVT).* – I Конгрес на Македонското здружение за нефрологија, дијализа, трансплантација и вештачки органи, Охрид, 7–10.10.'93. – Македонски медицински преглед – Скопје, XLVI, супл. 13 : Книга на апстракти, стр. 98.

88. Stojkovski Lj., Polenaković M., Grčevska L., Džikova S., Stošić S.: *Detekcija i interpretacija na eozinofilurijata (EoUr).* – I Конгрес на Македонското здружение за нефрологија, дијализа, трансплантација и вештачки органи, Охрид, 7–10.10.'93. – Македонски медицински преглед – Скопје, XLVI, супл. 13 : Книга на апстракти, стр. 100.

89. Naumovski R., Pashu M., Šikole A., Kiprovski K., Polenaković M., Masin G., Stojčeva-Taneva O.: *Visual and Quantitative Analysis of EEGs from Healty Volunteers and Uremic Dialysis Patients With and Without Erythropoietin Treatment.* – I Конгрес на Македонското здружение за нефрологија, дијализа, трансплантација и вештачки органи,

Охрид, 7–10.10.'93. – Македонски медицински преглед – Скопје, XLVI, супл. 13 : Книга на апстракти, стр. 101.

90. Šikole A., Polenaković M., Spirovska V., Polenaković B., Masin G.: *Echocardiographic Analysis in Patients on Hemodialysis Treated with Erythropoietin.* – I Конгрес на Македонското здружение за нефрологија, дијализа, трансплантација и вештачки органи, Охрид, 7–10.10.'93. – Македонски медицински преглед – Скопје, XLVI, супл. 13 : Книга на апстракти, стр. 101.

91. Šikole A., Efremov D. G., Dimovski A., Efremov G. D., Polenaković M.: *Hemoglobin F Levels in End-Stage Renal Disease Patients After Correction of Anemia with Erythropoietin.* – I Конгрес на Македонското здружение за нефрологија, дијализа, трансплантација и вештачки органи, Охрид, 7–10.10.'93. – Македонски медицински преглед – Скопје, XLVI, супл. 13 : Книга на апстракти, стр. 101.

92. Polenaković M., Grčevska L.: *Correlation Between Glomerular Changes, Interstitial Infiltration and Outcome of the Disease in IgA Nephropathy.* – I Конгрес на Македонското здружение за нефрологија, дијализа, трансплантација и вештачки органи, Охрид, 7–10.10.'93. – Македонски медицински преглед – Скопје, XLVI, супл. 13 : Книга на апстракти, стр. 96.

93. Polenaković M., Grčevska L.: *Mesangial Fibrinogen Deposits in IgA Nephropathy.* – I Конгрес на Македонското здружение за нефрологија, дијализа, трансплантација и вештачки органи, Охрид, 7–10.10.'93. – Македонски медицински преглед – Скопје, XLVI, супл. 13 : Книга на апстракти, стр. 96.

94. Polenaković M., Džikova S., Ristevska V., Tozija L., Grčevska L.: *Policistična bubrežna bolest (PCB) kaj vozrasni vo dvegodišniot materijal na Klinikata za nefrologija – Skopje, isleduvana po protokol Denver – USA.* – I Конгрес на Македонското здружение за нефрологија, дијализа, трансплантација и вештачки органи, Охрид, 7–10.10.'93. – Македонски медицински преглед – Скопје, XLVI, супл. 13 : Книга на апстракти, стр. 97.

95. Džikova S., Polenaković M., Grčevska L., Ristevska V.: *Policistčna bubrežna bolest (PCB) kaj vozrasni – aktuelen problem vo sovremenata nefrologija.* – I Конгрес на Македонското здружение за нефрологија, дијализа, трансплантација и вештачки органи, Охрид, 7–10.10.'93. – Македонски медицински преглед – Скопје, XLVI, супл. 13 : Книга на апстракти, стр. 97.

96. Polenaković M., Tozija L., Džikova S., Masin G.: *Diagnostic Criteria of Analgesic Nephrophathy in Patients with End-Stage Renal Failure : Our Experinces.* – I Конгрес на Македонското здружение за нефрологија, дијализа, трансплантација и вештачки органи, Охрид, 7–10.10.'93. – Македонски медицински преглед – Скопје, XLVI, супл. 13 : Книга на апстракти, стр. 98.

97. Grčevska L., Polenaković M., Polenaković H., Josifovska T., Milovančeva-Popovska M.: *Interstitial Infiltration-Following Histopathological Feature of Renal Amyloidosis.* – I Конгрес на Македонското здружение за нефрологија, дијализа, трансплантација и вештачки органи, Охрид, 7–10.10.'93. – Македонски медицински преглед – Скопје, XLVI, супл. 13 : Книга на апстракти, стр. 98.

98. Šikole A., Polenaković M., Spasovski G., Masin G., Gudevska M., Perovska Z., Isakovska Z., Petruševska N., Radevska V., Stošić S., Pejkovska Z.: *Red Blood Cell Survival in Chronic Hemodialysis Patients Treated with rhu-EPO.* – I Конгрес на Македонското здружение за нефрологија, дијализа, трансплантација и вештачки органи, Охрид, 7–10.10.'93. – Македонски медицински преглед – Скопје, XLVI, супл. 13 : Книга на апстракти, стр. 94.

99. Spasovski G., Polenaković M., Masin G., Šikole A., Polenaković B., Stojčeva O., Stojkovski Lj., Sabolić S., Isakovska Z., Radevska V., Perovska Z., Petruševska N., Gudevska M., Pejkovska Z., Stošić S.: *Iron Stores in Uremic Dialysis Patients Treated with Recombinant Human Erythropoietin.* – I Конгрес на Македонското здружение за нефрологија, дијализа, трансплантација и вештачки органи, Охрид, 7–10.10.'93. – Македонски медицински преглед – Скопје, XLVI, супл. 13 : Книга на апстракти, стр. 94.

100. Zafirovska K., Polenaković M., Masin G., Šikole A., Lozanče Lj., Bogdanovska S., Spasovski G., Stojkovski Lj., Pop-Stefanova A., Čačkova J.: *Ambulatory Blood Pressure (ABP), Plasma Fibronectin (PF) and Viscosity (PV) in Patients Treated with Recombinant Human Erythropoietin (rHuEPO).* – I Конгрес на Македонското здружение за нефрологија, дијализа, трансплантација и вештачки органи, Охрид, 7–10.10.'93. – Македонски медицински преглед – Скопје, XLVI, супл. 13 : Книга на апстракти, стр. 95.

101. Pashu M., Naumovski R., Stefanovski B., Kiprovski K., Polenaković M., Nikolov V.: *P3 and Improvement of Intellectual Function in Hemodialysis Patients Treated with Erythropoietin (rHuEPO).* – I Конгрес на Македонското здружение за нефрологија, дијализа, трансплантација и вештачки органи, Охрид, 7–10.10.'93. – Македонски медицински преглед – Скопје, XLVI, супл. 13 : Книга на апстракти, стр. 95.

102. Stojčeva O., Stojkovski Lj., Spasovski G., Polenaković M., Masin G.: *Autonomic Dysfunction and Recombinant Human Erythropoietin.* – I Конгрес на Македонското здружение за нефрологија, дијализа, трансплантација и вештачки органи, Охрид, 7–10.10.'93. – Македонски медицински преглед – Скопје, XLVI, супл. 13 : Книга на апстракти, стр. 95.

103. Grozdanovski R., Polenaković M., Čakalaroski K., Ivanovski N., Stojkovski Lj.: *Analiza na strukturata na bubrežnite zaboluvanja vo petgodišen period.* – I Конгрес на Македонското здружение за нефрологија, дијализа, трансплантација и вештачки органи, Охрид, 7–10.10.'93. – Македонски медицински преглед – Скопје, XLVI, супл. 13 : Книга на апстракти, стр. 48.

104. Čakalaroski K., Ivanovski N., Tozija L., Gelev S., Masin G., Polenaković M.: *Acute Renal Failure as a Complication of Septic Abortion and Gestosis – 23 Years Clinical Experience.* – I Конгрес на Македонското здружение за нефрологија, дијализа, трансплантација и вештачки органи, Охрид, 7–10.10.'93. – Македонски медицински преглед – Скопје, XLVI, супл. 13 : Книга на апстракти, стр. 51.

105. Поленаковиќ М., Масин Ѓ., Шиколе А., Чакалароски К., Жепчевска З.: *Застапеност на пациенти со терминална бубрежна инсуфициенција на лекување со дијализа, по општини во Република Македонија.* – I Конгрес на Македонското здружение за нефрологија, дијализа, трансплантација и вештачки органи, Охрид, 7–10.10.'93. – Македонски медицински преглед – Скопје, XLVI, супл. 13 : Книга на апстракти, стр. 52.

106. Milovančeva-Popovska M., Grčevska L., Polenaković M., Džikova S., Stojkovski Lj.: *Dijabetična nefropatija (DN) kaj pacienti hospitalizirani na Klinikata za nefrologija vo period od tri godini (1989–92 g.).* – I Конгрес на Македонското здружение за нефрологија, дијализа, трансплантација и вештачки органи, Охрид, 7–10.10.'93. – Македонски медицински преглед – Скопје, XLVI, супл. 13 : Книга на апстракти, стр. 56.

107. Gerasimovska-Tanevska V., Ončevski A., Grčevska L., Polenaković M.: *Hantaan virusnata infekcija so renalno zaseganje vo materijalot na Kl. za nefrologija.* – I Конгрес на Македонското здружение за нефрологија, дијализа, трансплантација и вештачки ор-

гани, Охрид, 7–10.10.'93. – Македонски медицински преглед – Скопје, XLVI, супл. 13 : Книга на апстракти, стр. 58.

108. Gerasimovska-Tanevska V., Ončevski A., Polenaković M.: *Case Report – retka klinička slika na Hantaan virusnata infekcija.* – I Конгрес на Македонското здружение за нефрологија, дијализа, трансплантација и вештачки органи, Охрид, 7–10.10.'93. – Македонски медицински преглед – Скопје, XLVI, супл. 13 : Книга на апстракти, стр. 59.

109. Čakalaroski K., Ivanovski N., Grozdanovski R., Ristovska V., Spasovski G., Masin G., Polenaković M.: *Malnutrition in Dyalysis Patients-Social Impact.* –I Конгрес на Македонското здружение за нефрологија, дијализа, трансплантација и вештачки органи, Охрид, 7–10.10.'93. – Македонски медицински преглед – Скопје, XLVI, супл. 13 : Книга на апстракти, стр. 73.

110. Ristovska V., Ivanovski N., Masin G., Naumovski J., Polenaković M.: *Echography of the Inferior Vena Cava for Estimation of "Dry Body Weight" – Experience with the Elderly Dialysis Patients.* – I Конгрес на Македонското здружение за нефрологија, дијализа, трансплантација и вештачки органи, Охрид, 7–10.10.'93. – Македонски медицински преглед – Скопје, XLVI, супл. 13 : Книга на апстракти, стр. 76.

111. Gelev S., Polenaković M., Stojčeva O., Antova Z.: *Reumatoidniot artrit (RA) kako pričina za hronična bubrežna slabost (HBS).* – I Конгрес на Македонското здружение за нефрологија, дијализа, трансплантација и вештачки органи, Охрид, 7–10.10.'93. – Македонски медицински преглед – Скопје, XLVI, супл. 13 : Книга на апстракти, стр. 80.

112. Popov. Ž., Čakalaroski K., Ivanovski N., Tozija L., Ristovska V., Polenaković M.: *Renal Allograf Rupture-Treatment and Long Term Prognosis* – I Конгрес на Македонското здружение за нефрологија, дијализа, трансплантација и вештачки органи, Охрид, 7–10.10.'93. – Македонски медицински преглед – Скопје, XLVI, супл. 13 : Книга на апстракти, стр. 82.

113. Polenaković M., Masin G., Šikole A., Stojčeva-Taneva O., Stojkovski Lj., Spasovski G., Gudevska M., Isakovska Z., Radevska V., Pejkovska Z., Perovska Z., Stošić S., Petruševska N., Jovčevska S.: *Two Years Experience in the Treatment of Anemia in Dialysis Patients with Subcutaneous Application of RHU-EPO and Assessment of Its Safety.* – I Конгрес на Македонското здружение за нефрологија, дијализа, трансплантација и вештачки органи, Охрид, 7–10.10.'93. – Македонски медицински преглед – Скопје, XLVI, супл. 13 : Книга на апстракти, стр. 91.

114. Grčevska L., Polenaković M., Polenaković H., Josifovska T., Stojkovski Lj.: *Acute Renal Failure Due to Acute Tubulointerstitial Nephritis of Viral Origin.* – I Конгрес на Македонското здружение за нефрологија, дијализа, трансплантација и вештачки органи, Охрид, 7–10.10.'93. – Македонски медицински преглед – Скопје, XLVI, супл. 13 : Книга на апстракти, стр. 60.

115. Ivanovski N., Masin G., Čakalaroski K., Ristovska V., Polenaković M., Stojčeva O.: *Enalapril Provoked Acute Reversibile Renal Failure in Patients with Transplant Arterial Stenoses.* – I Конгрес на Македонското здружение за нефрологија, дијализа, трансплантација и вештачки органи, Охрид, 7–10.10.'93. – Македонски медицински преглед – Скопје, XLVI, супл. 13 : Книга на апстракти, стр. 61.

116. Stojkovski Lj., Džikova S., Peeva-Pepeljugovska E., Grčevska L., Milovančeva-Popovska M., Josifovska T., Gelev S., Spasovski G., Gudevska M., Polenaković M.: *Sovremeni dijagnostički metodi vo analizata na urinarniot sediment (US).* – I Конгрес на Македонското здружение за нефрологија, дијализа, трансплантација и вештачки органи,

Охрид, 7–10.10.'93. – Македонски медицински преглед – Скопје, XLVI, супл. 13 : Книга на апстракти, стр. 62.

117. Spasovski M. S., Quinn T. C., Čadikovski P., Polenaković M. H., Masin D. F.: *Management Strategies in Women for Vaginal and Urinary Infections.* – I Конгрес на Македонското здружение за нефрологија, дијализа, трансплантација и вештачки органи, Охрид, 7–10.10.'93. – Македонски медицински преглед – Скопје, XLVI, супл. 13 : Книга на апстракти, стр. 64.

118. Masin G., Polenaković M., Dejanov P., Masin E.: *Clinical Value of HCV Antibodies in Patients on Haemodialysis.* – I Конгрес на Македонското здружение за нефрологија, дијализа, трансплантација и вештачки органи, Охрид, 7–10.10.'93. – Македонски медицински преглед – Скопје, XLVI, супл. 13 : Книга на апстракти, стр. 68.

119. Šikole A., Masin G., Chabukovski V., Polenaković M., Spiroski M.: *Follow up of Chronic Hemodialysis Patients by a Computer Program.* – I Конгрес на Македонското здружение за нефрологија, дијализа, трансплантација и вештачки органи, Охрид, 7–10.10.'93. – Македонски медицински преглед – Скопје, XLVI, супл. 13 : Книга на апстракти, стр. 71.

120. Dejanov P., Ončevski A., Polenaković M.: *Complications and Their Prevention in the Punctures of Magistral Blood Vessels.* – XIIth International Congress of Nephrology, Jerusalem, 13–18 June 1993 : Abstracts, p. 397.

121. Grozdanovski R., Ivanovski N., Čakalarovski K., Ristovska V., Masin G., Polenaković M.: *Malnutrition in Dialysis Patients – a Social Impact.* – XIIth International Congress of Nephrology, Jerusalem, 13–18 June 1993 : Abstracts, p. 407.

122. Polenaković M., Grčevska L.: *Interstitial Infiltration-Following Pathohistological Feature of Renal Amyloidosis.* – XIIth International Congress of Nephrology, Jerusalem, 13–18 June 1993 : Abstracts, p. 497.

123. Grčevska L., Polenaković M., Džikova S.: *Tubulointerstitial Changes in Renal Vein Thrombosis (RVT).* – XIIth International Congress of Nephrology, Jerusalem, 13–18 June 1993 : Abstracts, p. 561.

124. Поленаковиќ М., Масин Ѓ.: *Болести на бубрезите во Република Македонија.* – I Конгрес на Македонското здружение за нефрологија, дијализа, трансплантација и вештачки органи, Охрид, 7–10.10.'93. – Македонски медицински преглед – Скопје, XLVI, супл. 13 : Книга на апстракти, стр. 45.

125. Klinkmann H., Bonomini V., Polenaković M.: *Medicine, Nephrology and Artificial Organs Problems and Perspectives.* – I Конгрес на Македонското здружение за нефрологија, дијализа, трансплантација и вештачки органи, Охрид, 7–10.10.'93. – Македонски медицински преглед – Скопје, XLVI, супл. 13 : Книга на апстракти, стр. 46.

126. Polenaković M., Grčevska L.: *Mesangial Fibrinogen Deposits in IgA Nephropathy (IgAN).* – XIIth International Congress of Nephrology, Jerusalem, 13–18 June 1993 : Abstracts, p. 39.

127. Grčevska L., Polenaković M.: *Correlation Between Glomerular Changes, Interstitial Infiltration and Outcome of the Disease in IgA Nephropathy.* – XIIth International Congress of Nephrology, Jerusalem, 13–18 June 1993 : Abstracts, p. 41.

128. Grčevska L., Polenaković M., Džikova S.: *Prognostic Significance of Etiology, Crescent Formations and Tubulointerstitial Changes in Primary Rapidly Progressive Glomerulonephritis.* – XIIth International Congress of Nephrology, Jerusalem, 13–18 June 1993 : Abstracts, p. 186.

129. Grčevska L., Polenaković M.: *Acute Renal Failure Due to Acute Tubulointerstitial Nephritis of Viral Origin.* – XIIth International Congress of Nephrology, Jerusalem, 13–18 June 1993 : Abstracts, p. 285.

130. Masin G., Dejanov I., Polenaković M., Dejanov P.: *HCV-Antibodies in Patiens on Haemodialysis in Republic of Macedonia.* – XIIth International Congress of Nephrology, Jerusalem, 13–18 June 1993 : Abstracts, p. 315.

131. Ristovska V., Ivanovski N., Masin G., Naumovski J., Polenaković M.: *Echography of the Inferior Vena Cava for Estimation of "Dry Body Weight" – Experience with the Elderly Dialysis Patients.* – XIIth International Congress of Nephrology, Jerusalem, 13–18 June 1993 : Abstracts, p. 329.

132. Polenaković M., Spasovski G., Stojčeva O., Stojkovski Lj., Masin G.: *Adverse Events of Subcutaneous Recombinant Human Erythropoietin Therapy – Single Centre Experience.* – XXXth Congress of the European Dialysis and Transplant Association – European Renal Association, Glasgow, 15–18 September 1993 : Abstracts, p. 240.

133. Šikole A., Polenaković M., Spirovska V., Polenaković B., Masin G.: *Echocardigraphic Analysis in Patients on Haemodialysis Treated with Erythropoietin.* – XXXth Congress of the European Dialysis and Transplant Association – European Renal Association, Glasgow, 15–18 September 1993 : Abstracts, p. 243.

134. Šikole A., Polenaković M., Spasovski G., Masin G.: *Red Cell Survival in Chronic Haemodialysis Patients Treated with Rhu-EPO.* – XXXth Congress of the European Dialysis and Transplant Association – European Renal Association, Glasgow, 15–18 September 1993 : Abstracts, p. 243.

135. Zafirovska K., Polenaković M., Masin G., Šikole A., Lozanče Lj., Spasovski G., Stojkovski Lj., Paneva J. M.: *Ambulantory Blood Pressure (ABP), Plasma Fibronectin (PF) and Viscosity (V) in Patients Treated with Erythropoietin.* – XXXth Congress of the European Dialysis and Transplant Association – European Renal Association, Glasgow, 15–18 September 1993 : Abstracts, p. 247.

136. Popov Ž., Čakalaroski K., Ivanovski N., Tozija L., Polenaković M.: *Renal Allograft Rupture – Treatment and Long Term Prognosis.* – XXXth Congress of the European Dialysis and Transplant Association – European Renal Association, Glasgow, 15–18 September 1993 : Abstracts, p. 262.

137. Polenaković M., Grčevska L.: *Interstitial Infiltration in Renal Amyloidosis.* – XXXth Congress of the European Dialysis and Transplant Association – European Renal Association, Glasgow, 15–18 September 1993 : Abstracts, p. 31.

138. Grčevska L., Polenaković M., Džikova S.: *Crescentic Glomerulonephritis as a Renal Cause of Acute Renal Failure.* – XXXth Congress of the European Dialysis and Transplant Association – European Renal Association, Glasgow, 15–18 September 1993 : Abstracts, p. 76.

139. Grčevska L., Polenaković M., Džikova S.: *Focal-Segmental Glomerular Sclerotic Changes as a Result of the Progression of Acute Interstitial Nephritis.* – XXXth Congress of the European Dialysis and Transplant Association – European Renal Association, Glasgow, 15–18 September 1993 : Abstracts, p. 83.

140. Grčevska L., Polenaković M., Džikova S.: *Prognostic Significance of Etiology, Percent of Crescent and Tubulointerstitial Changes in Primary Crescentic Glomerulonephritis (GN).* – XXXth Congress of the European Dialysis and Transplant Association – European Renal Association, Glasgow, 15–18 September 1993 : Abstracts, p. 85.

141. Grčevska L., Polenaković M., Džikova S.: *Is Membranoproliferative Glomerulonephritis (MPGN) Rare in Elderly?.* – XXXth Congress of the European Dialysis and Transplant As-

sociation – European Renal Association, Glasgow, 15–18 September 1993 : Abstracts, p. 103.

142. Spasovski G., Šikole A., Tozija L., Masin G., Kovachevski S., Mat R., Polenaković M., Lamberts L. V., D'Haese P. C., De Broe M. E.: *Silicon (Si) and Aluminium (Al) Levels in Dialysis Patients in Macedonia: A Multicentre Study.* – XXXIst Congress of the EDTA – European Renal Association, Vienna, 3–6 July 1994 : Abstracts, p. 217.

143. Pashu M., Polenaković M., Naumovski R., Šikole A.: *P3 and Improvement of Intellectual Function in Hemodialysis Patients Treated with RHU-EPO.* – XXXIst Congress of the EDTA – European Renal Association, Vienna, 3–6 July 1994.

144. Polenaković M., Grčevska L.: *Minimal Change Nephrotic Syndrome in Elder Population.* – XXXIst Congress of the EDTA – European Renal Association, Vienna, 3–6 July 1994.

145. Polenaković M., Spasovski G., Šikole A., Polenaković B., Masin G.: *Mobilization of the Iron Stores in Uremic Dialysis Patients Treated with Erythropoietin.* – XXXIst Congress of the EDTA – European Renal Association, Vienna, 3–6 July 1994.

146. Naumovski R., Polenaković M., Masin G., Šikole A.: *Quantitative EEG Analysis in Chronic Renal Failure Patients, Undergoing Maintenance Hemodialysis With and Without EPO Treatment.* – XXXIst Congress of the EDTA – European Renal Association, Vienna, 3–6 July 1994.

147. Šikole A., Stojanović A., Petruševska G., Saso R., Jovanovski M., Polenaković M.: *Bone Marrow Changes During rhuEPO Treatment in Uremic Dialysis Patients.* – I Hrvatski kongres nefrologa, Zagreb, 12–15. X 1994.

148. Polenaković M., Spasovski G., Šikole A., Polenaković B., Masin G., Stojkovski Lj.: *Iron Kinetics During Eruthropoietin Therapy in Chronic Hemodialysis Patients.* – I Hrvatski kongres nefrologa, Zagreb, 12–15. X 1994.

149. Polenaković M., Grčevska L., Gerasimovska-Tanevska V., Ončevski A., Džikova S., Čakalaroski K., Masin G.: *Hantaan Virus Infection with Acute Renal Failure at Deparment of Nephrology, University of Skopje, Republic of Macedonia.* – 27th Annual Meeting ASN, Orlando, 26–29 October 1994.

150. Naumovski R., Polenaković M., Šikole A., Pashu M.: *Quantitative EEG Analysis in Chronic Dialysis Patients During and After Termination of rhuEPO Treatment.* – 27th Annual Meeting ASN, Orlando, 26–29 October 1994.

151. Pashu M., Polenaković M., Naumovski R., Stefanovski B., Kiprovski K., Šikole A., Pashu M.: *P3 and Improvement of Intellectual Function in Hemodialysis Patients Treated with Erythropoietin (rhu-EPO).* – 27th Annual Meeting ASN, Orlando, 26–29 October 1994.

152. Грчевска Л., Поленаковиќ М., Џикова С., Кузмановска Д., Шахпазова Е.: *Имунофлуоресцентни карактеристики на бубрежните биопсии кај деца со гломерулонефрити (GN).* – 7. Конгрес на педијатрите на Македонија со меѓународно учество, Струга, 8–10 јуни 1994 : Зборник на резимеа, стр. 352.

153. Grčevska L., Polenaković M., Stojkovski Lj.: *Transient Positive Anca During Febrile Periods of Unknow Origin.* – XXXIst Congress of the EDTA – European Renal Association, Vienna, 3–6 July 1994.

154. Čakalaroski K., Ivanovski N., Tozija L., Gelev S., Masin G., Polenaković M.: *Acute Renal Failure as a Complication of Septic Abortion and Gestosis – 23 Years Clinical Experience.* – XXXIst Congress of the EDTA – European Renal Association, Vienna, 3–6 July 1994, p. 76.

155. Grčevska L., Polenaković M.: *Acute Renal Failure in Patients with Adult Minimal Change Nephrotic Syndrome.* – XXXIst Congress of the EDTA – European Renal Association, Vienna, 3–6 July 1994, p. 95.

156. Grčevska L., Polenaković M.: *Progresive Forms of Chronic Glomerulonephritis in Elder Population.* – I Hrvatski kongres nefrologa, Zagreb, 12–15. X 1994.

157. Grčevska L., Polenaković M.: *Significance of Clinical Differences Between Glomerular Histological Classes of IgA Nephropathy Proved by Mann-Whitney Test.* – XXXIst Congress of the EDTA – European Renal Association, Vienna, 3–6 July 1994.

158. Elseviers M. M., De Schepper A., Waller I., Nenov D., Levora J., Matousovic K., Tanquerel T., Pommer W., Schwarz A., Keller E., Thieler H., Köhler H., Lemoniatou H., Cresseri D., Bonucchi D., Gilli P., Jordans J. G. M., Franek E. M., Silva F. J., Morlans M., Fernandez E. J., Bengtsson U., Pannatier J. G., Felle D., Polenaković M., De Broe M. E.: *Evaluation/ Validation of Diagnostic Criteria for Analgesic Nephropathy (AN) in ESRF Patients – Results of the Anne Study.* – XXXIst Congress of the EDTA – European Renal Association, Vienna, 3–6 July 1994, p. 146.

159. Masin G., Polenaković M., Dejanov P., Paneva-Masin El.: *Prevalence of Hepatitis C Virus (HCV) Antibodies in Hemodialysis Patients.* – XXXIst Congress of the EDTA – European Renal Association, Vienna, 3–6 July 1994, p. 197.

160. Ristovska V., Masin G., Lazarov L., Hristovski Ž., Ivanovski N., Masin E., Srbinovski L., Polenaković M.: *Bioelectric Impendance (BEI) and the Fluid Status in Hemodialysis Patients.* – XXXIst Congress of the EDTA – European Renal Association, Vienna, 3–6 July 1994, p. 209.

161. Šikole A., Polenaković M., Chabukovski V., Masin G., Spiroski M.: *"DIAIS" – National Dialysis and Transplantation Information System.* – XXXIst Congress of the EDTA – European Renal Association, Vienna, 3–6 July 1994, p. 214.

162. Polenaković M., Spasovski G., Šikole A., Polenaković B., Spasovski G., Masin G.: *Iron Stores in Uremic Dialysis Patients Treated with Recombinant Human Erythropoietin.* – 2nd National Congress of Nephrology, 26–28 October 1994.

163. Polenaković M., Šikole A., Masin G., Polenaković B., Spasovski G., Stojčeva O., Stojkovski Lj.: *Low Dose Subcutaneous rhEPO Therapy for Renal Anemia – 24 Months Single Centre Experience with 40 ESRD Patients: Results and Adverse Effects.* – 12th Danube Symposion on Nephrology, Bamberg, 1994.

164. Šikole A., Stojanović A., Petruševska G., Saso R., Jovanovski M., Polenaković M.: *Cellularity of the Bone Marrow During rh-EPO Treatment.* – 12th Danube Symposion on Nephrology, Bamberg, 1994.

165. Šikole A., Polenaković M., Chabukovski V., Masin G., Spiroski M.: *"DIAIS" – Dialysis Computer Information System for a Region or a Country.* – 12th Danube Symposion on Nephrology, Bamberg, 1994.

166. Ristovska V., Ivanovski N., Masin G., Čakalaroski K., Stojčeva O., Stojčev N., Antova Z., Šikole A., Polenaković M.: *Low Molecular Weight (LMW) Heparin Improves the Intractable Pruritus in Dialysis Patients.* – 12th Danube Symposion on Nephrology, Bamberg, 1994.

167. Ivanovski N., Masin G., Čakalaroski K., Ristovska V., Polenaković M., Stojčeva O.: *Enalapril Provoked Acute Reversible Renal Failure in Patients with Transplant Arterial Stenoses.* – 12th Danube Symposion on Nephrology, Bamberg, 1994.

168. Gerasimovska-Tanevska V., Ončevski A., Čakalaroski K., Polenaković M.: *Case Report – A Rare Clinical Feature of Hantaan Virus Infection.* – 12th Danube Symposion on Nephrology, Bamberg, 1994.

169. Zafirovska K., Polenaković M., Masin G., Šikole A., Lozanče A., Spasovski Lj., Stojkovski Lj., Bogdanovska S., Masin J: *Inversion of the Circardian Rhithm of Blood Pressure in Di-*

alysis Patients on rhuEPO Therapy. – 12th Danube Symposion on Nephrology, Bamberg, 1994.

170. Grčevska L., Polenaković M.: *Treatment of Acute Oligoanuria Caused by Primary Rapidly Progressive Glomerulonephritis (RPGN)*. – 12th Danube Symposion on Nephrology, Bamberg, 1994.

171. Šikole A., Stojanović A., Polenaković M., Petruševska G., Sadikario S., Saso R., Jovanovski M.: *How Erythropoietin Affects Bone Marrow of Uremic Patients*. – First Baltic Meeting of Nephrology, Gdansk, 28–30 April 1995 : Abstracts, no. E6P.

172. Grčevska L., Polenaković M., Milovančeva-Popovska M.: *Anti-Neutrophil Cytoplasmic Antibodies in Renal Diseases*. – Fourth International Conference on Systemic Lupus Erythematosus – SLE, Jerusalem, 26–31 March 1995.

173. Grčevska L., Polenaković M.: *Tubulointerstitial Changes in Lupus Nephritis*. – Fourth International Conference on Systemic Lupus Erythematosus – SLE, Jerusalem, 26–31 March 1995.

174. Polenaković M.: *Uraemic Encephalopathy (UE)*. – I Конгрес на нефролозите на Македонија, Охрид, 24–28 мај 1995.

175. Polenaković M., Džikova S., Ristovska V., Polenaković H., Grčevska L.: *Adult Polycystic Kidney Disease (APKD) in Republic of Macedonia – Clinical Aspects*. – XIIIth International Congress of Nephrology, Madrid, 2–6 July 1995 : Abstracts, p. 22.

176. Grčevska L., Polenaković M.: *Occurrence of Chronic Forms of Glomerulonephtitis During Pregnancy and Pregnancy Induced Focal Glomerular Sclerosis*. – XIIIth International Congress of Nephrology, Madrid, 2–6 July 1995 : Abstracts, p. 75.

177. Milovančeva-Popovska M., Grčevska L., Polenaković M.: *Serum Immunoglobulins and Complement C3 and C4 in ANCA Positive Patients*. – XIIIth International Congress of Nephrology, Madrid, 2–6 July 1995 : Abstracts, p. 79.

178. Grčevska L., Polenaković M., Nikolov V.: *Acute Renal Failure and Outcome of Acute Poststreptococcal, Endocapillary Glomerulonephritis (APSGN) in Adults*. – XIIIth International Congress of Nephrology, Madrid, 2–6 July 1995 : Abstracts, p. 170.

179. Čakalaroski K., Ončevski A., Polenaković M., Ristovska V., Ivanovski N.: *Excretory Renal Failure in Congestive Heart Insuficiency (CHI) Treated with Sequential Dialysis*. – XIIIth International Congress of Nephrology, Madrid, 2–6 July 1995 : Abstracts, p. 183.

180. Stojčeva-Taneva O., Gruev T., Popstefanova A., Polenaković M.: *N-Acetyl-B-D-Glucosaminidase and B-2 Microglobulin in Diabetics in Relation to Microangiopathy*. – XIIIth International Congress of Nephrology, Madrid, 2–6 July 1995 : Abstracts, p. 202.

181. Grčevska L., Polenaković M.: *Focal Segmental Glomerulosclerosis (FSGS) on Biopsy – Not Always a Progressive Form of Renal Disease*. – XIIIth International Congress of Nephrology, Madrid, 2–6 July 1995 : Abstracts, p. 231.

182. Ivanovski N., Grozdanovski R., Čakalaroski K., Stojčeva-Taneva O., Masin G., Polenaković M.: *Protein Restricted Diet in Advanced Renal Failure – Is It Justified?*. – XIIIth International Congress of Nephrology, Madrid, 2–6 July 1995 : Abstracts, p. 234.

183. Polenaković M., Grčevska L.: *The Natural History of Membranous Nephropathy (MN)*. – XIIIth International Congress of Nephrology, Madrid, 2–6 July 1995 : Abstracts, p. 259.

184. Šikole A., Stojanović A., Polenaković M., Petruševska G., Sadikario S., Saso R., Jovanovski M.: *How Erythropoietin Affects Bone Marrow of Uremic Patients*. – XIIIth International Congress of Nephrology, Madrid, 2–6 July 1995 : Abstracts, p. 465.

185. Polenaković M., Šikole A., Serafimov N.: *Red Cell Survival Before, During and After Termination of Erytropoietin Treatment.* – XIIIth International Congress of Nephrology, Madrid, 2–6 July 1995 : Abstracts, p. 465.

186. Dejanov P., Ončevski A., Panov S., Dejanov I., Polenaković M.: *vWF Antigen Concentration and Autoantibody in Patients on Hemodialysis.* – XIIIth International Congress of Nephrology, Madrid, 2–6 July 1995 : Abstracts, p. 492.

187. Masin P. J., Pop-Stefanova A., Zafirovska K., Masin G., Polenaković M., Bogdanovska S., Lozanče Lj., Josifovska T.: *Plasma Viscozity in Patients Undergoing Haemodialysis.* – XIIIth International Congress of Nephrology, Madrid, 2–6 July 1995 : Abstracts, p. 532.

188. Ristovska V., Masin G., Ivanovski N., Lazarov L., Hristovski Z., Polenaković M., Srbinovski S.: *Elektrical Bioimpedance Cardiography (EBC) in Estimation of the Haemodynamic Status in Elderly Dialysis Patients.* – XIIIth International Congress of Nephrology, Madrid, 2–6 July 1995 : Abstracts, p. 536.

189. Ivanovski N., Grozdanovski R., Čakalaroski K., Ristovska V., Masin G., Polenaković M.: *Estimation of the Total Body Water (TBW) in Dialysis Patients – the Use of Different Kinetic Methods.* – XIIIth International Congress of Nephrology, Madrid, 2–6 July 1995 : Abstracts, p. 562.

190. D'Haese P., Shaheen F., Huraib S., Djukanović L., Polenaković M., Spasovski G., Šikole A., Schurgers M., Daneels R., Lamberts L., Van Landeghem G., De Broe M.: *Increased Silicon (Si) Levels in Dialysis (D) Patients Due to High Si Content in the Drinking Water, Inadequate Water Treatment Procedures and Concentrate Contamination: A Multicentre Study.* – XIIIth International Congress of Nephrology, Madrid, 2–6 July 1995 : Abstracts, p. 565.

191. Tozija L., Polenaković H., Čakalaroski K., Polenaković M., Ončevski A.: *Acute Renal Failure in the Elderly: A 6-Year Experience.* – Acute Renal Failure, ISN Satellite Symposium, Barcelona 1995 : Renal Failure 1995, 17 : Abstracts, p. 222.

192. Čakalaroski K., Ivanovski N., Tozija L., Gelev S., Spasovski G., Masin G., Polenaković M.: *Acute Renal Failure as a Complication of Septic Abortion and Gestosis – 23 Years Clinical Experience.* – Acute Renal Failure, ISN Satellite Symposium, Barcelona 1995. – Renal Failure 1995, 17 : Abstracts, p. 239.

193. Grčevska L., Polenaković M.: *Renal Parenchymal Diseases as Renal Causes of Acute Renal Failure.* – Acute Renal Failure, ISN Satellite Symposium, Barcelona 1995. – Renal Failure 1995, 17 : Abstracts, p. 282.

194. Zafirovska K., Bogdanovska S., Lozanče Lj., Masin-Paneva J., Masin G., Polenaković M.: *Inversion of the Diurnal Rhytmicity of Blood Pressure in Patients on Recombinant Human Erythropoetin (rHuEPO) Therapy.* – Clinical Hypertension in Nephrology, Vibo Valentia, 1995 : Abstracts, p. 55.

195. Grčevska L., Polenaković M.: *T Cell Subsets Detected by Monoclonal Antisera (Direct and Indirect Immunoperoxidase Method) in Renal Diseases.* – Third Meeting of the Balkan Clinical Laboratory Federation, Struga, 5–7 October 1995 : Abstracts, no. 167.

196. Грчевска Л., Поленаковиќ М., Цикова С.: *Белодробни неопластми асоцирани со појава на гломерулопатии.* – XIV Конгрес на лекарите на Македонија, Охрид 1995 : Апстракт бр. 093, стр. 154.

197. Polenaković M., Grčevska L.: *Plasmapheresis (PP) in Treatment of Lupus Nephritis (LN) and Crescentic Glomerulonephritis (CGN).* – XXII Congres European Society for Artificial Organs, Berlin 19–21 October 1995 : Abstracts, p. 419.

198. Polenaković M., Šikole A.: *Is Erythropoietin a Survival Factor for the Red Blood Cells.* – XXII Congres European Society for Artificial Organs, Berlin 19–21 October 1995 : Abstracts, no. 46, p. 428.

199. Polenaković M., Stojčeva-Taneva O.: *Peripheral and Autonomic Neuropathy in Hemodialysis Patients Treated rHuEPO.* – XXII Congres European Society for Artificial Organs, Berlin 19–21 October 1995 : Abstracts, no. 47, p. 428.

200. Polenaković M., Grčevska L.: *Intrarenal T Cell Subsets in Glomerular Diseases.* – First Balkan Immunology Conference, Beograd, 1995 : Abstracts, no. 166, p. 46.

201. Stojkovski Lj., Polenaković M., Grčevska L., Džikova S., Tozija Lj., Grozdanovski R.: *The Clinical Spectrum of Eosinophiluria.* – First Balkan Immunology Conference, Beograd, 1995 : Abstracts, no. 165, p. 46.

202. Grčevska L., Polenaković M.: *Histopathological Indexes of Activity and Chronicity in Different Classes of Lupus Nephritis (LN).* – First Balkan Immunology Conference, Beograd, 1995 : Abstracts, no. 167, p. 46.

203. Polenaković M., Šikole A., Serafimov N.: *Red Cell Survival Before, During and After Termination of Erytropoietin Treatment.* – BANTAO Association Meeting, Varna 1995, Nephrol. Dial. Transplant. (1996) 11, p. 744–747.

204. Grčevska L., Polenaković M., Džikova S.: *Three Subtypes of Acute Poststretococcal Glomerulonephritis (APSGN): Incidence of Acute Renal Failure.* – BANTAO Association Meeting, Varna 1995, Nephrol. Dial. Transplant. (1996) 11, p. 744–747.

205. Grčevska L., Polenaković M.: *Plasmapheresis (PP) in Treatment of Lupus Nephritis (LN) and Crescentic Glomerulonephritis (CGN).* – International Conference for Apheresis, Kyoto, 7–10 April 1996 : Abstracts, O-4-16, p. 47.

206. Stojčeva-Taneva O., Ivanovski N., Grozdanovski R., Gruev T., Polenaković M.: *Tubular Markers in Diabetes in Relation to Microangiopathy.* – Fifth Annual Spring Clinical Nephrology Meeting, Anaheim, 25–28 April 1996 : Abstracts, A-17.

207. Grčevska L., Polenaković M.: *Long-Term Follow-up of Patients with Isolated C3 Nephritis.* – Fifth Annual Spring Clinical Nephrology Meeting, Anaheim, 25–28 April 1996 : Abstracts, A-8.

208. Šikole A., Polenaković M., Spiroska V., Polenaković B.: *The Role of Renal Anemia in Uremic Heart Morphology.* – XXXIIIrd Congress of the European Renal Association – European Dialysis and Transplant Association, Amsterdam, 18–21 June 1996 : Abstracts, p. 361.

209. Polenaković M., Šikole A., Džikova S., Polenaković B., Gelev S., Masin G.: *Acquired Renal Cystic Disease and Tumor Markers in Hemodialysis Patients.* – XXXIIIrd Congress of the European Renal Association – European Dialysis and Transplant Association, Amsterdam, 18–21 June 1996 : Abstracts, p. 239.

210. Stojčeva-Taneva O., Gruev T., Polenaković M.: *Tubular Markers in Diabetics in Relation to Microangiopathy.* – XXXIIIrd Congress of the European Renal Association – European Dialysis and Transplant Association, Amsterdam, 18–21 June 1996 : Abstracts, p. 169.

211. Grčevska L., Polenaković M.: *Histopathological Indexes of Activity and Chronicity in Different Classes of Lupus Nephritis (LN).* – XXXIIIrd Congress of the European Renal Association – European Dialysis and Transplant Association, Amsterdam, 18–21 June 1996 : Abstracts, p. 120.

212. Ristovska V., Masin G., Ivanovski N., Lazarov L., Polenaković M.: *Thoracic Bioelectric Impedance in Evaluation of the Haemodynamic Status in Elderly Dialysis Patients.* –

XXXIIIrd Congress of the European Renal Association – European Dialysis and Transplant Association, Amsterdam, 18–21 June 1996 : Abstracts, p. 86.

213. Grčevska L., Polenaković M.: *Long-Term Follow-up of the Patients with Isolated C3 Nephritis.* – XXXIIIrd Congress of the European Renal Association – European Dialysis and Transplant Association, Amsterdam, 18–21 June 1996 : Abstracts, p. 129.

214. Grčevska L., Polenaković M.: *"Garland" Pattern Post-Streptococcal Glomerulonephritis (PSGN) – Clinical Characteristics and Long-Term Follow-up.* – XXXIIIrd Congress of the European Renal Association – European Dialysis and Transplant Association, Amsterdam, 18–21 June 1996 : Abstracts, p. 129.

215. Šikole A., Stojanović A., Polenaković M.: *Dialysis – Related Eosinophilia.* – 1. Македонски имунолошки конгрес : Македонски медицински преглед, 50, супл. 23, бр. 14, стр. 18.

216. Милованчева-Поповска М., Грчевска Л., Поленаковиќ М.: *Антителата кон антигени на неутрофилната цитоплазма (АНЦА) кај примарни и секундарни гломерулонефрити – наши искуства.* – 1. Македонски имунолошки конгрес : Македонски медицински преглед, 50, супл. 23, бр. 191, стр. 70.

217. Поленаковиќ М., Грчевска Л.: *Примена на плазмаферезата (ПФ) во лекување на рапидно-прогресивниот гломерулонефрит (РПГН) – наши искуства.* – 1. Македонски имунолошки конгрес : Македонски медицински преглед, 50, супл. 23, бр. 194, стр. 71.

218. Јосифовска Т., Грчевска Л., Стојановски Љ., Поленаковиќ М.: *Уринарните ензими како предиктори на тубуларните лезии кај примарните гломерулонефрити.* – 1. Македонски имунолошки конгрес : Македонски медицински преглед, 50, супл. 23, бр. 195, стр. 71.

219. Грчевска Л., Поленаковиќ М., Џикова С., Ивановски Н., Чакалароски К.: *Имунофлуоросцентни наоди кај ренални алографти* – 1. Македонски имунолошки конгрес : Македонски медицински преглед, 50, супл. 23, бр. 334, стр. 113.

220. Grčevska L., Polenaković M.: *Occurrence of Chronic Forms of Glomerulonephritis During Pregnancy and Pregnancy Induced Focal Segmental Glomerular Sclerosis.* – 13th Danube Simposium on Nephrology, Krakow, 1996 : Abstracts O-31, p. 54.

221. Polenaković M., Šikole A., Džikova S., Polenaković B., Gelev S., Masin G.: *Acquired Renal Cystic Disease and Tumor Markers in Hemodialysis Patients.* – 13th Danube Simposium on Nephrology, Krakow, 1996 : Abstracts O-09, p. 43.

222. Šikole A., Polenaković M., Spiroska V., Polenaković B., Klinkmann H.: *The Role of Renal Anemia in Uremic Heart Morphology.* – 13th Danube Simposium on Nephrology, Krakow, 1996 : Abstracts P-047, p. 82.

223. Grčevska L., Polenaković M.: *Disappearance of Nephrotic Syndrome Due to Membranous Nephropathy During Pregnancy and Long-Term Follow-up.* – 13th Danube Simposium on Nephrology, Krakow, 1996 : Abstracts P-062, p. 89.

224. Milovančeva-Popovska M., Grčevska L., Ivanovski N., Čakalaroski K., Šikole A., Polenaković M.: *Lupus Nephropathy (LN) – Natural History and Clinical Outcome – Our Experience.* – 13th Danube Simposium on Nephrology, Krakow, 1996 : Abstracts P-114, p. 115.

225. Čakalaroski K., Tozija L., Spasovski G., Polenaković H., Polenaković M.: *Rhabdomyolisis as an Ethiological Factor for Acute Renal Failure.* – 13th Danube Simposium on Nephrology, Krakow, 1996 : Abstracts P-139, p. 128.

226. Tozija L., Polenaković H., Čakalaroski K., Spasovski G., Polenaković M.: *Acute Renal Failure in Elderly – A 6 Years Experience.* – 13th Danube Simposium on Nephrology, Krakow, 1996 : Abstracts P-140, p. 128.

227. Stojkovski L., Ivanovski N., Čakalaroski K., Masin G., Polenaković M.: *Living Underlated Donor Paid Transplantation – Is It Only an Ethical Dilemma?.* – 13th Danube Simposium on Nephrology, Krakow, 1996 : Abstracts P-126, p. 121.

228. Polenaković M., Šikole A., Džikova S., Polenaković B., Gelev S., Masin G.: *Acquired Renal Cystic Disease and Tumor Markers in Maintenance Hemodialysis Patients.* – XXIIIrd Congress of ESAO, Warsaw, 17–19 October 1996 : Abstracts, no. 28, p. 506.

229. Šikole A., Polenaković M., Spirovska V., Polenaković B.: *Cessation of Rhepo Therapy Leads to Recurrence of Left Ventricular Hypertrophy.* – XXIIIrd Congress of ESAO, Warsaw, 17–19 October 1996 : Abstracts, no. 30, p. 506.

230. Šikole A., Stojanović A., Polenaković M.: *Dialysis – Related Eosinophilia.* – XXIIIrd Congress of ESAO, Warsaw, 17–19 October 1996 : Abstracts, no. 31, p. 506.

231. Šikole A., Polenaković M., Spirovska V., Polenaković B.: *Cessation of Rhepo Therapy Leads to Recurrence of Left Ventricular Hypertrophy.* – 1. Македонски конгрес по кардиологија, Охрид, 9–12 октомври 1996 : Зборник на апстракти, бр. 192, стр. 107.

232. Чакаларoски К., Масин Ѓ., Ивановски Н., Ристовска В., Тозија Л., Гелев С., Поленаковиќ М.: *Срцеви компликации кај пациенти со хронична бубрежна инсуфициенција.* – 1. Македонски конгрес по кардиологија, Охрид, 9–12 октомври 1996 : Зборник на апстракти, бр. 192, стр. 112.

233. Ристовска В., Масин Ѓ., Лазаров Л., Ивановски Н., Христовски Ж., Поленаковиќ М., Србиновски Л.: *Торакална биоимпеданса во процена на кардијалните параметри во тек на дијализа.* – 1. Македонски конгрес по кардиологија, Охрид, 9–12 октомври 1996 : Зборник на апстракти, бр. 203, стр. 113.

234. Polenaković M.: *Natural History and Treatment of Membranous Glomerulonephritis.* – I. Slovenski nefrološki kongres, Portorož, 23–26 oktober 1996 : Abstracts, p. 9.

235. Grčevska L., Polenaković M.: *"Garland" Pattern Post-Streptococcal Glomerulonephritis (PSGN) – Clinical Characteristics and Long-Term Follow-up.* – I. Slovenski nefrološki kongres, Portorož, 23–26 oktober 1996 : Abstracts, p. 15.

236. Josifovska, T., Grčevska L., Polenaković M.: *Urine Enzymes in Primary Glomerulonephritis – Correlation with Clinicale Features.* – I. Slovenski nefrološki kongres, Portorož, 23–26 oktober 1996 : Abstracts, p. 20.

237. Čakalaroski K., Ivanovski N., Grozdanovski R., Ristovska V., Polenaković M.: *The Effect of Diuretics in Patients with Preterminal Chronic Renal Failure.* – I. Slovenski nefrološki kongres, Portorož, 23–26 oktober 1996 : Abstracts, p. 82.

238. Šikole A., Polenaković M., Spiroska V., Polenaković B., Klinkmann H.: *The Role of Renal Anemia in Uremic Heart Morphology.* – I. Slovenski nefrološki kongres, Portorož, 23–26 oktober 1996 : Abstracts, p. 121.

239. Šikole A., Stojanović A., Polenaković M., Petruševska G.: *Bone Marrow Morphology During RHEPO Therapy.* – I. Slovenski nefrološki kongres, Portorož, 23–26 oktober 1996 : Abstracts, p. 125.

240. Polenaković M., Šikole A.: *Erythropoietin Improves Survival of Red Blood Cells.* – I. Slovenski nefrološki kongres, Portorož, 23–26 oktober 1996 : Abstracts, p. 126.

241. Šikole A., Polenaković M., Spirovska V., Polenaković B., Klinkmann H., Scigalla P.: *Cessation of Rhepo Therapy Leads to Recurrence of Left Ventricular Hypertrophy.* – ASN 29th Annual Meeting, 3–6 November 1996 : Abstracts, A1250, p. 1498.

242. Polenaković M., Šikole A., Džikova S., Polenaković B., Gelev S., Masin G., Ivanovich P.: *Tumor Markers in Maintenance Hemodialysis Patients with Acquired Renal Cystic Disease.* – ASN 29th Annual Meeting, 3–6 November 1996 : Abstracts, A0474, p. 1340.

243. Grčevska L., Polenaković M.: *Viral Etiology of Acute Tubulointerstitial Nephritis.* – International Conference Renal Aspects of Disaster Relief, Ohrid, 1996 : Abstracts P20, p. 48.

244. Milovančeva-Popovska M., Grčevska L., Čakalaroski K., Amitov V., Polenaković M.: *Acute Renal Failure in Diabetic Nephropathy (Case Report).* – International Conference Renal Aspects of Disaster Relief, Ohrid, 1996 : Abstracts P21, p. 49.

245. Grčevska L., Polenaković M.: *Plasmapheresis in Treatment of Acute Oligoanuria in Crescentic Glomerulonephritis.* – XIth World Congress of the International Society for Artificial Organs, Providence, 29 June – 1 July 1997.

246. Grčevska L., Polenaković M., Stojkovski Lj., Polenaković M.: *Membrane Plasmapheresis in Treatment of Lupus Nephritis.* – XIth World Congress of the International Society for Artificial Organs, Providence, 29 June – 1 July 1997.

247. Šikole A., Stojanović A., Polenaković M., Petruševska G.: *Bone Marrow Morphology During RHEPO Therapy.* – XIth World Congress of the International Society for Artificial Organs, Providence, 29 June – 1 July 1997.

248. Šikole A., Polenaković M., Spirovska V., Polenaković B.: *Recurrence of Left Ventricular Hypertrophy Upon Cessation of RHEPO Therapy.* – XIth World Congress of the International Society for Artificial Organs, Providence, 29 June – 1 July 1997.

249. Polenaković M., Pashu M., Naumovski R., Šikole A.: *Does Erythropoietin Improve Cognitive Function in Uremic Patients.* – XIth World Congress of the International Society for Artificial Organs, Providence, 29 June – 1 July 1997.

БОРО МИТРИЌЕСКИ

БОРО МИТРИЌЕСКИ е роден на 10 мај 1927 година во Прилеп. Средно уметничко училиште завршува во Скопје во 1948/49 година. Првите сознанија за вајарството ги добива од професорот Димо Тодоровски. Се запишува на Академијата за ликовни уметности во Загреб. Своето образование го продолжува кај професорите Грга Антунац и Андрија Крстуловиќ. Во 1954 год. дипломира во класата на проф. Вања Радауш. Се враќа во Скопје кадешто непрекинато работи и твори. Работи како ликовен педагог, а потоа како слободен уметник. Од 1979 до 1984 год. е директор на Уметничката галерија „Даут Пашин амам" во Скопје, на којашто функција и се пензионирал. Студиски патувања остварил во Франција, Италија, Англија, Грција, Русија, Шпанија, Австрија, САД и Канада.

Боро Митриќески има организирано седум самостојни изложби, главно во Македонија и во поранешните југословенски републики, а на групните изложби ја презентирал македонската скулптура во повеќе ликовни центри кај нас и во светот, и тоа Александрија, Белград, Виена и др.

Во изминатите 40 години реализирал повеќе од 250 дела (фигури, актови, композиции, торза), околу 60 портрети, над 50 скулптури ситна пластика (дрво, мермер и бронза). Особено треба да се нагласат изведените 10 споменика и спомен-обележја, од кои: Железара, скулптура од метал, Скопје; Споменик на Карпош, мермер, Кратово; Споменик на НОБ, Делчево; Фонтана Дојран, Дојран; Споменик „Кирил и Методиј", бронза, Универзитет „Св. Кирил и Методиј", Скопје и др. Митриќески активно се бави и со таканаречената интимна пластика или скулптура од галериски формат и користи трајни материјали, како што се бронза, мермер и дрво. Своето творештво го насочил во две насоки: едната е големата пластика, а втората интимата, односно пластиката на ентериерот, таканаречената скулптура од галериски формат.

Боро Митриќески зазема истакнато место во македонската ликовна уметност како припадник на т.н. средна генерација на македонските сликари и скулптори.

Другарчиња, 1964

Фигура, 1964

Човек од логорот, 1965

Климент Охридски, 1965

Средба, 1966

Седнат акт, 1968

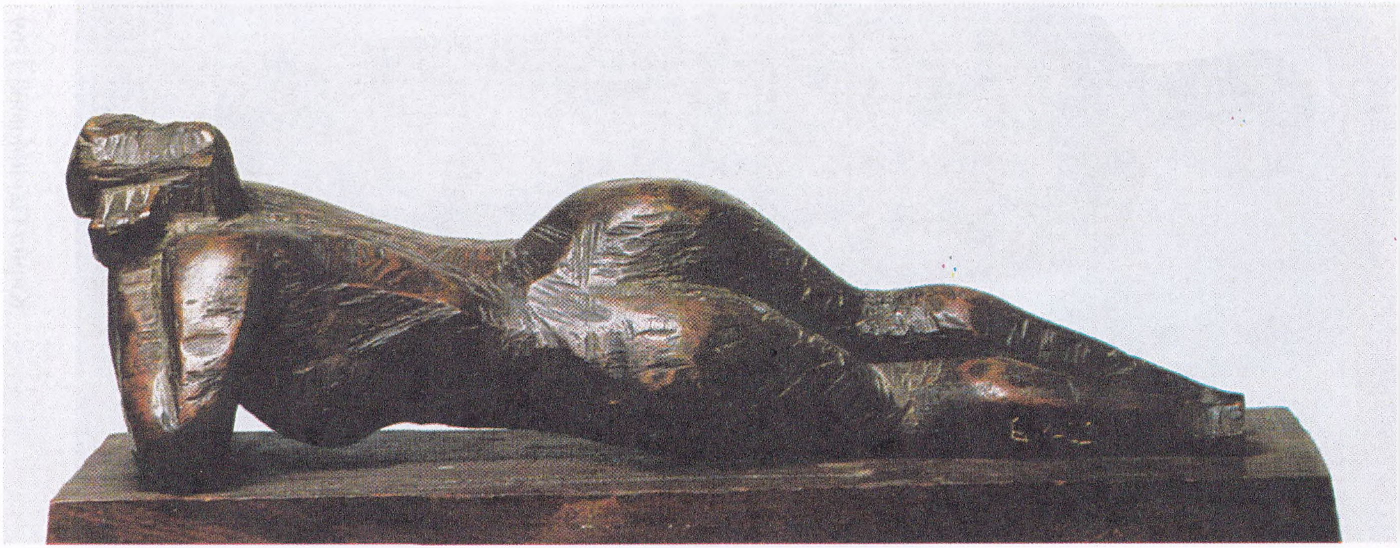

Акт што лежи, 1969

Кирил Пејчиновиќ, 1969

Крсте Мисирков

Блаже Конески

ПОПИС НА ДЕЛАТА
НА БОРО МИТРИЌЕСКИ

1. *Портрет на Спасе Куновски*, 1948, гипс, 57 x 27 x 32
2. *Глава*, 1954, бронза, 27 x 18 x 127
3. *Глава на музичар* (В. Николовски), 1955, гипс, 31 x 23 x 30
4. *Глава на поет* (М. Матевски), 1956, гипс, 40 x 22 x 17
5. *Портрет на Л. Личеноски*, 1959, гипс, 36 x 28 x 29
6. *Портрет на С. Јаневски*, 1959, алуминиум, 23 x 23 x 28
7. *Коњаник*, 1960, алуминиум, 30 x 40 x 10
8. *Мачор*, 1960, дрво, 21 x 60 x 8
9. *Портрет на Драгутин Аврамовски–Гуте*, 1960, гипс, 27 x 22 x 27
10. *Коњска глава*, 1961, дрво, 29 x 72 x 21
11. *Торзо II*, 1962, дрво, 65 x 28 x 16
12. *Интимност*, 1962, дрво, 88 x 15 x 11
13. *Фигура* (женски акт), 1963, дрво, 93 x 11 x 9
14. *Торзо 3*, 1963, бронза, 63 x 18 x 12
15. *Старица*, 1964, дрво, 74 x 16 x 10
16. *Фигура*, 1964, дрво, 92 x 16 x 10
17. *Бол*, 1964, дрво, 36 x 19 x 42
18. *Композиција 2*, 1964, дрво, 93 x 12 x 9
19. *Девојка*, 1964, дрво, 75 x 13 x 8
20. *Другарчиња*, 1964, дрво, 80 x 40 x 7
21. *Фигура*, 1964, дрво, 36 x 18 x 9
22. *Торзо*, 1965, дрво, 46 x 19 x 25
23. *Жена што седи*, 1965, дрво, 60 x 33 x 23
24. *Човек од логорот*, 1965, дрво, 123 x 18 x 8
25. *Скица*, 1965, дрво, 23 x 18 x 22
26. *Седнат акт*, 1965, дрво, 45 x 20 x 22
27. *Легнат акт*, 1965, дрво, 21 x 75 x 10
28. *Баба Пера*, 1965, дрво, 82 x 14 x 20
29. *Женска фигура*, 1965, дрво, 83 x 14 x 7
30. *Торзо*, 1966, дрво, 80 x 25 x 16

31. *Мало торзо*, 1966/67, дрво, 34 x 20 x 9
32. *Акт*, 1967, дрво, 123 x 35 x 35
33. *Торзо*, 1967, дрво, 92 x 47 x 30
34. *Торзо*, 1967, дрво, 48 x 23 x 17
35. *Мајка*, 1967/68, дрво, 148 x 25 x 27
36. *Заложници*, 1968, дрво, 81 x 40 x 18
37. *Женски акт*, 1968, дрво, 85 x 18 x 20
38. *Седнат акт*, 1969, дрво, 111 x 30 x 46
39. *Кузман Капидан* (релјеф), 1969, дрво, 225 x 90
40. *Портрет Коле Чашуле*, 1969, гипс, 32 x 22 x 18
41. *Климент Охридски I*, 1969, дрво, 67 x 38 x 37
42. *Кирил Пејчиновиќ*, 1969, дрво, 98,5 x 25 x 18
43. *Акт што лежи*, 1969, дрво, 22 x 98 x 30
44. *Мачена* (легнат женски акт), 1969, дрво, 23 x 117 x 31
45. *Средба*, 1969, дрво, 65 x 13 x 9
46. *Акт што лежи*, 1969, дрво, 18 x 60 x 18
47. *Портрет на Александар Ристески*, 1969, бронза, 32 x 21 x 25
48. *Климент Охридски II*, 1970, дрво, 184 x 51 x 7
49. *Машка фигура*, 1970, дрво, 97 x 26 x 11
50. *Коњаник*, 1971, дрво, 40 x 110 x 23
51. *Композиција*, 1971, дрво, 210 x 50 x 40
52. *Жртви на фашизмот*, 1971, мермер, 8 x 64 x 24
53. *Легнато торзо*, 1971, мермер, 16 x 69 x 28
54. *Торзо*, 1971, мермер, 68 x 22 x 12
55. *Надеж*, 1971, мермер, 80 x 30 x 32
56. *Седнато торзо*, 1971, мермер, 44 x 15 x 24
57. *Торзо*, 1971, мермер, 36 x 16 x 26
58. *Женски акт*, 1971, дрво, 64 x 15 x 12
59. *Седнат женски акт*, 1971, мермер, 24,5 x 8 x 15
60. *Акт што лежи*, 1971, мермер, 20 x 70 x 18
61. *Љубовници*, 1972, дрво, 22 x 90 x 28
62. *Пливачи*, 1972, дрво, 80 x 16 x 27
63. *Желба*, 1972, мермер, 33 x 21 x 16
64. *Портрет на Марушка Митриќеска*, 1973, мермер, 33 x 27 x 23
65. *Женски акт*, 1973, дрво, 55 x 10 x 5
66. *Мала женска фигура*, 1973, дрво, 49 x 9 x 6
67. *Портрет на Ѓорѓе Груин*, 1973, гипс, 18 x 21 x 25
68. *Љубовна двојка*, 1973, дрво, 66 x 16 x 12
69. *Тутунарка*, 1974, мермер, 70 x 40 x 25
70. *Бик*, 1974, дрво, 60 x 34 x 20
71. *Тифусари*, 1974, дрво, 126 x 33 x 37
72. *Кошарка*, 1974, дрво, 107 x 30 x 13

73. *Шамйион*, 1974, дрво, 105 x 43 x 15
74. *Гордосй*, 1974, дрво, 160 x 34 x 26
75. *Мајка со дейе*, 1974, дрво, 100 x 14 x 13
76. *Духовник*, 1974, дрво, 100 x 35 x 15
77. *Комйозиција*, 1974, дрво, 83 x 30 x 19
78. *Порйрей на Јосий Броз Тийо*, 1974, мермер, 47 x 45 x 30
79. *Климений Охридски III*, 1974, дрво, 257 x 70 x 55
80. *Марко Цейенков раскажува*, 1974, дрво, 60 x 30 x 30
81. *Кирил и Мейодиј*, 1974, дрво, 117 x 35 x 36
82. *Изѓубени илузии*, 1974, дрво, 100 x 19 x 15
83. *Изѓубена љубов*, 1974, дрво, 100 x 19 x 15
84. *Засйано йорзо*, 1974, дрво, 23 x 100 x 28
85. *Очекување*, 1974, дрво, 45 x 26 x 38
86. *Женско йорзо*, 1974, дрво, 104 x 33 x 24
87. *Седнайа фиѓура I*, 1974, дрво, 66 x 25 x 44
88. *Женско йорзо I*, 1974, дрво, 78 x 36 x 32
89. *Седнайа фиѓура II*, 1974, дрво, 37 x 27 x 18
90. *Порйрей на Здравко Василевски*, 1974, мермер, 34 x 28 x 23
91. *Кирил и Мейодиј*, 1975, дрво, 140 x 50
92. *Марко Цейенко – йорйрей*, 1977, дрво, 50 x 35
93. *Измачувана*, 1977, дрво, 100 x 35
94. *Порйрей на Рајко Жинзифов*, 1978, дрво, 50 x 35
95. *Ерѓела*, 1979, бронза, 40 x 15
96. *Климений Охридски*, релјеф, дрво, 1980, 120 x 40
97. *Фиѓура йливачи*, 1984, дрво, 50 x 20
98. *Порйрей на мајка ми*, 1984, дрво, 35 x 20
99. *Женско йорзо*, 1984, камен, 200
100. *Коњаник*, 1985, дрво
101. *Седечка фиѓура*, 1985, дрво
102. *Женски акй*, 1985
103. *Порйрей Џозеф Грузел*, 1985
104. *Порйрей Киро Пойовски*, 1985
105. *Пйица*, 1985, бронза, 15 x 10
106. *Марко Цейенков, йорйрей*, 1985, дрво, 50 x 40
107. *Коњаник*, 1986, дрво, 40 x 30
108. *Седечки йорзо*, 1986, 35 x 10
109. *Женска фиѓура*, 1986, дрво, 25 x 10
110. *Женска фиѓура, девојче со цвей*, 1986, дрво, 120 x 35
111. *Средба*, 1986, дрво, 250 x 50
112. *Женски акй I*, 1987, мермер
113. *Женски акй II*, 1987, мермер
114. *Женска фиѓура*, 1987, полиестер, 15 x 8

115. *Женска фигура – седечка*, 1987, мермер, 20 x 12
116. *Женска фигура – седечка*, 1987, камен, 15 x 8
117. *Женска фигура*, 1987, камен, 20 x 12
118. *Женска фигура*, 1987, дрво, 35 x 10
119. *Женска фигура*, 1987, дрво, 50 x 20
120. *Женска фигура*, 1988, дрво, 30 x 20
121. *Женска фигура*, 1988, дрво, 200 x 40
122. *Женско торзо*, 1989, дрво, 70 x 40
123. *Портрет*, 1989, мермер, 35 x 20
124. *Портрет на Петре Андреевски*, 1989, бронза
125. *Портрет на Танас Лулевски*, 1989, дрво
126. *Кирил и Методиј*, 1989, дрво, 100 x 40
127. *Композиција*, 1990, камен, 25 x 15
128. *Седечки акт*, 1990, бронза, 40 x 30
129. *Птици композиција*, 1990, дрво, 120 x 30
130. *Ергела*, 1990, дрво, 120 x 30
131. *Коњаник*, 1990, дрво, 190 x 60
132. *Сердарот*, 1990, дрво 40 x 25
133. *Портрет на Блаже Конески*, 1990, дрво
134. *Портрет на Петар Мазев*, 1990, дрво
135. *Портрет на Гане Тодоровски*, 1990, бронза
136. *Поп Богомил*, 1990, 100 x 30
137. *Девојче во движење*, 1990, 140 x 30
138. *Композиција на фигури*, 1990, дрво, 80 x 40
139. *Женско торзо II*, 1990, дрво, 60 x 40
140. *Женски акт*, 1990, дрво, 40 x 25
141. *Женски акт*, 1990, мермер
142. *Гоце Делчев*, 1991, бронза, 60 x 40
143. *Никола Карев*, 1991, бронза, 60 x 50
144. *Коста Рацин*, 1991, бронза, 50 x 35
145. *Кирил Пејчиноски*, 1991, бронза, 50 x 35
146. *Портрет на Анамарија*, 1991, мермер, 20 x 15
147. *Портрет на Михаил Ренцо*, 1991
148. *Седечка фигура*, 1991, дрво
149. *Пријатели*, 1991, мермер
150. *Пријателки*, 1992, дрво, 40 x 25
151. *Женски акт*, 1992, седечка фигура, дрво, 40 x 20
152. *Женска фигура*, 1992, камен, 25 x 25
153. *Торзо*, 1992, дрво, 70 x 35
154. *Седечка фигура*, 1992, дрво, 30 x 15
155. *Женска фигура*, 1992, дрво 30 x 10
156. *Женски торзо*, 1992, дрво, 30 x 15

157. *Портрет на Димитар Солев*, 1992, гипс
158. *Портрет на Чаловски*, 1992, гипс
159. *Портрет на Цуралековски*, 1992, дрво
160. *Кирил и Методиј*, 1992, дрво, 100 x 40
161. *Самоил портрет*, 1992, дрво, 50 x 40
162. *Портрет на Рубенс Корубин*, 1993
163. *Коњаник*, 1993, дрво, 40 x 30
164. *Лежечки торзо, женски*, 1993, дрво, 40 x 10
165. *I композиција на Адам и Ева*, 1993, дрво, 100 x 30
166. *II композиција на Адам и Ева*, 1993, дрво, 45 x 15
167. *Женско торзо I*, 1993, дрво, 50 x 40
168. *Пријателки*, 1994, дрво
169. *Женска фигура*, 1994, дрво 2 м
170. *Скулптура декоративна*, 1994, бронза, 2 м
171. *Младич*, 1994, бронза
172. *Женски акт*, 1995, дрво
173. *Женски акт*, 1995, дрво
174. *Симпозиум Струмица, фигура*, дрво, 2 м
175. *Симпозиум Струмица, седечка фигура*, дрво, 0,5 м
176. *Симпозиум Прилеп, фигура*, дрво
177. *Климент*, 1996, дрво
178. *Лежечки акт*, 1996, дрво
179. *Портрет Поповска*, 1996
180. *Максим*, 1996
181. *Самоилов војник*, 1996, дрво, 1,5 м
182. *Климент*, 1996, дрво
183. *Св. Методиј*, 1996, 2 м
184. *Каријатида*, 1996, дрво, 0,80 см

ИЗЛОЖБИ

Самостојни изложби

1965 – Скопје, Музеј за современа уметност
1966 – Нови Сад, Трибина на младите
1969 – Струга, Ликовно-поетски салон на Струшките вечери на поезијата
1971 – Скопје, Уметничка галерија
1974 – Скопје, Музеј за современа уметност
1975 – Загреб, Галерија Форум
– Белград, Ликовна галерија на Културниот центар на Белград
1990 – Виена, Мала галерија

Групни изложби

1954	– Скопје, Уметничка галерија, IX изложба на ДЛУМ
1954/55	– Загреб, Уметнички павилјон, Изложба на ДЛУМ
1955	– Скопје, Уметничка галерија, X јубилејна изложба на ДЛУМ
	– Љубљана, Јакопичев павилјон, Изложба на ДЛУМ
1956	– Скопје, Уметничка галерија, XI изложба на ДЛУМ
	– Љубљана, Модерна галерија, Изложба на СЛУЈ
1957	– Скопје, Уметничка галерија, XII изложба на ДЛУМ
	– Скопје, Уметничка галерија, I пролетна изложба на ДЛУМ
1957/58	– Скопје, Уметнички павилјон, XIII изложба на ДЛУМ
	– Скопје, Уметнички павилјон, II пролетна изложба на ДЛУМ
	– Прилеп, Изложба на сликари и вајари
	– Марибор, Изложба на ДЛУМ
1959	– Скопје, Уметнички павилјон, 15 години ликовно творештво во Македонија
	– Скопје, XIV изложба на ДЛУМ
	– Подгорица, Изложба на ДЛУМ
	– Белград, Современа македонска уметност
1960	– Скопје, Уметнички павилјон, Изложба на групата „Мугри“
	– Скопје, XV годишна изложба на ДЛУМ
1961	– Белград, Уметнички павилјон, Изложба на групата „Мугри“
	– Белград, Белградски саем, I триенале на ликовните уметности
	– Скопје, Уметнички павилјон, Изложба на групата „Мугри“
	– Скопје, Дом на ЈНА, НОВ во творбите на ликовните уметници
	– Прилеп, Дом на ЈНА, Изложба на ДЛУМ
1962	– Скопје, Уметнички павилјон, XVII изложба на ДЛУМ
	– Скопје, Уметничка галерија, Македонски портрет на XIX и XX век
	– Скопје, Дом на ЈНА, НОБ во творбите на ликовните уметници
	– Битола, Уметничка галерија, ДЛУМ – Современа македонска уметност
	– Охрид, Работнички универзитет
	– Белград, Галерија при домот на ЈНА
	– Дижон, Cellier de Clairvaux, Ликовните уметници во Македонија
	– Рим, Милано, Венеција, Фиренца, Изложба на современа југословенска уметност
1963	– Белград, Изложба на ДЛУМ
1964	– Скопје, Музеј на современата уметност, 10 македонски уметници-учесници на II триенале
	– Скопје, Уметничка галерија, Есенска изложба на ДЛУМ
	– Охрид, Народен музеј, Современа југословенска уметност
	– Штип, Народен музеј, Современа југословенска уметност
	– Словењ Градец, Уметнички павилјон, Македонски ликовни уметници

- Белград, Белградски саем, II југословенско триенале на ликовните уметници
- Брадфорд, Музејска и уметничка галерија, Изложба на уметници од Скопје: слики, скулптури, графики
- Лондон, Југословенски туристички центар, Изложба на уметници од Скопје: слики, скулптури, графики

1965 – Скопје, Народно собрание, Современа македонска уметност
- Охрид, Уметничка галерија, 10 современи македонски уметници
- Охрид, Народен музеј, Современа југословенска уметност
- Струмица, Работнички универзитет, Струмичка ликовна колонија
- Рим, Галерија Пенелопе, Уметност на Македонија, денес

1966 – Торино, Galleria D'Arte Botero, Современа македонска уметност
- Скопје, Изложба на скулптури на отворен простор
- Скопје, Уметничка галерија, Пролетна изложба на ДЛУМ
- Скопје, Собрание на СРМ, подарени дела
- Белград, Дом на ЈНА, II изложба НОВ во делата на југословенските ликовни уметници
- Велес, Народен музеј, НОВ и револуцијата во делата на македонските ликовни уметници

1967 – Куманово, Уметничка галерија, Југословенски и странски уметници
- Белград, Белградски саем, III југословенско триенале на ликовните уметници
- Скопје, Работнички дом, Современи македонски уметници
- Скопје, Уметничка галерија, Современа македонска скулптура
- Скопје, Уметничка галерија, Изложба на ДЛУМ

1968 – Скопје, Центар за култура и информации, НОВ во делата на ликовните уметници на Југославија
- Скопје, Уметничка галерија, Наше минато

1969 – Белград, Музеј на современа уметност, Современа македонска уметност – сликарство, скулптура, објекти
- Сараево, Уметничка галерија, Современа македонска уметност – сликарство, скулптура, објекти
- Загреб, Модерна галерија, Современа македонска уметност – сликарство, скулптура, објекти
- Ферара, Црква Сан Романо, изложба на македонски уметници
- Скопје, Уметничка галерија, 25 години на АСНОМ

1970 – Скопје, Уметничка галерија, Моето сакано дело
- Скопје, Уметничка галерија, 25 години на ДЛУМ

1971 – Скопје, Музеј на современа уметност, Дела на македонски уметници од колекцијата на МСУ
- Скопје, Уметничка галерија, Изложба на ДЛУМ
- Белград, Дом на ЈНА, III изложба на НОВ во делата на ликовните уметници на Југославија
- Скопје, Уметничка галерија, Музеј за современа уметност, Нашето историско минато во делата на македонските ликовни уметници

1972 – Александрија, Музеј на модерна уметност, Медитеранско биенале
– Скопје, Изложбен салон на ДЛУМ, Тенденции во македонската скулптура
– Јаши (Романија), Централен изложбен павилјон, Современа македонска уметност
– Пиатра Неамц (Романија), Современа македонска уметност
– Скопје, НУБ „Климент Охридски", Современа македонска скулптура
– Скопје, Уметничка галерија, Изложба на ДЛУМ
– Орoњско (Полска), Скулпторски пленер
1973 – Прилеп, Дом на ЈНА, Ликовна изложба на тема тутун
– Прилеп, Дом на ЈНА, Изложба на прилепски ликовни уметници
– Скопје, Уметничка галерија, Изложба на ДЛУМ
1974 – Скопје, Музеј на современа уметност, НОВ во делата на ликовните уметници на Југославија
– Скопје, Музеј на современа уметност, Револуционерното минато во македонската уметност
1975 – Скопје, Дом на ЈНА, НОВ во делата на македонските ликовни уметници
– Скопје, Дом на ЈНА, Тито во делата на македонските ликовни уметници
– Скопје, Приштина, Белград, Нови Сад, Загреб, Љубљана, Титоград, Антифашистичката борба на Југославија ... во делата на ликовните уметници
– Атина, Ethniki Pinakotiki-Alexander Soutzos Museum, Современа југословенска уметност
1978 – Бања Лука, Дом на културата, Современа македонска уметност (од циклусот „Современа ликовна уметност на народите и уметностите на СФРЈ")
1979 – Скопје, Салон на ДЛУМ, Ситна пластика
– Скопје, Музеј на град Скопје, Историско минато
– Скопје, Салон на ДЛУМ, Ситна пластика
– Скопје, Музеј на современа уметност, Откупени уметнички дела
– Скопје, Музеј на современата уметност, Подарени дела (1971–1980)
– Скопје, Музеј на современата уметност, НОВ и социјалистичката револуција во делата на југословенските лик. уметници
– Скопје, Етнолошки музеј на Македонија, Народниот живот во творештвото на македонските ликовни уметници
– Скопје, Уметничка галерија, Ситна пластика
– Белград, Уметнички павилјон Цвјета Зузориќ, скулптура во дрво
1982 – Скопје, Музеј на современа уметност, скулптура во дрво
– Скопје, Музеј на современа уметност, Современа македонска уметност
1983 – Скопје, Уметничка галерија, Ситна пластика
1984 – Скопје, Музеј на современа уметност, 40 години македонско ликовно творештво 1944–1984

– Скопје, Уметничка галерија, Ситна пластика

1985 – Скопје, Уметничка галерија, Ситна пластика

1986 – Велес, Ликовен салон, Македонско современо сликарство (од колекцијата на Народниот музеј – Велес)

– Скопје, Скопски саем, Современа македонска уметност (од колекцијата на МСУ – Скопје)

– Скопје, Музеј на Македонија, Илинден, НОБ и револуцијата во делата на македонските ликовни уметници

– Скопје, Центар за култура и информации, Еротизмот во современата македонска ликовна уметност

– Скопје, Уметничка галерија, Климент и словенските просветители

– Цетиње, Национална галерија, XX јубилејна изложба

– Куманово, Уметничка галерија, Жената во ликовните дела со етномотиви

1987 – Куманово, Уметничка галерија, Современа македонска скулптура (од збирките на СУ)

– Скопје, Ликовен салон на ДЛУМ, Ситна пластика

1988 – Скопје, Дом на ЈНА, НОБ како инспирација во југословенската уметност

– Скопје, Музеј на современа уметност, Аквизиции VII

– Скопје, Уметничка галерија, Македонска ликовна уметност 1948–1988

1989 – Скопје, Музеј на современа уметност, Аквизиции VIII

– Скопје, Ликовен салон на ДЛУМ, Ситна пластика

– Штип, Уметничка галерија, Современа македонска уметност

1990 – Скопје, Изложбен салон на МАНУ, Избор од ликовниот фонд на МАНУ

– Скопје, Културно-информативен центар, Кул-парк

– Скопје, Уметничка галерија, Ситна пластика

– Охрид, Современо југословенско сликарство (од збирките на Народниот музеј – Охрид)

1992 – Скопје, Уметничка галерија, I зимски сон

1993 – Скопје, Уметничка галерија, IV биенале на ситна пластика

1994 – Скопје, Музеј на современа уметност, Антологија на македонската ликовна уметност

1996 – Скопје, Уметничка галерија, V зимски сон

– Скопје, Уметничка галерија, Портретот – тематски предизвик

ГАНЕ ТОДОРОВСКИ

ГАНЕ ТОДОРОВСКИ е роден во Скопје, на 11 мај 1929 година. Дипломирал на Филозофскиот факултет во Скопје во 1951 година, а во 1965 година ја одбранил докторската дисертација „Веда Словена и нејзините мистификатори", едно од капиталните дела на литературно-историската наука. Бил професор на Филозофскиот факултет и изведувал настава на постдипломските студии по македонска литература. Бил ментор на многубројни магистерски и докторски дисертации,

Д-р Гане Тодоровски е автор на импозантно литературно дело во две магистрални насоки: автентично литературно писмо, кое се остварува во доменот на поезијата, и металитературно писмо, кое се остварува во доменот на историјата, критиката и реконструкцијата на општиот контекст на македонската литература.

Автор е на повеќе од десетина книги поезија преведени на повеќе балкански и светски јазици. Неговите први стихови датираат од времето на Втората светска војна и во нив се огледа тематскиот и стилскиот печат на една епоха во која се прават првите чекори за македонската самостојност и слобода.

Д-р Гане Тодоровски е првиот преведувач на модерната светска поезија и во тој домен ја следеше и ја следи дејноста на акад. Блаже Конески. Еден дел од неговата активност е сврзан и со историјата. Неговите интереси се поврзани кон П. Драганов и К. Хрон, П. Милјуков, К. Мисирков, Н. Димов, Ѓорче Петров и други.

Тодоровски е пасиониран истражувач на македонскиот деветнаесетти век. Како критичар се одликува со изострен, јасен, образложен и прецизен став. Низа имиња од таканаречената трета генерација македонски писатели својата прва и трајна афирмација му ја должат во прв ред нему. Ги уочува вредностите на поезијата на Србо Ивановски, Матеја Матевски, Радован Павловски и Петре М. Андревски.

Постигнатите научни резултати во областа на македонистиката го вбројуваат д-р Гане Тодоровски во славистичките кругови како во Европа така и во светот.

ЕМАНЦИПАТОРСКИ ИДЕИ И АКЦИОНИ ПОРАКИ ВО МАКЕДОНСКАТА ЛИТЕРАТУРА НА XIX ВЕК

Во текот на XIX век македонскиот народ се формира во нација. Овој премин во повисока етно-политичка категорија минува низ процеси во чие осмислување и насочување учествува и литературата. Низ подолго време, во европскиот цивилизациски круг литературата е значаен фактор во општеството, а кај помалите народи, таа, покрај својата примарна функција да ја гради и да ја зацврстува смислата на убавото, како уметност на зборот, низ своите зајакнати секундарни функции презема врз себе и задача да биде затемелувач на националниот стабилитет или со други зборови – основен конститутивен фактор.

Образложено со јазикот на литературната историја: во два периода од европскиот развиток на културата – просветителството и романтизмот, литературата му се става во служба на општонародниот интерес па го буди од летаргија и му втиснува закрепнувачко народносно сознание. Широк сплет од еманципаторски идеи инспиративно извираат од сферата на литературата и се прелеваат во народната низина како општествена свест, како стимулација на напредокот. Од оној, маѓесно привлечен и животворен слоган што како духовен препис е позајмен од натписот на Аполоновиот храм во Делфи: „Познај се себеси" („Гноти сеавтон"), преку Гетеовиот здравомислечки повик за повеќе светлина („Мер лихт, мер лихт" – „Mehr Licht"), до она Вилјем Хумболтово резонирање дека единствената татковина е само јазикот („Die wahre Heimat ist eigentlich die Sprache"), течат заложбите и на скромните македонски творци на литературата да се претставаат како учесници во историски процеси, за чие осмислување вложиле по нешто свое.

Низ ова излагање ќе настоиме да ги проследиме поважните заложби на македонските писатели што како еманципаторски идеи, во поопштата смисла на зборот, и како акциони пораки се емитирани пред општеството, наоѓајќи одглас, прием и дејствено проучување во општеството, во јавноста, општејќи низ повеќе форми со сопствената средина. Во нашето видно поле фигурираат имињата на поистакнатите претставници на македонската литература од сите декади на XIX век, низ чии творби на духот – литературните дела, и низ чии јавни појави (искажувања, мемоари, епистоларија) може да се следи протокот на идеите што го движеле македонското општество низ

процесите на неговото самонаоѓање. Почнувајќи од Јоаким Крчовски, Кирил Пејчиновиќ, Теодосија Синаитски, Ѓурчин Кокалески, преку Димитрија Миладинов и Јордан Хаџи Константинов–Џинот, преку Григор Прличев, Константин Миладинов, Рајко Жинзифов, Марко Цепенков, Кузман Шапкарев, Ѓорѓија Динков, Ѓорѓија Пулевски, сè до плејадата од крајот на векот – Темко Попов, Ѓорѓи Баласчев, Петар Поп Арсов, Ѓорче Петров, Војдан Чернодрински, и, се разбира, највпечатливиот афирматор на македонската посебност – Крсте Петков Мисирков.

Ќе им падне в очи на корисниците на овој текст (читатели и слушатели) дека македонскиот литературен XIX век виден низ наши очи трае една година повеќе (столетие со сто и една година!). За ова должам благовремено објаснение: имено, македонскиот литературен XIX век не се совпаѓа со стандардите на календарското броење на годините, бидејќи започнува со 1802 година, а завршува со 1903 година! Ова поместување нанапред во времето на нашава согледба е наложено поради два валидни и превосходно литературно-историски факти: во 1802 година, во Венеција е објавена првата македонска книга чија јазична норма се совпаѓа со денешната норма на македонскиот литературен јазик. Тоа е македонскиот дел (превод) на делото „Началное учение" (на грчки: „Исагогики дидаскалија") од Даниил Москополец, дело популарно познато и како „Четиријазичник" (на грчки: „Тетраглосон"), а во 1903 година, врзано во нашата историска меморија со Илинденското востание, објавена е книгата „За македонцките работи" од Крсте Петков Мисирков, со која се заокружува национално-политичко-културната проблематика на Македонија разгранета во текот на XIX век, конечно се разјаснува со компетентна научна образложеност македонското прашање низ македонски поглед на Македонија ѝ се дава јавен предлог за официјалната норма на македонскиот литературен јазик. Симболиката на овие два датума практично ја објаснува оваа мала аритмија на годините што го сочинуваат македонскиот литературен XIX век.

Неколку клучни идеи на европската еманципаторска преобразба презема македонскиот XIX век и нив главно ги коментира литературата и публицистиката: подизлегување од анонимноста преку презентација на богатото духовно наследство – фолклорот; извишување на живите народни говори во литературна норма означена како *мајчин јазик*; враќање кон словенската традиција по долги векови на оттуѓување; насочување кон создавање слободна татковина со сопствени национални, верски и социјално-политички институции; посег кон здружување со соседните народи.

Кон почетокот на XIX век, во овие региони на Македонија, каде што грчкото влијание не досегало или било сосема незабележливо (Северна Македонија, делови од Западна Македонија), регистрирани се првите појави на будителски акции преку книгата. Низ акциите на Крчовски, Пејчиновиќ, Теодосија Синаитски се пуштаат во оптек и првите просветителски идеи во Македонија. Крчовски во книгата „Различна поучителна наставленија" (1819) им се обраќа на своите браќа христијани секогаш да се поучуваат со книги – „зашто, од читање и слушање слово божие голема сила и спасение

бива... Сос прочитање книги и слушање и Богу можеме да угодиме... и од грешни зборови и од нечисти речи и од клевети секи може да си учува уста-та... и ако се учит на душевни словеса, сиреч на божественнаја книга, тогива се пасе душата со слово божие като овци кога пасат на чиста трева. Така чисто бидуе и јасно и бистро око..." Според Јоаким Крчовски „Ништо не може да биде толку добро колку бива добро од читање книги. Ама да читаме без мрза. Това храни душата, това украшава, това е живот на душата!"

За авторот на „Огледало" (1816), Кирил Пејчиновиќ, помлад од Јоаким Крчовски, но и со понов квалитет од него (поучен и попрошетан, со однос кон минатото и со мисла за општење со големите луѓе на соседите), книгата е важен фактор за извлекување од заостанатоста. Пејчиновиќ како автор на религиозни поуки со просветна традиција, ја користи проповедта како поука за обичните луѓе, па се бори против суеверието и заклучува дека: „сè на писание висит – да не е писмо сè би се заборавело!" Пејчиновиќ изнајде, според зборовите на неговиот современик Теодосија Синаитски – „клуч што го отвора срцето ... не клуч од злато или сребро, туку клуч од челик, од железо". Овој метафоричен намек за животворноста на народниот јазик е прва погласовита афирмација на живите народни говори во Македонија и потребата од нивното воведување во писмената реч а на сметка на постојната, веќе мртва јазична писмена норма на црковнословенскиот јазик, кој минува како повисок стил. Пејчиновиќ ќе му се обрне на српскиот кнез Милош Обреновиќ со молба да му припоможе да ги отпечати своите кажувачки за народот „понеже во тме пребиваем, сиреч не во скољах...". Тој моли да му се испратат книги за да го просвети народот: „Чуле сме, во Букурешт обретајутсја различни книги, обаче, рука наша куса, не досјажет далеко". Македонија во времето на Пејчиновиќ е потоната во тежок мрак и простор каде што многу белези на традицијата се опустуваат, па тој својата животна мисија ја смета борбата за повеќе светлина, борбата за општонародно просветување. На простите монаси и на најобичните нископлатени учители им паѓа во задача да ја извлечат земјата од заостанатоста, од онаа состојба што Јордан Хаџи Константинов–Џинот ќе ја спореди фигуративно како пропаднатост во девет педи простотија.

Така и улогата на преродбенски предводник и раздвижувач на народната низина ќе му припадне на еден прочуен та најпрочуен низ Македонија учител, од средината на векот. Димитрија Миладинов (1860–1862), подоцна познат и како иницијатор и коавтор на епохалниот *Зборник* од македонски и бугарски народни песни, книга што ќе им ги сврти погледите на учените луѓе од Европа кон малупознатата од тоа време Македонија. Идеите на првиот човек на македонската преродба, насочена и осмислена како борба против панхеленистичката опасност од асимилација на Македонците, се сведуваат на заложбата „да се разбуди Македонија од летаргијата на невежеството (незнаењето) и да се врати во лоното на славјанската мајка". За тоа е потребно, според Димитрија Миладинов, да се прифати мајчиниот јазик. Првото име на македонската преродба му се обраќа со писмо до рускиот цар, од Кукуш, на 8 јуни 1858 година, заедно со група граѓани од овој

јужномакедонски град, каде опасноста од однародување била во најизострен степен, со следниве зборови:

„Ваше Величество,

Партали од вековите поминаа, кои не само што го разбрануваа предисториски пелазго-бугаромакедонскиот и историски славјански род, но по извесни причини го удавија и мајчиниот јазик, без да можат, меѓутоа, благодарејќи му на севишниот, да ја затрат неговата самобитност.

Откако мал светлосен зрак ги наелектризира вкочанетите од парализа наши делови, ние ја почувствувавме во дното на својата душа не само потребата од мајчиното млеко, коешто за првпат го цицаат оваа година нашите, облечени во партали дечиња, лишени четири века од мајчината прегратка, не само што го посакуваме својот мајкин јазик, туку посакуваме и гимназија во Кукуш ... и така, со солзи на очите ние ја молиме и горешто ја просиме светлејшата и човекољубива добрина на Вашето Величество да погледне со благонаклонет поглед на географската положба на нашата несреќна татковина...".

Димитрија Миладинов се зафаќа со еден грандиозен потфат: да ја изучи и запознае до подробности својата земја како духовен простор, од чии пазуви излетале светите браќа Кирил и Методиј и свети Климент, земја која му дала многу на словенството и поради тоа очекува многу да добие од словенството. Тој презема на себе да преведе од грчки на македонски јазик делови од Светото писмо а за потребите на македонските училишта, се зафаќа со собирање на оралната традиција и со организација на народните училишта. По средбата со рускиот славист Виктор Иванович Григорович, во мај 1844 година во Охрид, Димитрија Миладинов застанува во улога на челник на преродбенското движење во Македонија. Се појавува како поет и публицист. Своето време го смета како период на подем кон златниот век – векот на просветата.

Оваа програмска ориентација на Димитар Миладинов е основната заложба на македонските литерати и публицисти и во времето негово и по неговата смрт. Идејата за враќање кон словенството идејата за напредок во славјанството и во мајчиниот јазик се раководните принципи на македонските преродбеници, како што ќе рече Големиот Стружанец „поројот на грчкиот јазик ќе стане за тукашниве места незадржлив доколку не се преземат силни мерки". Тој смета дека фактот што многумина наши Славјано-Македонци се школуваат во грчки училишта и во Грција и во Турција придонесува со тек на време, со прифаќањето на јазикот да се формираат и наравите (моралните особини) и сообразно со тоа народноста да се слива со чувствата. Димитрија Миладинов гледа во Русија („Сесјајната северна ѕвезда") спас и бара помош од неа. Воведувајќи го народниот јазик во училиштата, тој ја насочува Македонија во потрага кон сопствениот идентитет. Во своето познато *Писмо до кукушани*, од 24 октомври 1857 година, од Струга, кажува:

„Со задоволство го прочитав Вашето пријателско писмо и со восхит дознав за Вашите благородни чувства кон славјанството и кон образование-

то на нашиот народ... Јас скокам од радост гледајќи го вашиот стремеж и Вашата љубов кон нашиот мајчин јазик, и особено за тоа што многумина од младинците се решиле усрдно да го учат словенскиот јазик и божествената служба на стариот наш прадедов јазик... Вие први во Источна Македонија започнувате да го изучувате нашиот прадедов јазик, Вие први ќе ја обесмртите во славјанската историја својата татковина... О, како ми е срам што Ви ги изложувам своите славјански чувства на грчки и поради тоа што едвај неодамна започнав да читам, пишувам и разбирам славјански".

Благодарејќи им на преродбенските заложби на Димитрија Миладинов, Македонија во пет до дванаесет ќе се осознае од една поразна состојба. Учениците на Димитрија Миладинов, по неговата трагична смрт, ќе ги продолжат неговите идеи во поизострена форма и на поразгранет начин.

Така, „бедното ни и окајано отечество Македонија", кое грчките фанариотски мисионери настојат да го обезличат и асимилираат бескрупулозно, безочно, варварски, им станува по Димитрија Миладинов и грижа и добродетел и тие постепено своите размисли и во својата емоционална суштина се врзуваат за татковинската идеја и го прегрнуваат мајчиниот јазик, служејќи им така на доминантните идеи што го движеа тогаш времето.

Еден од најгласовитите ученици на Димитрија Миладинов охриѓанецот Григор Прличев (1830–1893), кого официјална Атина во 1860 го удостои со почесниот назив „Втор Хомер" за поемата „СЕРДАРОТ", во деценијата помеѓу 1860 и 1870 година се разгрна низ своите јавни акции на писател и општественик во борбата за конечна словенизација на Македонија. Успеа да внесе во поимските категории – татковина, народ, јазик, традиција, минато – разјаснувачко толкување, со силата на својата дарба за убоит збор и красноречивост, со магија на својата проникливост во суштините на општомакедонските состојби. Неговите јавни проповеди од тој период се илустрација на тие автентични и инспиративни расудоци.

Како најпројавен борец на панхелинизмот во Македонија, по смртта на браќата Миладиновци (Димитрија и Константин) во јануари 1862 година, Прличев се пројавува како поет, мемоарист и есеист, како вонсериски публицист, чија јавна реч наоѓа голем и длабок одзив меѓу Македонците: Со песните: „До кога мили браќа Македонци", „Песна за уништувањето на Охридската архиепископија", „Песна за пречекот на владиката Натанаил", како и со „Автобиографијата", есеите и словата за светите солунски браќа Кирил и Методиј и за свети Климент, како и со знаменитиот говор од 1866 година – „Чувај се себеси".

Поведувајќи јавна борба против грцизмот во Македонија, Прличев ги повикува своите сограѓани во Охрид, пред да биде затворен од турските власти и испратен во дебарските зандани окован, ги повикува на непомирлива борба за сопствен, македонски престиж, за спас на милото наше отечество. Татковинската идеја што ја навести преку „Сердарот" низ алегорија, сега тој ја развива и доразвива, доразгранува низ своите непретенциозни навидум кратки песнички, кои фаќаат корен во душата на народот, од ред се

пеат, се шират, создавани се за потребите на училишните средини но подоцна подизлегуваат вон школските одаи, дворови и ѕидови и добиваат широка популарност меѓу народот. Нивното воздејство врз народната низина е огромно. Се закрепнува народната свест која постепено се гради – од етапата на самопознавањето, преку етапата на самопочитувањето, до етапата на самозачувувањето (заштитата). Прличев држи во охридските цркви во неделите пламени и возбудливи слова со кои ги маѓепсува слушачите, верниците, последувачите свои. Преку тие негови луцидни проповеди најдобро го проследуваме пулсот на преродбата наша – „разбудувејњето наше", како што ќе рече самиот или „нашето новородвение" како што ќе го формулира тој процес на самосознавање Константин Миладинов.

Татковинската идеја Прличев ја разгрнува низ поставките за потреба од самозачувување: божјата порака или предупреда „Чувај се себеси!" авторот на „Сердарот" ја образложува не само како мудрост, туку како закон што треба да му е испишан секому во срцето со живо писмо. Господ му рекол човеку: „Јас ти дадов разум, чувај се. Ако не се чуваш ќе седиш беден, злосреќен и намуртен!" Предочува Прличев дека за своите состојби човекот треба да ја поднесе одговорноста, па укажува на европските примери низ коишто општествата се бореле против неукоста и вели: „Учи, за да знаеш да се чуваш". Прличев извлекува заклучок за почитта кон татковината: „Чувај си ја татковината и љуби ја неа појќе од све!" – и веднаш потоа: „Учи мајкин јазик, заштото е лесен и ќе те просветит в мало време". Својата апологија на татковината тој ја ткае низ вакви размисли:

„Кога Бог ти викат 'Чувај се', многу повеќе ти викат да си ја чуваш таткојната. Затова, ер колку да бидит човек глупав и нечесен, пак таткојната му е најмила на векот. Зашто, татко имаме еден а таткојната е многу таткои; мајка имаме една, а таткојната (мајковината) е хилјади мајки; браќа имаме пет или десет, а таткојната е неброени браќа. Еден човек што не си ја милвит таткојната појќе од татка и мајка и појќе од себеси, тој е многу побетер од говедата...".

Прличев бара од охриѓани да применат бојкот кон одродените (погрчените) Македонци па ја возвеличува силата на народот кој, доколку е самоосознаен може да стори многушто:

„Ако вистина го сакате харното ваше, да ги забележите добро всите предавачи, всите шпиони, всите што ги лижеет саханите владички, всите што излегвеет саип или од интерес или од невежество или од простота и глупавчина. Всите тие малцина са да ги забележиме; добро утро да не им велите, в куќите ваши да не ги прибирате, в куќите нихни да не газите, земајниедавајние с ними да немате, та тие кога ќе бидат токмо афоресани (отлучени), понеже народот можит да афоресат кога сакат и ер кого сакат. Народот е пострашен од морето, пострашен од огнот: прво Бог, сетне царот, сетне народот."

Во своите слова низ кои ја привлекува народната маса Прличев предочува дека „со елинскиот јазик не можит да бидит напредија у нас", преду-

предува дека „јазик свој си имаме и го погазивме ... (па) си ги ослепивте сами чадата ваши с јазик чужди, мртов и немајчин". Во словото за светите браќа Кирил и Методиј, произнесено во Солун, негде по 1883-та година, неговата апологија за татковината како да ја достига својата кулминација. Обраќајќи им се на оние што дојдоа да ѝ служат на татковината и во Солун да го празнуваат празникот на светите браќа, Прличев со патетика на народен трибун кажува:

„Оскудело нам мудрих мужеј число! Мајка Македонија многу е ослабнала. Откако породи великаго Александра, откако породи св. св. Кирила и Методија, оттога мајка Македонија лежи на леглото си ужасно изнемоштена, совршено премрела. Мајка что родила великаго сина, надали ќе може да роди и другего. Затова толку ретки се на светот великите мажи. Цели просветени држави во течение на педесет години едва можат да произведат велик маж. Срдечно благодарение Вам, мили мои сотрудници, что дојдохте да целувате својата земја, дето стапнали нозете на св. св. Кирила и Методија... Но, простете ме... Грешив... што реков јас?...

Хула е да каже човек оти Македонија не може да рожда велики мажи. Напротив, Македонија е плодородна, и неисцрпно благочадна. Колку се убави цвеќињата нејзини, колку се убави и чедата нејзини: и убави, и пргави, и остроумни. Каква е силата на растителноста, таква е силата и на жителите.

Благодарение Вам, колеги, Македонија има да произведе ѕвездоподобни младенци. Пак благодарение Вам, Вие ќе бидете повиватели на младенците на Македонија – повиватели благодушни, благооки, симпатически, благомислјашти. За новородените младенци на Македонија Вашата радост ќе биде рамна на радоста на мајката, что ги родила."

Обраќајќи им се со овие зборови на солунските Македонци од крајот на осмата деценија на минатиот век Прличев ги ваби на јавна сцена новите кириловци и методиевци кои ќе бидат светила на нашите училишта, благолепие на црквите ни, столбови на верата и ќе го прослават македонското име. Прличевци на овој начин ги подготвија Делчевци.

Овие години приближно (седмата и осмата деценија на XIX век) една друга необична и атрактивна личност на писател-автодидакт, галичанецот Ѓорѓија Пулевски (1817–1895) ги раскрилува преку книги со стихови и размисли татковинските идеи на самосвоен начин, неоти да се разлева ехо (по Бистрине и Корабине) на подреченото од Ѓурчина Кокалески на самиот почеток на векот – на клетвеното и заветното: „Да биде афоресан оној што не ќе си го сака својот род!" Или, како да се разгласуваат најнашироко програмските идеи на виенскиот Македонец, баронот Бели, што триесеттите години им ги упатува на своите еднородни браќа во Турција а кои се резимирани низ сентенцата на Софокле дека е ништотник оној кој има подобар пријател од својата татковина!

Пулевски испишува книги и војува со пушка в рака и како војник на македонската легија во Србија и како учесник во големата Руско-турска војна (1877–1878) во редовите на ополчението и во единиците на новооснована-

та Македонска војска во екот на Кресненското востание, во кое е еден од раководителите, заедно со владиката Натанаил Кучевишки. Пулевски во својот РЕЧНИК ОД ТРИ ЈАЗИЦИ (С. Македонски, албански и турски), Белград 1875 г. ја внесува во разјаснети дефиниции Македонија и во неговите сфаќања за словенските јазици фигурира и македонскиот. Тој им кажува на своите современици дека македонскиот јазик е најсроден со црквено-словенскиот, дека „Мије Славјани кои се наодиме од Македонија, на југоисточни крај на Европа... Старославјани сме и нашиот јазик се велит мијачки, кое значит чист разговор" ... и дека „Мије живуваме во Европа, во царство Турско" ... и дека „Наше отечество се велит Македонија и мие се именуваме С. Македонци" ... и дека Македонија била пофалена у време цара великаго Александра". Пулевски го објаснува и националното чувство што подоцна ќе се кристализира кај Темко Попов и кај Крсте Мисирков во јасна свест за припадност кон одделна словенска етничка самобитност.

Македонскиот литературен XIX век преку акциите на „Лозарите" од последната деценија на столетието (од редот на македонската емиграција во Софија), и македонистите што делуваат во Србија (Темко Попов, Деспот Баџовиќ, Наум Евро) ќе ги регистрира настојбите за извишување на македонскиот јазик на ниво на литературен, а врз основа на претходните заложби на генерацијата на таканаречените учебникари (Кузман Шапкарев, Венијамин Мачуковски, Димитар Македонски, Ѓорѓија Пулевски, Партенија Зографски). Темко Попов, како услов без кој не се може, го постава прашањето за помакедончување на Македонија а таа идеја конечно ја резимира и ја сублимира како *македонска теорија* – Крсте Петков Мисирков, првиот теоретичар на македонскиот книжевен јазик (1874–1926), кој со својата книга што практично е настаната и составена буквално на самиот крај на XIX век, го образложи македонското гледиште во книгата „За македонцките работи" (Софија, 1903). Низ бројни аналитички и научно аргументирани трудови тој фрли поглед врз минатото, сегашноста и иднината на Македонија доречувајќи ги сите заустени еманципаторски идеи од страна на македонските писатели и публицисти во текот на XIX век. Овој инвентивен координатор на македонството на преминот на двата века (XIX и XX), чија животна врвица симетрично е поделена меѓу двете столетија, гласовито и уверено ќе изјави дека:

„Свеста и чувството дека сум Македонец треба да стојат повисоко од сѐ друго на светов... Сѐ треба да биде оценувано од македонско гледиште... Беззаветната и безгранична љубов кон Македонија, постојаното мислење и работење за интересите на Македонија и полн конзерватизам во појавите на македонскиот национален дух: јазикот, народната поезија, наравите, обичаите – ете ги главните црти на македонскиот национализам".

Мисирков ги обзнани категорично низ диоптријата на литерат и публицист суптилните категории: татковина, јазик, држава, нација и духовен простор и им втисна во свеста на своите современици вера во сопствените сили, гордост и достоинство со славното минато на народот, историјата и културната традиција и визија за слобода во која ќе се влезе преку сестрана

културна и политичка подготовка. Таа подготовка тој ја нарече: самостојна македонска научна мисла и македонска национална свест. Сиот македонски литературен XIX век, всушност, тоа и го чинеше, низ многубројни поревања, лутања и конечно самонаоѓање.

Благодарение на овие идеи, завети, пораки и поуки, предочувања и предупреди, јавни обраќања и сигнали до потомството, коишто ги емитираа македонските писатели и публицисти, македонската разбудена интелигенција, интелектуалната елита на Македонија како мислечка авангарда на нацијата, Македонија се разбудува, се наоѓа себеси и трга во пресрет на својата иднина што веќе умее да ја чита. Векот што следи понатаму, или, според нашето толкување – по годината на Илинден и проблесокот на Мисирковата ѕвезда врз македонското духовно небо, Македонците си ја изградуваат нацијата, државата, културата и во нови услови на своевидно отежната опстојба продолжуваат понатаму – кон векувањето.

БИБЛИОГРАФИЈА
НА ПРОФ. ГАНЕ ТОДОРОВСКИ

1. „Големиот чин на Солунските браќа", во: *Маѓепсан меѓдан.* – Скопје, „Култура", 1979, стр. 11–15.
2. „За првата биографија на Миладиновци", во: *Маѓепсан меѓдан.* – Скопје, „Култура", 1979, стр. 16–22.
3. „Прашањето за генезата на зборникот народни песни од Миладиновци и мислењето на Жинзифов", во: *Маѓепсан меѓдан.* – Скопје, „Култура", 1979, стр. 23–30.
4. „Трагичниот крај на браќа Миладиновци", во: *Маѓепсан меѓдан.* – Скопје, „Култура", 1979, стр. 31–40.
5. „Да раздајам нашиот јазик на таткојната моја...", во: *Маѓепсан меѓдан.* – Скопје, „Култура", 1979, стр. 41–48.
6. „Димитрија Миладинов во очите на атинскиот ловроносец", во: *Маѓепсан меѓдан.* – Скопје, „Култура", 1979, стр. 49–54.
7. „Рајко Жинзифов", во: *Маѓепсан меѓдан.* – Скопје, „Култура", 1979, стр. 55–62.
8. „Поетот на македонските неволи", во: *Маѓепсан меѓдан.* – Скопје, „Култура", 1979, стр. 63–83.
9. „За конфликтот меѓу Прличев и охридскиот митрополит Натанаил", во: *Маѓепсан меѓдан.* – Скопје, „Култура", 1979, стр. 84–93.
10. „Крсте Петков Мисирков", во: *Маѓепсан меѓдан.* – Скопје, „Култура", 1979, стр. 94–110.
11. „Поглавје за Ламански", во: *Маѓепсан меѓдан.* – Скопје, „Култура", 1979, стр. 111–116.
12. „Македонските теми во публицистиката на Димо Хаџи Димов", во: *Маѓепсан меѓдан.* – Скопје, „Култура", 1979, стр. 117–149.
13. „Црвено знаме македонско", во: *Маѓепсан меѓдан.* – Скопје, „Култура", 1979, стр. 150–155.
14. „Никола Вапцаров", во: *Маѓепсан меѓдан.* – Скопје, „Култура", 1979, стр. 156–161.
15. „Македонската литература меѓу двете војни", во: *Маѓепсан меѓдан.* – Скопје, „Култура", 1979, стр. 165–171.
16. „Белешки кон поетиката на Рациновите 'Бели Мугри'", во: *Маѓепсан меѓдан.* – Скопје, „Култура", 1979, стр. 172–179.
17. „Посегање кон митот (Фолклорни инспирации во поезијата на неколкумина современи македонски автори од средната генерација)", во: *Маѓепсан меѓдан.* – Скопје, „Култура", 1979, стр. 180–188.

18. „Македонската народна песна и Илинден“, во: *Маѓепсан мегдан.* – Скопје, „Култура“, 1979, стр. 189–197.
19. „За македонскиот детски фолклор“, во: *Маѓепсан мегдан.* – Скопје, „Култура“, 1979, стр. 198–210.
20. „Петар Данилович Драганов и неговиот интерес за македонскиот фолклор“, во: *Маѓепсан мегдан.* – Скопје, „Култура“, 1979, стр. 211–219.
21. „Литературни сведоштва за Илинден“, во: *Маѓепсан мегдан.* – Скопје, „Култура“, 1979, стр. 220–227.
22. „Кон неврвени врвици (Матеја Матевски: ‘Дождови’, Скопје 1965)“, во: *Маѓепсан мегдан.* – Скопје, „Култура“, 1979, стр. 231–236.
23. „Сериозен чекор кон себенаоѓањето (Анте Поповски: ‘Вардар’, Скопје 1958)“, во: *Маѓепсан мегдан.* – Скопје, „Култура“, 1979, стр. 237–240.
24. „Апотеоза на сензибилитетот (Радован Павловски: ‘Суша, свадби и селидби’, Скопје 1961)“, во: *Маѓепсан мегдан.* – Скопје, „Култура“, 1979, стр. 241–250.
25. „Задоцнет одглас на интимата (Ацо Алексиев: ‘Песни’, Скопје 1956)“, во: *Маѓепсан мегдан.* – Скопје, „Култура“, 1979, стр. 251–254.
26. „Љупчо Стојменски: ‘Меѓу два брега’“, во: *Маѓепсан мегдан.* – Скопје, „Култура“, 1979, стр. 255–258.
27. „Загатката на едно деби (Блаже Павловски: ‘Сенки на каменот’, „Кочо Рацин“, Скопје 1960)“, во: *Маѓепсан мегдан.* – Скопје, „Култура“, 1979, стр. 259–260.
28. „Вон маѓепсаниот круг на молчењето (Србо Ивановски: ‘Маѓепсан патник’, „Култура“, Скопје 1966)“, во: *Маѓепсан мегдан.* – Скопје, „Култура“, 1979, стр. 261–265.
29. „Поетика, поезија, поет (Петре Андреевски: ‘Јазли’, Скопје 1960)“, во: *Маѓепсан мегдан.* – Скопје, „Култура“, 1979, стр. 266–271.
30. „Возвишен поклоник на еротиката (Петре Андреевски: ‘Дениција’, „Култура“, Скопје 1968)“, во: *Маѓепсан мегдан.* – Скопје, „Култура“, 1979, стр. 272–276.
31. „Уметност sui generis (прозниот опус на Петре М. Андреевски)“, во: *Маѓепсан мегдан.* – Скопје, „Култура“, 1979, стр. 277–279.
32. „Љубен Ташковски: ‘Љубен во Америка’, „Македонска книга“, Скопје 1970“, во: *Маѓепсан мегдан.* – Скопје, „Култура“, 1979, стр. 280–283.
33. „Поетска прозивка 1966 (Македонската поетска продукција меѓу две Струги)“, во: *Маѓепсан мегдан.* – Скопје, „Култура“, 1979, стр. 284–294.
34. „Лирика на елегични созвучја (Кон поезијата на Адем Гајтани)“, во: *Маѓепсан мегдан.* – Скопје, „Култура“, 1979, стр. 295–301.
35. „Поезијата на Хасан Мерџан“, во: *Маѓепсан мегдан.* – Скопје, „Култура“, 1979, стр. 302–308.
36. „‘Луѓе и мостови’ на Луан Старова“, во: *Маѓепсан мегдан.* – Скопје, „Култура“, 1979, стр. 309–313.
37. „‘Доближувањата’ на Луан Старова“, во: *Маѓепсан мегдан.* – Скопје, „Култура“, 1979, стр. 314–318.
38. „Разгатка на една поетска авантура или: творечките искуства на Михаил Ренџов“, во: *Маѓепсан мегдан.* – Скопје, „Култура“, 1979, стр. 319–328.
39. „Лет кон ненаселените поетски простори (Веле Смилевски: ‘Слика што согорува’)“, во: *Маѓепсан мегдан.* – Скопје, „Култура“, 1979, стр. 329–332.

40. „Синкопирани поетски исповеди (Коле Мангов: 'Гладострав')", во: *Маѓепсан мегдан*. – Скопје, „Култура", 1979, стр. 333–338.

41. „Растреперените тајни на Катица Ќулавкова", во: *Маѓепсан мегдан*. – Скопје, „Култура", 1979, стр. 339–342.

42. „Зборот како препознавање (Љупчо Силјановски: 'Внатрешни огледала')", во: *Маѓепсан мегдан*. – Скопје, „Култура", 1979, стр. 343–345.

43. „Неколку приближувања кон романот 'Потомците на Кат' на М. Фотев", во: *Маѓепсан мегдан*. – Скопје, „Култура", 1979, стр. 346–349.

44. „Самобитна и стамените поетска појава (Ефтим Клетников: 'Зраци и самраци')", во: *Маѓепсан мегдан*. – Скопје, „Култура", 1979, стр. 350–354.

45. „Пат околу проклетствата на дијаспората (Кон 'Вест Ауст' на Божин Павловски)", во: *Маѓепсан мегдан*. – Скопје, „Култура", 1979, стр. 355–361.

46. „Славко Јаневски", во: *Маѓепсан мегдан*. – Скопје, „Култура", 1979, стр. 362–366.

47. „Ацо Шопов", во: *Маѓепсан мегдан*. – Скопје, „Култура", 1979, стр. 367–380.

48. „Коле Чашуле", во: *Маѓепсан мегдан*. – Скопје, „Култура", 1979, стр. 381–388.

49. „Разгатката на една растајнувачка (Коле Чашуле: 'Премреже', дел 1, „Култура", Скопје 1977)", во: *Маѓепсан мегдан*. – Скопје, „Култура", 1979, стр. 389–400.

50. „По недоодот на македонските црнила (Кон драмата 'Житољуб' од К. Чашуле)", во: *Маѓепсан мегдан*. – Скопје, „Култура", 1979, стр. 401–406.

51. „За смислата на немирењето, на опстојувањето или: како да се чита Чашуле", во: *Маѓепсан мегдан*. – Скопје, „Култура", 1979, стр. 407–415.

52. „Пред феноменот на недоизреченоста или новиот облик на Илија Џаџев!", во: *Маѓепсан мегдан*. – Скопје, „Култура", 1979, стр. 416–420.

53. „Размисла за остриот збор (Се затвора ли нашата литература во кули од слонова коска?)", во: *Маѓепсан мегдан*. – Скопје, „Култура", 1979, стр. 423–427.

54. „Пресметани алузии (збор-два за критиката)", во: *Маѓепсан мегдан*. – Скопје, „Култура", 1979, стр. 428–415.

55. „Антологии и антологичари", во: *Маѓепсан мегдан*. – Скопје, „Култура", 1979, стр. 431–436.

56. „Писмо до младиот пријател", во: *Маѓепсан мегдан*. – Скопје, „Култура", 1979, стр. 437–445.

57. „Ленин за Толстој", во: *Маѓепсан мегдан*. – Скопје, „Култура", 1979, стр. 446–461.

58. „Лев Николаевич Толстој за Македонија", во: *Маѓепсан мегдан*. – Скопје, „Култура", 1979, стр. 462–476.

59. „Роман за Македонија на шпански јазик", во: *Маѓепсан мегдан*. – Скопје, „Култура", 1979, стр. 477–482.

60. „Епот како карактеристична литературна форма за медитеранската традиција со посебен осврт врз аналогијата Мажураниќ–Његош–Прличев", во: *Маѓепсан мегдан*. – Скопје, „Култура", 1979, стр. 483–492.

61. „Тито во југословенската револуционерна поезија", во: *Маѓепсан мегдан*. – Скопје, „Култура", 1979, стр. 493–501.

62. „Последните од лозата на дедо Марко Цепенков", во: *Маѓепсан мегдан*. – Скопје, „Култура", 1979, стр. 502–510.

63. „Прилог кон проучувањето на социологизацијата на современата македонска литература: писателот во општеството!“, во: *Мағепсан meğдан.* – Скопје, „Култура“, 1979, стр. 511–518.

64. „Стилската формација кај Македонците во XIX и XX век (Прилог кон периодизацијата на новата македонска книжевност)“, во: *Мағепсан meğдан.* – Скопје, „Култура“, 1979, стр. 519–530.

65. „Кон една романсирана заблуда (Димитар Спространов: ‘Охридска пролет’, Софија 1961)“, во: *Мағепсан meğдан.* – Скопје, „Култура“, 1979, стр. 533–544.

66. „Григор Прличев: одбрани страници (Приредил Тодор Димитровски. Издава „Кочо Рацин“, Скопје 1959)“, во: *Мағепсан meğдан.* – Скопје, „Култура“, 1979, стр. 545–547.

67. „Импозантен издавачки потфат (Кочо Рацин: ‘Бела свитања’, „Форум“, Нови Сад 1965)“, во: *Мағепсан meğдан.* – Скопје, „Култура“, 1979, стр. 548–550.

68. „Пушкин на македонски“, во: *Мағепсан meğдан.* – Скопје, „Култура“, 1979, стр. 551–556.

69. „Кон првиот македонски ‘Фауст’“, во: *Мағепсан meğдан.* – Скопје, „Култура“, 1979, стр. 557–565.

70. „Кон ‘Избраните песни’ на Томас Стернс Елиот“, во: *Мағепсан meğдан.* – Скопје, „Култура“, 1979, стр. 566–568.

71. „Оскар Давичо: ‘Поезија’“, во: *Мағепсан meğдан.* – Скопје, „Култура“, 1979, стр. 569–572.

72. „Видовитиот австриски македонолог – Карл Хрон“, во: *Мағепсан meğдан.* – Скопје, „Култура“, 1979, стр. 573–577.

73. „Издавачки потфат помеѓу многу ‘да’ и доста ‘не’ (‘Македонската книжевност во книжевната критика’, приредиле: Алдо Климан, Раде Силјан, Веле Смилевски и Санде Стојчевски, кн. 1–4, „Мисла“, Скопје 1973/74)“, во: *Мағепсан meğдан.* – Скопје, „Култура“, 1979, стр. 578–595.

74. „Повторното раѓање на Марко Цепенков (Марко К. Цепенков: ‘Македонски народни умотворби’, во десет книги. Институт за фолклор. Редакција: Кирил Пенушлиски, Блаже Ристовски и Томе Саздов. Јазичен редактор: Тодор Димитровски. Издавач: „Македонска книга“, Скопје, 1972)“, во: *Мағепсан meğдан.* – Скопје, „Култура“, 1979, стр. 596–605.

75. „Една добредојдена книга (Божидар Настев: ‘Македонија во делата на француските писатели’, 1900–1930, „Мисла“, Скопје 1975)“, во: *Мағепсан meğдан.* – Скопје, „Култура“, 1979, стр. 606–610.

76. „Света Лукиќ: современа југословенска литература“, во: *Мағепсан meğдан.* – Скопје, „Култура“, 1979, стр. 611–613.

77. „Младите поети на Југославија на руски“, во: *Мағепсан meğдан.* – Скопје, „Култура“, 1979, стр. 614–617.

78. „Советски одгласи во Македонија“, во: *Мағепсан meğдан.* – Скопје, „Култура“, 1979, стр. 618–625.

79. „Вечните Миладиновци“, во: *Со збор кон зборот.* – Скопје, „Наша книга“, 1985, стр. 11–16.

80. „Двигателите на македонската преродба“, во: *Со збор кон зборот.* – Скопје, „Наша книга“, 1985, стр. 17–26.

81. „Миладиновци и македонскиот истрајвек", во: *Со збор кон зборот.* – Скопје, „Наша книга" 1985, стр. 27–31.

82. „Наум Миладинов како биограф на браќата Димитрија и Константин Миладинов", во: *Со збор кон зборот.* – Скопје, „Наша книга", 1985, стр. 32–37.

83. „*Филосов скопскиј – наш тредјаковскиј*", во: *Со збор кон зборот.* – Скопје, „Наша книга", 1985, стр. 38–52.

84. „Поетскиот опус на Јордан Хаџи Константинов–Џинот", во: *Со збор кон зборот.* – Скопје, „Наша книга", 1985, стр. 53–71.

85. „Скопскиот период од живото на Џинот (1848–1857)", во: *Со збор кон зборот.* – Скопје, „Наша книга", 1985, стр. 72–95.

86. „Белешка за Џинот", во: *Со збор кон зборот.* – Скопје, „Наша книга", 1985, стр. 96–99.

87. „Илинден и македонската литература: поглавје за Атанас Раздолов (1872–1931)", во: *Со збор кон зборот.* – Скопје, „Наша книга", 1985, стр. 100–116.

88. „За 'Лоза', за 'лозарите' и за 'лозарството'", во: *Со збор кон зборот.* – Скопје, „Наша книга", 1985, стр. 117–132.

89. „Димо Хаџи Димов и Јане Сандански", во: *Со збор кон зборот.* – Скопје, „Наша книга", 1985, стр. 135–152.

90. „Наце Димов, автор на книгата за Македонија од 1913 г.", во: *Со збор кон зборот.* – Скопје, „Наша книга", 1985, стр. 153–158.

91. „Необјавениот говор на Крсте Мисирков на Општословјанското собрание во Одеса, 6 август 1914 година", во: *Со збор кон зборот.* – Скопје, „Наша книга", 1985, стр. 159–163.

92. „Книжевниот круг на списанието 'Македонски вести' – Софија, 1935/36 година" (со прилог: литературно-историска граѓа од списанието), во: *Со збор кон зборот.* – Скопје, „Наша книга", 1985, стр. 164–205.

93. „Илинден и македонската современа поезија", во: *Со збор кон зборот.* – Скопје, „Наша книга", 1985, стр. 206–210.

94. „За превапцувањето на Вапцаров", во: *Со збор кон зборот.* – Скопје, „Наша книга", 1985, стр. 211–218.

95. „Првата објавена песна на Вапцаров: 'За татковината'", во: *Со збор кон зборот.* – Скопје, „Наша книга", 1985, стр. 219–220.

96. „Мотивот на Пирин во поезијата на Н. Ј. Вапцаров", во: *Со збор кон зборот.* – Скопје, „Наша книга", 1985, стр. 220–225.

97. „Вапцаров – писател со двојна литературна припадност", во: *Со збор кон зборот.* – Скопје, „Наша книга", 1985, стр. 226–230.

98. „Антон Попов за Рациновите 'Бели Мугри'", во: *Со збор кон зборот.* – Скопје, „Наша книга", 1985, стр. 231–240.

99. „За Рацин – вонјубилејно", во: *Со збор кон зборот.* – Скопје, „Наша книга", 1985, стр. 241–248.

100. „Литерат со широк распон на можности (Кон 'Избраните дела' на Блаже Конески во издание на сараевската „Свјетлост", белградската „Народна књига", загребската „Младост" и титоградската „Побједа" во четири книги, 1982 г.)", во: *Со збор кон зборот.* – Скопје, „Наша книга", 1985, стр. 251–258.

101. „Пасиониран одгледувач на есејот (Luan Starova: 'Afrime', Flaka e vëllazërimit, Shkup, 1982.)", во: *Со збор кон зборот.* – Скопје, „Наша книга", 1985, стр. 259–265.

102. „Прилог кон проучувањето на младата проза (Белешки кон романот 'Дува' на Божин Павловски)", во: *Со збор кон зборот.* – Скопје, „Наша книга", 1985, стр. 266–272.

103. „За парасемантиката на црквената хипокризија (Размислување за романот 'Црвениот хипокрит' на Божин Павловски, издание на „Мисла" и „Македонска книга", Скопје 1984 г., стр. 360)", во: *Со збор кон зборот.* – Скопје, „Наша книга", 1985, стр. 273–279.

104. „Подизлегување врз поприштето на историјата (Горан Стефановски)", во: *Со збор кон зборот.* – Скопје, „Наша книга", 1985, стр. 280–287.

105. „Знаме стуткано во пазувите на Паскал Гилевски", во: *Со збор кон зборот.* – Скопје, „Наша книга", 1985, стр. 288–291.

106. „Во потрага по еден нов поетски ред (Записи за поетичките искуства на Михаил Ренџов)", во: *Со збор кон зборот.* – Скопје, „Наша книга", 1985, стр. 292–304.

107. „Белешка за романот 'И бол и бес' од Славко Јаневски", во: *Со збор кон зборот.* – Скопје, „Наша книга", 1985, стр. 305–308.

108. „Белешка за Мите Богоевски (1919–1942)", во: *Со збор кон зборот.* – Скопје, „Наша книга", 1985, стр. 309–310.

109. „Белешка за Ацо Караманов (1927–1944)", во: *Со збор кон зборот.* – Скопје, „Наша книга", 1985, стр. 311–313.

110. „'Лузни на срцето' од Ѓорѓија Најдоски", во: *Со збор кон зборот.* – Скопје, „Наша книга", 1985, стр. 314–315.

111. „Книжевната бидувачка овде", во: *Со збор кон зборот.* – Скопје, „Наша книга", 1985, стр. 316–319.

112. „Македонската наука за книжевност пред сопствените дилеми", во: *Со збор кон зборот.* – Скопје, „Наша книга", 1985, стр. 320–324.

113. „Генерацискиот миг е неповторлив", во: *Со збор кон зборот.* – Скопје, „Наша книга", 1985, стр. 325–329.

114. „Некои прашања од периодизацијата на современата македонска литература и пост скриптум кон една неодржана дебата за современата македонска литература", во: *Со збор кон зборот.* – Скопје, „Наша книга", 1985, стр. 330–338.

115. „Пред портите на литературата (Анотации за некои актуелни проблеми на македонската детска литература)", во: *Со збор кон зборот.* – Скопје, „Наша книга", 1985, стр. 339–357.

116. „Антологии и антологичари", во: *Со збор кон зборот.* – Скопје, „Наша книга", 1985, стр. 358–362.

117. „По трагите на својот лирски јунак (Белешка кон песната 'Даровница или запис на русокосата гастербајтерка од нашата улица')", во: *Со збор кон зборот.* – Скопје, „Наша книга", 1985, стр. 363–368.

118. „Течат дните, течат дните...годините, месеците, седмиците", во: *Со збор кон зборот.* – Скопје, „Наша книга", 1985, стр. 369–375.

119. „Драгоцености на македонското литературознание (Харалампие Поленаковиќ: 'Одбрани трудови', во пет книги, „Мисла", Скопје 1973)", во: *Со збор кон зборот.* – Скопје, „Наша книга", 1985, стр. 376–380.

120. „Прилози на Х. Поленаковиќ од историјата на македонската литература (Годишен зборник на Филозофски факултет, Скопје, кн. XV, 1963)“, во: *Со збор кон зборот.* – Скопје, „Наша книга“, 1985, стр. 381–385.

121. „Нови трудови на Х. Поленаковиќ“, во: *Со збор кон зборот.* – Скопје, „Наша книга“, 1985, стр. 386–387.

122. „Прилози од фолклорот на Марко Китески“, во: *Со збор кон зборот.* – Скопје, „Наша книга“, 1985, стр. 388–391.

123. „Петре М. Андреевски – литературно-историска проекција“, во: *Со збор кон зборот.* – Скопје, „Наша книга“, 1985, стр. 395–398.

124. „Неколку зборови на Ташко Георгиевски (Реч по повод избраните дела на Ташко Георгиевски во три книги, „Мисла“, 1984 г. – при промоцијата на делата во салонот на „Мисла“ на 27 јуни 1984 г.)“, во: *Со збор кон зборот.* – Скопје, „Наша книга“, 1985, стр. 399–403.

125. „Душко Томовски“, во: *Со збор кон зборот.* – Скопје, „Наша книга“, 1985, стр. 404–408.

126. „Харалампие Поленаковиќ“, во: *Со збор кон зборот.* – Скопје, „Наша книга“, 1985, стр. 409–412.

127. „Мирко Павловски“, во: *Со збор кон зборот.* – Скопје, „Наша книга“, 1985, стр. 413–415.

128. „Македонија и македонското прашање во трудовите на руските учени и публицисти од крајот на XIX век“, во: *Македонската православтоина.* – Скопје, „Мисла“, 1985, стр. 5–12.

129. „Страници за едно македонофилство“, во: *Македонската правостоина.* – Скопје, „Мисла“, 1985, стр. 13–45.

130. „Видовитиот австриски македонолог Карл Хрон“, во: *Македонската правостоина.* – Скопје, „Мисла“, 1985, стр. 46–50.

131. „Лев Николаевич Толстој и Македонија“, во: *Македонската правостоина.* – Скопје, „Мисла“, 1985, стр. 51–65.

132. „Запис за Гоце Делчев“, во: *Македонската правостоина.* – Скопје, „Мисла“, 1985, стр. 66–89.

133. „Формирањето на ВМРО во спомените на Иван Хаџи Николов“, во: *Македонската правостоина.* – Скопје, „Мисла“, 1985, стр. 90–103.

134. „Дамјан Груев“, во: *Македонската правостоина.* – Скопје, „Мисла“, 1985, стр. 104–132.

135. „Ѓорче Петров“, во: *Македонската правостоина.* – Скопје, „Мисла“, 1985, стр. 133–235.

136. „Македонските теми во публицистиката на Димо Хаџи Димов“, во: *Македонската правостоина.* – Скопје, „Мисла“, 1985, стр. 236–269.

137. „Коне Самарџиев и Димитар Ризов“, во: *Македонската правостоина.* – Скопје, „Мисла“, 1985, стр. 270–294.

138. „Претходниците на Мисирков“, во: *Македонската правостоина.* – Скопје, „Мисла“, 1985, стр. 297–431.

139. „Белешка за Карл Хрон“, во: *Македонската правостоина.* – Скопје, „Мисла“, 1985, стр. 303–316.

140. „Белешка за Спиро Гулапчев“, во: *Македонската правостоина.* – Скопје, „Мисла“, 1985, стр. 317–340.

141. „Белешка за Јован Липовац“, во: *Македонскаша йравосшоина.* – Скопје, „Мисла“, 1985, стр. 341–345.

142. „Белешка за Евтим Спространов“, во: *Македонскаша йравосшоина.* – Скопје, „Мисла“, 1985, стр. 346–385.

143. „Весникот ‘Македонија’ на Косата Шахов“, во: *Македонскаша йравосшоина.* – Скопје, „Мисла“, 1985, стр. 386–421.

144. „Прилог кон прашањето за македонскиот национален сепаратизам“, во: *Македонскаша йравосшоина.* – Скопје, „Мисла“, 1985, стр. 422–430.

145. „‘Веда Словена’ и нејзините мистификатори“, во: *Македонскаша йравосшоина.* – Скопје, „Мисла“, 1985, стр. 436–600.

146. „За и против ‘Веда Словена’“, во: *Македонскаша йравосшоина.* – Скопје, „Мисла“, 1985, стр. 445–524.

147. „Стефан Верковиќ и ‘Веда Словена’“, во: *Македонскаша йравосшоина.* – Скопје, „Мисла“, 1985, стр. 525–552.

148. „Јован Гологанов и ‘Веда Словена’“, во: *Македонскаша йравосшоина.* – Скопје, „Мисла“, 1985, стр. 553–588.

149. „Чешката наука и ‘Веда Словена’“, во: *Македонскаша йравосшоина.* – Скопје, „Мисла“, 1985, стр. 589–600.

150. „Утринската песна на македонската преродба“, во: *Поглавја од македонскаша лишерашура.* – Скопје, „Мисла“, 1985, стр. 5–24.

151. „Константин Миладинов – денес и овде“, во: *Поглавја од македонскаша лишерашура.* – Скопје, „Мисла“, 1985, стр. 25–41.

152. „Големиот подвиг на Григор Прличев“, во: *Поглавја од македонскаша лишерашура.* – Скопје, „Мисла“, 1985, стр. 42–73.

153. „Прличев како детски поет“, во: *Поглавја од македонскаша лишерашура.* – Скопје, „Мисла“, 1985, стр. 74–96.

154. „За конфликтот меѓу Прличев и охридскиот митрополит Натанаил“, во: *Поглавја од македонскаша лишерашура.* – Скопје, „Мисла“, 1985, стр. 97–107.

155. „Поетот на македонските неволи (Нафрлоци кон стогодишнината од смртта на Рајко Жинзифов)“, во: *Поглавја од македонскаша лишерашура.* – Скопје, „Мисла“, 1985, стр. 108–129.

156. „Марко Цепенков“, во: *Поглавја од македонскаша лишерашура.* – Скопје, „Мисла“, 1985, стр. 130–165.

157. „Трајко Китанчев“, во: *Поглавја од македонскаша лишерашура.* – Скопје, „Мисла“, 1985, стр. 166–190.

158. „Крсте Петков Мисирков“, во: *Поглавја од македонскаша лишерашура.* – Скопје, „Мисла“, 1985, стр. 191–207.

159. „Одразот на Илинден во литературата“, во: *Поглавја од македонскаша лишерашура.* – Скопје, „Мисла“, 1985, стр. 208–252.

160. „Македонскиот литературен кружок во Софија (1938–1978)“, во: *Поглавја од македонскаша лишерашура.* – Скопје, „Мисла“, 1985, стр. 253–272.

161. „Антон Попов (1915–1942)“, во: *Поглавја од македонскаша лишерашура.* – Скопје, „Мисла“, 1985, стр. 273–301.

162. „Никола Вапцаров“, во: *Поглавја од македонскаша лишерашура.* – Скопје, „Мисла“, 1985, стр. 302–351.

163. „Славко Јаневски", во: *Поглавја од македонскаша лишерашура.* – Скопје, „Мисла", 1985, стр. 352–360.

164. „Ацо Шопов", во: *Поглавја од македонскаша лишерашура.* – Скопје, „Мисла", 1985, стр. 361–370.

165. „Читајќи го Чашуле", во: *Поглавја од македонскаша лишерашура.* – Скопје, „Мисла", 1985, стр. 371–417.

166. „Вон маѓепсаниот круг на молчењето (Србо Ивановски: 'Маѓепсан патник', „Култура", Скопје 1966)", во: *Поглавја од македонскаша лишерашура.* – Скопје, „Мисла", 1985, стр. 418–422.

167. „Кон неврвени врвици (Матеја Матевски: 'Дождови', Скопје 1956)", во: *Поглавја од македонскаша лишерашура.* – Скопје, „Мисла", 1985, стр. 423–428.

168. „Сериозен чекор кон себенаоѓањето (Анте Поповски: 'Вардар', Скопје 1958)", во: *Поглавја од македонскаша лишерашура.* – Скопје, „Мисла", 1985, стр. 429–432.

169. „Поетика, поезија, поет (Петре Андреевски: 'Јазли', Скопје 1960)", во: *Поглавја од македонскаша лишерашура.* – Скопје, „Мисла", 1985, стр. 433–438.

170. „Возвишен поклоник на еротиката (Петре М. Андреевски: 'Деницијa', „Култура", Скопје 1968)", во: *Поглавја од македонскаша лишерашура.* – Скопје, „Мисла", 1985, стр. 439–446.

171. „Апотеоза на сензибилитетот (Радован Павловски: 'Суша, свадба и селидби', Скопје 1961)", во: *Поглавја од македонскаша лишерашура.* – Скопје, „Мисла", 1985, стр. 447–456.

172. „Проклетствата на дијаспората или: Божин Павловски помеѓу 'Дува' и 'Вест Ауст' (Белешки кон типологијата на македонскиот роман)", во: *Поглавја од македонскаша лишерашура.* – Скопје, „Мисла", 1985, стр. 457–530.

173. „Сказна за суровостите на судбината или: како Македонците опстојуваа низ времињата-невремиња (Белешки кон 'Рамна земја' на Ташко Георгиевски)", во: *Поглавја од македонскаша лишерашура.* – Скопје, „Мисла", 1985, стр. 531–548.

174. „Лирика на елегични созвучја (Кон поезијата на Адем Гајтани)", во: *Поглавја од македонскаша лишерашура.* – Скопје, „Мисла", 1985, стр. 549–555.

175. „Разгатка на една поетска авантура (Или: творечките искуства на Михаил Ренџов)", во: *Поглавја од македонскаша лишерашура.* – Скопје, „Мисла", 1985, стр. 556–565.

176. „'Луѓе и мостови' на Луан Старова", во: *Поглавја од македонскаша лишерашура.* – Скопје, „Мисла", 1985, стр. 566–574.

177. „Подалеку од занесот, поблизу до болот! (Белешки кон 'Диво месо' на Горан Стефановски)", во: *Поглавја од македонскаша лишерашура.* – Скопје, „Мисла", 1985, стр. 575–591.

178. „Артизмот и современата македонска литература (Атанас Вангелов: 'Артизмот и современата македонска литература', „Мисла", 1979)", во: *Поглавја од македонскаша лишерашура.* – Скопје, „Мисла", 1985, стр. 592–595.

179. „Самобитна и стаменита поетска појава (Ефтим Клетников: 'Зраци и самраци')", во: *Поглавја од македонскаша лишерашура.* – Скопје, „Мисла", 1985, стр. 596–600.

180. „Растреперените тајни на Катица Ќулафкова", во: *Поглавја од македонскаша лишерашура.* – Скопје, „Мисла", 1985, стр. 601–604.

181. „Под знакот на светите поими (За особеностите на поетското пеење во книгата стихови 'Нашиот согласник' од Катица Ќулафкова, „Мисла", 1981)", во: *Поглавја од македонската литература.* – Скопје, „Мисла", 1985, стр. 605–609.

182. „Сепак нешто се движи (Јордан Плевнеш: 'Теорија на отровот', НИО „Студентски збор", 1979)", во: *Поглавја од македонската литература.* – Скопје, „Мисла", 1985, стр. 610–613.

183. „Поезијата на Едгар Алан По", во: *Поход кон Хеликон.* – Скопје, „Наша книга", 1987, стр. 9–24.

184. „Џон Штрајнбек и неговите 'Глувци и луѓе'", во: *Поход кон Хеликон.* – Скопје, „Наша книга", 1987, стр. 25–31.

185. „Ернест Хемингвеј (Кон македонското издание на 'Збогување со оружјето')", во: *Поход кон Хеликон.* – Скопје, „Наша книга", 1987, стр. 32–42.

186. „Советска монографија за Хемингвеј", во: *Поход кон Хеликон.* – Скопје, „Наша книга", 1987, стр. 43–46.

187. „Апологија на сељубовта или Роберт Фрост", во: *Поход кон Хеликон.* – Скопје, „Наша книга", 1987, стр. 47–74.

188. „IN MEMORIAM: Роберт Лоуел (1917–1977)", во: *Поход кон Хеликон.* – Скопје, „Наша книга", 1987, стр. 75–90.

189. „Јубилејот на Тургењев (150 години од неговото раѓање)", во: *Поход кон Хеликон.* – Скопје, „Наша книга", 1987, стр. 91–93.

190. „Владимир Мајаковски", во: *Поход кон Хеликон.* – Скопје, „Наша книга", 1987, стр. 94–99.

191. „Да го согледаме своето време потрезвено (Средба со рускиот поет Евгени Евтушенко)", во: *Поход кон Хеликон.* – Скопје, „Наша книга", 1987, стр. 100–104.

192. „Роберт Рождественски", во: *Поход кон Хеликон.* – Скопје, „Наша книга", 1987, стр. 105–109.

193. „Времето на поправка или: како Андреј Вознесенски им се враќа на животот и на времето?!?", во: *Поход кон Хеликон.* – Скопје, „Наша книга", 1987, стр. 112–115.

194. „Хајнрих Хајне", во: *Поход кон Хеликон.* – Скопје, „Наша книга", 1987, стр. 116–119.

195. „Храброста и одговорноста на зборот", во: *Поход кон Хеликон.* – Скопје, „Наша книга", 1987, стр. 120–127.

196. „Достоинствата на авторскиот интегритет (Пред делото на првиот чешки нобеловец)", во: *Поход кон Хеликон.* – Скопје, „Наша книга", 1987, стр. 128–132.

197. „Кавабата и неговата сказна за гејшите", во: *Поход кон Хеликон.* – Скопје, „Наша книга", 1987, стр. 133–146.

198. „Помеѓу товарот на традицијата и авантурите на авангардата (Наместо прилог кон австриската поезија на XX век)", во: *Поход кон Хеликон.* – Скопје, „Наша книга", 1987, стр. 147–151.

199. „Пофалба на чехословачката поезија", во: *Поход кон Хеликон.* – Скопје, „Наша книга", 1987, стр. 152–156.

200. „Белешки за Сенгор: Сенегал, Сенгор и Црна Африка", во: *Поход кон Хеликон.* – Скопје, „Наша книга", 1987, стр. 157–161.

201. „Во Сенгоровиот Сенегал", во: *Поход кон Хеликон.* – Скопје, „Наша книга", 1987, стр. 162–167.

202. „Во Жоал – родното место на Леополд Сенгор (Патописни белешки)", во: *Поход кон Хеликон.* – Скопје, „Наша книга", 1987, стр. 168–172.

203. „Со Сенгор во Струга", во: *Поход кон Хеликон.* – Скопје, „Наша книга", 1987, стр. 173–177.

204. „Христо Ботев", во: *Поход кон Хеликон.* – Скопје, „Наша книга", 1987, стр. 178–188.

205. „Пејо Јаворов (1877–1914)", во: *Поход кон Хеликон.* – Скопје, „Наша книга", 1987, стр. 189–192.

206. „Ајдучки копнежи (Македонски теми во прозата на Јаворов)", во: *Поход кон Хеликон.* – Скопје, „Наша книга", 1987, стр. 193–196.

207. „Читајќи го Дагларџа", во: *Поход кон Хеликон.* – Скопје, „Наша книга", 1987, стр. 197–210.

208. „Пред делото на Јанис Рицос", во: *Поход кон Хеликон.* – Скопје, „Наша книга", 1987, стр. 211–220.

209. „Личноста и делото на Иван Мажураниќ", во: *Неодложни љубопитства.* – Скопје, „Мисла", 1987, стр. 7–39.

210. „Поетскиот пример на Петар Прерадовиќ", во: *Неодложни љубопитства.* – Скопје, „Мисла", 1987, стр. 40–73.

211. „Аугуст Шеноа", во: *Неодложни љубопитства.* – Скопје, „Мисла", 1987, стр. 74–91.

212. „Поетот на хрватскиот бол и протест (Кон поезијата на С. С. Крањчевиќ)", во: *Неодложни љубопитства.* – Скопје, „Мисла", 1987, стр. 92–109.

213. „Пред монументумот Матош", во: *Неодложни љубопитства.* – Скопје, „Мисла", 1987, стр. 110–176.

214. „Една балканска паралела (Кон поетските опуси и кон поетските профили на Антун Густав Матош и Пејо К. Јаворов)", во: *Неодложни љубопитства.* – Скопје, „Мисла", 1987, стр. 178–193.

215. „Мирослав Крлежа (I)", во: *Неодложни љубопитства.* – Скопје, „Мисла", 1987, стр. 194–206.

216. „Лирика за драмата и проклетствата на човекот и за смислата на живеачката (Белешки кон поезијата и поетиката на М. Крлежа)", во: *Неодложни љубопитства.* – Скопје, „Мисла", 1987, стр. 207–215.

217. „Повест за еден бродоломник на животот (Мирослав Крлежа)", во: *Неодложни љубопитства.* – Скопје, „Мисла", 1987, стр. 216–231.

218. „Крлежа и Македонија", во: *Неодложни љубопитства.* – Скопје, „Мисла", 1987, стр. 232–243.

219. „Раскрилениот пејач (или: Јуре Каштелан како инспиративна именка на современата југословенска лирика", во: *Неодложни љубопитства.* – Скопје, „Мисла", 1987, стр. 244–265.

220. „За животот и делото на Франце Прешерн", во: *Неодложни љубопитства.* – Скопје, „Мисла", 1987, стр. 266–270.

221. „Трагите на трајното (Попа од 'Кора' до 'Непочин-поле')", во: *Неодложни љубопитства.* – Скопје, „Мисла", 1987, стр. 271–276.

222. „Поезијата на Отон Жупанчиќ“, во: *Неодложни љубопитства.* – Скопје, „Мисла“, 1987, стр. 277–290.

223. „Дијалог со светот и времето (Збор до два за поезијата на Изет Сарајлиќ)“, во: *Неодложни љубопитства.* – Скопје, „Мисла“, 1987, стр. 291–296.

224. „Плодовите на едно поетско траење“, во: *Неодложни љубопитства.* – Скопје, „Мисла“, 1987, стр. 297–312.

225. „Иван Горан Ковачиќ“, во: *Неодложни љубопитства.* – Скопје, „Мисла“, 1987, стр. 313–321.

226. „Владимир Назор“, во: *Неодложни љубопитства.* – Скопје, „Мисла“, 1987, стр. 322–328.

227. „Бранко Ќопиќ“, во: *Неодложни љубопитства.* – Скопје, „Мисла“, 1987, стр. 329–338.

228. „Книжевните врски помеѓу Хрватска и Македонија“, во: *Неодложни љубопитства.* – Скопје, „Мисла“, 1987, стр. 339–344.

229. „Крсте Петков Мисирков“, во: *Македонската книжевност во XIX век* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга“, 1990, стр. 5–21.

230. „Одразот на Илинден во литературата“, во: *Македонската книжевност во XIX век* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга“, 1990, стр. 22–65.

231. „Македонскиот литературен кружок во Софија (1938–1978)“, во: *Македонската книжевност во XIX век* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга“, 1990, стр. 66–85.

232. „Антон Попов за Рациновите ‘Бели мугри’“, во: *Македонската книжевност во XIX век* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга“, 1990, стр. 86–95.

233. „За Рацин вонјубилејно“, во: *Македонската книжевност во XIX век* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга“, 1990, стр. 96–103.

234. „Рацин и Вапцаров“, во: *Македонската книжевност во XIX век* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга“, 1990, стр. 104–126.

235. „За македонството на Вапцаров и за уште друго“, во: *Македонската книжевност во XIX век* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга“, 1990, стр. 127–135.

236. „За преванцувањата на Вапцаров“, во: *Македонската книжевност во XIX век* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга“, 1990, стр. 136–145.

237. „Мотивот на Пирин во поезијата на Никола Јонков Вапцаров“, во: *Македонската книжевност во XIX век* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга“, 1990, стр. 146–151.

238. „Вапцаров – писател со двојна литературна припадност“, во: *Македонската книжевност во XIX век* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга“, 1990, стр. 152–156.

239. „Литерат со широк распон и можности (Кон ‘Избрани дела’ на Блаже Конески во издание на сараевската „Свјетлост“, белградската „Народна књига“, загребската „Младост“ и титоградската „Побједа“ во четири книги, 1982 г.)“, во: *Македонската книжевност во XIX век* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга“, 1990, стр. 157–164.

240. „Антон Попов (1915–1942)“, во: *Македонската книжевност во XIX век* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга“, 1990, стр. 165–170.

241. „Одломки од творбите на Антон Попов", во: *Македонскаша книжевносш во XIX век* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга", 1990, стр. 171–190.

242. „Читајќи го Чашуле", во: *Македонскаша книжевносш во XIX век* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга", 1990, стр. 191–236.

243. „Проклетствата на дијаспората или Божин Павловски помеѓу 'Дува' и 'Вест Ауст' (Белешки кон типологијата на македонскиот роман)", во: *Македонскаша книжевносш во XIX век* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга", 1990, стр. 237–309.

244. „За парасемантиката на црвената хипокризија (Размислувања за романот 'Црвениот хипокрит' на Божин Павловски, издание на „Мисла" и „Македонска книга", Скопје 1984 г., стр. 360)", во: *Македонскаша книжевносш во XIX век* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга", 1990, стр. 310–317.

245. „Подалеку од занесот, поблизу до болот (Белешки кон 'Диво месо' на Горан Стефановски)", во: *Македонскаша книжевносш во XIX век* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга", 1990, стр. 318–334.

246. „Подизлегување врз поприштето на историјата", во: *Македонскаша книжевносш во XIX век* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга", 1990, стр. 334–341.

247. „Вечните Миладиновци", во: *Македонскаша книжевносш во XIX век* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга", 1990, стр. 5–10.

248. „Двигателите на македонската преродба", во: *Македонскаша книжевносш во XIX век* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга", 1990, стр. 11–21.

249. „Миладиновци и македонскиот истрајвек", во: *Македонскаша книжевносш во XIX век* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга", 1990, стр. 22–27.

250. „Наум Миладинов како биограф на браќата Димитрија и Константин Миладиновци", во: *Македонскаша книжевносш во XIX век* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга", 1990, стр. 28–34.

251. „Утринската песна на македонската преродба (Личноста и делото на Димитрија Миладинов во сеќавањата на Рајко Жинзифов)", во: *Македонскаша книжевносш во XIX век* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга", 1990, стр. 35–53.

252. „Константин Миладинов – денес и овде (Кон стопедесетгодишнината од раѓањето на поетот)", во: *Македонскаша книжевносш во XIX век* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга", 1990, стр. 54–69.

253. „Философ скопскиј – наш Тредјаковскиј (Белешки кон стогодишнината од смртта на Џинот)", во: *Македонскаша книжевносш во XIX век* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга", 1990, стр. 70–85.

254. „Поетскиот опус на Јордан Хаџи Константинов–Џинот", во: *Македонскаша книжевносш во XIX век* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга", 1990, стр. 86–105.

255. „Скопскиот период од живото на Џинот (1848–1857)", во: *Македонскаша книжевносш во XIX век* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга", 1990, стр. 106–129.

256. „Белешка за Џинот (По повод стогодишнината од смртта)", во: *Македонскаша книжевносш во XIX век* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга", 1990, стр. 130–134.

257. „Големиот подвиг на Григор Прличев", во: *Македонскаѿа книжевносѿ во XIX век* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга", 1990, стр. 135–165.

258. „За конфликтот меѓу Прличев и охридскиот митрополит Натанаил", во: *Македонскаѿа книжевносѿ во XIX век* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга", 1990, стр. 166–175.

259. „Поетот на македонските неволи (Рајко Жинзифов)", во: *Македонскаѿа книжевносѿ во XIX век* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга", 1990, стр. 176–196.

260. „Марко Цепенков", во: *Македонскаѿа книжевносѿ во XIX век* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга", 1990, стр. 197–231.

261. „Трајко Китанчев", во: *Македонскаѿа книжевносѿ во XIX век* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга", 1990, стр. 232–255.

262. „Жинзифов наспроти Прличев", во: *Македонскаѿа книжевносѿ во XIX век* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга", 1990, стр. 256–272.

263. „Коне Самарџиев и Димитар Ризов", во: *Македонскаѿа книжевносѿ во XIX век* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга", 1990, стр. 273–296.

264. „Поглавје за Атанас Разделов", во: *Македонскаѿа книжевносѿ во XIX век* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга", 1990, стр. 297–315.

265. „За 'Лоза', за 'лозарите' и за 'лозарството'", во: *Македонскаѿа книжевносѿ во XIX век* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга", 1990, стр. 316–332.

266. „Поезијата на Едгар Алан По", во: *Вонмакедонски лиѿераѿури* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга", 1990, стр. 5–21.

267. „Апологијата на сељубовта или Роберт Фрост", во: *Вонмакедонски лиѿераѿури* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга", 1990, стр. 22–51.

268. „Ернест Хемингвеј", во: *Вонмакедонски лиѿераѿури* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга", 1990, стр. 52–62.

269. „Советска монографија за Хемингвеј", во: *Вонмакедонски лиѿераѿури* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга", 1990, стр. 63–66.

270. „Роберт Лоуел (1917–1977)", во: *Вонмакедонски лиѿераѿури* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга", 1990, стр. 67–83.

271. „Белешки за Сенгор", во: *Вонмакедонски лиѿераѿури* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга", 1990, стр. 84–104.

272. „Да го согледаме своето време потрезвено (Средба со рускиот поет Евгениј Евтушенко)", во: *Вонмакедонски лиѿераѿури* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга", 1990, стр. 105–109.

273. „Роберт Рождественски", во: *Вонмакедонски лиѿераѿури* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга", 1990, стр. 110–116.

274. „Времето на поправка или: како Андреј Вознесенски им се враќа на животот и на времето", во: *Вонмакедонски лиѿераѿури* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга", 1990, стр. 117–120.

275. „Храброста и одговорноста на зборот (Кон поезијата на Ханс Магнус Енценсбергер)", во: *Вонмакедонски лиѿераѿури* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга", 1990, стр. 121–128.

276. „Христо Ботев", во: *Вонмакедонски лиѿераѿури* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга", 1990, стр. 129–139.

277. „Пејо Јаворов (1877–1914)", во: *Вонмакедонски литератури* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга", 1990, стр. 140–144.

278. „Ајдучки копнежи – македонски теми во прозата на Јаворов", во: *Вонмакедонски литератури* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга", 1990, стр. 145–149.

279. „Читајќи го Догларца", во: *Вонмакедонски литератури* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга", 1990, стр. 150–164.

280. „Пред делото на Јанис Рицос", во: *Вонмакедонски литератури* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга", 1990, стр. 165–174.

281. „Пред монументот Матош", во: *Вонмакедонски литератури* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга", 1990, стр. 175–240.

282. „Една балканска паралела (Кон поетскиот опус и кон поетските профили на Антун Густав Матош и Пејо К. Јаворов)", во: *Вонмакедонски литератури* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга", 1990, стр. 241–255.

283. „Мирослав Крлежа (1893–1981)", во: *Вонмакедонски литератури* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга", 1990, стр. 256–268.

284. „Лирика за драмата и за проклетствата на човекот и за смислата на живеачката (Белешки кон поезијата и поетиката на Мирослав Крлежа)", во: *Вонмакедонски литератури* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга", 1990, стр. 269–277.

285. „Повест на еден бродоломник на животот или: исповедта на преморениот скиталец што посегнал во потрага по изгубеното време", во: *Вонмакедонски литератури* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга", 1990, стр. 278–293.

286. „Крлежа и Македонија", во: *Вонмакедонски литератури* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга", 1990, стр. 294–305.

287. „Поезијата на Отон Жупанчич", во: *Вонмакедонски литератури* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга", 1990, стр. 306–319.

288. „Трагите на трајното (Попа од 'Кора' до 'Непочин-поле')", во: *Вонмакедонски литератури* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга", 1990, стр. 320–325.

289. „Бранко Ќопиќ (1915–1984)", во: *Вонмакедонски литератури* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга", 1990, стр. 326–336.

290. „Лев Николаевич Толстој во Македонија", во: *Историографски теми* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга", 1990, стр. 5–18.

291. „Запис за Гоце Делчев", во: *Историографски теми* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга", 1990, стр. 19–41.

292. „Формирањето на ВМРО во спомените на Иван Хаџи Николов", во: *Историографски теми* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга", 1990, стр. 42–54.

293. „Даме Груев", во: *Историографски теми* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга", 1990, стр. 55–83.

294. „Ѓорче Петров", во: *Историографски теми* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга", 1990, стр. 84–113.

295. „Ѓорче Петров – идеолог на македонската самостојност", во: *Историографски теми* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга", 1990, стр. 114–119.

296. „Ѓорче Петров во народната песна“, во: *Историографски теми* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга“, 1990, стр. 120–127.

297. „Ѓорче Петров и Димитар Ризов“, во: *Историографски теми* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга“, 1990, стр. 128–154.

298. „Весникот ‘Бунтовник’ на Ѓорче Петров како идеолошка подготовка за илинденскиот револуционерен чин“, во: *Историографски теми* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга“, 1990, стр. 155–170.

299. „Убиството на Ѓорче Петров“, во: *Историографски теми* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга“, 1990, стр. 171–186.

300. „Хронологијата на Ѓорче Петров“, во: *Историографски теми* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга“, 1990, стр. 187–197.

301. „Димо Хаџи Димов и Јане Сандански“, во: *Историографски теми* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга“, 1990, стр. 198–216.

302. „Состојбата на серската област во време на руско-турската војна (1877–1878) според извештаите на Јован Гологанов“ (со прилози), во: *Историографски теми* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга“, 1990, стр. 217–249.

303. „Страници на едно македонофилство“, во: *Историографски теми* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга“, 1990, стр. 250–282.

304. „Видовитиот австриски македонолог Карл Хрон“, во: *Историографски теми* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга“, 1990, стр. 283–287.

305. „Необјавен говор на Крсте Петков Мисирков на општославјанското собрание во Одеса, 6 август 1914 година“, во: *Историографски теми* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга“, 1990, стр. 288–292.

306. „Наце Димов, автор на книгата за Македонија од 1913 година“, во: *Историографски теми* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга“, 1990, стр. 293–298.

307. „Македонија и македонското прашање во трудовите на руските учени и публицисти од крајот на XIX и почетокот на XX век“, во: *Историографски теми* (*Избрани дела* во шест книги). – Скопје, „Наша книга“, 1990, стр. 299–306.

308. „Јордан Хаџи Константинов Џинот“, во: *Звучниот здив на татковината*. – Скопје, „Култура“, 1992, стр. 9–30.

309. „Константин Миладинов и Ндре Мједа“, во: *Звучниот здив на татковината*. – Скопје, „Култура“, 1992, стр. 31–45.

310. „Големото име на македонската литература (Марко Цепенков)“, во: *Звучниот здив на татковината*. – Скопје, „Култура“, 1992, стр. 46–53.

311. „Поет, демократ и патриот (Рајко Жинзифов)“, во: *Звучниот здив на татковината*. – Скопје, „Култура“, 1992, стр. 54–58.

312. „Зборот куршум и динамит (Атанас Раздолов)“, во: *Звучниот здив на татковината*. – Скопје, „Култура“, 1992, стр. 59–66.

313. „Поезијата на младиот Рацин“, во: *Звучниот здив на татковината*. – Скопје, „Култура“ 1992, стр. 67–83.

314. „Нашиот Вапцаров“, во: *Звучниот здив на татковината*. – Скопје, „Култура“, 1992, стр. 84–93.

315. „Мите Богоевски и Никола Вапцаров“, во: *Звучниот здив на татковината*. – Скопје, „Култура“, 1992, стр. 94–102.

316. „Син еден верен и прогонет (Ангел Жаров)", во: *Звучниот здив на татковината*. – Скопје, „Култура", 1992, стр. 103–114.

317. „Пред делото на Томе Момировски", во: *Звучниот здив на татковината*. – Скопје, „Култура", 1992, стр. 115–125.

318. „Убавината чекори сама (Томе Арсовски)", во: *Звучниот здив на татковината*. – Скопје, „Култура", 1992, стр. 126–134.

319. „Значајна придобивка на нашата научна мисла (Блаже Ристовски)", во: *Звучниот здив на татковината*. – Скопје, „Култура", 1992, стр. 135–142.

320. „'Злодобро' од Јован Стрезовски", во: *Звучниот здив на татковината*. – Скопје, „Култура", 1992, стр. 143–147.

321. „Романот како национална меморија (Трајан Петровски)", во: *Звучниот здив на татковината*. – Скопје, „Култура", 1992, стр. 148–155.

322. „Даровита белетристичка авантура (Паскал Гилевски)", во: *Звучниот здив на татковината*. – Скопје, „Култура", 1992, стр. 156–164.

323. „'Точка на вриење' од Ристо Лазаров", во: *Звучниот здив на татковината*. – Скопје, „Култура", 1992, стр. 164–168.

324. „Македонската литература на австралиска почва – Џим Томев", во: *Звучниот здив на татковината*. – Скопје, „Култура", 1992, стр. 169–174.

325. „Вибрации на една раскошна духовна емисија (Луан Старова)", во: *Звучниот здив на татковината*. – Скопје, „Култура", 1992, стр. 175–183.

326. „Македонија над сè (Стојан Георгиев)", во: *Звучниот здив на татковината*. – Скопје, „Култура", 1992, стр. 184–187.

327. „Звучниот здив на татковината", во: *Звучниот здив на татковината*. – Скопје, „Култура", 1992, стр. 188–196.

328. „Правата мера на поетската реч (Лилјана Дирјан)", во: *Звучниот здив на татковината*. – Скопје, „Култура", 1992, стр. 199–203.

329. „Сказна за победените и навредените (Петре М. Андреевски)", во: *Звучниот здив на татковината*. – Скопје, „Култура", 1992, стр. 204–208.

330. „Литературни љубопитства од повисоко рамниште (Л. Старова)", во: *Звучниот здив на татковината*. – Скопје, „Култура", 1992, стр. 209–212.

331. „Македонски народни песни од Пиринско (А. П. Стоилов)", во: *Звучниот здив на татковината*. – Скопје, „Култура", 1992, стр. 213–216.

332. „Во зборникот 'Македонската поезија на XIX век (Раде Силјан)'", во: *Звучниот здив на татковината*. – Скопје, „Култура", 1992, стр. 217–222.

333. „Педесет години од Рациновите 'Бели мугри'", во: *Звучниот здив на татковината*. – Скопје, „Култура", 1992, стр. 223–226.

334. „Поетскиот проблесок на Радован Павловски", во: *Звучниот здив на татковината*. – Скопје, „Култура", 1992, стр. 227–229.

335. „Оригинална, неповторлива и историска личност (Д. Митрев)", во: *Звучниот здив на татковината*. – Скопје, „Култура", 1992, стр. 230–235.

336. „Записи за Миодраг Друговац", во: *Звучниот здив на татковината*. – Скопје, „Култура", 1992, стр. 236–244.

337. Реч за Насте Стојковски", во: *Звучниот здив на татковината*. – Скопје, „Култура", 1992, стр. 245–251.

338. „Слово за Јован Стрезовски", во: *Звучниот здив на татковината*. – Скопје, „Култура", 1992, стр. 252–255.

339. „Гадуријата е на нишан (Јозо Т. Бошковски)", во: *Звучниот здив на татковината*. – Скопје, „Култура", 1992, стр. 256–260.

340. „Зборови во чест на две нови книги (Трајан Петровски и Паскал Гилевски)", во: *Звучниот здив на татковината*. – Скопје, „Култура", 1992, стр. 261–266.

341. „Рацинови средби", во: *Звучниот здив на татковината*. – Скопје, „Култура", 1992, стр. 267–275.

342. „Записи за Атанас Вангелов", во: *Звучниот здив на татковината*. – Скопје, „Култура", 1992, стр. 276–299.

343. „Неколку зборови за Лазар Мојсов", во: *Звучниот здив на татковината*. – Скопје, „Култура", 1992, стр. 300–304.

344. „Христо Полјански: 'Гоце Делчев' и 'Македонското прашање'", во: *Звучниот здив на татковината*. – Скопје, „Култура", 1992, стр. 305–311.

345. „Десет години на културно-научните манифестации на македонските муслимани", во: *Звучниот здив на татковината*. – Скопје, „Култура", 1992, стр. 312–318.

346. „Неколку зборови по повод на три историографски книги", во: *Звучниот здив на татковината*. – Скопје, „Култура", 1992, стр. 319–327.

347. „Големината на малите (предговор кон антологијата на македонската поезија на кинески јазик)", во: *Звучниот здив на татковината*. – Скопје, „Култура", 1992, стр. 328–330.

348. „Петар Данилович Драганов и неговите проучувања на македонското културно-политичко минато", во: *Страници за македонофилството*. – Скопје, „Штрк", 1994, стр. 7–40.

349. „Македонија и македонското прашање во трудовите на руските учени и публицисти од крајот на XIX и почетокот на XX век", во: *Страници за македонофилството*. – Скопје, „Штрк", 1994, стр. 41–48.

350. „Лев Николаевич Толстој и Македонија", во: *Страници за македонофилството*. – Скопје, „Штрк", 1994, стр. 49–64.

351. „Поглавје за А. Н. Пипин", во: *Страници за македонофилството*. – Скопје, „Штрк", 1994, стр. 65–76.

352. „Павел Николаевич Миљуков и македонската траума во Балканските војни 1912–1913 година", во: *Страници за македонофилството*. – Скопје, „Штрк", 1994, стр. 77–90.

353. „Троцки и Македонија", во: *Страници за македонофилството*. – Скопје, „Штрк", 1994, стр. 91–98.

354. „Одразот на Илинден во литературата", во: *Страници за македонофилството*. – Скопје, „Штрк", 1994, стр. 99–142.

355. „Пејо Јаворов", во: *Страници за македонофилството*. – Скопје, „Штрк", 1994, стр. 143–148.

356. „Ајдучки копнежи (Македонски теми во прозата на Јаворов)", во: *Страници за македонофилството*. – Скопје, „Штрк", 1994, стр. 149–154.

357. „Крлежа и Македонија", во: *Страници за македонофилството*. – Скопје, „Штрк", 1994, стр. 155–164.

358. „Херман Вендел и Македонија", во: *Страници за македонофилството*. – Скопје, „Штрк", 1994, стр. 165–181.

359. „Македонската литература денес (Кратка информација)", во: *Слова за делниците*. – Скопје, „Мисла", 1995, стр. 33–39.

360. „Еманципаторски идеи и акциони пораки во македонската литература на XIX век", во: *Слова за делниците*. – Скопје, „Мисла", 1995, стр. 40–56.

361. „Јазикот и нацијата", во: *Слова за делниците*. – Скопје, „Мисла", 1995, стр. 57–68.

362. „Херман Вендел и Македонија", во: *Слова за делниците*. – Скопје, „Мисла", 1995, стр. 69–87.

363. „Арсени Јовков – поетски глас на Илинден", во: *Слова за делниците*. – Скопје, „Мисла", 1995, стр. 88–106.

364. „Книжевниот феномен Стерјо Спасе", во: *Слова за делниците*. – Скопје, „Мисла", 1995, стр. 107–117.

365. „Цариград во мемоарската проза на Павел Шатев", во: *Слова за делниците*. – Скопје, „Мисла", 1995, стр. 118–136.

366. „Тимотеј Димитриевич Флорински за Македонија и македонското прашање (Информативна иницијатива)", во: *Слова за делниците*. – Скопје, „Мисла", 1995, стр. 137–142.

367. „Откровение за авторовата самосвест (Белешки за епистоларијата на Прличев)", во: *Слова за делниците*. – Скопје, „Мисла", 1995, стр. 143–152.

368. „Белешка за скопските Евреи", во: *Слова за делниците*. – Скопје, „Мисла", 1995, стр. 153–160.

369. „За двете поеми на Трајко Китанчев на темата Марко Крале", во: *Слова за делниците*. – Скопје, „Мисла", 1995, стр. 163–171.

370. „Димитар Митрев и литературната критика во современата македонска литература", во: *Слова за делниците*. – Скопје, „Мисла", 1995, стр. 172–182.

371. „Славко Јаневски: 'Тврдоглави'", во: *Слова за делниците*. – Скопје, „Мисла", 1995, стр. 183–189.

372. „И востанието се измислува ... или: пред романите на Јован Стрезовски", во: *Слова за делниците*. – Скопје, „Мисла", 1995, стр. 190–210.

373. „Ангелина патува кон светлината (Ката Мисиркова Руменова: 'Во смрт од љубов')", во: *Слова за делниците*. – Скопје, „Мисла", 1995, стр. 211–220.

374. „Кон романот 'Куќа на четири ветра' од Томе Арсовски", во: *Слова за делниците*. – Скопје, „Мисла", 1995, стр. 221–230.

375. „Плодотворна врвица во науката (Кон осумдесетгодишнината на Кирил Пенушлиски)", во: *Слова за делниците*. – Скопје, „Мисла", 1995, стр. 231–235.

376. „Едно литературно видување за Петре Пирузе Мајски", во: *Слова за делниците*. – Скопје, „Мисла", 1995, стр. 236–241.

377. „Неколку зборови кон зборникот 'Македонска поезија – XIX век'", во: *Слова за делниците*. – Скопје, „Мисла", 1995, стр. 245–250.

378. „За книгата 'Македонското прашање' од Христо Андонов Полјански", во: *Слова за делниците*. – Скопје, „Мисла", 1995, стр. 251–255.

379. „Крсте Петков Мисирков: 'Одбрани страници'", во: *Слова за делниците*. – Скопје, „Мисла", 1995, стр. 256–266.

380. „Преточување на светлината“, во: *Слова за делницијте.* – Скопје, „Мисла“, 1995, стр. 267–271.

381. „Образец на историографска калиграфија“, во: *Слова за делницијте.* – Скопје, „Мисла“, 1995, стр. 272–277.

382. „Иван Катарџиев: ‘Македонската национално-политичка мисла меѓу двете војни’“, во: *Слова за делницијте.* – Скопје, „Мисла“, 1995, стр. 278–281.

383. „Кажувачка за портретитет од македонската литературна и национална историја“, во: *Слова за делницијте.* – Скопје, „Мисла“, 1995, стр. 282–286.

384. „За книгата на Коце Солунски: ‘Апостолски – од раѓање до генерал’“, во: *Слова за делницијте.* – Скопје, „Мисла“, 1995, стр. 287–295.

385. „Фасцинации од отворените фасцикли: Георги Сталев“, во: *Слова за делницијте.* – Скопје, „Мисла“, 1995, стр. 299–306.

386. „Фасцинации од отворените фасцикли: Томислав Тодоровски“, во: *Слова за делницијте.* – Скопје, „Мисла“, 1995, стр. 307–317.

387. „Фасцинации од отворените фасцикли: Слободан Мицковиќ“, во: *Слова за делницијте.* – Скопје, „Мисла“, 1995, стр. 318–327.

388. „Фасцинации од отворените фасцикли: Венко Андоновски“, во: *Слова за делницијте.* – Скопје, „Мисла“, 1995, стр. 328–344.

389. „Ризикот на повторното дебитирање“, во: *Слова за делницијте.* – Скопје, „Мисла“, 1995, стр. 347–350.

390. „Душко Родев: ‘Светлата иднина започнува утре, најдоцна задутре’“, во: *Слова за делницијте.* – Скопје, „Мисла“, 1995, стр. 351–355.

391. „Никола Киров Мајски: ‘Страници од мојот живот’“, во: *Слова за делницијте.* – Скопје, „Мисла“, 1995, стр. 356–359.

392. „Слово за починатите пријатели“, во: *Слова за делницијте.* – Скопје, „Мисла“, 1995, стр. 363–365.

393. „Слово за Гинзберг“, во: *Слова за делницијте.* – Скопје, „Мисла“, 1995, стр. 366–370.

394. „Тука е духот на македонскиот народ (Слово за Миладиновци, по повод 130-годишнината од објавувањето на Зборникот)“, во: *Слова за делницијте.* – Скопје, „Мисла“, 1995, стр. 371–374.

395. „Реч на почит и љубов (Слово за Миладиновци, Цариград, 22 март 1992 г.)“, во: *Слова за делницијте.* – Скопје, „Мисла“, 1995, стр. 375–377.

396. „Интеграција на големата традиција (Слово за Миладиновци, Струга, 23 јули 1993 г.)“, во: *Слова за делницијте.* – Скопје, „Мисла“, 1995, стр. 378–381.

397. „Тој и неговото дело секогаш повеќе од реченото (Слово за Блаже Конески, 16 декември 1991, по повод доделувањето на титулата почесен доктор на Скопскиот универзитет)“, во: *Слова за делницијте.* – Скопје, „Мисла“, 1995, стр. 382–398.

398. „Нашиот Шишков, семожниот Шишков, вечниот Шишков (пет години од смртта на Ристо Шишков)“, во: *Слова за делницијте.* – Скопје, „Мисла“, 1995, стр. 399–402.

399. „Добро име во плејадата на добрите македонски сликари (реч при отворањето на изложбата на Менде Ивановски, 4 април 1989 г.)“, во: *Слова за делницијте.* – Скопје, „Мисла“, 1995, стр. 403–407.

400. „Зборови за почит и пиетет (Слово во домот на Вангел Наумовски, Охрид, 1 спроти 2 август 1992 година)“, во: *Слова за делницийе.* – Скопје, „Мисла“, 1995, стр. 408–412.

401. „Ингениозни отпечатоци на креативниот дух (реч при отворањето на изложба слики од Петар Мазев, 19 декември 1992 година)“, во: *Слова за делницийе.* – Скопје, „Мисла“, 1995, стр. 413–417.

402. „Благодарствена реч (при доделувањето на наградата „11 октомври“, во Собранието на СРМ, 11 октомври 1989 г.)“, во: *Слова за делницийе.* – Скопје, „Мисла“, 1995, стр. 418–420.

403. „Благодарствена реч (при промоцијата на шесте книги ‘Одбрани дела’ во издание на „Наша книга“, 28 март 1991 г.)“, во: *Слова за делницийе.* – Скопје, „Мисла“, 1995, стр. 421–424.

404. „Реч на благодарност (по повод врачувањето на наградата ‘Гоце Делчев’ за 1993 г.)“, во: *Слова за делницийе.* – Скопје, „Мисла“, 1995, стр. 425–428.

Посебни книги
(лийерайурна наука, йублицисйика, учебници)

1. *Маѓейсан меѓдан* (*Лийерайурни зайиси*). – Скопје, „Култура“, 1979, 644 стр.
2. *Веда Словена.* – Скопје, „Македонска книга“, 1979, 134 стр.
3. *Ѓорче Пейров* (*Прилози за живойой и делойо*). – Скопје, „Студентски збор“, 1981, 140 стр.
4. *Майош.* – Скопје, „Современост“, 1977, 70 стр.
5. *Лийерайура за III клас* (коавтор: *Невена Исакова*). – Скопје, „Просветно дело“, 1977, 170 стр.
6. *Примери од лийерайурайа за III клас.* – Скопје, „Просветно дело“, 1977, 212 стр.
7. *Подалеку од занесой – йоблизу до болой.* – Скопје, „Мисла“, 1983, 578 стр.
8. *Со збор кон зборой.* – Скопје, „Наша книга“, 1985, 432 стр.
9. *Македонскайа йравосйоина.* – Скопје, „Мисла“, 1985, 616 стр.
10. *Поглавја од македонскайа лийерайура.* – Скопје, „Мисла“, 1985, 626 стр.
11. *Неодложни љубойийсйва.* – Скопје, „Мисла“, 1987, 354 стр.
12. *Поход кон Хеликон.* – Скопје, „Наша книга“, 1987, 232 стр.
13. *Исйориографски йеми* (*Избрани дела* во пет книги). – Скопје, „Наша книга“, 1990, 306 стр.
14. *Вонмакедонски лийерайури* (*Избрани дела* во пет книги). – Скопје, „Наша книга“, 1990, 336 стр.
15. *Македонскайа книжевносй во XIX век* (*Избрани дела* во пет книги). – Скопје, „Наша книга“, 1990, 332 стр.
16. *Македонскайа кнннижевносй во XX век* (*Избрани дела* во пет книги). – Скопје, „Наша книга“, 1990, 341 стр.
17. *Книга нашинска, сиреч славјанска.* – Скопје, „Македонска книга“, 1990, 414 стр.

18. *Звучниот здив на татковината.* – Скопје, „Култура“, 1992, 346 стр.
19. *Сигнали до потомството.* – Скопје, „Студентски збор“, 1992, 234 стр.
20. *Страници за македонофилството.* – Скопје, „Штрк“, 1994, 181 стр.
21. *Слова за делниците.* – Скопје, „Мисла“, 1995, 428 стр.

ВЛАДА УРОШЕВИЌ

ВЛАДА УРОШЕВИЌ е роден во Скопје во 1934 година. Дипломирал на Филозофскиот факултет во Скопје, на групата Историја на книжевностите на народите на СФРЈ (1957). Докторирал на Филолошкиот факултет со тезата „Фантастика и научна фантастика – сличности, разлики и области на интерференцијата“ (1987) и е редовен професор на истиот факултет во Скопје. Редовен член е на Европската поетска академија (Луксембург) и дописен член е на Академијата Маларме (Париз).

Влада Урошевиќ со забележлив успех се занимава со повеќе дејности, како на полето на литературата, така и на полето на книжевната наука. Со поезија во македонската литература Урошевиќ се јавува во 1954 година. Ги објавил следниве поетски збирки: „Еден друг град“, „Невиделица“, „Летен дожд“, „Хипнополис“ и др. Уште од своите почетоци поезијата на Урошевиќ се одделува со своите оригинални акценти и со својата свртеност кон пределите во кои владеат законите на ирационалното и нестварното, поради што критиката ќе го определи сонот како негов домен и белег и ќе го вброи во ретките поети, истражувачи и визионери во македонската литература. Како поет е застапен во сите антологии на македонската поезија објавени по 1960 година во земјата и во странство, како и во „Антологија на светската поезија“ (Турција, 1987), „Златната книга на сонетот“ (Унгарија, 1991) и др.

Во областа на прозата Урошевиќ е автор на три збирки раскази: „Знаци“ (1969), „Ноќниот пајтон“ (1972) и „Лов на еднорози“ (1983), и три романи: „Вкусот на праскитe“ (1965), „Мојата роднина Емилија“ (1994) и „Дворскиот поет во апарат за летање“ (1996). Прозните остварувања на Урошевиќ внесуваат во македонската литература не само тематска новост туку и еден нов вид сензибилитет и една нова поетика.

Во доменот на книжевниот есеј и книжевната критика објавил повеќе книги посветени на дела и творци од македонската книжевност.

Објавил одделни преводи од српската, словенечката и руската поезија, но најголем дел од неговите препеви се од модерната француска поезија.

ПЕЈАЧ ВО КУЛАТА

Кој е па толку улав
да пее во таа кула?

Скалите водат во понор.

Од врвот не прокапува а врне.
Внатре е мрачно како во грне.

Да не ти се пристори ни во сонот.

А внатре сепак некој пее.
Не е со сите, но луд не е.

ПОКРАЈ ГОЛЕМАТА КУЛА
ОДИ ПАТОТ НАКАЈ МОРЕ

Карвани со денкови свила
несмасно се тетеравaт
кон планините
над кои кружи орел

Велат дека во далечините
имало море

Ние седиме во кулата
запишувајќи ги товарите
имињата на маскарите
насоките
цените на стоките

Црно е нашето мастило
многу неспокојство
во него се напластило

Зад планините
постои тоа синило
таа пуста ведрина

Велат лаѓи пловат низ неа
со свилени едрила

А тие што заминуваат
не се враќаат
ниту писма испраќаат

Во сеќавањето за нив
молкот се вoврел

Само приказната дошла
дека три гемии замрзнале
летно време
среде море

ЛАВИРИНТ

Мора да постои некое правило
според кое е ова градено

Но како да се дознае
кога во мракот надоаѓа заканата

Чудовиштето засега е прејадено
и сè уште во близина не се јавило

Но реата што ја шири грозна е
и нашата храброст е постаната

Мора да постои некое правило
но времето од оската се иставило

И сето знаење се заборавило

ПРИКАЗНА

Не се гледа крајот
а сè повеќе личности
се вовлекуваат во дејството

Овој свет овој свет премалува

Местото
е постојано исто и личностите се туркаат
за да си го осигурат престојот

Овој свет овој свет се навалува

Оној што приказната ја кажува
не ѝ го знае свршетокот
самиот себеси се залажува

Овој свет овој свет се намалува

Душата си ја облажува
за да не умре од здодевност
што го мачи секојдневно

Ништо не го избавува

Mundus est fabula

Јаток што се изабува
Азно што се ограбува
Празно што сè обрабува

Столб што црв го заслабува

МИТРОПОЛИТОТ ЈОВАН И МОНАХОТ ГРИГОРИЈ ЈА ЖИВОПИСУВААТ ЦРКВАТА СВЕТИ АНДРЕЈА ВО МАТКА ВО ЛЕТО ГОСПОДОВО 1389

Раскажуваат дека на север
имало голема битка
дека се судриле царства
со ѕвекот и блесок

Но тука не се чул
никаков тресок

Од горештините
реката станува плитка
и црв се вовлекува
во плодот лесков

Ги сликаме светите воини
како стража
со обружба од цврста светлост

За нивната слика
го собираме последниот сјај
од ова лето

А чувствуваме:
голема темнина
паѓа врз светот

ПОПЛАКА
ПО ПРИКАЗНИТЕ НА ШЕХЕРЕЗАДА

Алф лаила ва-лаила

Царска ноќ е помината
Алф лаила ва-лаила
Зората се згрбавила
Посивела пустината
Нем се фатил во азната
Се скинала приказната

Алф лаила ва-лаила

Исчезнале џелатите
Алф лаила ва-лаила
Тајната се растајнила
Опустеле палатите
Кревка градбо вон правила
Куло без влез и скалила

Во што си се преправила?

НЕРЕШКИТЕ КОСТЕНИ

Се сушат нерешките костени и тоа е сè повидливо.
Во проретчените посети на шумскиот спокој
ќе блесне – како крик од занемено грло – сува гранка
свиткана в грч. Кората отпаднала и врз стеблото
се открива сплет од жили низ кои веќе не тече сокот.
Се грабаме околу залаците на споменот со времето завидливо:
кога беше тоа – лежевме во нивните сенки, покриени со проѕирни
петна,
под лиснатата палата, вгледани во кристалот што никнал
и кој, како зелено чудо, небаре ќе полета низ сончевината летна?
Плодови што наѕирнуваа бесрамно од својата ежова лушпа;
стап фрлен кон небото и невратен – стопен со сјајот;
караница со селаните околу нејасното право на сопственост;
враќање в град со малку сиромашко богатство
во торбите – кога беше тоа, во кој друг живот?
Сме останале толкупати без своите куќи: поплави, земјотреси,
војни, пред нашите очи сурово се менувал светот.
Велат: сè се менува, сè си има свој век, на сè свршеток му иде.
Сме се помириле со тоа. Но сепак очаен сум пред овие суштества
на кои им секнува, неумоливо, говорот и летот
и кои чекаат само уште да дојде брадвата.
Прашувам: зошто моравме да им го видиме крајот
токму ние? Во тоа ја чувствувам неправдата.

КРИПТОГРАМ, ДИКТАТ

Во архивите на летото
уште една грамота испишана
со јазлести букви: стенографија
што учи од структурата на кристалите,
астролошки знаци преземени од нозете на скакулците,
од пипалата на жужалците.
Папрат: аглеста глаголица
што се извиткува во спирала –
календар на Инките или бесконечна алгебарска равенка,
змија што го голта својот опаш,
билна логаритамска таблица.
Алхемичарски списи
составени од летала на глуварчињата,
од магарешки боцки и семиња на коприва. Коњоштипот
е знак на сулфур, на машки принцип,
но тука се меша и астрономијата, обележја на планетите,
цел еден зодијак составен од инакви суштества,
ни Кина ни Арабија – штипки и рилки
прецизни како малечки механизми.
Алеф: почетокот е бикова глава,
летен солстициј, врв на годината.
Превртена врчка со вино –
тоа е омега, крај на гозбата.
Азбука измислена од буката.
Инкунабули со хералдички амблеми,
засеци на историјата, траги од клун
врз желкин оклоп, влакна
од летното крзно што се митари.
Мравките испишуваат зрнесто писмо,
тајна формула, змиулест трактат
за скриеното значење на светот.
Ситни бубалки растурени низ дабов лист
како записи на маргините. Руни врз брезова кора,
концентрични кругови на годините
впишани во пресеците на пенушките
како цртежи од космолошки прирачник, објаснување
на сферите. Не напразно
врз пеперугините крила
се втиснати очите на мудриот ут.

Сè сака да излезе од неграмотност,
да се спаси од смут: слепата материја
сака да прогледа, да се крене
од земната немост, од смет –
до грак, до знак, до зрак –
да грачи, да значи, да зрачи.
Значењето е лет.

ПОПЛАДНЕВНО КАПЕЊЕ В МОРЕ

Леопардова кожа разапната на морското дно
со подвижни шари: мрежа
во која лежам правејќи успани потези
на несмасен сонувач
што се протега во својот светлосен кафез.
Кикиришката на бранот – венец од винова лоза
врз нечија глава. Долу е оној што врз леопардот јава.
Котелец врз котелец се нижат: везба
што ниту се заплеткува ниту се расплеткува
туку само се повторува
никогаш иста. Каде е влез во палатата, каде е пристап?
Сопругата на оној што од остров до остров плови
ги замајува своите стројници
врзувајќи ги јазлите од свилен конец
помеѓу сонцето и подводниот песок.
Во морето сите приказни ги имаат своите двојници.
Мозаик: изобилство од плодови
но од измамничко стакло. Штом ќе се доближам
до цврста слика некој ја растура од пакост.
Низ сето тоа светкава сончева игла
ме пронижува; се раздвижувам
но сфаќам дека сум зацврстен за плочата на морето
како пеперуга: не можам да избегам
од искушенијата на прелажните слики.
Сите сетила ми се маѓепсани од совпаѓања.
А мојата сенка
згрчена како фетус плови
во водната утроба
како пред едно од повторните раѓања.

СВЕТИ ТРИФУН, НЕРЕЗИ

Си видел сè, си допрел сè, си вкусил сè
си поминал долг пат
пред да дојдеш до нас
многупати си умирал и многупати си се раѓал
Во еден лик си садел лоза покрај Нил
во друг си го преминал Инд
јавајќи на леопард
и си оставил столб на крајот на полуостровот
што после ќе го најде друг освојувач
Си видел сè, си допрел сè, си вкусил сè
си го втопувал тирсот во крвта на животните
во морето густо како вино
си заповедал да созрее грозје на јарбол
пијаните бродови се твое дело
Твојот лик патувал долго
од Фајум до Помпеја
од грчките вазни до оваа црква
но никогаш не остарел
Си видел сè, си допрел сè, си вкусил сè
не си оттука знам
доаѓаш од далеку за да продолжиш натаму
само си ни се укажал попатно
си ни дал на знаење дека знаеш што е искушение
и што е занес
и што разочараност
и спокој по разочараноста
Си видел сè, си допрел сè, си вкусил сè
си ни се насмевнал
со твојот поглед сè што разбира
Оние што ја кројат лозата во февруари
и што го допиваат ланското вино
на твојот ден
не ти го знаат вистинското име
но продолжуваат да те слават.

СКОПСКИТЕ СМОКВИ

Пак испомрзнаа скопските смокви:
студот на зимата ги пресече патиштата што идат од југ,
ги окова топлите струи,
го донесе законот на суровите планини в град.
И кревките стебла не издржаа:
не се укажаа на нив ластарите напролет.
Корените останаа негибнати
и потераа пак –
но ќе мора да се почека на плодовите
сигурно некоја година.
Ќе раѓаат тие нови стебла одново јадри смокви
од кои се лепат прстите
и сетилата насетуваат
– залажувајќи се –
други поднебја.
Но штом ќе се расчатали круната,
штом ќе се разграна тој шатор на сластите,
ќе дојде остра зима и сè ќе сосече.
И пак сè ќе мора
да почне одново.
Колку исконски напор да се досегне морето!
И колку жестоко и неумоливо
враќање на почеток.

НАДЖИВУВАЊА

Во капителите од коринтските столбови
христијаните издлабиле крстилница
релјефите со кентаури
ги вградиле во ѕидовите на црквите.
Потоа во тие цркви
номадите од Азија ги држеле своите коњи
нивните војници на големите походи
простирале слама за спиење под ѕидовите со фрески
магарето и волот од Христовото рождение
гледале преку пондилата со ококорени очи.
Потоа ние од нивните амами
сме направиле галерии на слики
и сме внеле музејски витрини
во ановите каде што некогаш
спиеле камилите и камиларите.
Градбите се обично подолговечни
од идеите што ги поттикнале.
Човечките намери ги развејува ветрот
каменот си ја мисли својата мисла.

БИБЛИОГРАФИЈА
НА ПРОФ. ВЛАДА УРОШЕВИЌ

(се однесува само на книги и на текстови објавени во книги)

I. ОБЈАВЕНИ КНИГИ

А. *Поезија*

1. *Еден друг град.* Скопје, Култура, 1959.
2. *Невиделица.* Скопје, Култура, 1962.
3. *Манекен во пејзажот.* Избор. Скопје, Мисла, 1966.
4. *Летен дожд.* Скопје, Култура, 1967.
5. *Ѕвездена терезија.* Скопје, Нова Македонија, 1973. Предговор: М. Матевски.
6. *Нуркачко ѕвоно.* Скопје, Култура, 1975.
7. *Сонувачот и празнината.* Скопје, Македонска книга, 1979.
8. *Компасот на сонот.* Избор. Скопје, Мисла, 1984. Предговор: В. Смилевски.
9. *Хипнополис.* Скопје, Македонска книга, 1986.
10. *Песни.* Избор. Скопје, Наша книга, 1989. Поговор: В. Смилевски.
11. *Панична планета.* Избор. Скопје, Наша книга, 1989. Поговори: Б. Конески и М. Матевски.
12. *Атлантида, остатоци.* Избор. Скопје, Македонска книга, 1991. Предговор: М. Матевски.
13. *Ризиците на занаетот.* Скопје, Култура, 1993.
14. *Паники.* Избор. Скопје, Сигмапрес, 1995.

Б. *Проза*

1. *Вкусот на праските.* Роман. Скопје, Култура, 1965.
2. *Знаци.* Раскази. Скопје, Мисла, 1969. Предговор: С. Мицковиќ.
3. *Ноќниот пајтон.* Раскази. Скопје, Култура, 1972.
4. *Лов на еднорози.* Раскази. Скопје, Македонска книга, 1983.
5. *Скопски раскази.* Избор. Скопје, Мисла, 1988. Поговор: В. Смилевски.
6. *Алдебаран.* Прозни записи. Скопје, Култура, 1991.

7. *Мојата роднина Емилија.* Осумнаесет затворени раскази кои сочинуваат еден отворен роман. Скопје, Македонска книга, 1994.
8. *Дворскиот поет во апарат за летање.* Авантуристички роман. Скопје, Култура, 1996.
9. *Париски приказни.* Прозни записи. Скопје, Магор, 1997.

В. *Критики и есеи*

1. *Врсници.* Скопје, Мисла, 1971.
2. *Мрежа за неуловливото.* Скопје, Македонска книга, 1980.
3. *Нишката на Аријадна.* Скопје, Мисла, 1986.
4. *Подземна палата.* Скопје, Македонска книга, 1987.
5. *Демони и галаксии.* Скопје, Македонска книга, 1988.
6. *Митската оска на светот.* Скопје, Студентски збор, 1993.

Г. *Антологии*

1. *Crni bik leta – Црниот бик на летото.* Избор од поезијата на помладата генерација македонски поети. Избор и препев на српскохрватски: Влада Урошевиќ. Двојазично. Нови Сад – Скопје, Прогрес – Млад борец, 1963.
2. *Француска поезија – XX век.* Антологија на современата француска поезија од Аполинер до нашите денови. Избор, препев и предговор: Влада Урошевиќ. Скопје, Мисла, 1972.
3. *Црна кула.* Фантастичниот расказ во југословенските литератури. Избор и предговор: Влада Урошевиќ. Скопје, Македонска книга, 1976.
4. *Savremena makedonska poezija.* Izbor, prevod na srpskohrvatski i predgovor: Vlada Urošević. Beograd, Delo, 1978.
5. *Het Heelal in de Schuur.* Makedonische poëzie. Antwerpen, Soethoudt, 1989. (Космос в амбар. Македонска поезија. Избор и предговор: Влада Урошевиќ). На фламански јазик.
6. *Модерна француска поезија.* Претходници и современици. Избор, препев и предговор: Влада Урошевиќ. Струга, Струшки вечери на поезијата, 1980.
7. *Калъа – македония шеръиятипи антологияси.* Ташкент, Гафур Гулом, 1984. (Кула – антологија на македонската поезија). На узбечки јазик.
8. *Големата авантура: францускиот надреализам.* Избор, препев и предговор: Влада Урошевиќ. Скопје, Македонска книга, 1993.
9. *Шуми под море.* Антологија на кратката прозна форма во француската литература. Скопје, Сигмапрес, 1994. Составил и превел: Влада Урошевиќ.
10. *Златна книга на француската поезија.* Скопје, Детска радост, 1996. Избор, препев и придружни текстови: Влада Урошевиќ.

Д. *Избори, предговори, поговори*

1. *Петар Бошковски или меѓу земјата и неземното.* Предговор во: Суводолица / Петар Т. Бошковски. Скопје, Мисла, 1969.
2. *Богомил Ѓузел или историја во природата.* Предговор во: Одисеј во пеколот / Богомил Ѓузел. Скопје, Мисла, 1969.

3. *Божин Павловски или немирот на селењата.* Предговор во: Лудисти / Божин Павловски. Скопје, Мисла, 1969.
4. *Фантастиката на Михаил Булгаков.* Предговор во: Мајсторот и Маргарита / Михаил Булгаков. Скопје, Нова Македонија, 1970.
5. *Предговор.* Во: Ноќна птица во паркот / Ристо Лазаров. Скопје, Сојуз на литературни дружини и клубови на младите во СРМ, 1970.
6. *Предговор.* Во: Куќа што молчи / Љупчо Димитровски. Скопје, Сојуз на литературни дружини и клубови на младите во СРМ, 1970.
7. *Меѓу книжевната сегашност и книжевното минато.* Кон критичарската и книжевно-историската дејност на Александар Спасов. Поговор во: Истражувања и коментари / Александар Спасов. Скопје, Култура, 1977.
8. *Белгискиот Итар Пејо и неговиот автор.* Поговор во: Легендата за јуначните, весели и славни доживувања на Тил Уленшпигел и на Лам Гусак во Фландрија и во други земји / Шарл де Костер. Скопје, Македонска книга, 1977.
9. *Поетот Растко Петровиќ и неговиот роман „Ден шести“.* Поговор во: Ден шести / Растко Петровиќ. Скопје, Македонска книга, 1977.
10. *Čas velikih sprememb.* Поговор во: Paskvelija / Živko Čingo. Ljubljana, Mladinska knjiga, 1977.
11. *Pesnik pred odličjem zemlje.* Поговор во: Poezija / Blaže Koneski. Ljubljana, Državna založba Slovenije, 1977.
12. *Poezija Miodraga Pavloviča ali iz razvalin k skladnosti.* Поговор во: Svetli in temni prazniki / Miodrag Pavlović. Ljubljana, Državna založba Slovenije, 1977.
13. *Песник пред лицем земље.* Предговор во: Стара лоза / Блаже Конески. Чачак, Градска библиотека, 1978.
14. *Окото на темниот.* Поговор во: Окото на темниот / Ефтим Клетников. Скопје, Мисла, 1980.
15. *Природна појава.* Поговор во: Природна појава / Лилјана Дирјан. Скопје, Мисла, 1981.
16. *Tolkinova vilinska saga.* Предговор во: Gospodar prstenova / Dž. R. R. Tolkin. Beograd, Nolit, 1981.
17. *Поговор.* Во: Миладин од Кина / Божин Павловски. Скопје, Мисла, 1983.
18. *Фантастика у приповеткама Миодрага Павловића.* Поговор во: Мост без обала / Миодраг Павловиќ. Нови Сад, Матица српска, 1982.
19. *Spremna beseda.* Поговор во: Mag / Slavko Janevski. Ljubljana, Cankarjeva založba, 1983.
20. *Andre Pjer de Mandijarg i njegova moderna priča o Meluzini.* Поговор во: Motocikl / Andre Pjer de Mandijarg. Beograd, Narodna knjiga, 1986.
21. *Infernalni triptihon Janevskog.* Поговор во: Čekajući kugu / Slavko Janevski. Beograd, Narodna knjiga, 1986.
22. *Le rire devant les portes des ténèbres.* Предговор во: Le taureau en bronze / Slavko Janevski. Paris, Saint-Germain-des-Prés, 1988.
23. *Восхит пред тајното.* Поговор во: Јасник / Ефтим Клетников. Скопје, Мисла, 1989.
24. *Патувањето како иницијација.* Поговор во: Тврдоглави / Славко Јаневски. Скопје, Македонска книга, 1990.
25. *Митот и секојдневјето, напоредно.* Поговор во: Избрани песни / Богомил Ѓузел. Скопје, Култура, 1991.

26. *Мирча Елијаде – водиӣел низ сакралниоӣ лавиринӣ.* Предговор во: Аспекти на митот / Мирча Елијаде. Скопје, Култура, 1992.
27. *Ќуӣ йолн ӣајни слики.* Предговор во: Палетата на проклетството / Славко Јаневски. Скопје, Мисла, 1995.

II. ПРЕВОДИ НА КНИГИТЕ НА ВЛАДА УРОШЕВИЌ

А. *На срӣскохрваӣски*

1. *Призори.* Плакета. Превео аутор. Крушевац, Багдала, 1963.
2. *Знаци.* Превео аутор. Поговор: Димитар Солев. Нови Сад, Прогрес, 1963.
3. *Суви дан.* Превели: Гојко Јањушевић и Милорад Предојевић. Београд, Нолит, 1969.
4. *Nocni fijaker.* Preveo: Tomislav Stojanović. Novi Sad, Radnički univerzitet „Radivoj Ćirpanov", без година на издавањето.
5. *Ukus bresaka.* Preveo autor. Sarajevo, Veselin Masleša, 1974.
6. *Уснули ѓрад.* Превели: Љубомир Симовић и Миодраг Павловић. Поговор: Миодраг Павловић. Београд, Слово љубве, 1977.
7. *Песме – Песни.* Двојазично. Превели: Љубомир Симовић и Цвета Котевска. Поговор: Вук Крњевић. Београд, Народна књига, 1981.
8. *Лов на једнороѓе.* Превео: Миленко Пајић. Београд, Просвета, 1983.
9. *Доѓађаји.* Превео: Христо Георгијевски. Ниш, Градина, 1984.
10. *Хиӣноӣолис.* Превео аутор. Београд, Нолит, 1990.
11. *Дворски ӣесник у наӣрави за леӣење.* Превео аутор. Београд, Просвета, 1996.

Б. *На словенечки*

1. *Neko drugo mesto.* Prevedel: Veno Taufer. Ljubljana, Državna založba Slovenije, 1975.

В. *На ӣолски*

1. *Nocna dorožka.* Przeklad: Olga Ristowska. Lodz, Widawnictwo lodzkie, 1985.

Г. *На француски*

1. *Fous dans l'observatoire.* Traduction: Jeanne Angelovska. Paris, Saint-Germain-des-Prés, 1978.

III. ПРЕВОДИ ОД ВЛАДА УРОШЕВИЌ

А. *Од македонски на срӣскохрваӣски*

1. *Antologija savremene makedonske poezije i proze.* Poeziju sastavio Aleksandar Spasov; prozu sastavili Milan Djurčinov i Dimitar Solev. Pesme preveli Todor Dimitrovski i Vlada Urošević; pripovetke preveli Liljana Čalovska i Lenče Sekulovska. Beograd, Nolit, 1961.

2. *Матеја Матевски: Дождови – Кише.* Двојазично. Превод: Влада Урошевиќ. Београд, Просвета, 1962.
3. *Петар Т. Бошковски: Суводолица.* Двојазично. Београд, Нолит, 1962.
4. *Dimitar Solev: Kraj proleća.* Novi Sad, Progres, 1963.
5. *Радован Павловски: Суша.* Плакета. Крушевац, Багдала, 1963.
6. *Петре М. Андреевски: Глуво доба.* Плакета. Крушевац, Багдала, 1963.
7. *Богомил Ѓузел: Небо, земља и сунце.* Плакета. Крушевац, Багдала, 1963.
8. *Живко Чинго: Пасквелија.* Београд, Нолит, 1965.
9. *Kočo Racin: Бели мугри – Bela svitanja.* Двојазично. Novi Sad, Forum, 1966.
10. *Радован Павловски: Високо подне.* Београд, Нолит, 1967.
11. *Александар Спасов: Савремена македонска поезија.* Двојазично. Београд, Српска књижевна задруга, 1967.
12. *Блаже Конески: Реки – Реке.* Двојазично. Избор и превод: Влада Урошевиќ. Београд, Нолит, 1968.
13. *Милан Ѓурчинов: Антологија македонске поезије.* Двојазично. Београд, Просвета, 1968.
14. *Богомил Ѓузел: Медовина.* Београд, Нолит, 1972.
15. *Кочо Рацин: Избор.* Београд, Народна књига, 1974.
16. *Матеја Матевски: Песни – Песме.* Двојазично. Избор, превод и предговор: Влада Урошевиќ. Београд, Народна књига, 1974.
17. *Радован Павловски: Песни – Песме.* Двојазично. Избор и превод: Влада Урошевиќ. Београд, Народна књига, 1974.
18. *Србо Ивановски: Зачарани путник.* Сарајево, Веселин Маслеша, 1976.
19. *Кочо Рацин: Одбране странице.* Нови Сад, Матица српска, 1977.
20. *Матеја Матевски: Перуника.* Превод и поговор: Влада Урошевиќ. Београд, Просвета, 1977.
21. *Блаже Конески: Стара лоза.* Чачак, Чачански глас, 1978 (со Сретен Перовиќ, Радован Зоговиќ и Стеван Раичковиќ).
22. *Милан Ѓурчинов: Огледи и критике.* Београд, Народна књига, 1978 (со Ристо Василевски и авторот).
23. *Александар Спасов: Студије, огледи и критике.* Београд, Народна књига, 1978 (со Елеонора Конеска).
24. *Радомир Ивановић, Љубисав Милићевић: Савремена македонска поезија.* Бијело Поље, Одзиви, 1978 (со Цвета Котевска, Сретен Перовиќ, Слободан Мицковиќ, Миодраг Друговац, Љубомир Симовиќ).
25. *Radovan Pavlovski: Železna reka.* Banja Luka, Glas, 1980 (со Цвета Котевска, Марија Павловска и авторот).
26. *Ефтим Клетников: О сине тих мисли плаве.* Македонски песник пред тајном фреске. Скопје, Републички завод за заштита на културно-историските споменици, 1981.
27. *Петар Т. Бошковски: Песни – Песме.* Двојазично. Београд, Народна књига, 1981 (со Слободан Мицковиќ).
28. *Славко Јаневски: Изабране песме.* Београд, Нолит, 1985.

29. *Eftim Kletnikov, Cveta Kotevska: Antologija savremene makedonske poezije.* Beograd, Prosveta, 1985 (со Милан Комнениќ, Цвета Котевска, Душко Новаковиќ, Милутин Петровиќ, Љубомир Симовиќ).

30. *Радован Павловски: Младић који спава у подне.* Чачак, Градска библиотека, 1987 (со Ана Моралиќ, Цвета Котевска, Ристо Василевски).

31. *Blaže Koneski: Poezija.* Beograd, Narodna knjiga; Sarajevo, Svjetlost; Zagreb, Mladost; Titograd, Pobjeda, 1982 (со Сретен Перовиќ, Стеван Раичковиќ и Радован Зоговиќ).

32. *Živko Čingo: Paskvelija.* Sarajevo, Svjetlost, 1989 (со Цвета Котевска).

33. *Blaže Koneski: Oduzimanje snage.* Sarajevo, Svjetlost, 1990 (со Радован Зоговиќ, Стеван Раичковиќ, Цвета Котевска, Сретен Перовиќ, Ристо Василевски и авторот).

34. *Слободан Мицковиќ: Антологија послератне македонске поезије.* Прокупље, Драинац, 1990 (со Цвета Котевска, Сретен Перовиќ, Ристо Василевски, Гојко Јањушевиќ, Радован Зоговиќ, Митко Маџунков, Милан Комнениќ и Слободан Мицковиќ).

Б. *Од македонски на француски*

1. *Anthologie de la poésie macédonienne.* Edition établie par Jacques Gaucheron. Préface, notices et choix des poèmes par Milan Djurčinov. Paris, Editions Messidor, 1988 (со Анка Ѓурчинова и Жана Ангеловска).

В. *Од други јазици на македонски*

1. *Оскар Давичо: Поезија.* Избор, препев и поговор: Влада Урошевиќ. Скопје, Култура, 1966.

2. *Васко Попа: Поезија.* Двојазично. Избор, препев и поговор: Влада Урошевиќ. Скопје, Култура, 1968.

3. *Робер Марто: Кралство.* Избор, препев и поговор: Влада Урошевиќ. Скопје, Мисла, 1971.

4. *Пабло Неруда: Поезија.* Двојазично. Скопје, Мисла, 1972 (со Матеја Матевски и Луан Старова).

5. *Шарл Бодлер: Поезија.* Избор, препев и предговор: Влада Урошевиќ. Скопје, Македонска книга, 1974.

6. *Велимир Милошевиќ: Празник.* Скопје, Мисла, 1975 (со Петар Т. Бошковски).

7. *Ален Боске: Планетата и поетот.* Избор, препев и поговор: Влада Урошевиќ. Скопје, Мисла, 1975.

8. *Леополд Седар Сенгор: Поезија.* Двојазично. Скопје, Мисла, 1975 (со Георги Сталев и Ацо Шопов).

9. *Ежен Гилвик: Поезија.* Двојазично. Скопје, Мисла, 1976 (со Благоја Иванов, Луан Старова и Гане Тодоровски).

10. *Артур Лундквист: Поезија.* Двојазично. Скопје, Мисла, 1977 (со Анте Поповски, Цане Андреевски и Тодор Чаловски).

11. *Артур Рембо: Поезија.* Избор, препев и предговор: Влада Урошевиќ. Скопје, Македонска книга, 1977.

12. *Франце Прешерн: Поезија.* Двојазично. Скопје, Македонска книга, 1980 (со Славко Јаневски, Блаже Конески и Матеја Матевски).

13. *Шарл Бодлер: Цвеќињата на злото.* Препев, предговор и коментари: Влада Урошевиќ. Скопје, Македонска книга, 1982.
14. *Жак Гоирон: Охридска елегија.* Избор, препев и предговор: Влада Урошевиќ. Скопје, Култура, 1983.
15. *Андреј Вознесенски: Поезија.* Двојазично. Скопје, Македонска книга, 1984 (со Гане Тодоровски, Љупчо Стојменски, Томе Арсовски и Евтим Манев).
16. *Анри Мишо: Во пишувам од една далечна земја.* Избор, препев и поговор: Влада Урошевиќ. Скопје, Мисла, 1985.
17. *Александар Сергеевич Пушкин: Лирика, Сказни.* Скопје, Наша книга, 1986 (со Петар Т. Бошковски, Паскал Гилевски, Србо Ивановски, Ефтим Клетников, Евтим Манев, Анте Поповски, Михаил Ренџов, Љупчо Стојменски, Георги Сталев, Гане Тодоровски и Вера Чејковска).
18. *Михаил Јурјевич Лермонтов: Поезија.* Скопје, Наша книга, 1991 (со Петар Т. Бошковски, Ефтим Клетников, Евтим Манев, Михаил Ренџов, Георги Сталев, Гане Тодоровски и Тодор Чаловски).
19. *Андре Бретон: Рајот не е наполно загубен.* Избор, препев и предговор: Влада Урошевиќ. Скопје, Култура, 1989.
20. *Ален Боске: Во спор со зборот.* Избор, препев и поговор: Влада Урошевиќ. Скопје, Мисла, 1989.
21. *Миодраг Павловиќ: Светли и темни празници.* Скопје, Македонска книга, 1990 (со Ефтим Клетников).
22. *Шарл Бодлер: Албатрос.* Избор, препев и предговор: Влада Урошевиќ. Битола, Мисирков, 1991.
23. *Гијом Аполинер: Патник.* Избор, препев и предговор: Влада Урошевиќ. Скопје, Македонска книга, 1991.
24. *Современа белгиска поезија.* Струга, Струшки вечери на поезијата, Култура, 1989 (со Матеја Матевски, Ефтим Клетников и др.).
25. *Современа швајцарска поезија.* Струга, Струшки вечери на поезијата, Култура, 1991 (со Матеја Матевски, Гане Тодоровски, Луан Старова и др.).
26. *Современа луксембуршка поезија.* Струга, Струшки вечери на поезијата и Македонска ревија, 1992 (со Матеја Матевски, Луан Старова и др.).
27. *Гилгамеш и други епови и легенди од месопотамиска книжевност.* Скопје, Мисла, 1994 (со Михаил Ренџов и Тања Урошевиќ).
28. *Макото Оока: Песни.* Струга, Струшки вечери на поезијата, 1996 (со Матеја Матевски, Богомил Ѓузел и Ладислав Лешниковски).
29. *Ален Боске: Утрешнина без мене.* Избор, превод и белешки: Влада Урошевиќ. Скопје, Детска радост, 1996.
30. *Адонис: Поезија.* Двојазично. Скопје, Детска радост, 1997 (со Матеја Матевски и др.).

ВЛОЃИМЈЕЖ ПЈАНКА

ВЛОЃИМЈЕЖ ПЈАНКА е роден на 9 август 1937 година во Воломин кај Варшава, Полска. Студирал словенска филологија со бохемистичка специјализација на Филолошкиот факултет на Варшавскиот универзитет под раководство на познатиот славист З. Штибер. Дипломирал во 1959 година врз основа на дипломската работа од историјата на глаголскиот систем на лужичкиот јазик. При Филозофскиот факултет во Скопје во 1959 година се отвора лекторат по полски јазик, каде што е избран како прв полски лектор. Во 1966 година ја одбранил докторската, а во 1974 хабилитационата дисертација. Работи во Институтот за словенска филологија на Варшавскиот универзитет. Еден семестар е визитинг професор по славистика на Универзитетот во Хелсинки. Работи на Шљонскиот универзитет во Катовице. Од 1982 година работи како доцент-гостин, а од 1985 работи како „австриски" доцент во Институтот за славистика на Виенскиот универзитет.

Д-р Пјанка покажува научен интерес за повеќе области на лингвистичката и славистичката наука. Во областа на ономастиката – и докторскиот и хабилитациониот труд претставуваат формална и семантичка обработка и теоретска интерпретација на македонскиот ономастичен материјал. Трудот „Macedońskie imiona osobowe kotliny Azot" е посветен на македонската антропонимија.

Во областа на конфронтативната и споредбената граматика на словенските јазици Пјанка е автор на околу 50 студии. Посебно внимание заслужуваат серијата расправи посветени на степенувањето на придавките и прилозите. Во делото „Конфронтативна граматика на словенските јазици со историски коментари", том 1, се сместени сите досегашни постигнувања на авторот во широката област на конфронтативната и споредбената словенска граматика, а македонскиот јазичен материјал зазема видно место.

Во областа на лексикографијата најзначајно дело претставува „Македонско-полски и полско-македонски речник", чиј коавтор е д-р Пјанка заедно со акад. Божидар Видоески и акад. Зузана Тополињска.

СЕМАНТИЧКИТЕ КАТЕГОРИИ И НИВНОТО ИЗРАЗУВАЊЕ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК

(МОРФОЛОГИЈА)

Терминот категорија се јавува во повеќе современи научни дисциплини, меѓу другото во математиката, логиката, социологијата и др. Заедничко за сите дефиниции е тоа што категориите опфаќаат множества (колекции) на објекти од определен тип. Тоа е и случајот со јазичните категории, дефинирани многу општо како „множества на елементи кои вршат иста функција во јазичниот систем“ (Пољањски 1993: 261). Но со оваа општа дефиниција завршува заедничкото во сфаќањето на јазичната категорија. Во одделни епохи, лингвистички школи, кај одделни автори, а дури и во исти научни трудови на еден автор можеме да сретнеме термини како: категорија на именките, категорија на падежот, категорија на генитивот и сл. Приодот кон проблемов бара уточнување на дефиницијата на јазичната категорија и доследно воведување на адекватни термини на сите нивоа во науката за јазикот. Последново е од големо значење, бидејќи одделни правци, школи и автори се концентрираат на избрани нивоа на јазичниот систем, на пр. само на синтаксата или само на фонологијата, воведувајќи автономна терминологија која ѝ противречи како на традицијата во рамките на дадената лингвистичка дисциплина, така и на примената на истите терминолошки изрази во соседните лингвистички дисциплини. Пред да го уточниме терминот морфолошка категорија, ќе ги издиференцираме горенаведените термини. Од трите терминолошки изрази: категорија на именките, категорија на падежот и категорија на генитивот ќе го задржиме само терминот категорија на падежот којшто е најчесто употребуван и кој ги опфаќа сите форми и функции на елементите на оваа категорија, коишто во старословенскиот јазик беа номинативот, генитивот, дативот, акузативот, инструменталот, локативот и вокативот. Терминот категорија на именката ќе го замениме со доста често употребуваниот термин зборовна класа именки (поточно: поткласа на именки во рамките на класата имиња (nomina), во која влегуваат исто така именските заменки како *јас*, *вие*, *кој*, *никој*). Зборовната класа ќе ја дефинираме како група зборови кои го изразуваат истиот комплекс на флексивни категории, независно дали на синтетички, аналитички или перифрастички начин, т.е. такви категории чии морфеми образуваат збороформи.

Флексијата е дел од морфологијата која ги опфаќа формите на зборовите. За класата имиња во македонскиот јазик релевантни се категориите: падеж, број, определеност, простор, лице и апел, за кои ќе стане збор понатаму. За класата придавски зборови (adiectiva) таква функција исполнуваат категориите број и род (во повеќето словенски јазици исто така и категоријата падеж), а за класата глаголи (verba finita) – категориите лице, број, род, време, начин, залог, резултат и вид. Ретко се случува сите зборови од дадената класа да се разликуваат по форма согласно со сите категории на дадената класа. На пример, ред именки се дефектни по категоријата број (како *сол*, *крв* – singularia tantum или *ножици* – pluralia tantum, но сп. *еден ӣар ножици* : *два ӣара ножици*), или придавки од типот *ӣазе*, *суӣер*, глаголи како *врне*, *изгрева* и сл. За класификација на зборовите решавачко е сепак припишувањето на флексивната категорија на целата класа, а не на одделни елементи, т.е. зборови (лексеми).

Освен флексивните категории морфологијата ги опфаќа и селективните категории кои се истоимени со флексивните. Секоја зборовна класа, во целост или делумно, е комплекс на тие категории. Тоа значи дека зборовите од дадената класа се носители на флексивни категории и/или се носители на селективни категории. За класата имиња (а поточно за поткласата именки) селективна во македонскиот јазик е категоријата род – во синтаксичка врска со класата придавски зборови и делумно, во извесни форми, со глаголи, а во некои словенски јазици исто така категориите на лица, живи суштества и/или пребројаност на предмети – во синтаксичка врска со класата глаголи. На целата класа имиња им е својствена селективната категорија лице. Класата глаголи пак е пред сѐ носител на селективната категорија падеж – во синтаксичка врска со класата имиња.

Се разбира, не сите носители на селективните категории се изразувани во секој текст, односно во секоја реченица. Облигаторно е присуството само на тие носители на селективните категории кои го образуваат таканаречениот диктум, т.е. елементите на основната предикатно-аргументска структура: предикатот и сите негови аргументи. Предикатот (а тоа е пред сѐ личната глаголска форма), како што споменавме, е носител на селективната категорија падеж, односно тој ги отвора аргументните места изразувани со помош на имиња (именки и именски заменки) во точно определени падежни форми. Името, пак, е носител на селективната категорија лице кое, како определен елемент на флексивната категорија лице, е изразувано од страна на предикатот (глаголот), при што се работи само за името во номинативен или вокативен однос (како формален граматички предмет) – единствениот или првиот по хиерархија аргумент во повеќеаргументна реченица. Носители на формата за 1. лице едн. и мн. се само заменките *јас* и *ние*, за 2. лице – заменките *ти* и *вие*, како и вокативните форми на именките, а за 3. лице – заменките *ӣој*, *ӣаа*, *ӣоа*: *ӣие* и сите останати именски заменки, а исто така и именките во номинативен однос спрема глаголите. Тука треба јасно да кажеме дека не го делиме мислењето на повеќето лингвисти дека вокативот не влегува во синтаксички врски со реченицата. Супрасегменталните еле-

менти на вокативната форма (паузите и интонацискиот контур) се поврзани со изразувањето на категоријата апел со помош на таа форма, што ја изразуваат, исто така, и повеќе извици (интерјекции)[1] Меѓутоа треба да се разликуваат два вида реченици со вокативни форми. Во речениците од типот *Стојане, колку е часот?* вокативот ја изразува само категоријата апел, доколку во речениците како *Стојане, кажи колку е часот!, Стојане, донеси вода!* вокативот, покрај изразувањето на категоријата апел, има функција на прв аргумент (формално: субјект во вокатив), имплициран од страна на предикатот, кој е носител на селективната категорија падеж. Од друга страна, името во вокативна форма е носител на селективната категорија лице, изразувана флексивно кај предикатот со формата за 2. лице. Од ова произлегува дека селективно-флексивната врска меѓу предикатот и првиот аргумент е двострана, за разлика од врските меѓу предикатот и останатите аргументи на реченицата, кои се еднострани и се однесуваат само на категоријата падеж, селективна за глаголот и флексивна за името, односно именската група.

Именката е исто така носител на селективната категорија род, примарно во рамките на именската група, со што ја определува родовата форма на придавката или некој друг придавски збор (заменка, број или глаголска придавка), секундарно пак – во рамките на реченицата, каде што таа стапува во формална врска со предикатот (како негов прв аргумент), ако тој е составен од некоја првобитно партиципијална форма, како *л*-формата или глаголската придавка на *-н* или *-т* (*читал*, *станал*, *читан*, *станат*).

Носителите на останатите селективни категории треба да се бараат надвор од диктумот, а имено во таканаречената рамка на реченицата која ја ситуира реченицата во говорната ситуација и ја актуализира во однос на говорителот, т.е. авторот на исказот. Во оваа група селективни и флексивни категории спаѓаат категориите определеност, место, време и начин. На оваа рамка ѝ претходи функционалната перспектива на реченицата (според терминологијата на прашката структуралистичка школа: актуелно расчленување на реченицата), што се изразува синтаксички линеарно (со инвертивниот ред на зборовите) и супрасегментално (со логичкиот акцент), како и со поделбата на реченицата на тематски и рематски дел (новум и датум). Според тоа, формулата на реченицата во семантичко-формалната генеративна граматика, односно на нејзината основна предикатно-аргументна структура, заедно со реченичката рамка, треба да ги содржи следниве елементи по овој распоред и ранг:

Реченица → Тема–Рема {Модалност <Време, Место [Количина,
Посоченост (Диктум: (независен) Падеж ↔ Лице;
(зависен) Падеж, Род, Апел)]>}

Суперкатегоријата посоченост (изразена со морфолошки, како и со лексички средства во облик на придавски заменки) има два елемента: + по-

[1] Губењето на вокативните форми во јазикот ги сведува функционално нивните остатоци на извици, како на пр. во рускиот јазик: *Господи*, *Боже!*

соченост и – посоченост во однос на имињата. Непосочени се именките во синтаксичката позиција на предикатот, бидејќи именскиот предикат (како во реченицата *Стојан е студент*) содржи именка која нема однос кон никаква вонјазична стварност и означува само приклучување на еден конкретен предмет кон некое множество на предмети (или поими во случај на пропозиционални, т.е. апстрактни аргументи на предикатот). Посочени се имињата во синтаксичка позиција на аргументи на предикатот. Тие можат да бидат неопределени (изразени без член или со членот *еден, една, едно*) или определени (изразени без член, како сопствените имиња и личните заменки, или пак со член во една од неговите три форми на *-в-*, *-т-* и *-н-*). Примарно определената или неопределената форма на именката (надвор од сопствените имиња) произлегува од посоченоста, т.е. од референцијалниот однос меѓу реалниот свет и јазичниот израз, претставен од страна на говорителот деиктичка определеност, која во некои случаи може и да е субјективна. Текстуалната, метајазична, односно анафорична определеност е секундарна како последица на деиктичката определеност, односно неопределеност; таа е само повторување на примарниот израз со евентуално приклучување на елементите на кои тој се однесува, на пр. Од далеку се гледаше *селото*. Прво *камбанаријата* и *црквата*, а потоа и *селските куќи*.

Во членската морфема[2] во македонскиот јазик, како единствен во овој поглед словенски литературен јазик, е граматикализирана и една друга семантичка категорија, а имено категоријата простор која, надвор од експресивната употреба на членот, односно на една или друга форма на членот, се сврзува само со деиктичката функција на истиот. Ова нè потсетува на типична флексија, во која морфемата обично изразува повеќе од една категорија, како на пр. во формата *добра* со наставката *-а* за женски род и истовремено и за еднина. Со членските форми на *-в-*, *-т-* и *-н-* местото се определува паралелно со категоријата лице, слично на лексичките изрази за оваа семантичка категорија: заменките од сериите *овој, тој* и *оној*, како и прилозите *овде/тука*, *таму* и *онаму* во релација со личните заменки *јас, ти, тој/таа/тоа*. Со оглед на тоа дека членот е една од најновите флексивни морфеми во индоевропските јазици, тој не е потполно сраснат со зборовите чиј е дел (именките), па затоа како енклитика формално се спојува со првиот акцентиран збор во именската група, што има паралела во конјугацијата, каде помошниот глагол (а во полскиот јазик настаната од него наставката) исто така е енклитика, се јавува во почетокот на реченицата како енклитика по првиот акцентиран збор, а само во македонскиот јазик како проклитика (со исклучок на императивот и трансгресивот каде останува енклитика: *мијте се*, *миејќи се* : *се миеме, се миевме* и сл.).

Семантичката суперкатегорија количина, како и сите категории за кои селективна е реченичката рамка, се изразува како лексички (со броеви,

[2] Членот го сфаќаме како морфема, а не зборовна класа, како што е тоа вообичаено во западноевропската традиција, независно од тоа дали тој се јавува во постпозиција или препозиција и дали се пишува одвоено или заедно со другите зборови во реченицата.

бројни прилози, бројни именки и сл.), така и флексивно. Граматикализирана е во сите словенски јазици само нумеричката квантификација во формите на флексивната категорија број, а единствено во македонскиот литературен јазик и во западното наречје – збирната квантификација во облик на збирна множина (сп. *Лисјето паѓаат* и срп. *Лишће пада*). Носителите на селективната категорија број не треба да се бараат во зборовите од поткласта броеви (*еден* : *два/две, три...*), бидејќи тие, иако не по форма, туку по значење и по синтаксичка функција, како дел од класата придавски зборови, се специјализирани лексички изрази кои се паралелни со флексивната категорија број, сп. го односот *жени* : *две* (*три, четири...*) *жени* и *врнеше* : *вчера* (*завчера, некни...*) *врнеше*. Квантитативната рамка и овој пат се надоврзува на говорната ситуација во која говорителот (*јас* – singulare tantum) им се спротивставува на скоро сите други предмети кои претставуваат множества. Заменките *јас* и *ти* се третираат како singularia tantum, додека заменките *ние* и *вие* граматички би ги определиле како pluralia tantum (што е вообичаено), но семантички – како збирни заменки. Да се потсетиме дека збирните именки често се употребуваат во плурална функција (како во српскиот и хрватскиот јазик *телад* : *теле*), а во праиндоевропскиот јазик сегашните форми за множина на *-а* кај првобитните форми за среден род, наспрема словенското *-о* во еднината, по потекло се збирни именки во женски род еднина, а да не зборуваме за македонските форми од типот *лисје, дрвја, патишта* (Пјанка 1997, 1998). Збирните заменки *ние* и *вие* ги инклудираат сингулативните заменки *јас*, односно *ти* на сличен начин како што збирната заменка *господа* може да ги вклучува, покрај именката *господин* со множинско значење, исто така *ти* и/или *вие*, или пак како што збирниот број *тројца,* кој се однесува на лица од машки род, може да опфаќа и лица од двата пола. Збирноста лежи впрочем во основата на значењето на именките pluralia tantum (како и singularia tantum со значење материјал, супстанца, но и dualia tantum, на пр. *очи, уши, раце, нозе* : *око, уво, рака, нога*). Форми на категоријата број имаат и некои апстрактни именки кои означуваат дејства или состојби, деливи или ограничени во времетраење, на пр. *предавање, заслуги, глупости* – по аналогија на материјалните предмети.

Затоа итеративноста наспроти семелфактивноста на глаголите (на пр. *ќе запишува* (повеќепати) : *ќе запише* (еднаш)), треба да се разгледува во рамките на морфологијата како еден дел од количинската категорија. Слично и категоријата определеност, првобитно сфатена како деиктичка определеност на именките со значење на конкретни предмети, пренесена подоцна (и така граматикализирана во македонскиот јазик) на апстрактни поими (дејства, процеси, состојби, својства и сл.), бара поврзување во една поширока категорија детерминација, во која би се нашла и категоријата на определеност : неопределеност на дејствата, процесите и сл., изразени со глаголски лични форми најизразито во словенските балкански јазици. Се работи за формите на *-л,* пред сè во минато време, кои покрај повеќе модални значења изразуваат и најобична неопределеност во времето во опозиција со немаркираните во тој поглед форми на имперфектот и аористот. Заедничко значење

за определеноста во времето (кај глаголите) и во просторот (кај именките) во рамките на суперкатегоријата посоченост е идентификацијата на – општо речено – дејствата и предметите.

Итеративноста и семелфактивноста кај глаголите нè води кон наредната флексивна категорија, кон категоријата глаголски вид. За флексивна категорија глаголски вид можеме да зборуваме само тогаш кога опозицијата меѓу свршеноста и несвршеноста е чисто граматичка, на пр. (долго) *ќе запишува* : (веднаш) *ќе запише* или *кажуваше* : *кажа*, но не и кога се јавува и лексичка разлика сврзана со значењето на префиксот, како во глаголите *јаде* : *изеде*, *јаде* : *се најаде*; *црта* : *прецрта* и сл.

Не навлегувајќи подлабоко во проблематиката на оваа категорија, толку карактеристична за сите словенски јазици, исто колку категоријата актуелност (формите на *-ing*) наспрема хабитуалност за англискиот јазик, ќе кажеме кратко дека таа е само супкатегорија на категоријата време, што го потврдува фактот дека пред нејзиното создавање во прасловенскиот јазик опозицијата свршеност : несвршеност се изразувала само со помош на двете временски парадигми: на аористот и имперфектот.

Флексивната категорија време пак нема некој свој селективен еквивалент во реченицата,[3] бидејќи тој се наоѓа во реченичката рамка како однос на моментот на зборувањето (говорниот акт на говорителот) наспрема омнитемпоралноста. Моментот на зборувањето ги актуализира временските релации на аргументите со предикатот, кои инаку ги поврзуваат семантичките односи меѓу самите аргументи преку падежните релации. На временската рамка ѝ е подредена локалната (пошироко: просторната) рамка, која е во опозиција со универзумот. Меѓутоа, како што видовме, македонскиот јазик точно покажува дека и ова рамка е проекција на говорниот акт, во кој местото, во кое се наоѓа говорителот ги ситуира (актуализира) просторните релации на предикатот со аргументите, освен нивните заемни релации изразувани од страна на предикатот, кои образуваат просторен систем во вид на просторно множество.

Реченичка рамка од највисок ранг претставува модалната рамка што го актуализира односот на говорителот спрема реченото (диктумот), којшто може да е објективен (асерторична модалност – изразувана со индикативни форми и/или асерција со реченичка форма *Вистина е дека*...) или субјективен (други видови модалност – изразувани со помош на елементите од категоријата начин: императивот, оптативот, конјунктивот, кондиционалот, императивот, а исто така лексички, меѓу другото, со помош на модални глаголи и други зборови). Широко сфатената модалност опфаќа и други видови односи на говорителот кон исказот, како волитивност, експресивност, импресивност итн.

На две од гореспоменатите категории треба да се вратиме, да ги разгледаме поточно, со оглед пред сè на нивните врски со зборообразувачките и лексичките категории. Тоа се категориите род и падеж.

---

[3] Прилозите како *йреѓе* : *сеѓа* : *йосле* се само лексички изрази кои им одговараат на временските форми, слично како броевите во поглед на категоријата број.

Флексивната категорија род во македонскиот јазик се изразува кај придавски зборови; во множина таа е неутрализирана (наставката *-и* (на пр. *добри*) ја изразува само категоријата број), со исклучок на формите *два* (м. род) и *две* (ж. и ср. род). Оваа категорија е селективна за зборовната класа имиња (именки и заменката за 3. лице). Некои други заменки се ограничени само до еден елемент на оваа категорија, на пр. *кој* – м. род, *сè* – ср. род. За разлика од сите други селективни категории, категоријата род не е семантичка категорија. Семантичката категорија род се однесува на биолошкиот род, односно пол. Меѓу именките од среден род има такви (обично деминутивни или експресивни именки) кои означуваат лица чиј пол е изразен лексички (*девојче, момче*), а чијшто селективен род не одговара на семантиката на лексемата (*убавото девојче, високото момче*). Од друга страна меѓу именките со селективен машки и женски род голем број се надвор од било каков семантички род, бидејќи тие означуваат апстрактни поими, неживи предмети или животни без разлика на нивниот пол (*глушец, кукавица*), коишто називи бараат определба за изразување на полот од типот *женка* или *машко животно*. Кога општото име е од машки род, се јавуваат изведенки за означување на женскиот пол, на пр. *лавица* : *лав*, како маркиран член на оваа опозиција. Меѓутоа машката форма *лав* се однесува и на двата пола, слично како и кај поголемиот дел од именките кои означуваат луѓе, на пр. *учителка* : *учител*. И дури во случаите кога женската изведенка е општо позната и стилски неутрална, во македонскиот јазик (што не е случај во сите словенски јазици) во предикатна позиција се јавува машката форма, на пр. *Јас сум студент од II година на романска филологија* – пишува за себеси една студентка (од дневниот печат) или *Јас како Македонец можам да кажам дека...* (од предавање на едно познато женско лице, универзитетски професор по македонски јазик). Исклучиво женски именки за лица и животни од женски пол се употребуваат тогаш кога тие лексички (но не зборообразувачки), т.е. со својата коренска морфема, изразуваат женскост, како *жена, баба, сестра, снаа, кобила*, но тие не се многу по број, а заедно со изведенките (најчесто на *-ка, -ица, -ичка*), ако не гиземеме предвид личните имиња, не се повеќе од именките од машки род кои исто така завршуваат на *-а* (*владика, војвода, судија*). Додека во старословенскиот јазик именки од машки род со наставката *-а* во ном. едн. во деклинацијата на индоевропските основи на *-а-* и *-ја-* имаше сосема малку во споредба со именките од женски род, во современите словенски јазици ги има просечно над илјада, и сите тие еднозначно се однесуваат на лица од машки пол. Освен разните експресивни имиња (на пр. *паликуќа*), голем број сочинуваат заемки, меѓу нив европеизми, како на пр. *колега*. Во јужнословенските јазици (освен во словенечкиот) има голем број адаптирани заменки од турскиот јазик, како на пр. *ага, кадија, спаија, комшија, саатчија, кондураџија*, од кои еден добар дел се историзми, архаизми или колоквијализми, но тие и понатаму се составен дел на лексиката на тие јазици, иако кај повеќето говорители тие спаѓаат во нивната пасивна лексика. Во некои јазици, како на пр. во полскиот, европеизмите од типот на мак. *поет, фармацевт*, а пред сè оние на *-ист* како *реалист*, завршуваат на *-а* и имаат деклинација како именките од женски род (со некои

разлики во множината), па оттука традиционално тие се присоединуваат кон таканаречената „женска деклинација“. Во македонскиот јазик, кој нема синтетичка деклинација, наставката *-а* сепак се асоцира пред сè со женски род поради големиот број на именки кои стојат надвор од семантичката категорија род. Тоа е само една формална етикета на оваа група зборови кои бараат определба во женски род. Меѓу нив има мала група зборови кои еднозначно означуваат лица од женски род (ретко животни), а кои завршуваат на *-а*, додека оние кои означуваат лица од машки род (ретко животни) завршуваат на *-ø*, *-а*, *-о*, *-е*. Од синхрониска гледна точка можеме само да кажеме дека сите именки како носители на селективната категорија род се делат на три историски формирани групи (женски, машки и среден род). Именките кои се носители на семантичката категорија род (со опозиција женскост : машкост) се приредени како следува: именките за женскиот пол во сите три групи (*тетка, професор, девојче*), а именките за машкиот пол само во две (*вујко, момче*), т.е. тие не спаѓаат во групата именки од женски род.

Во минатото многу дискусии во Македонија го покренаа прашањето дали во македонскиот јазик постои категоријата падеж. Семантичката категорија падеж, се разбира, постои, бидејќи таа е универзална категорија која се изразува или со падежни наставки (синтетички падежи), или со предлози и падежни наставки, а во јазиците кои ги неутрализирале, односно загубиле падежните наставки – со предлози и една општа форма на именката (аналитички падежи). Семантичката категорија падеж е позната и под името „длабоки падежи“ или семантички ролји на именката (Филмор 1968). Таа разликува повеќе елементи, чиј број докрај сè уште не е утврден во науката: агенс, процесор, статор, посесор, каузатор (изразени со номинативната форма како прв аргумент на предикатот, односно формален субјект на реченицата), понатаму: патиенс, бенефициенс, производ или продукт, материјал, средство, место (аблативна, адлативна и перлативна) насока на движење и др. Подредувањето на одделните елементи од семантичката категорија падеж на флексивната категорија падеж е различно во одделни јазици, бидејќи е обусловено од нивната генетичка сродност и историскиот развој на секој јазик посебно, а зависи пред сè од бројот на падежните синтетички форми и на предлозите во секој одделен јазик. Во македонскиот литературен јазик се зачувани само некои синтетички форми (освен основната – номинативна) од старата деклинација. Тоа се: 1. Акузативните форми на личните и повратната заменка, како и на серијата заменки со основното *кој*: *него/го, неа/ја, нив/ги, себе/се, кого/го, некого/го*; 2. Акузативни форми кај некои лични именки кои се факултативни: *сина/синот, син* (*ми*), *татка/таткото, татко* (*ми*), *Столета/Столе*; 3. Дативни форми кај истите заменки кои во разговорниот јазик се факултативни со конструкциите *на* + акузативната форма: *нему/му* или *на него/му* и сл.; 4. Вокативни форми во еднина кај именките на *-а* (*жено, судијо* : *жена, судија*) и на *-ø* од машки род (*сине, волу* : *син, вол*). Скоро сите акузативни форми се првобитни облици на генитивот, пренесени во акузативот во врска со категоријата живи суштества, која беше почнала да се развива пред губењето на деклинацијата во македонскиот јазик. Со сите предлози е употребувана акузативната форма (кај заменките облигаторно, кај имен-

ките факултативно), додека кај другите зборови кои ја немаат ова форма (скоро сите именки, а од заменките: *шшо, сè* и др.) се употребува старата номинативна форма како општ падеж. Израз на категоријата падеж, обусловена со категоријата определеност, е таканаречената категорија зависност (Тополињска 1974: 67), односно удвоениот објект, што посебно го разликува македонскиот јазик од останатите словенски јазици: *Сшуденшише му ги йредадоа семинарскише рабоши на йрофесорош.*

Традиционалната поделба на падежите на граматички (номинатив, вокатив, генитив и акузатив) и семантички (датив, инструментал и локатив) не е адекватна за словенските јазици, во кои дативот несомнено е пред сè граматички падеж, а во македонскиот јазик – посебно – поради губењето на синтактичката деклинација и неговата замена со *на* + општата форма (сп. горе за удвоениот објект). Точниот опис на аналитичката деклинација во македонскиот јазик е возможен само ако се појде од семантичката категорија падеж и при тоа ако се најдат сите аналитички форми на одделните елементи од истата, што е веќе овозможено со објавувањето на интенционално-синтаксичкиот речник (Корубин, Велковска 1992, 1997).

Семантичката категорија падеж треба да ја разгледаме и во состав со други семантички категории, што ќе ни помогне да ја сфатиме и поинаку за разлика од традиционалното решение на глаголската дијатеза. Формите на активот и пасивот (а и ретките форми со *се* за правиот рефлексив или медиј) во рамките на флексивната категорија залог кај глаголот треба да ги поврземе со селективната категорија преодност (транзитивност), чии носители се падежните форми за номинативот и акузативот, кои пак се елементи на флексивната категорија падеж, чиј селективен еквивалент е глаголот со својата семантика. Во јазиците со семантички падежи замената на акузативот во семантичката ролја на патиенс со номинативната форма на дијатетичната трансформација на активот во пасив се должи на синтаксичка и формална рехиерархизација на аргументите на предикатот. Во македонскиот јазик рехиерархизацијата е само синтаксичка со услов да не се менува тематско-113рематската структура на двете форми на реченицата. Во поглед на категоријата определеност, активната форма нема ограничувања (на пр. *Една скойска фирма гради сшадион во нашиош град* : *Скойскаша фирма „Х" го гради сшадионош во нашиош град*), додека во пасивниот дел на дијатезата пасиенсот секогаш се изразува со определена форма: *Сшадионош во нашиош град е граден од (сшрана на) една скойска фирма/скойскаша фирма „Х"*. Формалната зависност на двете падежни форми можеме уште поинаку да ја изразиме. Појавувањето на елементите *се* или *-н-/-ш-* кај глаголот (на пр. *гради*: *се гради* или *е граден-* (*-а*, *-о*) го блокира местото за акузативот, што предизвикува рехиерархизација на аргументите. Првиот аргумент од активната форма на реченицата или облигаторно се изоставa (на пр. *Сшадионош се гради* (*веќе две години*), но не во сите јазици, сп. рус. *Сшадион сшроишся рабочими*), или ја менува формата – кај морфемата *-н-/-ш-*: *Сшадионош е граден од* (*сшрана на*) *една скойска фирма/скойскаша фирма „Х"*. Само во случајот на глаголите со значење наситување на агенсот со дејство-

то, изведувани најчесто со форматот *на- ... се*, морфемата *се* не го блокира местото на аргументот, кој само ја менува формата: а) во јазиците со синтетички падежи акузативот се заменува со партитивниот генитив (на пр. срп. *Јео сам хлеб са сиром → Најео сам се хлеба са сиром*), б) во јазиците со аналитички падежи – со аналитички генитив партитив, мак. *Јадев леб со сирење → Се најадов леб со сирење* (но не: ⁺*...лебот со сирење*, како: *чаша вода* : ⁺*чаша водата*).

Во традиционалната формална граматика категоријата залог морфолошки се третираше само како една од глаголските форми во рамките на конјугацијата, а во синтаксата се обраќаше внимание на зависноста меѓу синтаксичките конструкции со активните и пасивните форми на истиот глагол. По издвојувањето на двата дела на морфологијата, т.е. на категоријалната и парадигматската (флексивната) морфологија, се постави прашањето дали залогот воопшто е морфолошка категорија, или пак се работи само за синтаксички конструкции: глаголски (активни) и придавски (пасивни) – како и сите други придавски конструкции (на пр. без разлика: *Собата е исчистена* и *Собата е чиста*) (Љасковски 1998: 187–197). Нашето решение ѝ го враќа на оваа појава рангот на морфолошка категорија, со тоа дека таа треба инаку да се интерпретира, потчини и нарече. Таа е двостепена категорија во рамките на диктумот, чие надредено име треба да е преодност (транзитивност). Носител на оваа семантичка и селективна категорија со два елемента – преодност и непреодност е секој глагол. Нејзин формален израз – како флексивна категорија преодност – претставува опозицијата на падежите во рамките на основната предикатно-аргументна структура: а) кај предикати изразени со преодни глаголи со хиерархизирани (актуализирани) како агенс и патиенс форми на синтетичкиот или аналитичкиот номинатив и акузатив, б) кај сите поинаку изразувани предикати (со непреодни глаголи, со придавки, именки и др.) – со други конфигурации на падежните форми. Оваа опозиција беше појдовна точка за создавањето и развојот на целиот деклинациски и конјугациски систем, т.е. на целиот морфолошки систем во праиндоевропскиот јазик, чиј почеток беше изделувањето на активните глаголи и нивната конјугација (Добрев 1982: 90–92). Вториот степен на категоријата преодност може да се нарече залог. Тој се јавува само кај првиот елемент на категоријата преодност, чии флексивни елементи (номинативот и акузативот како агенс и патиенс) се јавуваат како носители на селективната категорија залог. Номинативот – селективно, зависно од својата семантичка ролја, ги определува двата елемента на флексивната категорија залог кај (преодните) глаголи: а) како агенс – активната форма, б) како патиенс – пасивната форма. На вториот аргумент му припаѓа формата на акузативот (во активната реченица) или некоја друга форма (инструменталот во рускиот јазик, *од* (*страна на*) + општата форма во македонскиот и сл.) (во пасивната реченица).

Конструкциите од типот *Зора има исчистена соба*, кои постојат во повеќе словенски јазици, а чести се во полскиот, и кои се познати и од македонските текстови од XIX век како кај Цепенков: *Во Сер имало убиен и еден*

срйски цар, *Многу луѓе имало исшейани и осшаени на йланинаша* (Конески 1967: 502–506), содржат *-н-/-ш-* форми како предикативни атрибути на именки во акузативна врска со предикатот *имам*. Овие конструкции се изведени од реченици со именски групи во облик на релативна реченица: *Зора има соба која е исчисшена* – со пасивна конструкција. Во македонските сложени форми на резултативен перфект со *има* (во реченици како *Зора го има исчисшено сшаноѿ, Зора го има исчисшено йреѿсобјеѿо, Зора ја има исчисшено собаша; Зора ги има исчисшено сшановиѿе/йреѿсобјаѿа/собиѿе*), со категоријално неутрализирана глаголска придавка (на *-о*) е прекината синтаксичката врска меѓу глаголската придавка и именката и е воспоставена нова синтаксичка врска меѓу глаголот *има* и глаголската придавка, која – како целост – стои во семантичко-синтаксичка врска со именката. Именката морфолошки ѝ е потчинета на личната глаголска форма *има*. Во преобразувањето на оваа конструкција во форма, решавачка улога одигра неутрализацијата на флексивните категории кај глаголската придавка (Пјанка 1997: 167–168). Тоа овозможи дека првобитната пасивна конструкција се развила во активна форма на глаголот.

На сличен начин со категоријална неутрализација првобитните пасивни конструкции со помошниот глагол **byti* се претвориле во активни безлични форми (но без резултативно значење) во украинскиот јазик: *Дім був будован робітниками* : *Дім* (*було*) *будовано* – 'Куќата беше изградена од работниците' : 'Изградиле куќа' – со цела темпорална парадигма како во македонскиот јазик. Слична појава има и во полскиот јазик, но само во минато време (Пјанка 1997а: 168).

Со оваа проблематика преминуваме веќе во третиот дел, од категоријалната и парадигматската (или флексивна) морфологија, а имено во меѓукатегоријалната парадигматика и синтагматика, што е алка која ја сврзува правата морфологија со зборообразувањето. Појави на меѓукатегоријална парадигматика има три: неутрализација (целосна или делумна), рекатегоријализација и реконструктурализација, од кои првите две се од синтагматска природа, предизвикана од синтаксички транспозиции (Докулил 1979: 62–66), а последната е чисто формална промена на структурата на зборовите во истата синтагматска позиција, кои преминуваат во друга зборовна класа. Горе разгледаните типови на неутрализации се историски процеси на овој тип глаголски придавки, односно партиципи со морфолошки, т.е. граматички последици.

Адвербијализирани партиципи или трансгресиви (во друга терминологија герундии) постојат во сите словенски јазици, а настанати се од различни падежни форми. Македонскиот глаголски прилог на *-јќи* потекнува од формата за ном. едн. женски род на партиципот за сегашно време (Пјанка 1997а: 163). Речениците со глаголски прилог се трансформации на паратактични реченици, на пр. *Сшојко йиеше кафе и чиѿаше весник* → *Сшојко, йиејќи кафе, чиѿаше весник*, каде што доаѓа до рехиерархизација на предикатите: главниот предикат останува како лична форма (*чиѿаше*), а споредниот (од понизок ранг) подлежи на категоријална неутрализација, при што му

се припишуваат истите флексивни категории (неизразени) како на главниот предикат, што произлегува од фактот дека носителот на соодветните семантички категории (првиот аргумент – субјектот *Стојко* во овој случај) останува ист. Иако оваа подреденост на вториот предикат не мора да последува линеарно, можеме да речеме дека овде се работи за синтаксичка врска на два рехиерархизирани (актуализирани) автосемантички глаголи: *читаше... пиејќи*.

На друг начин се неутрализираат глаголските категории во синтагми со синсемантички и автосемантички глаголи. Во првата група спаѓаат модални, фазни и некои други глаголи, кои ги задржуваат (како предикати од втор ред) флексивните категории, додека автосемантичките глаголи (предикати од први ред) подлежат на категоријална неутрализација, чиј резултат е формата на инфинитивот, кој во словенските јазици е историскиот датив едн. на глаголската именка во прасловенскиот јазик. Во јазиците со аналитично изразување на падежите честопати и инфинитивот се изразува аналитично, како што е случај во македонскиот јазик. Аналитичниот инфинитив (или *да*-формата) претставува делумна неутрализација. Неутрализирани се категориите кои се селективни за реченичката рамка (време и начин), додека категориите, чиј носител е името како прв аргумент на предикатот, се изразени на следниот начин: *сакам да одам, сакаш да одиш..., сакав да одам, сакаше да одиш..., ќе сакам да одам, ќе сакаш да одиш..., ќе сакав да одам, ќе сакаше да одиш..., би сакал да одам* итн. Синтетичкиот инфинитив претставува полна неутрализација, сп. срп. *желим ићи, желиш ићи..., желео сам ићи* итн., покрај почестото *желим да идем, желиш да идеш..., желео сам да идем...* Формална морфолошко-семантичка варијанта на инфинитивот, употребена во финални реченици, претставува супинот, познат во словеначкиот и во долно-лужичкосрпскиот јазик (слично како во старословенскиот).

Аналитичкиот инфинитив во балканските словенски јазици не е нова форма. Таа е рамна на старата форма на предикатот во финални реченици во старословенскиот јазик ([...]**не помѣтаіте бисеръ вашихъ прѣдъ свиñѣми да не поперѫтъ іхъ ногами своіми** – во Зографскиот кодекс, Слоњски 1952: 2), која ѝ одговара на севернословенската форма на субјунктивот, сп. мак. *Иван рече (тие) да дојдат* и рус. *Иван сказал, что бы они пришли*, како и *Иван заборави да дојде* и *Иван забыл прийти*. Туѓото влијание во оваа област се должи не на создавање на нова форма, туку на проширување на една функционално блиска форма, употребена во слични синтагми и контексти.

Враќајќи се кон придавките, треба да забележиме дека голем број од квантитативните и квалитативните придавки во синтаксички изменета позиција, зависна не од именката, туку од глаголот, ја менува само својата форма на неутрализирана, т.е. адвербијализирана (во македонскиот јазик најчесто на *-о*, што е првобитна форма на акузатив едн. среден род) без семантичка промена, на пр. *убава жена → жена која убаво изгледа → жена која има убав изглед*. Познати се исто така стари и нови лексичко-семантички измени, сп. *долг пат* (= друм) *→ долго патување → долго патување = долг пат*. Суштината на неутрализацијата се состои во тоа што една лексема, потчинета во

новиот контекст на друга лексема која не е носител на селективните категории, чии флексивни елементи ја образуваат нејзината парадигма, не може да се појави во тој контекст со ниедна форма од својата парадигма, па затоа се јавува во форма која се одделила од целата парадигма (како *долго*) или е само остаток од една стара парадигма (мак. *пиејќи*, срп. *пијући, пити* и сл.). Неутрализацијата е секогаш историски процес.

Рекатегоријализациите се живи форми кои образуваат цела парадигма во еден нов контекст за дадената лексема. Тие се резултат на номинализации и адјективизации (атрибутивизации) на предикати кои преминуваат во позиција на (пропозиционални) аргументи и нивни атрибути. Чистите транспозиции-номинализации (во зборообразувањето nomina actions) се разликуваат од нивните деривациони бази само по форма; значењето останува исто. Во оваа група најчести се substantiva verbalia на *-ње*, на пр. *Два часа го чекав директорот. Тоа ми се здосади.* → *Ми се здосади двочасовното чекање на директорот.* Поретки се nomina essendi, т.е. номинализации на придавски и именски предикати, коишто формално се образуваат од придавки и именки со качествено значење, иако тие всушност се трансформации на целиот предикат заедно со помошниот глагол, кој во дериватот отпаѓа, бидејќи ги изразува само флексивните категории на глаголот кај именскиот и придавскиот предикат, слично како основниот вокал заедно со наставките кај автосемантичните глаголи, на пр. *Трајко е зборлив, што ми пречи во работата* → *Ми пречи во работата зборливоста на Трајко; Стојан беше херој во борбата. Сите се восхитуваа на тоа.* → *Сите се восхитуваа со херојството на Стојана во борбата.*

Атрибутивизациите ги опфаќаат пред сè партиципите (во македонскиот јазик тоа е само глаголската придавка, првобитниот пасивен партицип за минато време), на пр. *Положениот испит ми причини задоволство* ← *Го положив испитот. Тоа ми причини задоволство*, што исто е граматикализирана појава. Освен тоа чести атрибутивизации се јавуваат и во зборообразувањето како придружувачки процеси на номинализациите на сложените реченици, при што предикатот на главната реченица подлежи на номинализација, а оној на потчинетата реченица (на пр. финална) – на атрибутивизација, со што двата предиката се претвораат во именска група која функционира како (пропозиционален) аргумент на еден нов предикат, на пр. *Шефот говореше (= држеше говор) (за) да ги поздрави гостите, што траеше само десет минути.* → *Поздравниот говор на шефот кон гостите траеше само десет минути.*

Реструктурализациите не спаѓаат во транспозициите, како што тврди Х. Врубељ (Врубељ 1998: 574–576), бидејќи тие формално не ја нарушуваат основната предикатно-аргументна структура на пр. во случајот на замената на придавски или именски предикат со глаголски: *Трајко е болен од бубрези* → *Трајко боледува од бубрези*; *Борче ни е шеф веќе пет години* → *Борче ни шефува веќе пет години.* Кај некои реструктурализации од овој тип може да дојде и до појавување на некое споредно дополнително значење во определени контексти, на пр. актуелност : хабитуалност, што е поврзано со

општото значење на дадената зборовна класа, на пр. *Трајко беше болен/боледуваше од крајници.*

Претставениот преглед на македонската морфологија е обид да се разделат и истовремено да се поврзат нејзините семантички елементи, т.е. морфолошките категории во нивните исходни синтаксички структури и да се покаже како менувањето на тие структури ги менува морфолошките категории или ги неутрализира. Флексивните категории се чисто формални, парадигматички површински признаци на селективните категории, кои ги поврзуваат зборовите во синтаксички структури, со што ја организираат реченицата на сличен начин како позицијата на зборовите во јазиците со ограничена флексија. Тие се одраз на селективните категории на надредните елементи поврзани со семантичка вредност (освен категоријата род која им се припишува на историски формирани групи зборови). Дел од селективните категории се признаци на елементите од диктумот (категориите лице, падеж и род), другите го имаат својот пандан во реченичките рамки. Селективните морфолошки категории се најапстрактен одраз на семантичките категории. Тие заедно со синтаксичките, зборообразувачките и лексичките категории, кои се помалку апстрактни, го градат семантичкиот систем на јазикот кој му одговара на формалниот систем составен од граматиката и лексиката.

Литература

1. Врубељ 1998: Henryk Wróbel, „Czasownik", во: *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia*, II изд., Warszawa, стр. 536–583.
2. Добрев 1982: Иван Добрев, *Старобългарска граматика. Теория на основите*, София.
3. Докулил 1979: Miloš Dokulil, *Teoria derywacji*, Wrocław.
4. Корубин, Велковска 1992, 1997: *Интенцијално-синтаксички речник на македонските глаголи*, т. I, раководител Благоја Корубин, Скопје, 1992; т. II, раководители: Благоја Корубин, Снежана Велковска, Скопје, 1997.
5. Љасковски 1998: Roman Laskowski, „Kategorie morfologiczne języka polskiego – charakterystka funkcjonalna", во: *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia*, II изд., Warszawa, стр. 151–224.
6. Пјанка 1997а: Włodzimierz Pianka, „Typologia participiów słowiańskich", во: *Wiener slavistisches Jahrbuch* 43, стр. 161–171.
7. Пјанка 1997б: Włodzimierz Pianka, „Związki formalne między fleksyjną a słowotwórczą kategoria liczby w językach słowiańskich", во: *Język wobec przemian kultury*, ред. Emil Tokarz, Katowice, стр. 26–39.
8. Пјанка 1998: Влоѓимјеж Пјанка, „Изразувањето на збирноста во рускиот и македонскиот во споредба со другите словенски јазици", во: *Македонско-руски јазични, литературни и културни врски*, ред. Милан Ѓурчинов и др., Скопје, стр. 95–107.
9. Пољањски 1993: Kazimierz Polański, ред., *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego*, Wrocław.

10. Слоњски 1952: Stanislaw Słoński, *Wybór tekstów starosłowiańskich (starobułgarskich)*, Warszawa.

11. Тополињска 1974: Зузана Тополињска, *Грамашика на именскаша фраза во македонскиош јазик. Род, број, йосоченосш*, Скопје.

12. Филмор 1968: Charles Fillmore, „The Case for Case", in: *Univarsals in Linguistic Theory*, New York, стр. 1–88.

БИБЛИОГРАФИЈА
НА Д-Р ВЛОЃИМЈЕЖ ПЈАНКА

Книги

1. *Топономастика на Охридско-преспанскиот базен,* Скопје, 1970, XVI, 491 стр. (Институт за македонски јазик. Посебни изданија 7).
2. *Учебник по полски јазик – граматика со вежби и речник,* Скопје, 1971, 373 стр.
3. *Macedońskie imiona osobowe kotliny Azot,* Warszawa, 1975, 202 str.
4. (Коавтори Z. Topolińska и B. Vidoeski) *Słownik macedońsko-polski i polsko-macedoński,* Warszawa–Skopje, 1990, стр. 1–326 и 361–658.

Студии, статии, прилози

1. „Квантитет како фонолошки фактор во македонскиот јазик, *Македонски јазик,* 1960–1961, 1–2, стр. 203–212.
2. „Czasy przeszłe w Nowym Testamencie Mikołaja Jakubicy“, *Rocznik Slawistyczny* XXII/1, 1961, S. 27–42.
3. „Polonica w literackiej i społeczno-kulturalnej prasie macedońskiej w latach 1945–1960“, *Pamiętnik Słowiański* XI, 1961, S. 261–267.
4. „Најновата полска литература“, *Разгледи* III/2, 1961, стр. 205–215.
5. „Полската проза од овој век, *Културен живот* VII, 1962, 7/8, стр. 24–26.
6. „Адам Мицкјевич – автор на ‘Dziady’ и ‘Pan Tadeusz’“, *Литературен збор* IX/4, 1962, стр. 18–26.
7. „Хуморот и сатирата во ‘Зелените гуски’ од К. И. Галчински“, *Разгледи* IV/3, 1962, стр. 304–310.
8. „Изговорот и транскрипцијата на чешките, словачките и лужичко-српските имиња во македонскиот јазик“, *Литературен збор* X/3, 1963, стр. 24–30.
9. „Прилог кон транскрипцијата на полските сопствени имиња во македонскиот јазик“, *Литературен збор* XI/4, 1964, стр. 20–26.
10. „Класификација на имињата на населените места од Охридско-преспанскиот базен, *Македонски јазик* XVII, 1966, стр. 67–87.
11. „Проблеми на класификацијата на географските имиња од Охридско-преспанскиот базен“, *Годишен зборник на Филозофскиот факултет на Универзитетот во Скопје* 19, 1967, стр. 453–464.

12. „Ономастиката и правописот", *Литературен збор* XIV/4, 1967, стр. 17–23.
13. „Toponomastyka basenu jezior Ochrydzkiego i Prespańskiego w Macedonii", *Rocznik Slawistyczny* XXIX/1, 1968, стр. 75–92.
14. (Рецензија:) „Jordan Zaimov, Zaselvane na bălgarskite slavjani na Balkanskija poluostrov. Proučvane na žitelskite imena v bălgarskata toponimija, Sofija, 1967, str. 1–345 + 17", *Prace Filologiczne* XXI, 1970, стр. 371–376.
15. „Realizacja normy literackiej w zakresie słownictwa we współczesnym mówionym języku macedońskim", *Studia z filologii polskiej i słowiańskiej* 9, 1970, стр. 251–269.
16. „Badania toponomastyczne w Macedonii", *Onomastica* XV, 1970, 1/2, стр. 377–388.
17. „Derywaty odtoponimiczne w basenie jezior Ochrydzkiego i Prespańskiego w Macedonii", *Studia z filologii polskiej i słowiańskiej* 10, 1971, стр. 213–223.
18. (Коавтор M. Miovski) „Nazwy geograficzne koitliny Azot w Macedonii", *Prace Filologiczne* XXII, 1972, стр. 329–366.
19. „Fonem /ˢt'/ w języku staro-cerkiewno-słowiańskim na tle słowiańskich procesów palatalizacyjnych", *Studia z filologii polskiej i słowiańskiej* 13, 1974, стр. 197–211.
20. „Palatalizacje i welaryzacje a monoftongizacja dyftongów w języku prasłowiańskim", *Studia z filologii polskiej i słowiańskiej* 15, 1976, стр. 217–231.
21. „Formanty komparatywne o wtórnej funkcji hipokorystycznej w słowiańskich imionach osobowych", *Zagadnienia kategorii stopnia w językach słowiańskich* I, Warszawa, 1976, стр. 83–93.
22. „Formy komparatiwu w słowiańskich złozonych imionach osobowych", *Zagadnienia kategorii stopnia w językach słowiańskich* I, Warszaw, 1976, стр. 73–84.
23. „Budowa i znaczenie czasowników ekspresywnych we współczesnym języku polskim i bułgarskim", *Materiały na konferencję naukową polsko-bułgarską w Warszawie,* 23–25. XI 1977 r. PAN, Warszawa, 1977, стр. 107–112.
24. „Zmiany artykulacji samogłosek w sąsiedztwie spółgłosek półotwartych w języku macedońskim w porównaniu z językiem polskim", *Studia Instytutu Filologii Słowiańskiej UW poświęcone VII Międzynarodowemu Zjazdowi Slawistów w Warszawie*, Warszawa, 1977, стр. 135–155.
25. (Коавтори M. Jezowa и др.) „Próba klasyfikacji konstrukcji porównawczych typu gradacyjnego w językach słowiańskich", *Studia Instytutu Filologii Słowiańskiej UW poświęcone VII Międzynarodowemu Zjazdowi Slavistów w Warszawie*, Warszawa, 1977, стр. 7–22.
26. „Nazwiska macedońskie kotliny Azot", Cz. I, *Onomastica* XXII, 1977, стр. 149–169.
27. „Nazwiska macedońskie kotliny Azot", Cz. II, *Onomastica* XXIII, 1978, стр. 215–241.
28. „Formalne wykładniki ekspresywności na planie wyrazowym w językach południowosłowiańskich", *Z polskich studiów slawistycznych,* Seria V. Językoznawstwo, Warszawa, 1978, стр. 157–166.
29. „Etymologia nazwy Rusь a późnoprasłowiański system wokaliczny", *Studia z filologii rosyjskiej i słowiańskiej poświęcone VIII Międzynarodowemu Kongresowi Slawistów w Zagrzebiu,* Językoznawstvo A3, Wydawnictwo UW, Warszawa, 1979, стр. 85–92.
30. „Klasy semantyczne wyrazów stopniowanych (na materiale górno-łużyckim i macedońskim)", *Zagadnienia kategorii stopnia w językach słowiańskich* II, Warszawa, 1980, стр. 111–153.
31. (Коавтори H. Orzechowska и др.) „Stopaniowanie opisowe w językach słowiańskich", *Zagadnienia kategorii stopnia w językach słowiańskich* II, Warszawa, 1980, стр. 9–21.

32. (Коавтори M. Jurkowski и E. Smułkowa) „Zasady kodowania materiałów językowych dotyczących kategorii stopnia w językach słowiańskich“, *Zagadnienia kategorii stopnia w językach słowiańskich* II, Warszawa, 1980, стр. 99–110.

33. „Предикатно-аргументна и просторанствена интерпретација на некои префиксални глаголи во македонскиот јазик“, *Македонски јазик* XXXII, 1981, стр. 585–590.

34. „Miejsce nosówek w prasłowiańskim systemie fonologicznym“, *Studia linguistica memoriae Zdislai Stieber dedicata*, Ossolineum Wrocław, 1983, стр. 33–39.

35. „Функциите на глаголите *е* и *има* во синтаксичките и глаголските перифрастички конструкции во македонскиот јазик (врз анализа на текстот од М. Цепенков, Преданија)“, *II научна дискусија* (Охрид, 19–21 август 1975), Универзитет „Кирил и Методиј“ - Скопје, Семинар за македонски јазик, литература и култура, Скопје, 1983, стр. 60–77.

36. „Z semantyki stopniowania leksemów parametryoznych w języku polskim i innych językach słowiańskich“, *Zagadnienia kategorii stopnia w językach słowiańskich* III, Warszawa, 1983, стр. 9–19.

37. „Słownik leksemów stopniowalnych w językach słowiańskich“, *Zagadnienia kategorii stopnia w językach słowiańskich* III, Warszawa, 1983, стр. 79–148.

38. „Die semantischen Wechselbeziehungen der Genera verbi in der slavischen Sprachen“, *Wiener Slavistisches Jahrbuch* XXX, 1984, стр. 69–82.

39. (Рецензија:) „Die altpolnischen Orthographien des 16. Jahrhunderts. Eingeleitet und herausgegeben von Stanisław Urbańczyk unter Mitwirkung von Reinhold Olesch, *Slavistische Forschungen*, Bd. 37, Böhlau Verlag, Köln–Wien, 1983, XI + 208 S.“, *Wiener Slavistisches Jahrbuch* XXX, 1984, стр. 203–204.

40. „Modyfikacje semantyczne rodzajów akcji czasowników polskich z prefiksem *wy-*“, *Wiener Slavistisches Jahrbuch* XXX, 1985, стр. 79–88.

41. „Словенските извори на балканскиот компаратив“, *Македонски јазик* XXXVI–XXXVII, 1985–1986, стр. 95–109.

42. „Über die Beziehungen zwischen den Wortbildungsderivaten und der semantisch-syntaktischen Satzstruktur im Polnischen“, *Wiener Slavistisches Jahrbuch* XXXII, 1986, стр. 51–63.

43. (Рецензија:) „Władysław Kuraszkiewicz (unter Mitwirkung von Reinhold Olesch), Der polnische Wortbestand in J. Mączyńskis Lexicon Latino-Polonicus aus dem Jahre 1564, *Slavistische Forschungen*, Bd. 44/I Index, Böhlau Verlag, Köln–Wien, 1975, XXVIII + 237 S., Bd. 44/II Index a tergo, Köln–Wien, 1983, XXX + 196 S.“, *Wiener Slavistisches Jahrbuch* XXXII, 1986, стр. 166–168.

44. „За потеклото на балканскиот тип на степенувањето во словенските јазици“, *XIV научна дискусија* (Охрид, 17–20 август 1987), Скопје, 1988, стр. 101–111.

45. (Рецензија:) „Gudrun Kannenberg: Die Vokalwechsel des Polnischen in Abhängigkeit von Flexion und Derivation - Eine generative Beschreibung, *Slavistische Beiträge*, Bd. 221, Verlag Otto Sa, München, 1988, 353 S.“, *Wiener Slavistisches Jahrbuch* XXXV, 1989, стр. 225–228.

46. (Рецензија:) „Edward Stankiewicz: The Slavic Languages. Unity in Diversity, *Mouton de Gruyter*, Berlin, New York, Amsterdam, 1986, XV + 472 S.“, *Wiener Slavistisches Jahrbuch* XXXV, 1989, стр. 254–257.

47. „Семантиката на предикатот и граматичката модалност (полско-македонски паралели)“, *XVI научна дискусија* (Охрид, 14–16 август 1989), Скопје, 1990, стр. 63–78.

48. „Zarys gramatyki języka polskiego – Преглед на граматиката на полскиот јазик", *Słownik macedońsko-polski i polsko-macedoński,* Warszawa–Skopje, 1990, стр. 659–704.

49. „Zwischen Fremdem und Eigenem im Sprachsystem und in der Etymologie", *Wiener Slavistisches Jahrbuch* 37/1991, стр. 175–189.

50. „Nie ma rozpadu języka!", (во зборникот:) *Rozpad mitu i języke?,* Katowice, 1992, стр. 184–193.

51. „Местото на зборообразувањето во семантичката граматика", *XX научна дискусија* (Охрид, 9–10 август 1993), Универзитет „Св. Кирил и Методиј" – Скопје, Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Скопје, 1994, стр. 121–131.

52. „Dystrybucja fonemów we Fragmentach fryzyjskich", *Zbornik Brižinski spomeniki,* SANU, Ljubljana, 1996, стр. 163–176.

53. „Номинация как проблема славянского языкознания", *Языковая номинация. Тезисы докладов международной научной конференции,* МАПРЯЛ, Минск, 1996, стр. 20–21.

54. „Номинация как проблема сопоставительного языкознания", *Wiener slavistisches Jahrbuch* 42/1966, стр. 151–156.

55. „Типологија на словенското лично име на европски фон", *XXII. научна дискусија,* Скопје, 1996, стр. 221–238.

56. „Глаголскиот префикс *на-* во македонскиот и во полскиот јазик", *Зборник во чест на Рада Угринова-Скаловска,* Скопје, 1997, стр. 227–236.

57. „Прашањето на фонетско-фонолошката кодификација на македонскиот јазик, (во зборникот:) *Педесет години на македонската наука за јазикот,* МАНУ, Скопје, 1997, стр. 91–108.

58. „Słowiańskie języki literackie – utopie pozytywne i negatywne w skutkach", (во зборникот:) *Utopie w językach, literaturach i kulturach Słowian,* Tom 1, Katowice, 1997, стр. 79–90.

59. „Związki formalne między fleksyjną a słowotwórczą kategorią liczby w językach słowiańskich", (во зборникот:) *Język wobec przemian kultury,* Katowice, 1997, стр. 26–39.

60. „Typologia participiów słowiańskich", *Wiener slavistisches Jahrbuch* 43/1997, стр. 161–171.

61. „На станицата меѓу *гарата* и *колодворот*", *XXIII. научна дискусија,* Скопје, 1997, стр. 85–93.

62. „Изразувањето на збирноста во рускиот и во македонскиот во споредба со другите словенски јазици", *Прва руско-македонска научна конференција,* август 1995, Скопје, 1997.

ВОИСЛАВ ВУЗЕВСКИ

ВОИСЛАВ ВУЗЕВСКИ е роден во Кладово во 1932 година. Дипломирал на Медицинскиот факултет во Скопје во 1969 година. Специјалистички испит по патологија положил во 1976 година на Институтот за патологија при Медицинскиот факултет во Скопје.

Во текот на 1966 и 1967 година д-р Вузевски користи стипендија на американската влада и престојува во Питсбург, Пенсилванија, каде што ја изучувал примената на електронската микроскопија во клиничката и експерименталната патологија. Во 1976 година ја одбранил докторската дисертација „Ultrastructural Basis of Acute Renal Allograft Rejection" на Еразмус универзитетот во Ротердам, Холандија.

Од 1969 година е вработен на Институтот за клиничка патологија на Еразмус универзитетот во Ротердам, како виш научен соработник. Во 1980 година е унапреден во академското звање Associate professor. На Универзитетот раководи со Одделот за дијагностичка електронска микроскопија. Во 1990 година е избран за професор на повик на Медицинскиот факултет во Белград.

Научната активност на проф. Вузевски го опфаќа полето на примената на електронската микроскопија во клиничката медицина. Потесната област на научноистражувачката активност е сврзана со проучувањето на хистогенетското потекло на туморите, нивното биолошко однесување: диференцијација на туморските клетки, композиција на цитоскелетот и меѓуклеточниот матрикс, адхезионите клеточни молекули и нивната улога по однос на инвазивните метастатски склоности на туморите.

Проф. Вузевски дал целосен опис на ултраструктуралната морфологија на туморите на периферните нерви; преглед на компаративните електромикроскопски одлики на миксоидните тумори на меките ткива; потполна хистолошка слика на промените во крвните садови кај две слични васкуларни заболувања на кожата и сл.

Проф. Вузевски учествувал на бројни научни собири како професор по покана. Своето богато научно искуство проф. Вузевски го има презентирано во повеќе од двесте научни и стручни трудови објавени во странски и домашни списанија. Автор или коавтор е на повеќе монографии, и тоа: „Ultrastructural Basis of Acute Renal Allograft Rejection", „Diagnostic Histopatology Kulit", „Histološki atlas" и др.

БИБЛИОГРАФИЈА
НА ПРОФ. ВОИСЛАВ ВУЗЕВСКИ

Монографии

1. Vuzevski V. D.: *Ultastructural Basis of Acute Renal Allograft Rejection.* – Meinema, Delft, Holandija, 1976, 1–118.
2. Stolz E., Vuzevski V. D., Van der Stek J.: *Macro and Micromorphology of Premalignant and Malignant Skin Conditions.* – Bll GMBH Alkmar, Holandija, 1982, 1–28.
3. Vuzevski V. D.: *Diagnostic Histopatology Kulit.* – Fakultas Kedokteran, Jakarta, Indonesia 1988, 1–72.
4. Stolz E., Van der Stek J., Vuzevski V. D.: *Tatoeage.* – Glaxo B. V., Holandija, 1988 i 1993, 1–96.
5. Vuzevski V. D.: *Osnovi eksperimentalne i kliničke transplantacije.* – Naučna knjiga, Belgrad, Yugoslavija, 1989, 1–179.
6. Vuzevski V. D., Stolz E.: *Diagnostic Histopathology of the Skin.* – EUR Rotterdam, Holandija, 1991, 1–140.
7. Lašković V., Bumbaširević V., Vuzevski V. D.: *Histološki atlas.* – Vladimir, Belgrad, Yugoslavia, 1995, 1–325.

Поглавја во монографии и трудови во списанија и зборници

1. Sadikario A., Vuzevski V., Doneva V.: *Periarteritis Nodosa.* – Makedonski medicinski pregled, 5: 8–12, 1963.
2. Delidjakova M., Grozdev L., Vuzevski V.: *Generalizirana glikogenoza so kardiomegalija.* – Makedonski medicinski pregled, 6: 6–10, 1964.
3. Davčev P., Vuzevski V., Hristov N.: *Redok slučaj na bolesta luigi conncato.* – Makedonski medicinski pregled, 7: 21–24, 1964.
4. Vuzevski V. D.: *Electron Microscopical Observations on Cholesterol Atherosclerosis in Rabbits.* – University of Pittsburgh Publication, 1–38, 1967.
5. Fischer E. R., Sharkey D., Pardo V., Vuzevski V. D.: *Experimental Renal Vein Construction.* – Laboratory Investigation, Vol. 18, No. 6, 689–699, 1968.
6. Vuzevski V. D.: *Elektronska mikroskopija – osnovni principi i primena.* – Makedonski medicinski pregled, 12: 1–4, 1968.
7. Fisher E. R., Vuzevski V. D.: *Cytogenesis of Schwanoma, Neurofibroma, Dermatofibroma and Dermatofibrosarcoma Protuberans as Revealed by Electron Microscopy.* – The American Journal of Clinical Pathology, Vol. 49, No. 2, 141–154, 1968.

8. Popovska-Vuzevska M., Vuzevski V. D.: *Kliničke i histološke odlike tumora nosne šupljine i paranazalnih sinusa.* – Zbornik radova IV Kongresa ORL Jugoslavije, Ohrid, 25–30, 1968.
9. Lekluse F. L., Vuzevski V. D.: *Epistaxis en neuspassage belemering door rhinosporidium seeberi.* – Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde, 116, No. 3, 94–98, 1972.
10. Stolz E., Van Kampen W. J., Vuzevski V. D., Van Ijzelo J. A.: *Een patient met het septic gonococcal dermatitis syndrom.* – Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde 118, No. 17, 618–621, 1974.
11. Stolz E., Van Kampen W. J., Vuzevski V. D: *Sclerosienrende lymphadenitis der penis, der oberlipe und des labium minus.* – DER Hautarts, 25, 231–236, 1974.
12. Vuzevski V. D.: *De pathologie van de bulleuze huidziekten.* – Academisch Ziekenhius Dijkzigt Rotterdam Publicatis, 1–14, 1975.
13. Bloom J. J., Vuzevski V. D., Huffstadt A. J. C.: *Recuuring Digital Fibroma of Infancy.* – The Journal of Bone and Joint Surgery, Vol. 54, No. 4: 746–751, 1974.
14. Notowicz A., Menke H., Stolz E., Vuzevski V. D.: *Solitary Papullar Lesions on the Penis in Insufficiently Treated Early Syphilis.* – Dermatologica, 150: 26–31, 1975.
15. Oranje A. P., Brouwer J., Vuzevski V. D.: *Condyloma – Like Penis Carcinoma.* – Dermatologica, 152: 47–52, 1976.
16. Vuzevski V. D.: *Ultrastructural Basis of Acute Renal Allograft Rejection.* – Academical Thesis, Erasmus University of Rotterdam, 1976, Publisher Meinema, Delft, 1–118, 1976.
17. Vuzevski V. D.: *Patologija bubrežne transpalntacije.* – Prvi naučni sastanak nefrologa Jugoslavije, Struga, 1977, Zbornik radova, Galenika, Beograd, 451–459, 1977.
18. Vuzevski V. D.: *Electron Microscopy of Renal Allograft Rejection.* – VIII Intersekcijski sastanak udruženja patologa Jugoslavije sa megjunarodnim učešćem, Kranjska Gora, 1977, Zbornik radova, Pleško, Ljubljana, 15–17, 1977.
19. Vuzevski V. D., Stolz E.: *Ultrastructural Study of Leprosy.* – Journal of Cutaneous Pathology, Vol. 5, No. 5, 291, 1978.
20. Vuzevski V. D., Stolz E., Van Mourik W.: *Ultrastructural Study of Borderline Leprosy.* – Abstracts of the Vth European Meeting on Electron Microscopy Applied to Cutaneous Pathology, Copenhagen, 41–42, 1978.
21. Menke H., Vuzevski V. D., Stolz E., Niemal P. L. A., Brunings E.: *Ultrastructural and Other Aspects of Donovanosis.* – Abstracts of the Ist Congress of International Society for Tropical Dermatology, New Orleans, 72, 1979.
22. Vuzevsk V. D., Stolz E., Van Mourik: *Ultrastructural Pathology of Leprosy.* – Pathology Research and Practice, Vol. 165, No. 1–2, 178, 1979.
23. Stefanko S. Z., Talerman, Mackay W. M., Vuzevski V. D.: *Infundibular Germinoma.* – Acta Neurochirurgica, 50: 71–79, 1979.
24. Vuzevski V. D., Stolz E.: *Calcifying Epithelioma-Malherbe: An Electron Microscopic Study.* – Abstracts of the 6th Annual Meeting of the Society for Cutaneous Ultrastructure Research, Barcelona, 27, 1979.
25. Vuzevski V. D., Oranje A. P., Blog F. G.: *Dermatofibrosarcoma protuberans: ultrastructure.* – 217 Algemene vergadering van de NVD en V. Rotterdam, 1979, Abstractboek Academish Ziekenhuis Pers, 14–15, 1979.
26. Vuzevski V. D., Stolz E., Menke H.: *Ultrastructurele Aspecten van lepra* a. *Lepromateuze lepra*, b. *Tuberculoide lepra.* – 217 Algemene vergadering van de NVD en V. Rotterdam, 1979, Abstractboek Academish Ziekenhuis Pers, 16–17, 1979.

27. Ten Kate F. J., Vuzevski V. D., Stolz E., Bartelz D.: *Primaire en secundaire syphilis: Morphologishe, immunofluorescentie en ultrastructurele studies.* – 217 Algemene vergadering van de NVD en V. Rotterdam, Abstractboek Academisch Ziekenhuis Pers, 28–30, 1979.

28. Oranje A. P., Smith A. F. D., Vuzevski V. D., Stolz E.: *Een patient met acanthosis nigricans maligna: een paraneoplastisch syndroom.* – Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde, Vol. 123, No. 19: 789–791, 1979.

29. Vuzevski V. D., Vermeiden I., Stolz E.: *Lymphangioma Like Kaposi's Sarcoma.* – 217 Algemene vergadering van de NVD en V. Rotterdam, 1979, Abstractboek Academish Ziekenhuis Pers, 42–43, 1979.

30. Vuzevski V. D.: *Application of Electron Microscopy in Diagnosis of Tumors in Children.* – Zbornik del III Kongresa patologa Jugoslavije z medjunarodno udelezbo, Bled, 215, 1979.

31. Vermijden I., Oranje A. P., Vuzevski V. D., Stolz E.: *Mercury Exanthem as an Occupational Dermatosis.* – Contact Dermatitis, 6: 88–91, 1980.

32. De Koning G. A. J., Vuzevski V. D., Menke H., Stolz E.: *Een patient met cekompliceerde secundaire syphilis.* – Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde, 124, No. 12: 428–432, 1980.

33. Vuzevski V. D., Bakri I., Stolz E.: *Ultrastructural Pathology of Leprosy.* – Proceedings of the Indonesian Society for Dermatology and Venerology, Medan, Indonesia, 62–63, 1980.

34. Jongedijk H., Stolz E., Vuzevski V. D.: *Urticaria als eerste symptoom van hepatitis B virus infectie.* – Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde, 124, No. 24: 971–973, 1980.

35. Verminjden I., Vuzevski V. D.: *Kaposi's Sarcoma.* – The British Journal of Dermatology, 103, 748–749, 1980.

36. Vuzevski V. D., Vermijden I., Bakri I.: *Ultrastructure of Kaposi's Sarcoma.* – International Academy of Pathology, Post Congress Meeting, Budapest, 1980, Summaries 91.

37. Michiels J. J., Lindemans J., Van Vliet H., Vuzevski V. D., Steketee J., Abels J.: *Epythromelalgia and Peripheral Gangrene in Thrombocytaemia.* – The British Journal of Dermatology, 102: 705, 1980.

38. Ten Kate J. F., Vuzevski V. D., Menke H. E., Stolz E.: *Detection and Localization of Treponema Pallidum in Skin and Liver Tissue.* – Abstracts of the 3rd European Meeting on Sexually Transmitted Diseases, Antwerpen, Belgium, 19, 1980.

39. Chang A. F. I., Oranje A. P., Vuzevski V. D., Stolz E.: *Successful Treatment of Keratoderma Hereditaria Mutilans with Aromatic Retinoid.* – Archives of Dermatology, 117: 225–228, 1981.

40. Vuzevski V. D., Stolz E., Menke H.: *Granuloma Inguinale – Clinical, Morphological and Electron Microscopical Studies.* – Ist Congress of the International Society for STD Research, Abstracts, Heidelberg, 24, 1981.

41. Vuzevski V. D., Van der Neul O. R.: *Primary Osteosarcoma of the Heart – Electron Microscopic Studies.* – Proceedings of the VIIIth Congress of Pathology, Helsinki, 71, 1981.

42. Ten Kate F. J., Vuzevski V. D., Stolz E., Menke H.: *Detection of Treponema Pallidum in Tissues of Patients with Syphilis I and Syphilis II.* – Proceedings of the Ist Congress of Sexually Transmitted Diseases, San Juan, Puerto Rico, 30, 1981.

43. Vuzevski V. D., Van der Neul R. O.: *Cardiac Osteosarcoma.* – Pathology Research and Practice, 176: 1, 70, 1982.

44. Stolz E., Vuzevski V. D., Van der Stek J.: *Macro and Micrromorphology of Premalignant and Malignant Skin Conditions.* – Dermatology IV–1, Boehringer Ingelheim International GMBH, Alkmaar, Holland, 1–4, 1982.

45. Sluis J. J., Onvlee V. C., Vuzevski V. D.: *Transfusion Syphilis.* – The British Journal of Dermatology, Vol. 107, No. 5: 611, 1982.

46. Vuzevski V. D., Stolz E., Piethaan S.: *Ultrastructural Features of Syringoma.* – Proceedings 9th Annual Meeting Society for Cutaneous Ultrastructural Research (SCUR), Leiden, 61, 1982.

47. Michiels J. J., Ten Kate F. J., Vuzevski V. D.: *Typical Vascular Changes in Thrombocytaemic Arythromelalgia.* – Hemostasis, Vol. 12, No. 1–2: 163, 1982.

48. J. J. van der Sluis, P. C. Onvlee, Vuzevski V. D.: *Transfusiesyfilis: overlevingsduur van treponema pallidum in donorbloed.* – 224 Algemene Vergadering van der Ned. Ver. vood Dermatologie, 100, 1982.

49. Vuzevski V. D., Van der Heul R. O.: *Electron Microscopy in the Diagnosis of Small Round Cell Tumors.* – IV Jugoslovenski simpozium o elektronskoj mikroskopiji (YUSEM), Kranjska Gora, 1983, Zbornik radova, 131–132.

50. Oranje A. O., Vuzevski V. D.: *Segmental Neurofibromatosis.* – Proceedings of the III International Congress on Pediatric Dermatology, Monte Carlo, 20, 1983.

51. Vuzevski V. D., Ten Kate F. J.: *Ultrastruktura na belodrobnite tumori.* – Zbornik na trudovi IV Kongres na patolozite na Jugoslavija, Kruševo, 48–49, 1983.

52. Vuzevski V. D., Van der Heul R. O., Ten Kate F. J.: *Anaplastisch reus cell carcinoma van de schieldklier.* – Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde, 128, No. 41: 1975, 1983.

53. Vuzevski V. D.: *Pigmented Non-melanocytic Tumors of the Skin.* – Proceedings of the International Conference on Cutaneous Oncology, The Hage, 23–31, 1983.

54. Blog F., Van Joost Th., Stolz E., Vuzevski V. D.: *Disseminated Malignant B Cell Lymphoma with Sclerodermia Like Localiozation of the Skin.* – Proceedings of the International Conference on Cutaneous Oncology, The Hague, 42, 1983.

55. Blog F., Van Joost Th., Stolz E., Vuzevski V. D.: *Transient Pemphigus Foliaceus Associated with Benign Lymphoma.* – Proceedings of the International Conference on Cutaneous Oncology, The Hague, 43, 1983.

56. Vuzevski V. D., Ten Kate F. J., Splinter T. A. W.: *Ultrastructure of Human Peripheral Tumors.* – Pathology Research and Practice, Vol. 178, No. 2, 172, 1983.

57. Vuzevski V. D., Van Velzen D.: *Ultrastructure of Sclerosing Adenosis of the Breast.* – Summaries of the Annual Meeting of the Pathological Society of Great Britain and Ireland, Edinburgh, 7, 1983.

58. Vuzevski V. D.: *Diagnoze en diferentaialdiagnoze van de granulomateuze huidandoeningen.* – Academisch Ziekenhuis Dijkzigt Rotterdam Publicatie, 1–12, 1983.

59. Blog F., Vuzevski V. D., Van Joost Th., Stolz E.: *Papillary Thyroid Carcinoma in a Patient with Gorliers Syndroma.* – Abstracts International Society of Tropical Dermatology, Amsterdam, 7, 1983.

60. Hendrix C. A. O., Blog F., Van Joost Th., Vuzevski V. D.: *Pseudo Kaposi's Sarcoma and Arterio-venous Malformations.* – Abstracts International Society of Tropical Dermatology, Amsterdam, 12, 1983.

61. Loonen C. B. M., Jongedijk H., Vuzevski V. D.: *Linear nevus sebaceus syndroom – LNSS.* – Neuropediatrics, Vol. 14, 122, 1983.

62. Blog F., Van Joost Th., Stolz E., Vuzevski V. D.: *Multiple Benign and Malignant Tumors in a Patient with Kidney Transplantation and Immunosuppression.* – Proceedings of the International Conference on Cutaneous Oncology, The Hague, 45, 1983.

63. Tange R. A., Vuzevski V. D.: *Changes in the Stria Vascularis of the Guinea Pig Due to Cis Platinium.* – 3rd Chapter of the Academical Thesis: *Degenerative Ototoxic Changes in the Cochlea,* Amsterdam, 45–51, 1983.

64. Splinter T. A., Romijn J. C., Ten Kate F. J., Vuzevski V. D.: *Relation between Tussue Levels of Methyl-gas and Organ Specific Toxicity in Men.* – Summaries of the 2nd Conference on Clinical Oncology, Amsterdam, 47, 1983.

65. Loonen M. S., Jongedijk H., Vuzevski V. D.: *Nevus Sebaceus.* – Abstracts European Society for Dermatological Research, Amsterdam, 38–39, 1983.

66. Michils J., Ten Kate F. J., Vuzevski V. D.: *Histopatology of Erythromelalgia in Thrombocytopenia.* – Histopatology, Vol. 8. No. 4: 669–678, 1984.

67. De Groot R., Oranje A. P., Vuzevski V. D.: *Staphylococcal Scalded Skin Syndroom.* – Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde, 128, No. 31: 1459–1463, 1984.

68. De Groot R., Oranje A. P., Vuzevski V. D., Mettau J. W.: *Toxic Epidermal Necrolysis Probably Due to Klevsiela Pneumoniae Sepsis.* – Dermatologica, 169: 88–90, 1984.

69. Drop S. L., Molenaar J. C., Scholtmeyer R. J., Vuzevski V. D., Pereira R. R.: *A Practical Approach to the Clinical Evaluation and Management of Children with Ambigous Genitalia.* – Surgery in Infancy and Childhood, 39: 171–177, 1984.

70. Oranje A. P., Blog F. M., Vuzevski V. D., Loonen M. C., Van Joost T.: *Incontinentia Pigment I (Bloch-Sulzberger Syndroom).* – Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde, 128, No. 17: 800–804, 1984.

71. Van der Sluis J. J., Onvlee P. C., Kothe F. C., Vuzevski V. D., Menke H.: *Transfusion Syphilis: Survival of Treponema Pallidum in Donor Blood.* – Vox Sanguinis, 47: 197–204, 1984.

72. Vuzevski V. D., Oranje A. P., Van der Heul R. O.: *Ultrastructure of Segmental Neurofibromatosis.* – Journal of Cutaneous Pathology, Vol. 11 (3) 221, 1984.

73. Van Joost Th., Blog F. B., Stolz E., Vuzevski V. D.: *Een intrathoracale tumor en huidafwijkingen.* – Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde, 128, No. 23: 1095–1097, 1984.

74. Kneght P., Van Joost Th., Wijngard R., Ten Kate F. J., Vuzevski V. D.: *Parapemphigus cicatriale van de larynx en hipopharynx.* – Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde, 128, No. 35: 1659–1662, 1984.

75. Vuzevski V. D., Van der Heul R. O., Ten Kate F. J.: *Pulmonary Blastoma – Elektron Microscopic Study.* – Abstracts International Academy of Pathology, Electron Microscopy Symposium, Bruxeles, 2, 1984.

76. Vuzevski V. D., Ten Kate F. J., Van der Heul O. R.: *Nephrogenic Adenoma of the Urinary Bladder – Ultrastructure.* – Abstracts International Academy of Pathology, Electron Microscopy Symposium, Bruxeles, 12, 1984.

77. Vuzevski V. D., Van der Heul, Ten Kate F. J.: *Myxoid Variant of Malignant Fibrous Histiocytoma.* – Abstracts International Academy of Pathology, Electron Microscopy Symposium, Bruxeles, 14, 1984.

78. Tange R. A., Vuzevski V. D.: *Changes in Stria Vascularis Due to Cis-platinium.* – Archives Othorynolaringology, 236: 41–47, 1984.

79. Van Joost Th., Stolz E., Blog F. B., Vuzevski V. D., Ten Kate F. J.: *Pemphigus Erythemathosus: Clinical and Histoimmunological Studies.* – Acta Dermatovenerologica Scandinavica, 64: 257–260, 1984.

80. Stefanko S. Z., Vuzevski V. D.: *Oncocytis Variant of Choroid Plexus Papilloma.* – Abstracts Second European Conference for Neuropathology, Warsawa, 7, 1984.

81. Vuzevski V. D.: *Histopathology and Ultrastructure of Scars.* – Publicatie van ESSEX – Nederland, 1984, Befandeling van Littekens in de Dermatologie, 21–25.

82. Vuzevski V. D.: *Histologie van de huid lesies bij herpes virus infecties.* – Symposium Herpes Simplex Infecties, Rotterdam, 1984, EUR Pers publicatie, 7, 1984.

83. Van Joost Th., Stolz E., Van de Kwast T., Vuzevski V. D., Van Dongen J. J.: *B-Cell Markers in B-Cell Lymphoma with Sclerodermia Like Manifestations.* – Journal of Cutaneous Pathology, 11: 495–500, 1984.

84. Vuzevski V. D.: *Bulleuze huid aanduningen.* – EUR Pers publicatie, 1–12, 1984.

85. Stolz E., Menke H., Vuzevski V. D.: *Non-venereal Dermatoses.* – Chapter 62, 714– 736, in the book *Sexually Transmitted Diseases,* Editor K. K. Holms, Chicago, U.S.A., 1984.

86. Oranje A. P., Vuzevski V. D., Kalis T., Arts W. F. M.: *Segmental Neurofibromatosis.* – British Journal of Dermatology, 112: 107– 112, 1985.

87. Vuzevski V. D.: *Elektronskata mikroskopija kako dijagnostičen metod vo kliničkata medicina.* – Makedonski medicinski pregled, Vol. XXXIX, No. 3–4: 97–100, 1985.

88. Van Joost Th., Knegt P. P., Stolz E., Vuzevski V. D.: *Oral Lupus Erythematosus with Lichen – Like Manifestations,* Journal of Head and Neck Pathology, 4: 107–112, 1985.

89. Stefanko S. Z., Vuzevski V. D.: *Oncocytic Chordoid Papilloma, Ultrastructure.* – Acta Neuropathologica, 66: 160–162, 1985.

90. Chadha S., Vuzevski V. D., Ten Kate F. J.: *Malakoplakia of the Endometrium: A Rare Cause of Postmenopausal Bleeding.* – European Journal of Obstetrics, Gynecology and Reproductive Biology, 20: 181–189, 1985.

91. Raeumaecker D. J., Van Leewen P., Oranje A. P., Peereboom J. D. R., Vuzevski V. D.: *Trichotillomanie op de kinderleeftijd, een miltidisciplinaire diagnose.* – Journal of Drug Therapy and Research, 10, No. 2: 263–269, 1985.

92. De Groot R., Oranje A. P., Van der Heyden R., Vuzevski V. D., Schaap G. J., Van Joost Th.: *Rickettsia Conorii Infection Complicated by Supraventiculer Tachycardia in a Ten year-old Boy.* – Acta Leidensia, 52: 45–52, 1985.

93. Oranje A. P., Vuzevski V. D., Bouquet J., Cinaasappel M., Van Joost T.: *Linear Iga Disease and Chronic Active Hepatitis – A Coincidence or Not?* – Acta Dermato Venerologica (Stocholm), 65: 440–442, 1985.

94. Van Joost Th., Stolz E., Vuzevski V. D., Van der Kwast T.: *Oral Lupus Erythematosus – Markers of Immunological Injury.* – Journal of Cutaneous Pathology, 12: 500–505, 1895.

95. Michils J. J., Abels J., Stekeete J., Van Vliet H., Vuzevski V. D.: *Erythromelalgia Caused by Platelet-mediated Inflammation and Thrombosis in Trombocythemia.* – Annals of Internal Medicine, Vol. 102, No. 4: 466–471, 1985.

96. Vuzevski V. D.: *Elektron microscopy in the Diagnosis and Histogenesis of Myxoid Tumors of Soft Tissues.* – Addendum Abstracts Xth European Congress of Pathology Athens, 44, 1985.

97. Michils J. J., Wagenvoort L. T., Vuzevski V. D.: *Diffuse Intravasale Stolling en Toxisch Shock Syndroom.* – In the book *Thrombose, Diagnostiek, Preventie en Behandeling,* Stichting Amstol, 49–52, 1985.

98. Michils J. J., Van de Berg B., Stolz E., Vuzevski V. D.: *Purpura fulminans, diffuse intravasculaire stolling en perifeer gangreen by meningococcen Sepsis.* – In the book *Thrombose, Diagnostiek, Preventie en Behandeling,* Stichting Amstol, 121–124, 1985.

99. Michiels J. J., Vuzevski V. D.: *Uniform Vascular Response to Different Etiological Factors.* – Histopathology, Vol. 9, No. 6: 672–673, 1985.

100. Van der Sluis J., Ten Kate F. J., Vuzevski V. D., Kothe F. C., Alberst G. M., Van Eijk R. V. W.: *Transfusion Syphilis: Dose Dependence of Experimentally Determined Survival Times.* – Vox Sanguinis, 49: 390–399, 1985.

101. Swaan De B., Tjam K. H., Stolz E., Vuzevski V. D.: *Solitary Occurring Syphilitic Warts – Mucous Patches in the Oral Cavity in a Patient with Syphilis.* – Sexually Transmitted Diseases (USA), 12: 238–240, 1985.

102. Oranje A. P., Van Joost Th., Van Reede E. C., Vuzevski V. D., Dzoljic G., Ten Kate F. J., Stolz E.: *Infantile Seborrheic Dermatitis Morphological and Immunopathological Study.* – Dermatologica, 172: 191–195, 1986.

103. Van Joost Th., Muntendam J., Heule F., Vuzevski V. D., Stolz E., Ten Kate F. J.: *Subepidermal Bullous Autoimmune Disease Associated with Immune Nephritis.* – Journal of the American Academy of Dermatology, Vol. 14, No. 2, Part 1: 214–220, 1986.

104. Stefanko S. Z., Vuzevski V. D., Maas A. I. R., Van Vroonhoven C. C.: *Intracerebral Malignant Schwannoma.* – Acta Neuropathologica, 71: 321–325, 1986.

105. Prens E. P., Stolx E., Tank B., Vuzevski V. D., Van Joost Th.: *A Rare Clinical Manifestation of Localized Cutaneous Mastocytosis.* – Journal of the American Academy of Dermatology, Vol. 15, No. 2, Part 1: 291–293, 1986.

106. Michiels J. J., Vuzevski V. D.: *Platelet Mediated Arteriolar Smooth Muscle Cell Proliferation and Migration in Erythromelalgic, Thrombotic Thrombocythemia Vera: Ultrastructurale Evidence.* – Abstracts Joint Meeting of the International Committee on Thrombosis and Haemostasis, Jerusalem, Israel, 1986.

107. Tank B., Habets J. M., Vuzevski V. D., Stolz E., Van Joost Th.: *The Detection of Basal Cell Determinants in Human Basal Cell Carcinomas Using Two Different Monoclonal Antibodies.* – Abstracts of the 17th Meeting of the Society for Dermatological Research, Amsterdam, 1986.

108. Oranje A. P., Vuzevski V. D.: *Congenitale reticulohistiocytosis.* – Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde, 130, No. 17: 805, 1986.

109. Muntendam J., Vuzevski V. D., Ten Kate F. J., Stolz E., Van Joost Th.: *Immunologische aspecten bij bulleuze immunodermatozen en nefropathie.* – Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde, 130, No. 17, 807, 1986.

110. Vuzevski V. D., Van der Heul R. O.: *The Ultrastructure of Vascular Tumors.* – Zbornik radova 5. Jugoslovenski simpozij iz elektronske mikroskopije, Plitvička jezera, 251–252, 1986.

111. Vuzevski V. D., Van der Heul R. O.: *Kaposi's Sarcoma: Electron Microscopical Observations.* – Zbornik radova 5. Jugoslovenski simpozij iz elektronske mikroskopije, Plitvička jezera, 253–254, 1986.

112. Vuzevski V. D.: *Elektronska mikroskopija u dijagnozi i histogenozi mezenhimalnih tumora.* – Zbornik radova 5. Jugoslovenski simpozij iz elektronske mikroskopije, Plitvička jezera, 219–224, 1986.

113. Van Joost Th., Haggenbeek A., Stolz E., Vuzevski V. D., Ten Kate F. J.: *Cutane bijwerkongen van therapie via allogeen beenmergtransplantaat* (*Graft-Versus host disease*), Journal for Drugtherapy and Research 11, 7: 287–290, 1986.

114. Vuzevski V. D.: *Histogeneza miksoidnih tumora mekih tkiva kako je otkriva elektronska mikroskopija.* – Zbornik radova Naučni skup „30 godina elektronske mikroskopije u Srbiji", Beograd, 65–70, 1986.

115. Vuzevski V. D., Stolz E., Van Joost Th.: *The Electron Microscopic Basis of the Pathology of Leprosy.* – Zbornik radova Naučni skup „30 godina elektronske mikroskopije u Srbiji", Beograd, 123–124, 1986.

116. Ten Kate F. J., Van der Sluis J. J., Vuzevski V. D.: *Light and Electron Microscopic Studies of Treponema Pallidum Infection with Special Reference to the Nature of the Deposited Extracellular Material.* – Abstracts of the 2nd International Meeting International Society for STD Research, Paris, 78, 1986.
117. Huisman A. M., Swart G. R., Van Blankestein M., Kramer N. M., Vuzevski V. D.: *A Patient with an Adenocarcinoma of the Duodenum.* – The Netherlands Journal of Medicine, 29: 272–275, 1986.
118. Van Joost Th., Vuzevski V. D., Hagenbeek A.: *Localized Oral and Perioral Lesions in Chronic Graft Versus Host Disease.* – Journal of the American Academy of Dermatology, Vol. 16, No. 1, Part 1: 138–140, 1987.
119. J. Muntendam, Vuzevski V. D.: *Bulleuze immundermatosen en nefropathie immunologische aspecten.* – 234 Algemene Vergadering van de Ned, Ver. voor Dermatologie, 86, 1985.
120. Boot J. M., Niemal P. L. A., Stolz E., Vuzevski V. D.: *Het voorkomen van het myoblastoma granulocellulare, 1980–1985.* – Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde, 131, nr. 20, 860–863, 1987.
121. Vuzevski V. D.: *Primena elektronske mikroskopije pri studiranju tumora: dijagnoza, diferencijalna dijagnoza, histogeneza.* – Zbornik radova V Kongresa patologa Jugoslavije sa megjunarodnim učešćem, Sombor, 172, 1987.
122. Vuzevski V. D., Van der Kwast Th., Oranje A. P.: *Vaskularni tumori: ultrastrukturalne i imunohistohemijske studije.* – Zbornik radova V Kongresa patologa Jugoslavije sa megjunarodnim učešćem, Sombor, 173, 1987.
123. Oranje A. P., Vuzevski V. D., Muntendam J., Westerlaken C. R.: *Varicella Complicated by Staphylococcal Scalded Skin Syndrome with Unusual Necrosis.* – International Journal of Dermatology, Vol. 27, No. 1, 38–39, 1988.
124. Eggermont A., Vuzevski V. D., Huisman M., De Jong K., Jeekel J.: *Solitary Malignant Schwanoma of the Pancreas: Report of a Case with Ultrastructural Examination.* – Journal of Surgical Oncology, 36: 21–25, 1987.
125. Vuzevski V. D., Oranje A. P., De Groot, Prins H. E.: *Congenital Reticulohistiocytosis (A New Variant?): Immunohistochemistry and Ultrastructure.* – Abstract 14th Annual Meeting Society for Cutaneous Ultrastructure Research, Edinburg, 55, 1987.
126. Van Unnik A. M. J., Vuzevski V. D.: *Ongedifereentierd (Embryonaal) sarcoom van de lever: immunohistochemie en electronenmicroscopie.* – Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde, 131, No. 44: 2000, 1987.
127. De Jong K., Vuzevski V. D., Eggermont A. M., Jekel J.: *Het solitaire maligne schwanoom: klinische, histologische en ultrastructurele aspecten.* – Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde, 132, No. 5: 238, 1988.
128. Vuzevski V. D., Van der Heul: *Comparative Ultrastructure of Soft-tissue Myxoid Tumors.* – Ultrastuctural Pathology, 12: 87–105, 1988.
129. Michiels J. J., Abels J., Steketee J., Vliet van H., Vuzevski V. D.: *Erythromelalgia Caused by Platelet-mediated Arteriolar Inflammation in Thrombocythemia.* – Year Book of Medicine 1968, Chapter 64: 725–727.
130. Habets W., Tank B., Vuzevski V. D., Van Reede E., Stolz E., Van Joost Th.: *The Characterization of the Mononuclear Infiltrate in Basel Cell Carcinoma: A Predomoinantly T-cell Mediated Immune Responce with Minor Participation of Leu-7 (Natural Killer) Cells and Leu-14 (B) Cells.* – Journal of Investigative Deramtology, 90: 289, 292, 1988.
131. Van der Sluis, Ten Kate F. J., Vuzevski V. D., Stolz E.: *Light and Electron Microscopy of Rabbit Testes Infected with Treponema Pallidum (Nichol Strain): Nature of Deposited Mu-*

copolysaccharides and Localization of Treponemas. – Genitourinary Medicine, 63: 297–304, 1987.

132. Habets W., Tank B., Vuzevski V. D., Stolz E., Van Joost Th.: *The Detection of Basel Cell Determinants in Human Basel Cell Carcinomas Ussing 2 Different Monoclonal Antibodies.* – Acta Dermatologica (Stocholm), 67: 391–398, 1987.

133. Van der Kwast Th., Vuzevski V. D., Ramaekers F., Bousema M. T., Van Joost Th.: *Primary Cutaneous Adenoid Cystic Carcinoma: Case Report, Immunochistochemistry and Review of the Literature.* – British Journal of Dermatology, 118: 567–578, 1988.

134. Oranje A. P., Vuzevski V. D., De Groote R., Prins M. F. E.: *Congenital Self-healing Non-langerhans Cell Histiocytosis.* – European Journal of Pediatrics, 148: 29–31, 1988.

135. Habets J. M. W., Tank B., Vuzevski V. D., Van Rede E., Stolz E., Van Joost Th.: *Characterisation of Mononuclear Infiltrate in Basalcell Carcinoma: A Predominately T Cell Mediated Immune Responce with Minor Participation of Leu 7 (Killer) Cells.* – Journal of Investigative Dermatology, 90: 289, 1988.

136. Van Joost Th., Vuzevski V. D., Ten Kate F. J., Stolz E., Heule F.: *Elastosis Performans Serpenginosa: Clinical, Histomorphological and Immunological Studies.* – Journal of Cutaneous Pathology, 15: 92–97, 1988.

137. Habets J. M. W., Tank B., Vuzevski V. D., Breve H., Stolz E.: *Absance of Cytokeratin 8 and Inconsistent Expression of Cytokeratin 7 and 19 in Human Basel Cell Carcinoma.* – Anticancer Research, 8: 611–616, 1988.

138. Vuzevski V. D.: *Kaposi Sarcoma Manifestation in Aids-patients.* – Macedonian medical Journal (Yugoslavia), No. 5–6: 94–97, 1988.

139. Van der Kwast Th., Vuzevski V. D., Versnel M. A., Delahaye M., De Jong A., Hoogsteden H. G.: *Ultrastructural Localization of Epithelial Membrane Antigen and Carcinoembryonic Antigen in Malignant Mesothelioma and Epithelial Cells.* – In the book *New Frontiers in Cytology, Modern Aspects of Research and Practice*, Springer-Verlag, Berlin, 265–273, 1988.

140. Stolz E., Van der Stek J., Vuzevski V. D.: *Tatoeage.* – Book edited by Glaxo B. V., Nederland, 1–96, 1988.

141. Stolz E., Van der Stek J., Vuzevski V. D.: *Tatoeage.* – Nederalds Tijdschift voor Geneeskunde, 132, No. 52: 2380–2384, 1988.

142. Stolz E., Van der Stek J., Vuzevski V. D: *Tatouages.* – De Schoonheidsspecialist, 11: 25–26, 1988.

143. Golouh R., Bračko M., Van der Heul R. O., Vuzevski V. D., Cervek L.: *Synovial Sarcoma – A Clinicopathological Study of 37 Cases.* – Abstracts of XVII Congress of the International Academy of Pathology and the XVIIIth Congress of Academic and Enviromental Pathology, Dublin, Ireland, 127, 1988.

144. Tank B., Habets W., Vuzevski V. D., Van Joost Th.: *An Absance of Cytokeratin 8 and Inconsistent Expression of Cytokeratins 7 and 19 in Huma Basal Cell Carcinomas.* – Abstracts 18th Annual Meeting European Society for Dermatological Research, Munchen, 73, 1988.

145. De Jong K. P., Vuzevski V. D., Eggermont A., Jeekel H.: *Het solitaire maligne schwannoom: histologie en ultrastructurele aspekten.* – Nederalnds Tijdschrift voor Geneeskunde, 132, No. 5: 238, 1988.

146. Vuzevski V. D.: *Diagnostik histopatologi kulit.* – Textbook edited by Fakultas Kedokteran, Universitas Indonesia, Jakarta, 1–70, 1988.

147. Bousema M. T., Vuzevski V. D., Oranje A. P., Heule F., Stolz E.: *Non-von Recklinghausen's Neurofibromatosis Resembling a Giant Pigmented Naevus.* – Journal of the American Academy of Dermatology, Vol. 20, No. 2: 358–362, 1989.

148. Vuzevski V. D., Van Joost Th., Wagenvoort J. H., Michels J. J.: *Cutaneous Pathology in Toxic Shock Syndrome.* – International Journal of Dermatology, Vol. 28, No. 2: 94–97, 1989.

149. Habets W. J., Tank B., Vuzevski V. D., Stolz E., Van Joost Th.: *An Absance of Human Leucocyte Antigen-dr and a Decreased Expression of B_2-microglobulin on Tumor Cells of Basel Cell Carcinoma: No Influence of Immune Infiltrate.* – Journal of the American Academy of Dermatology, Vol. 20, No. 1: 47–52, 1989.

150. Goeteyen M., Oranje A. P., Vuzevski V. D., Smit L. A., Meradji M.: *Sheachman Syndrome (Ichthiosis, Exocrine Pancreasisufficiency, Growth Retardation and Dysplasia of Metaphyses): Clinical, Histologic and Ultrastructural Study.* – Abstracts 5th International Congress of Pediatric Dermatology, Milan (Italy), 28, 1989.

151. Van Joost Th., Vuzevski V. D., Ten Kate F. J., Tank B.: *Localized Bullous Pemphigoid: A T Cell-mediated Disease? Electron Microscopis and Immunologic Studies.* – Acta Dermatologica Venerologica (Stocholm), 69: 341–344, 1989.

152. Habets W., Tank B., Vuzevski V. D., Breve J. C. A., Van der Kwast Th., Van Joost Th.: *Immunoelectron Microscopic Studies on Cytokeratins in Basel Cell Carcinoma.* – Anticancer Research, 9: 65–70, 1989.

153. Vuzevski V. D.: *Electron Microscopy in the Diagnosis and Histogenesis of Lung Tumors.* – Abstracts 6th Yugoslavian Symposium for Electron Microscopy, Sarajevo, 98–99, 1989.

154. Vuzevski V. D.: *Tumorous Invasion of Lung Parenchuma as Revealed by Electron Microscopy.* – Abstracts 6th Yugoslavian Symposium for Electron Microscopy, Sarajevo, 96–97, 1989.

155. Vuzevski V. D.: *Kaposi Sarcoma in Aids: Morphology, Diferential Diagnosis, Histochemistry, Electronmicroscopy.* – Abstracts XIX Memorial Scientific Meeting Prof. Janez Plečnik Ljubljana (Yugoslavia), 14, 1989, Medicinski Razgledi, 28, supl. 5: 113–118, 1989.

156. Van Joost Th., Vuzevski V. D., Menke H.: *Benign Papular Acantholytic Non-dyskeratotic Eruption: A New Paraneoplastic Syndrome?* – British Journal of Dermatology, Vol. 121, No. 1: 147–148, 1989.

157. Michiels J. J., Van Joost Th., Vuzevski V. D.: *Idiopathic Erythermalgia: A Congenital Disorder.* – Journal of the American Academy of Dermatology, Vol. 21, No. 2: 1128–1130, 1989.

158. Engelkens H. J. H., Vuzevski V. D., Jubianto J., Noordhoek G. T., Van der Stek J., Stolz E.: *Yaws: Morphological and Ultrastructural Aspects.* – Abstracts 1st Congress European Academy of Dermatology and Venerology, Firenze (Italia), 97, 1989.

159. Geerding J. P., Oranje A. P., Vuzevski V. D., Naats B., Stolz E.: *Framboesia Tropica Opnieuw in Nederland.* – Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde, 133, No. 6: 323, 1989.

160. De Waard F. B., Oranje A. P., Vuzevski V. D.: *Condyloma Acuminata in Children.* – Abstracts International Congress of Sexually Transmited Diseases: Viral Infections as Cause of STD, Amsterdam, 41–42, 1989.

161. Vuzevski V. D.: *Osnovi eksperimentalne i kliničke transplantacije.* – Book edited by „Naučna Knjiga" Belgrade, Yugoslavia, 1–179, 1989.

162. Stolz E., Menke H., Vuzevski V. D.: *Other Genital Dermatoses.* – Chapter 60 of the book *Sexually Transmited Diseases.* – Editor Holms K., Mardtdh P. A., Sparling P. F., McGraw-Hill Information Service Company, New York, 717–737, 1989.

163. Bouquet J., Oranje A. P., Vuzevski V. D., Wilson J. H. P.: *Blistering Dermatitis Mimicking Porphyria after Prolonged Phototherapy in Cringler-Majjar Syndrome.* – Abstracts Symposium Metabolic Disorders and Nutrition Related to the Skin (European Society for Dermatological Research), Utrecht (The Netherlands), 11, 1990.

164. Van Joost Th., Van Ulsen J., Vuzevski V. D., Naafs B., Tank B.: *Purpuric Contact Dermatitis to Benzoyl Peroxide.* – Journal American Academy of Dermatology, Vol. 22, No. 2, Part 2: 359–362, 1990.

165. Stewens H., Slingerland W., Van der Meide P. N., Vuzevski V. D., Jonker M.: *Synergistic Immunosuppressive Effects of Monoclonal Antibodies Specific for Interferon Gamma and Tumor Necrosis Factor.* – A Skin Transplantation Study in the Resus Monkey, Annual Report TNO (Division for Health Research), Rijswijk, The Netherlands, 187–189, 1988.

166. Hovius S. E. R., Van Adrichem L. N., Van der Hejden P. A. M., Vuzevski V. D., Van Strik R., Van der Meulen J. C.: *Postoperative Monitoring in Allogeneic Limb Transplantation in Rats.* – Annals of Plastic Surgery, Vol. 21, No. 6: 559–565, 1988.

167. Goeteyen M., Oranje A. P., Vuzevski V. D., De Groot R., Van Suijlekom-Smit L. W. A.: *Syndrom van Shwachman.* – Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde, 134, No. 11: 566, 1990.

168. Meulenberg R., Vuzevski V. D.: *Eruptieve vellushaarcysten.* – Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde, 133, No. 11: 567, 1990.

169. De Jong K. P., Vuzevski V. D., Eggermont A. M. M., Jeekel J.: *Solitary Malignant Schwanoma: Clinical Aspects, Immunohistochemistry and Ultrastructure.* – European Journal of Surgical Oncology, 16: 229–236, 1990.

170. Vuzevski V. D.: *Elektronska mikroskopija u kliničkoj medicini.* – Zbornik Naučni skup Mikroskopija i razvoj biomedicinskih istraživanja, 70 godina Medicinskog fakulteta u Beogradu 1920–1990, Beograd, 12, 1990.

171. Oranje A. P., De Waard F. B., Vuzevski V. D., Bilo R. C.: *Condylomata Acuminata in Children.* – International Journal of STD and AIDS, 1: 250–255, 1990.

172. Lackovic V., Japundzic M., Vuzevski V. D., Bumbaširević V., Stefanović B.: *Use of Methenamine Staining in the Study of the Dark Ccell – Light Ccell Phenomenon.* – Medical Science Research, Vol. 18, No. 15: 615–616, 1990.

173. Engelkens H. J., Vuzevski V. D., Jubianto J., Van der Stek J., Van der Sluis J., Stolz E.: *Early yaws : A Light Microscopic Study.* – Genitourinary Medicine, 66: 264–266, 1990.

174. Golouh R., Vuzevski V. D., Brachko M., Van der Heul, Cervik J.: *Synovial Sarcoma: A Clinicopathological Study of 36 Cases.* – Journal of Surgical Oncology, 45: 20–28, 1990.

175. Stevens H. P. J. D., Hovius S. E. R., Vuzevski V. D., Van Nierop P., Gotte M., Roche N. A., Jonker M.: *Immunological Aspects of Allogeneic Partial Hand Transplantation in the Rhesus Monkey.* – Transplantation Proceedings, Vol. 22, No. 4: 2006–2008, 1990.

176. Engelkens H. H., Jubianto J., Noordhoek G. T., Van Embden J., Van der Sluis J., Vuzevski V. D., Stolz E.: *Yaws in Sumatra, Indonesia,* 1988, British Journal of Dermatology, Vol. 123: 258, 1990.

177. Meulenberg R., Oranje A. P., Vuzevski V. D.: *Cutis Verticis Gyrata.* – British Journal of Dermatology, Vol. 123: 260–261, 1990.

178. Heule F., Vuzevski V. D., Tio T. T.: *Nerheton's Syndrome.* – British Journal of Dermatology, 123: 269, 1990.

179. Bouquet J., Oranje A. P., Vuzevski V. D., Wilson J. H. P.: *Blistering Dermatitis Mimicking Porphyria After Prolonged Phototherapy in Grigler-Najjar Syndrome.* – Third Congress of the European Society for Pediatric Dermatology, Bordeaux, 113, 1990.

180. Stolz E., Vuzevski V. D., Van der Stek J.: *General Perianel Skin Problems.* – Netherlands Journal of Medicine, 37, Suplement 48: 43–46, 1990.

181. Vuzevski V. D., Van Joost Th.: *Cutaneous Pathology in Toxic Shock Syndrome.* – Year Book of Dermatology 1990, Mosby, Chicago, Chapter 2: 23–25, 1990.

182. Stevens H. P. J., Van der Kwast T., Van der Meide P. H., Vuzevski V. D., Buurman W. A., Jonker M.: *Synergistic Immunosuppressive Effects of Monoclonal Antibodies Specific for Interferon-gamma and Tumor Necrosis Factor Alpha.* – Transplantation, Vol. 50, No. 5: 856–861, 1990.

183. Bilo R. A. C., Waard-van der Spek F., Oranje A. P., Vuzevski V. D.: *Condylomata acuminata bij de kinderen: sexueel overgedragen*? – SOA – Bulletin (Sexually Transmited Diseases, Netherlands) 11, nr. 6: 3–6, 1990.

184. Van Joost Th., Vuzevski V. D., Tank B., Menke H. E.: *Benign Persistent Patular Acantholytic and Dyskeratotic Eruption: A Case Report and Review of the Literature.* – British Journal of Dermatology, 124: 92–95, 1991.

185. Engelkens H. J., Jubianto J., Oranje A. P., Vuzevski V. D., Van der Sluis J., Stolz E.: *Endemic Treponematosis: Part I Yaws.* – International Journal of Dermatology, Vol. 30, No. 2: 77–83, 1991.

186. Goeteyn M., Oranje A. P., Vuzevski V. D., De Groot R., Van Suijlekom-Smit L.: *Ichthyosis, Exocrine Pancreas Insufficiency, Growth Retardation and Metaphiseal Dysplasia (Shwachman Syndrome) Clinical, Histological and Ultrastructural Findings.* – Archive of Dermatology, 127: 225–230, 1991.

187. Engelkens H. J. H., Ten Kate F. J., Vuzevski V. D., Van der Sluis J. J., Stolz E.: *Primary and Secondary Syphilis: A Histopathological Study.* – International Journal of STD and AIDS, 2: 280–284, 1991.

188. Oranje A. P., Vuzevski V. D., Van Joost Th., Ten Kate F. J., Naafs B.: *Bullous Pemphigoid in Children: Report of Three Cases with Special Emphasis of Therapy.* – International Journal of Dermatology, Vol. 30, No. 5: 339–342, 1991.

189. Oranje A. P., De Muinick Keizer-Scharama S. M. P. F., Vuzevski V. D., Meradji M.: *Calcinosis Cutis, Poikiloderma and Skeletal Abnormalities (Corps Syndrome) – A New Entity*? – European Journal of Pediatrics, 150: 343–346, 1991.

190. Saryawan I., Chin-A-Lin R. A. M., Vuzevski V. D., Naafs B.: *Granuloma Disciformis Chronica et Progressiva (Miescher) Mimicking Turberculoid Leprosy.* – International Journal of Dermatology, Vol. 30, No. 6: 445–447, 1991.

191. Vuzevski V. D.: *Histopathologie van de huid en slijmvliesinfecties, overige dermatosen, sexueel overdraagbare aandoeningen, en neoplasma bij aids.* – In the book *Dermatovenerologie van hiv infecties*, Autors Hulsebosch H. J., Stolz, Lange J. A. M., Glaxo B. V., 1–120, 1990.

192. Dekker S. K., Noordhoek H., Vuzevski V. D., Menke H., Westerhof W.: *Postinflammatory Hyperpigmentation: A Preliminary Histological Study.* – Abstract.

193. Vuzevski V. D., Stolz E.: *Diagnostic Histopatology of the Skin.* – Sylabus Erasmus University Rotterdam, 1–140, 1991.

194. Oranje A. R., Widowati S., Sukardi A., Vuzevski V. D., Van der Willigen A., Afiani H. M.: *Diffuse Cutaneous Mastocytosis Mimicking Staphylococcal Scalded-skin Syndrome: Report of Three Cases.* – Pediatric Dermatology, Vol. 8, No. 2: 147–151, 1991.

195. Engelkens H. J., Vuzevski V. D., Ten Kate F. J. W., Van der Heul P., Van der Sluies J. J., Stolz E.: *Ultrastructural Aspects of Infection with Treponema Pallidum Subspecies Pertenue* (*Pariaman Strain*). – Genitourinary Medicine, 67: 403–407, 1991.

196. Engelkens H. J., Vuzevski V. D., Judanarso J., Noordhoek G. H., Van der Stek J., Van der Sluis J. J., Stolz E.: *Yaws: Clinical Morphological and Ultrastructural Aspects.* – Dermatology in Europe, 940–941, 1991.

197. Straus B. H., Van Suylen V. A., Umans V. A., Feyter P. J., Robertson G. C., Vuzevski V. D., Bosman F., Serruys P.: *Directional Atherctomy for Treatment of Restenosis within Corronary Strents: Clinical, Angiographic and Histologic Results.* – In the book *Corronary Stenting as an Adjunct to Ballon Angioplasty,* by Bradley H. Strauss, Chapter 9, 123–145, 1991.

198. Nesland J. M., Van Haelst U. G. J., Vuzevski V. D.: *Short Course: Electron Microscopy.* – Pathology Research and Practice, 187: 734, 1991.

199. Starčević-Božović A., Vuzevski V. D., Mićić S., Tulić C., Petronić V.: *Ultrastructural Study of Elastic Fibers in Variococele Orchiopathty.* – Pathology Research and Practice, 187: 768, 1991.

200. Milan J., Djaković-Svajcer K., Vuzevski V. D., Milin R.: *Morphodynamic Responce of the Rat Light Pynealocytes to an Injection Act – Implication of Adrenoreceptors.* – Histology and Histopatology, Vol. 7, No. 1: 29–39, 1992.

201. Wagenvoort C. A., Dingemans K. P., Vuzevski V. D.: *Morphology of Pulmonary Vasoconstriction and Vasodilatation.* – In the Yearbook of Intensive Care and Emergency Medicine, 214–232, 1992, Edited by J. L. Vincent, Springer-Verlag, Berlin, London, New York, 1992.

202. Oranje A. P., Van Suijlekom L., Vuzevski V. D., Robben S., De Laat P. C. J., Huijbers W., Hertzberger R.: *Hutchinson-Gilford Syndrome (Progeria).* – Book of Abstracts 18th Congress of Dermatology, New York City, June, 46, 1992.

203. Oranje A. P. R., Vuzevski V. D.: *Bazex-Dupree-Christol Syndrome.* – Book of Abstracts 18th Congress of Dermatology, New York City, June, 47, 1992.

204. Van den Akker Th. W., Vuzevski V. D., Oranje A. P.: *Pemphigus foliaceus bij een 3 – Jarige Jongen.* – Nederlands Tijdschrift voor Dermatologie en Venerologie, Vol. 2, Nr. 7: 353–354, 1992.

205. Van der Kwast Th., Ten Kate F. J., Vuzevski V. D., Madern G. C.: *Hepatic Rhabdomymatous Tumor: Late Sequel of a Fetal Rhabdomyomatous Nephroblastoma.* – Pediatric Pathology, 12: 449–456, 1992.

206. Schuttelaar M. L. A., Peereboom-Wynia J. D., Vuzevski V. D.: *Loose Angen Hair Syndrome: Report of Two Cases.* – European Hair Research Society (EHRS), III Annual Meeting, Berlin, October, 68, 1992.

207. Plinck E., Peereboom-Wynia J. D., Vuzevski V. D., Stolz E.: *Can Hairs Turn White Overnight.* – European Hair Research Society (EHRS), III Annual Meeting, Berlin, October, 73, 1992.

208. Lačković V., Bumbaširević V., Vuzevski V. D., Stefanović B., Mirčić A.: *Appearance of Melanocytes in the Pineal Gland of the Mutant Gunn Rat.* – Medical Science Research, 20: 477–479, 1992.

209. Drenth J. P. H., Michiels J. J., Van Joost T., Vuzevski V. D.: *Verapamil-induced Secondary Erythermalgia.* – British Journal of Dermatology, 127: 292–294, 1992.

210. Straus B. H., Umans V., Van Suylen R., De Fevter P., Marco J., Robertson G., Renkin J., Heyndrickx G., Vuzevski V. D., Bosman F., Serruys P. W.: *Directional Atherctomy for Treatment of Restenosis within Coronary Stents: Clinical, Angiographic and Histologic Results.* – Journal of American College of Cardiology, Vol. 20, No. 7: 1465–1473, 1992.

211. Todorović V., Koko V., Varagić J., Vuzevski V. D., Milin J.: *Effects of Chronic Ethanol Administration on the Serotonin-producing Cells in Rat Gastric Antral and Duodenal Mucosa.* – Histology and Histopatology, 8: 285–296, 1993.

212. Engelkens H. J. H., Ten Kate F., Jubianto J., Vuzevski V. D., Van Lier J. B., Godschalk J. C., Van der Sluis J., Stolz E.: *The Localization of Treponemes and Characterisation of the Inflammatory Infiltrate in Skin Biopsies from Patients with Primary or Secondary Syphilis, or Early Infectious Yaws.* – Genitourinary Medicine, 69: 102–107, 1993.

213. De Waard-van der Spek F. B., Vuzevski V. D., Oranje A. P.: *Erytropoetische protoporfyrie – Diagnose en therapie.* – Nederlands Tijdschrift voor Dermatologie en Venerologie, 3: 103–105, 1993.

214. De Waard-van der Spek F. B., Van Suijlekom-Smit L. W. A., Vuzevski V. D., Huijberts W. A., De Laat P. S. J., Robben S. G. F., Hertzberger-Ten Kate R., Oranje A. P.: *Progeria.* – Nederalnds Tijdschrift voor Dermatologie en Venerologie, 3: 183–185, 1993.

215. Plinek E. B., Peereboom J. D. R., Vuzevski V. D., Westerhof W., Stolz E.: *Grijs worden in een nacht, kan dat?* – Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde, 137, nr. 24: 1207–1210, 1993.

216. Vuzevski V. D.: *Histiocytic and Other Skin Tumors of Childhood: Morphology, Immunochistochemistry and Electronmicroscopy.* – Abstracts Regional Scientific Meeting on Pediatric Dermatology, South East Asia and Western Pacific Region, Sanur – Bali, Indonesia, 21–24 October, 1993, pl. 23.

217. Van't Veen A. J., Heule F., Vuzevski V. D.: *Epidermolysis bullosa acquisita.* – 266[e] Wetenschapelijke Vergadering Nederlandse Vereniging voor Dermatologie en Venerologie, Rotterdam, 18 September, 6–7, 1993.

218. Kock J. H., Heule F., Vuzevski V. D., Schuller J. L.: *Dermatomyositis and Reticulaire Erythemateuze mucinoze (Rem).* – 266[e] Wetenschapelijke Vergadering Nederlandse Vereniging voor Dermatologie en Venerologie, Rotterdam, 18 September, 8–9, 1993.

219. Osamulia-Soendjojo N., Naafs B., Vuzevski V. D.: *Plantare fibromatosis.* – 266[e] Wetenschapelijke Vergadering Nederlandse Vereniging voor Dermatologie en Venerologie, Rotterdam, 18 September, 16–17, 1993.

220. De Waard-van der Spek F. B., Oranje A. P., Vuzevski V. D., Goeteyn M., Steijlen P. M., Van den Anker J. N.: *Ichthyosis exfoliativa.* – 266[e] Wetenschapelijke Vergadering Nederlandse Vereniging voor Dermatologie en Venerologie, Rotterdam, 18 September, 34–35, 1993.

221. Menke H., Van Praag M. C., Ossekoppele R., Noordhoek-Hegt V., Zaal J., Dekker S., Vuzevski V. D., Westerhof W.: *A New Syndrome of Hypopigmentation of the Trunk.* – III Congress of the European Academy of Dermatology and Venerology, Kopenhagen, 26–30 September, 274, 1993.

222. Engelkens H. J., Jubianto J., Oranje A. P., Vuzevski V. D., Niemel P. L., Van der Sluis J. J., Stolz E.: *Endemic treponematoses, Part I. yaws.* – Chapter 1.4 of the book *Syphilis and the Endemic Treponematoses*, H. J. Engelkens, Rotterdam, 37–45, 1993.

223. Engelkens H. J., Vuzevski V. D., Jubianto J., Van Lier J. B., Van der Stek J. J., Van der Sluis J. J., Stolz E.: *Early Yaws: A Light Microscopic Study.* – Chapter 4.1 of the book *Syphilis and Endemic Treponematoses*, H. J. Engelkens, Rotterdam, 101–105, 1993.

224. Engelkens H. J., Ten Kate F. J., Vuzevski V. D., Van der Sluis J. J., Stolz E.: *Primary and Secondary Syphilis: A Histopatological Study.* – Chapter 4.2 of the book *Syphilis and Endemic Treponematoses*, H. J. Engelkens, Rotterdam, 107–113, 1993.

225. Engelkens H. J., Ten Kate F. J., Jubianto J., Vuzevski V. D., Van Lier J. H., Godschalk J. C., Van der Sluis J. J., Stolz E.: *The Localization of Treponemes and Characterisation of Inflammatory Infiltrate in Skin Biopsies from Patients with Primary or Secondary Syphilis, or Early Yaws.* – Chapter 4.3 of the book *Syphilis and Endemic Treponematoses*, H. J. Engelkens, Rotterdam, 115–130, 1993.

226. Engelkens H. J., Vuzevski V. D., Ten Kate F. J., Van der Heul P., Van der Sluis J. J., Stolz E.: *Ultrastructural Aspects of Infection with Treponema Pallidum Subspecies Pertenue (Pariaman Stain).* – Chapter 5.4 of the book *Syphilis and Endemic Treponematoses*, H. J. Engelkens, Rotterdam, 165–171, 1993.

227. Oranje A. P., Vuzevski V. D., Van Joost T.: *Immunobullous Dermatoses in Childhood.* – Chapter 11 of the book *Pediatric Dermatology: Controversies and Practice*, Editor Dan McGillicuddy, Medical Publishing Company, New York, 1–26, 1993.

228. Drenth J. P., Michiels J. J., Van Joost T., Vuzevski V. D.: *Secondary Erythemalgia in Systemic Lupus Erythematosus.* – The Journal of Rheimathology, 20: 144–146, 1993.

229. Drenth J. P., Michiels J. J., Van Joost T., Vuzevski V. D: *Epythemalgia Secondary to Vasculitis.* – The American Journal of Medicine, Vol. 94, No. 5: 549–550, 1993.

230. Oranje A. P., Vuzevski V. D., Van Joost T.: *Bullous Dermatoses in Childhood.* – In the book *Pediatric Dermatology: Controvesrsies and practice*, Editor Dan McGillicuddy, Medical Publishing Company, New York, 115–140, 1993.

231. Oranje A. P., Vuzevski V. D., Van Joost T.: *Dermatosis immunoampoliares en la nines.* – In the book *Dermatologia pediatrica: debates y conceptos actuel*, C. Gelmetti, DM Medical Publishing Company, New York, 113–138, 1994.

232. Vuzevski V. D., Kanjuh V., Ostojić M.: *Restenosis after Coronary Atnerectomy.* – In the book *Cardiology*, Editor ZID Belgrade, Yugoslavia, 65–74, 1994.

233. Ostojić M., Nedeljković S., Kanjuh V., Vuzevski V. D.: *Intervetional Cardiologic Methods and Ishemic Heart Disease.* – In the book *Cardiology*, Editor ZID Belgrade, Yugoslavia, 538-542, 1994.

234. Vuzevski V. D., Engelkens J. J., Stolz E., Judanarso J.: *Clinical, Morphological and Ultrastructural Aspects of Infection with Treponema Pertenue.* – Abstracts VII International Congress of Dermatology, New Delhi, India, 96, 1994.

235. Kock J. H., Heule F., Vuzevski V. D.: *Dermatomyositis and Reticulaire Erythemateuze Mucinose.* – Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde, 138 (38), 1931, 1994.

236. Van Veen A., Heule F., Vuzevski V. D., Den Hengst C. W.: *Epidermolysis Bullosa Aquiseita.* – British Journal of Dermatology, Vol. 131, 5: 724–725, 1994.

237. DeWaard F. B., Oranje A., Vuzevski V. D., Goeteyn M., Stijlen P. M.: *Ichtyosis Exfoliativa.* – British Journal of Dermatology, Vol. 131, 5: 725–726, 1994.

238. Osamulia-Soendjojo N., Naafs B., Vuzevski V. D.: *Plantaire Fibromatosis.* – Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde, 138 (38), 1932, 1994.

239. Kooy A., Tank B., Vuzevski V. D., Van Joost T.: *Expression of Cytokeratin 8 and Low Molecular Weight Cytokeratins in Human Basel Cell Carcinoma.* – Anticancer Research, 15: 241-248, 1995.

240. Drenth J. P. H., Michiels J. J., Van Joost T., Vuzevski V. D.: *Secondary Erythemalgia Associated with an Autoimmune Disorder of Undeterminate Significance.* – Dermatology, 190: 232–234, 1995.

241. Halfide B., Ginai A., Spoelstra H. A., Dees H., Vuzevski V. D.: *A Hamartoma Presenting as a Giant Oesophagial Polyp.* – The British Journal of Radiology, 68, 85–88, 1995.

242. Lačković V., Bumbaširević V., Vuzevski V. D.: *Histološki atlas.* – Book edited by Vladimir, Belgrade, Yugoslavia, 1–315, 1995.

243. Van de Velden E., Den Dulk E., Leenders H., Dingemens K., Weerman M., Van de Putte S., Vuzevski V. D., Naafs B.: *The Decorated Body of the Man from Hauslabjoch.* – In the book *Der man in eis neue funde und edgevnise*, Konrad Spindier (ed), Springler-Verlag, Wien, New York, 275–278, 1995.

244. Van Gelder T., Vuzevski V. D., Weimar W.: *Epstein-barr Virus in Smooth Muscle Tumors.* – The New England Journal of Medicine, 332, 25: 1719, 1995.

245. Osamulia-Soendjojo N., Vuzevski V. D., Naafs B.: *Should We Consider Fibroepithelioma of Pinkus and Basal Cell Carcinoma as Expression of a Single Pathological Progress?* – Journal of European Academy of Dermatology and Venereology, 5, 75–76, 1995.

246. Van Gelder T., Verhoeven G., De Jong P., Oei H., Krening E., Vuzevski V. D., Van der Meiracker H.: *Dopamine-producing Paraganglioma Not Visualized by Iodine-123-migb Scintigraphy.* – The Journal of Nuclear Medicine, 36, 4: 620–622, 1995.

247. Vuzevski V. D., Oranje A., De Waard F.: *Condylomata Ccuminata in Children.* – Abstracts IUVDT World STD/AIDS Congress, Singapore, 34, 1995.

248. Oranje A., Vuzevski V. D., Kleijer W., Mancini G.: *Hyalinosis.* – Journal of the European Academy of Dermatology and Venerology, 5, supp. 1: 58, 1995.

249. Kooy A., Tank B., Vuzevski V. D., Van Joost T.: *Expression of Cytokeratins in Basal Cell Carcinoma.* – Proceedings 25th Annual Meeting European Society for Dermatological Research, Viena, 75, 1995.

250. Chin-A-Lin R., Okerse A. M., Vuzevski V. D., Heule F.: *Hyperpigmentatie door chemotheratpie bij cutaan T-cell lymphoom.* – Nederlands Tijdschrift voor Dermatologie en Venerologie, 5: 167–169, 1995.

251. Heule F., Van der Meiden W., Engelkens J. J., Vuzevski V. D.: *Recidiverend primair cutaan B-cell lyphoom bij dermatitis herpetiformis an een korte kuur met cyclosporine – A.* – Nederlands Tijdschrift voor Dermatologie en Venerologie, 5: 165–166, 1995.

252. Van der Velde E., Oostrom E., Roddi R., De Jong B., Vuzevski V. D., Buruchin A., Hovius S.: *Dermatography with Penta-monoalloyl-glucose as New Treatment for the Removal of Color Pigments in Eyebrows.* – The American Journal of Cosmetic Surgery, 12, 1: 3–9, 1995.

253. Oranje A. P., Vuzevski V. D.: *Auto-immuun-buleuze dermatosen.* – In the book *Handboek konderdermatologie,* Uitgeverij De Tijdstroom B. V., Utrecht, 294–301, 1995.

254. Goeteyn M., Engler R. M., Hähler K., Vuzevski V. D., Oranje A. P.: *Histiocytosen.* – In the book *Handboek kinderdermatologie,* Uitgeverij De Tijdstroom B. V., Utrecht, 281–293, 1996.

255. Drenth J. P., Vuzevski V. D., Van Joost T., Casteels M., Vermylen J., Michiels J. J.: *Cutaneous Pathology in Primary Erythermalgia.* – The American Journal of Dermatopathology, 18 (1): 30–34, 1996.

256. Kooy A., Tank B., De Jong T., Vuzevski V. D., Bosman F., Van Joost T.: *Expression of Cytokeratin 8 in Basal Cell Carcinoma: Comparative Immunohistochemical and Immunoelectron Microscopic Study.* – Anticancer Research, 16: 277–282, 1996.

257. Varagić J., Koko V., Todorović V., Božović Z., Lačković V., Vuzevski V. D.: *The Effect of Long-term Low Protein Intake on Gastrin Cells of the Rat Antral Mucosa During Adulthood.* – Histology and Histopatology, 11: 837–843, 1996.

258. Vuzevski V. D., Van de Bent L., Van Der Meijden W.: *Idiopathic Scrotal Calcinosis.* – Journal of European Academy of Dermatology and Venerology, Vol. 7, Suppl. 2S 150, 1996.

259. Heule F., Vuzevski V. D., Van Joost T.: *Blistering Systemic Amyloidosis Associated with Plasmocytoma.* – Journal of European Academy of Dermatology and Venerology, Vol. 7, Suppl. 2S 121, 1996.

260. Van Gelder T., Jonkman A. M., Niestres H. G., Vuzevski V. D., Splinar E. J., Weimar W.: *Absence of Epstein-barr Virus Involvement in an Adult Heart Transplant Recipient with an*

Epitheloid Leiomyosarcoma. – The Journal of Heart and Lung Transplantation, Vol. 15, No. 6: 650–651, 1996.

261. Van Genderen P. J., Lucas I. S., Van Strik R., Vuzevski V. D., Prins F. J., Van Vliet J., Michiels J. J.: *Erythromelalgia in Essential Thrombocythemia is Characterized by Platelet Activation and Endothelial Cell Damage but Not by Thrombine Generation.* – Thrombosis and Hemostasis, 76 (3): 333–338, 1996.

262. Van Adrichem L., Hoegen R., Hovius S., Kort W., Vuzevski V. D., Van Der Meulen C.: *The Effect of Cigarette Smoking on the Survival of Free Vascularized and Pediculated Epigastric Flaps in the Rat.* – Plastic and Reconstructive Surgery, 97: 86–96, 1996.

263. Schuttelaar M. L., Hamstra J. J., Olink E. B., Vuzevski V. D., Mulder P. G., Oranje A. P.: *Alopecia Areata in Children: Treatment with Dyphecyprone.* – British Journal of Dermatology, 135: 581–585, 1996.

264. Vuzevski V. D.: *Erythematosquamous Dermatoses: Histopatology, Immunology, Electronmicroscopy.* – Abstracts book Ist Congress of the Dermatovenerologists of Macedonia, Ohrid, 8, 1996.

265. Vuzevski V. D.: *Dermatological Manifestation and Tumors Associated with HIV Infection and AIDS: Morphology, Histopathology, Ultrastructure.* – Abstracts book Ist Congress of the Dermatovenerologists of Macedonia, Ohrid, 41, 1996.

266. Luyten G. P. M., Naus C., Mooy C., Hagemeijer A., Mitchel J. K., Vuzevski V. D., De Jong P., Luider T.: *Establishment and Characterization of Primery and Metastatic Uveal Melanoma Cells Lines.* – International Journal Cancer, 66, 330–387.

267. Vuzevski V. D.: *Some Recent Diagnostic Methods and Advances in Cardiovascular Pathology.* – Abstract book Ist Macedonian Congress of Cardiology, Ohrid, 88, 1996.

268. Vuzevski V. D., Jubianto J., Engelkens J. J.: *Framboesia Tropica.* – Preceedings 9th Bienial Conference of Dermatology, Lahore, Pakistan, 72, 1996.

269. Wassenaar C., Bax W., Van Suylen R., Vuzevski V. D., Bos E.: *Effects of Cryopreservation of Contractile Properties of Porcine Isolated Aortic Valve Leaflets and Aortic Wall.* – J. Thorac. Cardiovasc. Surgery, 113: 165–172, 1997.

МЛАДЕН СРБИНОВИЌ

МЛАДЕН СРБИНОВИЌ е роден на 29 ноември 1925 година во Сушица, Гостивар. Гимназија завршува во 1943 година, а истовремено го посетува и приватното училиште за сликарство кај професорот Младен Јосиќ. Учесник е во Втората светска војна. Војувал и на Сремскиот фронт. Студира на Академијата за ликовни уметности во Белград, а постдипломски студии завршува во 1953 година кај професорот Неделко Гроздановиќ.

Првпат излага на изложбата на студенти на Факултетот за ликовни уметности. Свои графики излага со Бошко Карановиќ и Стојан Челиќ прв пат во 1953 година. Од 1953 година се бави со педагошка работа на Факултетот за ликовни уметности, а од 1972 година работи како редовен професор. Во 1969 година е избран за декан на Академијата.

За своето творештво Младен Србиновиќ е добитник на повеќе признанија и награди од кои ќе ги споменеме: „Октомвриската награда на Белград" за графика (1958), Откупната награда за сликарство на VI меѓународно биенале во Сао Паоло (1961), II награда за сликарство на IV медитеранско биенале во Александрија, Седмојулската награда на СР Србија за постигања од општо значење за развој на ликовната уметност и др.

Младен Србиновиќ е сликар-монумент, рафиниран и чувствителен интелектуалец и неизмерно емоционална личност.

Неговите мртви природи, композиции на фигури, портрети, актови и сл. се длабоко втиснати во неговиот атавизам што ќе го следи целиот негов живот.

Курбиновските мотиви, музичарите, зурлациите, тапанџиите и сл. се мотиви и интерес на искусниот сликар Србиновиќ, кој постојано се навраќа кон трајната врска на неговите корења. Би можело да се рече дека Србиновиќ е сликар на иднината, сликар кој достојно и отмено си обезбеди за себе место во сликарството на XIX век, за задоволство на неговото опстојување и на уметноста воопшто.

Делата на Србиновиќ можат да се сретнат на сите континенти, во најелитните музеи и галерии, но и во приватни збирки. Речиси и да не постои мотив или техника во сликарството што не биле мотив и инспирација на неговото творештво. Тој без оглед на сликарската техника, или материјалот што го употребува во неговото творештво, на сѐ приоѓа со подеднаква важност и внимание. Од дело во дело, тој полека се искачува кон небесните височини до ѕвездените патеки на бесконечноста.

Скулптор и модел, 1974

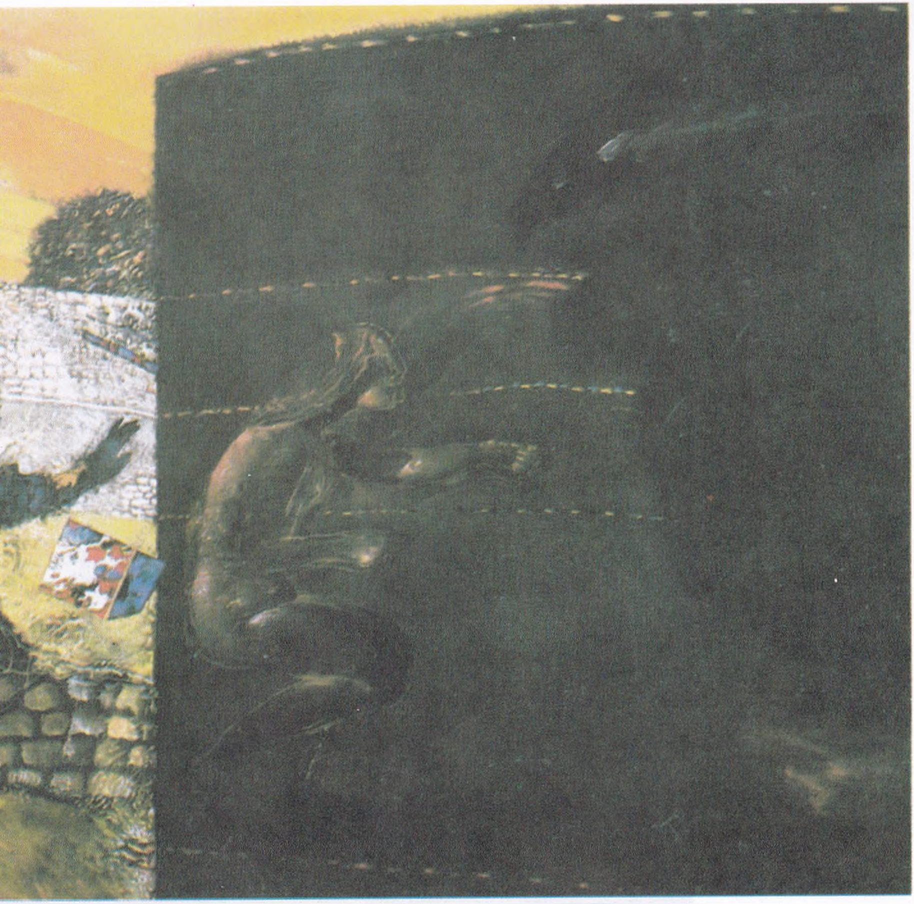

Злато во око, 1973

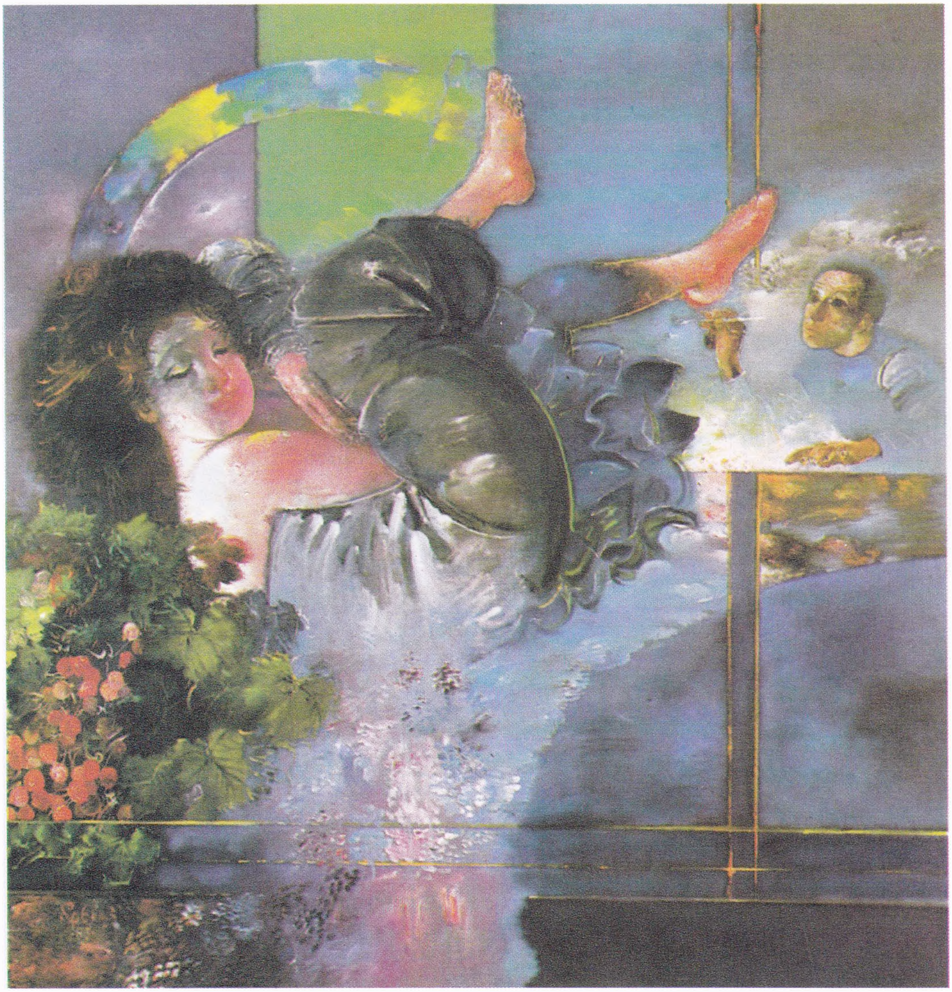

Голем сон со рибизли, 1983

Гостиварска II, 1984

САМОСТОЈНИ ИЗЛОЖБИ

1953	–	Београд, Галерија Графички колектив
1955	–	Београд, Галерија Графички колектив
	–	Нови Сад, Галерија Матице српске
	–	Смедерево, Гимназија
	–	Београд, Галерија УЛСУС-а
1955/56	–	Нови Сад, Трибина младих
1957	–	Београд, Галерија УЛСУС-а
1959	–	Загреб, Кабинет графике ЈАЗУ
1960	–	Скопје, Работнички дом
1961	–	Београд, Салон Модерне галерије
1966	–	Ниш, Изложбени павилјон у Тврђави
1967	–	Београд, Галерија Дома ЈНА
1968	–	Београд, Салон Музеја савремене уметнтости
1969	–	Stockholm (Sweden), Галерија Scandinavia
1970	–	Halland (Sweden), Hallands Museum
1973	–	Нови Сад, Матица српска
	–	Ниш, Галерија савремене уметности
1974	–	Београд, Галерија Културног центра
1974/75	–	Сремска Митровица, Галерија Лазар Возаревић
1981	–	Београд, Музеј савремене уметности
1982	–	Нови Сад, Галерија ликовне уметности
	–	Суботица, Ликовни сусрет
1984	–	Лесковац, Галерија Народног музеја
1985	–	Београд, Галерија Српске академије наука и уметности
1988	–	Крушевац, Уметничка галерија
1991	–	Москва (СССР), Академя художеств СССР
1995	–	Нови Сад, Галерија ликовне уметности

ПРИСТАПНИ ПРЕДАВАЊА, ПРИЛОЗИ И БИБЛИОГРАФИЈА
НА НОВИТЕ ЧЛЕНОВИ НА МАНУ
Кн. XIII

Издавач:
Македонска академија на науките и уметностите – Скопје

*

Лектура и коректура:
Роберта Николовска

*

Компјутерска подготовка:
Драгица Топузовска

*

Компјутерска обработка:
Роберта Николовска

*

Печат:
„Југореклам“ – Скопје

*

Тираж:
500 примероци

Книгата е излезена од печат во јуни 2000 година